

НОВОРЕЧЈЕ

ISSN 2683-4901 (Online)

НОВОРЕЧЈЕ

Неолошки часопис

Година VI Број 11

Филолошко друштво „Речи“
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“
„Алма“
Београд, 2024

Новоречје
Неолошки часопис

Година VI, број 11

Издавачи:

Филолошко друштво „Речи“
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“
Издавачка кућа „Алма“

Уредништво:

Дејан Ајдачић (Гдањски универзитет, Гдањск), главни уредник
Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Слободан Новокмет (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Јована Јовановић (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Ивана Лазић Коњик (Институт за српски језик САНУ, Београд)
Диана Благоева (Институт за бугарски језик БАН, Софија)
Andreja Žele (Филозофски факултет, САЗУ, Љубљана)
Милан Ајџановић (Филозофски факултет, Нови Сад)

Електронске адресе:

reci.org.rs/casopis-novorecje/
www.alma.rs/novorecje

Контакт уредништва:

novorecje@gmail.com

Аутор знака часописа – „Словосова Слова“:

Наташа Матовић

Издавање овог часописа подржало је Министарство културе
Републике Србије

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ

<i>Уводна реч</i>	9–9
-------------------------	-----

ЧЛАНЦИ

Стана Ристић: <i>Нека запажања о најновијим речима у српском језику</i>	13–26
Amela Šehović: <i>Novi(ji) anglicizmi iz oblasti društvenih mreža</i>	27–43
Николче Мицкоски: <i>Неологизми на македонските ИКТ-форуми</i>	44–51
Ђорђе Оташевић: <i>Нови феминативи у српском јавном дискурсу (на примеру форума Крстарица)</i>	52–61
Ивана Лазич Коњик: <i>Лексикографија у дигиталној ери: интернет и друштвени медији као извори нових речи</i>	62–80
Светлана Слијепчевић Бјеливук: <i>Дневна доза погрешних уверења о новим речима</i>	81–89
Бојана Томић: <i>Нове речи у словенским језицима на друштвеним медијима – лексика парфимерства</i>	90–104
Милица Божић Синчук: <i>Кулинарска лексика у речницима нових речи</i>	105–116
Мија Michelizza: <i>O slovarskih vsebinah na družbenih omrežjih – poišči me v slovarju!</i>	117–127
Горан Милашин: <i>Индивидуализми на друштвеним мрежама у свјетлу мултимодалности</i>	128–144
Edina Kečo: <i>Razgovorne frazeme mladih</i>	145–155
Ања Никolić-Нойт: <i>Stvaranje novih riječi između ludizma i ideologije</i>	156–163
Рајна Драгићевић: <i>Циљано грађење нових речи у новинским колумнама</i> ..	164–172
Đurđa Jovanović Padejski: <i>Primeri leksičkog inženjeringa u diskursu o zaštiti životne sredine u medijima na engleskom jeziku</i>	173–187

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Martin Ološtiak (ed.). <i>Neologizmy a neologizácia v lingvistickej reflexii</i> (Ђорђе Оташевић)	191–192
---	---------

ГРАЂА

Ђорђе Оташевић: <i>Грађа за речник нових речи (11)</i>	197–216
Ивана Лазић Коњик, Вања Миљковић, Милица Божић Синчук, Слободан Новокмет: <i>Грађа за речник неологизама (први део)</i>	217–235
Ђорђе Оташевић: <i>Речник деантропонимних неологизама (8)</i>	236–248

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Оташевић: <i>Библиографија радова на словенским језицима и енглеском о неологизмима везаним за актуелну пандемију : избор (8)</i>	251–253
---	---------

УВОДНА РЕЧ

УВОДНА РЕЧ

Једанаести број часописа „*Новоречје*“ у тематском блоку садржи део радова са међународне конференције „Нове речи на друштвеним медијима“ одржане 13. новембра 2024. године у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду, у организацији Филолошког друштва „Речи“ и полугодишњака „*Новоречје*“. У раду конференције учествовали су филолози из академских установа Македоније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Републике Српске, Словеније и Србије. Конференцију је подржало Министарство културе Републике Србије. У овом броју објављујемо осам примљених радова, а други део ће бити објављен 2025. у дванаестом броју часописа. Објављујемо и рад о фразеологизмима младих у босанском језику и три рада о језичком инжењерингу.

ЧЛАНЦИ

Стана Ристић*

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НЕКА ЗАПАЖАЊА О НАЈНОВИЈИМ РЕЧИМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Новоречје, 2024, бр. 11

У раду ће бити изнета запажања о системским појавама и процесима у области неологије српског језика на основу резултате наших истраживања неологизама у два синхрона пресека њиховог развоја. Краткорочни пресек стања ограниченог броја неологизама из језика медија у последње две-три године сагледан је на фону наших ранијих системских неолошких истраживања, заснованим на много већем узорку и дугорочнијем пресеку претходног периода од три деценије (последње деценије 20. и прва деценија 21. века) и објављеним у нашој монографији 2012. год. Дат је преглед порекла, тематских и творбених карактеристика најновијих неологизама, запажен је њихов утицај на (де)стабилизацију лексичке и функционално-стилске норме и истакнут је значај ванлингвистичких фактора на увођење нових речи у српски језик.

Кључне речи: најновији неологизми, језик медија, системске појаве у неологији, српски језик.

Увод

У раду ћемо представити резултате наших истраживања неологизама у два синхрона пресека њиховог развоја. У најновијем прегледу ограниченог броја нових речи¹ из језика медија у последње две-три године овог века указаћемо на тенденције развоја и промена у лексичком систему српског језика, као и на нормативне и функционално-стилске ефекте тих про-

* ristic.stana@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1646-3192.

¹ Под појмом нове речи подразумевамо неологизаме, околионализаме и потенцијалну лексиком, занемарујући овом приликом њихов статус у корпусу нових речи, иначе веома важан за неографска истраживања и неографију (исп. Поликарпов и др. 2008: 395–397), као и статус неолошких жаргонизма и разговорне лексике (исп. Скларевская 2008: 443–446).

мена², које су карактеристичне за одређени микропериод.³ Анализа ограниченог броја нових речи спроведена је на фону наших ранијих неолошких истраживања, у пресеку претходног дугорочнијег стања од три деценије (последње деценије 20. и прва деценија 21. века) на много већем узорку, објављеним у монографији 2012. године. Зато ћемо у првом делу рада укратко представити системске резултате ових истраживања.

Развој неологизама у периоду краја 20. и прве деценије 21. века

1.1. У оба ова наша истраживања запажене су сличне системске појаве у српској неологији. Међутим, истраживање и системност тих појава у поменутој монографији остварени су применом актуелних теоријско-методолошких неолошких приступа (исп. Поликарпов и др., Сларевская) и засведочени су репрезентативнијим емпиријским материјалом. Наиме, имали смо у виду препоруку да би се за реално сагледавање системских појава у неологији и неодеривацији, морало применити више методолошких поступака: 1) преглед и продуктивност творбених модела и типова, 2) одређивање односа између творбених форманата и врсте речи, 3) одређивање односа између творбених форманата и њихових основа,⁴ 4) ексцерпирање грађе из текстова одређеног периода језичког развоја за који се претпоставља пораст нове лексике и 5) формирање емпиријске базе података (Поликарпов и др. 2008: 393–394).⁵ У складу са овим захтевима наше претходно истраживање спроведено је на великом броју изабраних примера из ондашњег електронског корпуса нових речи Ђ. Оташевића, који је ексцерпиран из око 600 извора књижевних, научних и публицистичких текстова, као и неколико десетина наслова периодике.

² О функционално-стилској и нормативној раслојености лексике српског језика и о лексичкој норми в. Ристић 2006.

³ У питању је краткорочни синхрони пресек који, како је до сада утврђено, својом динамиком одражава историјски развој језика у области неологије (неодериватологије и неолексикографије) (исп. Поликарпов и др. 2008: 392–426).

⁴ Наведени однос регулисан је одређеном законитошћу, јер твореница преузима од основне речи највиши степен њеног апстрактног значења и започиње сопствену семантичку еволуцију са вишег степена апстрактности у односу на основну реч, па зато у самом почетку мора имати већи сопствени творбени потенцијал за образовање речи, а мањи потенцијал предметног категоријалног значења од њене основе (Поликарпов и др. 2008: 407).

⁵ Због ограниченог узорка и других методолошких и техничких ограничења, у нашем истраживању применили смо само три аспекта: 1) преглед и продуктивност творбених модела и типова (Ристић 2012: 9–19; 34–64); 2) однос између творбених форманата и врсте речи (20–33) и 3) однос између творбених форманата и њихових основа (само у процесу апелативизације) (65–73), али допуњен нормативним и функционално-стилским аспектима.

1.2. На основу анализе наведеног материјала запажено је да се лексички фонд српског језика претходног периода од 30 година (последње две деценије 20. и прве деценије овог века), богатио на више начина: увођењем нових речи за нове реалије и појмове из различитих области (нпр. *банкомат*, *ваучеризација*, *хакер*, *хакерски*, *хаковати*, *причаоница*, *радараци*); позајмљивањем речи и творбених форманата из других језика, активирањем домаћих творбених модела и типова, а у мањем обиму и променом значења речи. Интензивно се одвијао процес жаргонизације, изразито у творбеном типу композиције, и то у виду сложеница и полусложеница, са префиксоидима и префиксима страног и домаћег порекла. Продуктивност одређених творбених типова појачана је процесима хибридизације, што се испољавало у приливу бројних твореница у отвореним низовима, са домаћим и страним формантима.⁶ У префиксалној творби учили смо иновације у продуктивности и конкуренцији префикса домаћег и страног порекла, и то у семантичком пољу негације и супротности префикса *не-*, *против-*, *назови-*, *надри-*; *анти-*, *контра-*, *квази-* и *псеудо-*, а у семантичком пољу квантитета префикса типа: *високо-*, *велико-*, *средње-*, *полу-*; *мега-*, *мулти-*, *ултра-*, *хипер-*, продуктивних у процесима интензификације и деинтензификације. У семантичком пољу квантитета нове речи су показале не само повећан број сложеница продуктивних творбених типова са препозитивним конституентима домаћег порекла типа: *велико-*, *високо-*, *ниско-*, *полу-*, *пре-* и *средње-*, него и нагли пораст броја са страним творбеним конституентима типа: *мега-*, *ултра-*, *мулти-*, *хипер-* и др. У односу на досадашње стање у конкуренцији домаћих форманата: *пре-* и *високо-* и страних *мега-*, *мулти-*, *ултра-*, *хипер-* за исказивање интензификације преовлађују творенице са страним формантима у придевским и прилошким сложеницама, које су експресивно маркиране и које са домаћим основама обезбеђују себи место у лексичком систему српског језика. Напоредо са творбеним про-

⁶ У настајању нових речи продуктивни су бројни префикси и префиксоиди, па су настајали отворени низови нових речи, примери типа: *а-* (*аисторијски*, *аисторизам*, *анормалност*, *акомунист*, *анационалан*, *асексуалан*), *анти-* (огромно творбено гнездо), *алко-* (*алко-бизнис*, *алко-бизнисмен*, *алко-мафија*), *аеро-*, *авио-*, *агро-*, *аква-*, *арт-*, *архи-*, *ауто-*, *без-/с-* (*бездоман*, *бездомност*, *беспилотан*, *беспроблемски*, *бестелесно*), *био-*, *ван-* (*ванакијашки*, *ванболнички*), *велико-* (*великобироократија*, *великобошњитво*, *великопотрошач*), *видео-*, *високо-*, *више-*, *де-*, *евро-*, *еко-*, *електро-*, *енерго-*, *етно-*, *идејно-*, *кратко-*, *мало-*, *мега-*, *међу-*, *изван-*, *једно-*, *југо-*, *квази-*, *контра-*, *мулти-*, *над-*, *нарко-*, *наци-*, *не-*, *нео-*, *неуро-*, *ниско-*, *ново-*, *од-*, *опште-*, *полу-* (*полубиће*, *полубуржуј*, *полувештица*, *полудебил*, *полудрагуљ*, *полузапослен*, *полуземакшиња*, *полујак*, *полулик*, *полуповчић*, *полуреч*, *полуреченица*, *полусветски*, *полустакло*, *получизма*), *порно-*, *пост-*, *пра-* (*прарођак*, *прасеоба*, *прасуштина*, *праутицај*), *прво-*, *пред-*, *пре-*, *про-*, *против-*, *прото-*, *псеудо-*, *психо-*, *радио-*, *раз-*, *само-*, *све-*, *хипер-*, *социо-*, *средње-*, *супер-*, *ТВ-*, *транс-* и *ултра-*.

цесом интензификације, у приливу нових речи одвијао се и процеси деинтензификације, различитих видова ублажавања садржаја основне речи, еуфемизације, међу којим је истакнута творбена продуктивност префиксоидних деинтензификатора *полу-* и *средње-*, који означавају неодређени, прелазни степен у ублажавању значења основне речи (Ристић 2012: 34–64). Префиксали овог типа представљају најбројнији инвентар за исказивање друштвене и личне неизвесности која се у нашој реалности до данас непрекидно појачава.⁷ Иначе, на појачане процесе творбе у овом сегменту квантификације утицали су и други ванлингвистички фактори и потреба квантитативног вредновања у многим сферама, као резултат наглог развоја у областима науке, економије, политике, финансија, масовне културе, спорта, музике, естраде, моде, реклама, информационих система и др.

1.3. Показали смо да у афиксалној деривацији развој српске лексике прати уједначено појачавање процеса мутације (евидентно у сталном порасту броја деривата ималаца занимања, вршилаца радње и носилаца особина), процеса модификације (активирање моћије у сфери женских занимања и проширивање деминуције на нове групе именица, као и померање њихове стилске маркираности са позитивног на негативни пол вредносне скале), те процеса транспозиције (стални пораст броја апстрактних именица и продуктивности њихових творбених типова, као и повећање броја глаголских именица), чиме се, уз различите видове језичког стварања, континуирано одржавао процес интелектуализације језика.⁸ Запажене су изведенице са суфиксима страног порекла, типа: *-фоб(и)ја* (*акрофобија*, *албанофоб*, *албанофобија*), *-филија*, који су показали тенденцију веће продуктивности у виду деривационих гнезда и појачаног процеса хибридизације, за разлику од суфикс *-оидан* (*амебоидан*, *аристократоидан*, *брзоидан*, *кретеноидан*), који је дао ограничн број деривата, а чија је непродуктивност запажена и у најновијем приливу нових речи (исп. Драгићевић 2020: 129–139). У деривацији именица евидентна је појачана експресивизација⁹ код свих именичких категорија, осим код именица које означавају ствари, предмете.

⁷ У то смо се лично уверили на основу огромног броја префиксоида са формантом *полу-* у обрађеној грађи у Речнику САНУ, јер не постоје ни семантичка ни граматичка ограничења у његовој спојивости са свим типовима лексике.

⁸ Неодериватолошка истраживања показују категоријално-семантичке закономерности творбених процеса, од којих се истичу следеће: много већи број преименовања, другостепене номинације од нових знаковних јединица; веће развијање категоријално-граматичких компонента (синтаксичка деривација, транспозиција) и категоријално-лексичких компонента (модификација) код новонасталих имена у односу на њихове основе (исп. Поликарпов и др. 2008: 405–406).

⁹ О процесу експресивизације и о експресивној лексици у српском језику в. Ристић 2004.

1.4. Велики број творбених неологизама, од којих су многи и стилски маркирани, показује да се језичко грађење преко лексике одвија напоредо са језичким стварањем у процесима интелектуализације, експресивизације и жаргонизације језика, који последњих деценија 20. века теку паралелно и без оштрих граница. Међусобно приближавање наведених удаљених развојних процеса јавља се као последица урбанизације језика, што се у развоју српске лексике и језика манифестује у многим аспектима лексичких, социолингвистичких, културолошких и функционалностилских иновација. Употреба постојећих творбених типова и модела не само са домаћим него и са страним формантима показује градилачке потенцијале и асимилативну снагу српског језика, која као непресушно врело стимулише индивидуалну креативност носилаца српског језика у домену творбе. Показало се да они, као инвентивне језичке личности српског језика, активно суделују како у језичком грађењу тако и у језичком стварању, и то не само као песници, књижевници и представници престижних идиома него и као представници свих других језичких идиома.

Преглед краткорочног стања најновијих неологизама

2.0. Материјал за нашу анализу најновијих неологизама није обиман, обухвата око 120 нових речи сакупљених за рубрику „Нове речи“, коју редовно ажурирају сарадници у оквиру пројекта Филолошког друштва „Речи“, покренутог на страници сајта овог удружења <https://www.reci.org.rs/category/nove-reci/>, преузимајући их из језика актуелних медија.¹⁰ Увид у ову проблематику, а и број примера у анализи, проширили смо и прегледом радова објављених у 8 бројева електронског часописа „Новоречје“ који издаје наведено Удружење, као и прегледом спискова из сталне рубрике „Грађа за речник нових речи“ овог часописа.

2.1 На основу сумарног прегледа нових речи утврдили смо да су у питању углавном називи за нове реалије из различитих стручних и друштвених области, и то у највећем броју англицизми, или жаргонизми, уведени током назначеног кратког периода у условима глобализације и интернационализације, које и даље прате нагли технолошки, економски и поли-

¹⁰ Користан и занимљив приказ часописа *Новоречје* дао је Пјотр Мироха (2021), истичући значај аутора окупљених око њега у изучавању неологизама не само у српском језику него и у другим словенским језицима. Осим тематике радова, П. Мироха се осврнуо и на неке актуелне проблеме у овој области, као што су неуједначена терминологија и концепција у приступу неолошким феноменима, јер се у радовима, углавном емпиријског карактера, више представља неолошка грађа са различитих аспеката, него што се дају предлози и дискутује у вези са решавања наведених проблема. Аутор је истакао да је вредност овог часописа и томе што следи дугу традицију истраживања неологизама у србистици.

тички развој српског друштва. Многе речи нису познате већини говорника, па ни мени, али су значајно присутне у језику корисника нових технологија, дигиталне интернет-комуникације и друштвених мрежа, као и пратилаца других актуелних медија и јавног дискурса. Тако ће неке од њих постасти део активног језичког фонда корисника наведених иновација.

2.2. За лексичку надградњу у области неологије и у овом случају, као и у претходном периоду, најпродуктивнији су процеси позајмљивања речи и/или творбених форманата из енглеског језика, нешто мање активирање домаћих творбених модела и типова, док се јавља и изванредан број иновација у домену промене значења речи: *сценарио, изолационизам, релаксација* (у време короне), *децентрализација, блок, рударити, копати, (дигитални), новчаник, фарма* (у лексици јадарита и криптовалута) (исп. Лазић Коњик 2021: 19–28). Лексичке иновације, иако разматране на ограниченом узорку, указују на актуелне појаве не само у језику него и у ванјезичким областима српског друштва: политичке, социолошке, медицинске, гастролошке, туристичке, пословне, еколошке и др. Тако, највећи број нових речи припада општем лексичком фонду, а указују на следеће тематске области:

Политичке појаве: *бот, брегзит, спиновање, узбуњивање, мајданизација, скринејџер, изборни инжењеринг, изборни кринци, капиларни гласови;*

Социјалне појаве: *тим-билдинг* (едукативна, рекреативна или забавна, заједничка активност за запослене у истој компанији); *топла соба за бебе* и синоними: *беби-бокс, бејби-бокс, бокс за бебе, кутија за бебе, кутија за нежељене бебе, сандучић за бебе* са значењем „инкубатор уграђен у зид болнице, социјалне установе или зграду верске организације, намењен за анонимно остављање нежељених беба како би држава преузела бригу о њима или их дала на усвајање“; *менструално сиромаштво*; затим речи које означавају нове видове дискриминације и мобинга у друштвеним мрежама: *ејџист(а), гаслајт* и деривати: *гаслајтинг, гаслајтовати, гаслајтер, бодишејминг* и деривати: *бодишејмер, бодишејмовати, фотобомбинг*; или генерацијско разврставање у складу са технолошко-дигиталним иновацијама: *миленијалци* и синоними: *миленијумци, генерација ипсилон, ехо-бумери, ипсилон генерација, миленијалси, миленијум генерација, миленијумска генерација, Петар Пан генерација* „особе рођене од раних 80-их година 20. века до средине или краја 90-их и које су одрастале почетком 21. века“; *генерација алфа* и синоними: *генерација А, генерација зед, генерација Z, интернет генерација, нет генерација, плуралисти, плуралси, постмиленијалци, постмиленијум генерација, постмиленијумска генерација, постмиленијумци, џензери, џен-зи* „особе рођене између 1996. (или 1997) и 2009. године“;

Економија и пословање: *криптовалута, блокчејн, блокчејн технологија, криптоберза, стартап, стартап компанија* и фиг. назив *једнорог; грађевинска мафија, аутсорсинг, хедхантинг, дигитални номад, спичрајтер* „особа која се бави писањем говора за друга лица (обично за политичаре), писац говора“;

Књижевност, филм, телевизија: *фановска проза, фан-фикција, фандом, фан-арт, бинџочинг, приквел, сиквел, спојлер, крини филм;*

Квазинаука: са примерима префиксала домаћег порекла: *равно-: равнотемаљац* у значењу „присталица средњовековног схватања које се у 21. веку раширило путем друштвених мрежа, да Земља није округла већ је равна плоча“ и деривати: *равнотемаљашки, равнотемаљство, равнотемаљаштво, равнотемаљаш, равнотемаљашница;* као и префиксала *шупљо-: шупљотемаљаш* „присталица схватања које се у 21. веку раширило путем друштвених мрежа да је Земља шупља и да у њеној унутрашњости живе ванземаљци“;

Нови уређаји: *таг, педометар, снуз* и гл. *снузовати, дифузор, ајпед, ајфон, таблет, паметни телефон;*

Замена за пушење: *снус, паф, електронска цигарета, е-циг, е-цигарета, е-течност, вејп, вејпинг, вејновање, вејпер, вејперка, вејперски, вејповати, вејперски језик* или *вејп језик;*

Мода: *фејд (фризура), fade frizura, fade cut; џепаре, џепарке, џепарице, карго панталоне;*

И др.: *хак/ хек, лајфхак / лајфхек* „једноставно решење, корисна идеја“, *хук* „део песме у популарној музици који се обично понавља, рефрен“; (*родна*) *бинарност, небинарност, бинаран, небинаран; тротинеташ, тротинетист(а), тротинеџија.*

Осим неадаптираних англицизама и хибридних твореница у наведеним називима су присутни домаћи типови творбе, нарочито у области политичких и социјалних појава.

Посебно смо издвојили неке области које су најподложније иновацијама и припадају специјалној или струковној лексици:

Рачунарство и друштвене мреже: *четбот, рилс, тријалог, метаверзум, метаверзум платформа, ВР, ви-ар* „скраћеница за виртуелну стварност“: *ВР технологија, ВР наочаре, ВР каџига, ВР уређај, (ВР) хедсет; стохастички папагај, халуцинација, халуцинирати, инфлуенсер, блог,лајк и дислајк, јутјубер, твит, ха штаг, фоловер, скајповати, шеровати, селфи, фотошоповати, трол* „особа која намерно омета комуникацију преко интернета“ и *троловати*. У овој групи преовлађују неадаптирани англицизми и хибрдни обично двочлани називи: *стохастички папагај* и називи са скраћеницом *ВР*. Са становишта именовања нових појава у овој области занимљива је појава преузимања

термина, интернационализама из области медицине: *халуцинација* и *халицинирати*;

Медицина, психологија, поремећаји: *сатиосексуалац* „соба коју код других особа сексуално привлачи интелигенција“ и деривати: *сепсиосексуалка*, *сепсиоселсуалност*; *кринци* „трансфер блама“, нпр.: *било ми је баш кринци*, *понаша се кроз кринци*, а затим и у наведеним синтагматским називима из филма и политике: *кринци филм*, *изборни кринци*; или *тридемија* „епидемија три различита вируса“; *болест икс*, *акушерско насиље*; називи из области поремећаја узрокованих претераном употребом дигиталних уређаја: *екранизам*, *екранизација*, *дигитални аутизам*, *дигитални детокс*, *бинџовинг* „(опсесивно) гледање више епизода неке од телевизијских серија у низу“ и деривати: *бинџовање*, *бинџовечер*, *бинџер*, *бинџерица*, *бинџерка*, *бинџерски*, *бинџовати*; *скринејер* „млађа особа која пуно времена проводи користећи мобилни телефон, таблет, рачунар и сл.“ и терапије у овој области: *библиотерапија*, *библиотерапеут*, *библиотерапеуткиња*, *библиотерапеутски*;

Козметика: *бакучиол* и *бакучиол уље*, *бакучиол крема*, *бакучиол серум*, *ретинол* и *ретинол серум*, *ретинол крема*, *кератин*, *серум* и међу овим неадаптираним наологизмима лепа домаћа изведеница *умивалица*;

Гастрономија, храна, исхрана: *крафин*, *ганаши* и *ганаж*, *меренг* и *маренг*, *лава колач*, *лава кејк*, *лимунана*, *лубенада*, *малинада*, *след*, *ганг*, *стартер*; *пермакултура* „узгајање и производња здраве хране“; *дијетолог*, *дијетолошкиња*, *дијетотерапија*; плусложенице и сложрнице са префиксоидима страног порекла, *фуд-*: *фуд-блог*, *фуд-блогер*, *фуд-блогерка*, *фуди* „који се односи на храну, на припремање хране и уживање у финој, квалитетној храни“; *гастро-*: *гастропонуда*, *гастроводич*, *гастрофестивал*, *гастроексперт*, *гастроиндустрија*, *гастроблог*, *гастроблогер*, *гастроблогерка*, *гастрофестивал*, *гастроексперт*, *гастроиндустрија*, *гастробар*, *гастропаб* и *гастро паб* и др., или у двочланим називима: *гастро укус*, *гастро дневник*, *гастро специјалитети*;

Туризам: *гастротуризам* или *гастрономски туризам*, *гастротуриста*, *гастропонуда*, *гастроводич*, *гастромапа*; *туризмофобија* „одбојност локалних становника према масовном туризму у својој средини“;

Екологија, клима: *густнадо*, *нанопластика*, *метеоаларм*; *течно дрво*, *суперћелија*, *суперћелијски*: ~ *олуја*, ~ *непогода*, ~ *облак*, ~ *процес*, *топлоотно острво*, *сејање облака*. У овој области за именовање нових појава употребљава се домаћи или одомаћени лексички потенцијали у виду сложеница или двочланих назива, што се, можда, може објаснити приврежнијим односом еколошко-климатских стручњака према српском језику.

Спортски жаргон: углавном неологизми за екстремне спортове: *кајтсурфинг*, *маунтинбординг*, *скајранинг*, *бодибординг*, *вејкбординг*, *парасејлинг*, *скајбол*, *флорбол*; и фиг. употреба у виду промене значења речи: *кромпир* – „у тенису сет добијен без изгубљеног гема“ и *метла* – „низ узастопних победа једног тима (обично у кошарци), који елиминише противника из даљег такмичња, декласирање противника“.

Отворени низови са страним префиксоидима: *гастро-* и *фуд-* попуњени су великим бројем назива и увелико одражавају појачани и омасовљени хедонизам наших савременика, који се прелива и у актуелну област туризма. Нове речи из ових области већ представљају део активног лексичког фонда љубитеља хране и туризма, док ће нове речи из области екологије, економије, пословања и назива за нове уређаје углавном задржати статус специјалне струковне лексике и професионализама. Називи из области рачунарства и друштвених медија освајају све већи број корисника нових технологија, тако да већ увелико представљају активни фонд у њиховој свакодневној комуникацији. Међутим, наш ограничени материјал не показује интензивни и инвентивни процес жаргонизације¹¹, што је била изражена карактеристика нове лексике претодног периода (исп. Ристић 2012). Чак и околионализми у спортском жаргону: *кромпир* и *метла* са промењеним основним значењем наведених речи остављају бледи утисак покушаја експресивизације и жаргонизације.

2.3. У краткорочном пресеку стања нове лексике потврђена је континуирана продуктивност страних форманата, углавном неадаптираних англицизама како у префиксалима тако и у сложеницама, који се у ређим случајевима везују и за домаће основе, те у мањој мери подржавају досадашњи континуитет хибридизације. Овакво стање утиче на дестабилизацију лексичке и функционално-стилске норме. Евидентно је да у конкуренцији између домаћих и страних форманата у префиксалима и сложеницама преовлађују страни форманти, нпр. префикса *анти-* над домаћим *не-*¹² и *против-*, али у апелативизацији се потврђује продуктивност до-

¹¹ О процесима жаргонизације и о жаргону у српском језику в. Бугарски 2006.

¹² У нашем претходном истраживању у представљању семантичког поља форманта *не-* у домену лексичке негације запазили смо и истакли бројчану и креативну предност домаћег форманта *не-* над страним префиксом *анти-* у многим, а нарочито у именичким префиксалима типа: *недемократа*, *нејеврејин*, *некомуниста*, *немајстор*, *немасон*, *непеџарош*, *непитање*, *нерус*, *неспортиста*, *нечлан*, *неватромет*, *нелампион*, *нешкола*, *небивање*, *немржња*, *нехраброст*, *неживот*, *не-Невена* и др. (Ристић 2012: 35–42). Иначе, на основу нашег досадашњег истраживања партикуле *не* и префикса *не-* у домену лексичке негације у различитим периодима развоја савременог српског језика могао би се успоставити „модел животног циклуса овог језичког знака“, у чијој основи лежи представа о најважнијим етапама динамике његовог развоја као и могућност прогнозирања његове улоге у даљем развоја у српском језику (Ристић 2004а: 147–158; 2004б: 99–110; 2008: 521–528; 2009а;

маћих префикса *не-*, *после-*, *пре-*, *пред-* и *над-*: *невучићевац*, *невучићевски*, *послевучићевски*, *превучићевски*, *предвучићевски*; *надглавни*, као и у наведеним примерима са домаћим префиксидима *равно-* и *шупљо-*: *шупљоземљаши*, *равноземљац*. Домаћи форманти активирани су и у хибридним твореницама са домаћим или одомаћеним основама, у сложеницама типа: *библиотерапија*, *библиотерапеут*, *тријалог*, *педометар*, као и у фиг. називу *једнорог*. У деривацији се реализују продуктивни домаћи суфикси типа: *мајданизација*, *екранизација*, па и у виду варијантних деривата и њихове конкурентности: *екранизам*, *екранизација*; *цепаре*, *цепарке* и *цепарице*; *тротинеташ*, *тротинетиста*, *тротинетија*, а нарочито у великом броју твореница изведених од антропонима у процесу деантропонимизације, апелативизације.¹³ У синтагматским називима чувају се домаћи и одомаћени елементи: *кутија за бебе*, *кутија за нежељене бебе*, *сандучић за бебе*, *топлоотно острво*, *сејање облака*, *течно дрво*, *дигитални номад*, *капиларни гласови*, *грађевинска мафија*, *менструално сиромаштво*, *акушерско насиље*, *изборни инжењеринг*, *електронска цигарета*, *е-течност*, *генерација алфа*, *карго панталоне*, *фановска проза*, *болест икс*, *вејперски језик* и *вејп језик*.

Закључна разматрања

3.1. Као и у ранијим периодима и у овом најновијем показало се да на увођење нових речи пресудно утичу ванлингвистички фактори како би се попуниле празнине у именовању нових реалија, и то не само у домену нових струка и занимања него и ширем друштвеном домену, ради задовољавања нових потреба ширих друштвених слојева у сферама гастрономије, туризма, козметике, омасовљење дигиталне технологије, ширег активизма у сферама екологије, економије, политике, финансија, масовне култу-

2009б: 27–41 и 2012: 34–49). О теоријском значају појма „модел животног циклуса знака“ („модел животног циклуса знака“) и о његовој примени у неодериватолошким истраживањима и прогнозирању развоја језичких јединица у језичком систему, почев од семантике, па затим преко других језичких нивоа: морфемских, лексичких, фразеолошких в. Поликарпов и др. 2008: 397–403.

¹³ Значајној теми апелативизације посвећен је читав један број часописа Новоречје (бр. 8, 2023) са радовима еминентних српских и славистичких аутора. Углавном су разматрани творбени деантропоними са основама имена, презимена и надимака, па поред великог броја примера разматраних са различитих аспеката, изведени су општи закључци из ове области. Поменућемо само занимљива запажања изнета у радовима неких српских лингвиста: И. Лазич Коњик, С. Новокмета, В. Миљковића и Ђ. Оташевића, који је у овом броју представио творбене аспекте бројних апелатива изведених од презимена руског председника Путина, док је у занимљивом раду у другом броју часописа анализирао и апелативе засноване на презименима Вучић и Ђилас (Оташевић 2020).

ре, спорта и др.¹⁴ Тематска разноводност најновијих српских неологизама, поред осталог, указује на омасовљене и појачане материјалне потребе припадника савременог друштва и задовољење комфора како у слободном и радном времену (туризам, пословна комуникација) тако и у приватној сфери (козметика, гастрономија, туризам, па и у приватној комуникацији преко бројних портала), а у јавној сфери на подизање еколошке свести о загађеној природи и здравијем животу, као и масовније прихватање дигиталних и техничких иновација, а све ради остваривања бољих општеживотних и еколошких услова. И најновији неологизми континуирано прате политику родне равноправности и феминистичког покрета, што смо се уверили прегледом рубрике „Грађа за речник нових речи“ из часописа Новоречје на основу огромног броја феминизама, углавном у сфери занимања и звања, али у нашем претходном истраживању потврђен је и већи број креативних неолошких феминизама у сфери носилаца особина, поступака и активности¹⁵, што се јавило као секундарна појава планског и усмереног мовирања у сфери занимања и звања.

3.2. Анализа ограниченог броја неологизама, који се употребљавају у језику медија, показала је примарну улогу позајмљивања и творбе у именовању нових актуелних потреба, као и то да у најновијем развоју српске лексике доминира језичко грађења над малобројним примерима језичког стварања, карактеристичним увођењем отворених творбених низова са страним префиксоидима *гастро-* и *фуд-*, који се попуњавају потенцијалном лексиком; затим употребом сложеница, полусложеница, суфиксалних и префиксално-суфиксалних твореница. Творбени неологизми налазе своје најјаче упориште у језику медија и социоеката (у свим врстама жаргона), а временом у непрекидном раслојавању лексике могу постати и део општег лексичког фонда, углавном преко професионалних жаргона, професиоеката (исп. Ђорић 2008: 150–151). Стичемо утисак да се у језику ме-

¹⁴ О узроцима и факторима појављивања нових речи у језику в. Поликарпов и др. 2008: 403–404.

¹⁵ О традиционалној заснованости овог творбеног типа у сфери носилаца особина, стања и поступака показаном на дијахроном плану в. Ристић 2004: 149–185 и синхронном плану: *гастајбатаркиње, забавњаче, народњакиње, пеџачице, левичарке, маштарке, френдице*, а могу парирати особама мушког пола и по неким пороцима и лошим особинама, као, нпр.: *фалсификаторке, фрајерице, факирке, сифилистичарке* и др. Ова група именица осим формалне сличности са претходном, одликује се стилском маркираношћу са негативном конотацијом, па се јављају примери типа: *говорача, оговаруша, бављеница, облизивачица, первезуша, постеларка, рађатељка и фафлачица* (Ристић 2012: 13–14). Њима се придружују и најновије адаптиране неолошке позајмљенице са елементима српског етнокултуролошког и националног обележја, тзв. англокализми, типа: *фенсерка, флертуша, герла, силиконка, фетуља* (Ајдачић, Матић 2020: 37–39).

дија у други план потискује процес језичког стварања, који се реализује променом значења речи, семантичком деривацијом, или увођењем нових значења у виду разних видова креативне употребе језика у домену номинације. Процеси језичког стварања незнатно су реализовани у нашем материјалу у виду фигуративне употребе неологизама. Занемаривање језичког стварања у дискурсу медија, како показује наш материјал, испољава се у слабијем интензитету експресивизације, интензификације, деинтензификације, као и других аспеката личног, субјективног односа према реалијама из спољашњег света, па изостаје увид континуитета у стварању речи субјективне оцене: деминутива и хипокористика или аугментатива и пејоратива.

3.3. Преглед веома ограниченог броја најновијих неологизама из језика медија, осим истакнутих појединачних појавних карактеристика, ипак указује на тенденције одржавања континуитета системских процеса и појава у области неологије, као што су: 1) увођење туђица и позајмљеница из страних језика, углавном англицизама, њихову већу или мању адаптацију, што представља тенденцију системског подржавања уравнотеженог стања у стабилизацији лексичке и функционалностилске норме српског језика преко хибридних твореница; 2) системско непрекидно попуњавање лексичког фонда активирањем домаћих творбених модела и типова у деривацији, префиксацији, композицији и комбинованој префиксално-суфиксалној творби; 3) допуњавање и проширивање актуелних тематских области новом лексиком; 4) системско регистровање актуелних ванјезичких појава у многим областима: техничко-дигиталним, здравствено-медицинским, еколошким, климатским, друштвено-политичким, социјалним, културолошким и др.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајдачић, Дејан, Матић Маја 2020. Називи жена – германизми са семантичким отклоном у српском језику, *Новоречје*, 3, 39–49.
- Драгићевић, Рајна 2020. Неке тенденције у творби речи у савременом српском језику. *Новоречје*, 2, 29–139.
- Лазич Коњик, Ивана 2021. Англобализми и други неологизми у најновијем периоду развоја српског језика. *Новоречје*, 4, 19–28.
- Мироха, Пјотр 2021. Делатност часописа Новоречје у оквиру српских и пољских истраживања неологизама. *Новоречје*, 4, 186–197.
- Оташевић, Ђорђе 2020. Творба деантропонимних политичких неологизама (од презимена Вучић и Ђилас). *Новоречје*, 2, 9–36.

- Поликарпов А. А., Кукушина О. В., Токтонов А. Г. 2008. Проверка теоретически предсказанных неодериватологических закономерностей данными русской корпусной неодериватографии. У: М. И. Чернышева (ред.), *Теория и история славянской лексикографии*, Научные материалы к XIV съезду славистов. Москва, 392–426.
- Ристић Стана 2004а. *Експресивна лексика у српском језику (теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Ристић Стана 2004б. Још нека запажања о негацији и негираним именицама. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 33/1, 99–110.
- Ристић, Стана 2006. *Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Ристић, Стана 2008. Речи са негацијом у дијалекатском речнику Загарача. *Зборник Института за српски језик САНУ* 1. Београд: Институт за српски језик САНУ, 521–528.
- Ристић, Стана 2009а. *Модификација значења и лексички модификатори у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Ристић, Стана 2009б. Неке најновије појаве у развоју лексике српског језика (на примеру твореница са префиксима *не-* и *анти-*). *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 38/1, 27–41.
- Ристић, Стана 2012. *О речима у српском језику. Творбено и лексикографско-лексиколошки аспекти*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Ћорић, Божо 2008. *Творба именица у српском језику*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Bugarški, Ranko 2006. *Žargon, Lingvistička studija*, Drugo, prerađeno i prošireno izdanje, Beograd: Biblioteka XX vek.

Stana Ristić

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts

SOME OBSERVATIONS ON THE LATEST WORDS IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

The paper presents observations on systemic phenomena and processes in the field of neology in the Serbian language, based on the results of our research on neologisms across two synchronic cross-sections of their development. A short-term cross-section of a limited number of neologisms from media language over the past two to three years is analyzed in the context of our previous systemic neological research, which was based on a much larger sample and a

longer-term cross-section of the preceding three decades (the last decade of the 20th century and the first decade of the 21st century) and published in our 2012 monograph. This analysis of a limited number of recent media neologisms, conducted with reference to the systemic results of our earlier research, enabled us to determine the origins, thematic and derivational characteristics of the latest media neologisms, their impact on the (de)stabilization of lexical and functional-stylistic norms, and the significance of extralinguistic factors in introducing new words into the Serbian language.

Keywords: latest neologisms, media language, systemic phenomena in neology, Serbian language.

УДК 811.163.4'373.43.45=111(497.6):004.774.1"20"
811.163.4(497.6):811.111:[311.212"20"
<https://doi.org/10.18485/novorecje.2024.6.11.2>

*Amela Šehović**

(Univerzitet u Sarajevu, Filozofski fakultet)

NOVI(JI) ANGLICIZMI IZ OBLASTI DRUŠTVENIH MREŽA

Новоречје, 2024, бр. 11

Predmet rada je analiza novi(ji)h anglicizama koji su karakteristični za društvene mreže (Facebook, Instagram, Twitter). Cilj istraživanja je utvrditi da li se i u kojoj mjeri ovi anglicizmi adaptiraju u jeziku primaocu (bosanski), s posebnim akcentom na razgovorni jezik imajući u vidu da su oni rijetko sastavni dio standardnog jezika. Za potrebe istraživanja urađena je anketa među izvornim govornicima bosanskog jezika o korištenju određenih anglicizama iz oblasti društvenih mreža. Ova je anketa ukazala na nesumnjiv utjecaj engleskog jezika na jezik primalac (bosanski), ali i vitalnost bosanskog jezika u kontekstu načina na koji prima posuđenice.

Ključne riječi: anglicizmi, društveni mediji, društvena mreža, neologizmi, bosanski jezik, posuđenice.

Uvod: o medijima i društvenim mrežama

Mediji se definiraju kao različite tehnologije koje omogućavaju ljudsku interakciju i učestvuju u oblikovanju modernih društava (Bilić 2020), a njihova uloga u tome sagledavana je iz različitih perspektiva. No, jedno od najistaknutijih opažanja o njihovoj ulozi u ljudskom životu jeste sociologa M. McLuhana (2008: 24), koji je medije uporedio sa zatvorom bez zidova za njihove korisnike.

Termin društveni mediji se odnosi na internetske tehnologije, platforme i usluge koje korisnicima omogućavaju više načina komunikacije (jedan–na–jedan, jedan–prema–mnogima i mnogi–prema–mnogima) kao i mogućnosti kreiranja sadržaja i njihovog dijeljenja putem interneta (Haramija i Njavro 2022: 52).

Najpopularniji oblik društvenih medija su društvene mreže (engl. social networking services), čiji se nastanak i razvoj može situirati u Sjedinjene Ame-

* amela.sehovic@ff.unsa.ba; ORCID: 0000-0003-4667-7052.

ričke Države 1990-ih godina, a među prvim društvenim mrežama koje su se pojavile u komunikacijskom prostoru su: SixDegrees.com, AsianAvenue, BlackPlanet, LiveJournal (Grbavac i Grbavac 2014: 208). Ove su mreže u vrijeme nastanka bile namijenjene užem krugu korisnika, no od 21. vijeka one svakodnevno povećavaju broj korisnika a nastaju i nove te je tako 2002. nastao Friendster, 2003. MySpace i LinkedIn, 2004. Facebook, 2006. Twitter, 2009. Pinterest, 2012. Google+ itd. Također, od 2010. godine društvene mreže se počinju kreirati i u drugim zemljama, npr. u Kini (Haramija i Najvro 2022: 53, prema Shah 2016). Ovakav bum društvenih mreža bio bi teško zamisliv da se njima služe samo pojedinci u privatne svrhe, nego je on posljedica i činjenice da društvene mreže služe za marketinške svrhe (tj. za različite promocije i oglašavanja robnih marki i proizvoda ali i organizacija).

Dakle, društvene mreže čine sastavni dio naše svakodnevnice, ali je istovremeno i oblikuju na način da se „svako neposredno proživljeno iskustvo, preporučuje (se) i posreduje putem društvenih aplikacija da bi se ponovno zadobilo kao u *cameri obscuri* – karikatura gdje se ‘ja’ zamjenjuje vlastitim virtualnim simulakrumom” (Zelić 2019: 55). Naime, vrijednost bilo kakvih iskustava određena je njihovim kodiranjem u virtuelni svijet, što je osnovna pretpostavka za zadovoljenje potrebe za društvenom afirmacijom.

Pored toga, *differentia specifica* komunikacije na društvenim mrežama u odnosu na druge vidove ljudske komunikacije jest da ona nije dominantno verbalna, nego „uključuje i upotrebu emotikona, *emojija*, *hashtagova* i poveznica, podjelu drugih objava, označavanje osoba i institucija te objavljivanje fotografija i videozapisa” (Šegvić i Polić 2024: 4018).

U našem radu fokus je na društvenim mrežama Facebook, Instagram i Twitter¹, koje su najzastupljenije u Bosni i Hercegovini (ali i svijetu²). U BiH je potvrđeno 1.401.520 korisnika Facebooka, što je 30,53% od ukupne populacije zemlje (radiosarajevo.ba) i 130.000 korisnika Instagrama (n1info.ba). Na osnovu ličnog iskustva, možemo ustanoviti da je Facebook društvena mreža kojom se primarno služe odrasli sredovječni i stariji korisnici, dok je udio mlađe populacije (naročito one ispod 18 godina) znatno manji budući da se ova populacija dominantno služi Instagramom a u posljednje vrijeme i Twitterom (X). Format objava na Facebooku i Twitteru je često tekstualni, dok se na Instagramu informacije prvenstveno prenose vizuelno – putem slike ili videozapisa, a samim tim

¹ U radu se koristi ovaj naziv jer je i dalje rasprostranjeniji u odnosu na zvanični naziv navedene društvene mreže – X.

² Podaci iz 2021. godine ukazuju na 2,27 milijardi ljudi koji aktivno koriste Facebook na mjesečnoj bazi, milijardu ljudi koji aktivno koriste Instagram na mjesečnoj bazi i 187 miliona koji aktivno koriste Twitter na dnevnoj bazi (balkans.aljazeera.net). Čak su dati podaci o korisnicima prema spolu: Facebook koristi 56% muškaraca i 44% žena, Instagram 57% muškaraca i 43% žena, a Twitter 68% muškaraca i 32% žena.

ove se mreže razlikuju i u stepenu zastupljenosti bilo kakvih leksema, pa tako i anglicizama.

Neologizmi i anglicizmi

Anglicizmi iz oblasti društvenih mreža pripadaju neološkom sloju leksike, a neologizmom se općenito smatra „nova riječ, novo značenje neke, već postojeće riječi, ali također posuđenica (ne samo iz stranoga jezika nego i iz žargona pojedinih društvenih skupina); napokon i riječ koja je ponovo oživjela” (Mounin 1974: 229–230, prema: Muhvić-Dimanovski 2005: 3). U radu se nećemo baviti brojnim podjelama neologizama (up. Muhvić-Dimanovski 2005; Mikić Čolić 2021; Šehović 2022), ali ćemo istaći da veliki broj neologizama čine posuđenice, koje se dijele na denotativne i konotativne (Muhvić-Dimanovski 2005: 7). Denotativnim neologizmima se imenuju nove pojave, pojmovi i predmeti za koje ne postoji odgovarajuća domaća riječ, što implicira da se njima popunjavaju lakune u jeziku primaocu. Sa druge strane, „druga grupa neologizama – konotativni – obuhvata riječi za koje postoji bliskoznačnica, ali ona ne ispunjava potrebu za društvenim prestižom, identifikacijom sa određenom grupom, stilom života i sl.” (Šehović 2022: 290) kao ni za individualnom emotivno-ekspresivnom i stilskom kreativnošću u upotrebi jezika.

U svim savremenim jezicima najbrojnije posuđenice su one iz engleskog jezika, koji je *lingua franca*³ našeg doba, a na što ukazuje i činjenica da se na njemu odvija 75% korespondencije u svijetu i razmjenjuje više od 80% kompjuterskih informacija (Edwards 1994: 41, prema: Пипер 2003: 23). Pored toga, osobe mlađe⁴ i srednje dobi engleski jezik smatraju više dodatnim nego stranim jezikom (v. Bugarski 2005: 124), što dovoljno govori o značaju koji on ima u savremenoj kulturi⁵. U tom kontekstu, povećana upotreba anglicizama može se istovremeno smatrati i pojavom i trendom zajedničkim za sva moderna društva.

³ U anketi koju sam provela 2019. godine, više informanata je dalo prednost engleskom jeziku nad maternjim i u semantičkom i u tvorbenom aspektu te na planu zvučnosti leksema, a neki su istakli da riječi iz engleskog jezika koriste kada zaborave riječ na bosanskom ili je se ne mogu sjetiti. Ipak, najveći broj informanata (45%) naveo je da anglicizme koristi zbog njihove veće ekspresivnosti, 28% radi popune lakuna u maternjem jeziku a 25% je kao razlog upotrebe navelo jezičku ekonomiju – činjenicu da se riječju na engleskom može iskazati ono za što bi na maternjem jeziku trebalo više riječi.

⁴ A. Mikić Čolić primjećuje da „mlađi govornici ‘žive’ s najvitalnijim dominirajućim kulturnim, civilizacijskim i političkim događajima” (Mikić Čolić 2021: 129), koji mahom dolaze iz zapadnih kultura.

⁵ I. Vlajković (2010: 193) čak iznosi zapažanje da je „englesko-srpski hibrid već postao neotuđivo obeležje potkulture novih, bilingvalnih generacija i da one nisu voljne ili ne vide razlog zbog kojeg bi trebalo da ga se odreknu”. Takvog je stava i D. Dugina (2016: 28), koji tvrdi da se „govornici hrvatskog jezika (se) danas koriste anglizmima iz praktičnih razloga, a ne iz snobizma kao što navode neki puristi”.

Anglicizmi, prema jednom tumačenju, predstavljaju „sve one posuđenice za koje možemo utvrditi da im je *izvorni jezik* (source language) engleski i da označuju predmete i pojmove engleskog porijekla, koji su sastavni dio života, materijalne i duhovne kulture Engleske ili Amerike” (Filipović 1986: 192) i „adaptirani su prema sustavu jezika primaoca” (Isto: 193). T. Prčić et al., pak, utvrđuju da se anglicizmom smatraju „reči i njihovi potencijalni delovi, tj. afiksi, koji su iz engleskog jezika preuzeti u srpski, dostigli su bar delimičnu integraciju u njegov sistem... i spadaju u opšti, svakodnevni, neterminološki vokabular srpskog jezika” (Prčić et al. 2021: 11), iako etimološki mogu biti i germanskog, francuskog, latinskog ili starogrčkog porijekla, ali je važno da su „u srpski preuzeti u obliku i pridruženom mu značenju koje imaju u engleskom...”⁶ (Isto: 12). Ovo tumačenje pojma ‘anglicizam’ smatramo primjerenijim za lekseme iz oblasti društvenih mreža – naime, ove su lekseme u jezike primaoca preuzete iz engleskog jezika, a u tom procesu izvorna etimologija nije relevantna.

O novi(ji)m anglicizmima u leksikološkim monografijama objavljenim u novom mileniju

U našem radu fokusiramo se na neološke anglicizme, koji su posljednjih nekoliko decenija predmet brojnih lingvističkih istraživanja, a taj interes ne jenjava ni u današnje doba. Uostalom, to ni ne čudi u svjetlu činjenice da „otprilike 40% novih riječi pripada kategoriji posuđenica iz engleskoga” (Muhvić-Dimanovski 2005: 40), zbog čega neki autori koriste i termin angloneologizmi (Isto, rječnik.neologizam.ffzg.unizg.hr, Šehović 2022: 346).

U nemogućnosti da se pobroje svi radovi ove tematike, a kamoli da se ukratko opišu, u radu su predstavljene isključivo leksikološke monografije koje se bave neologizmima (Mihaljević 2003; Muhvić-Dimanovski 2005; Оташевић 2008; Mikić Čolić 2021) kao i one u kojima su neologizmi jedan od više predmeta proučavanja (Šehović 2009a; Драгићевић 2018; Ljevo-Ovčina 2021).

Tako M. Mihaljević u knjizi *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* (2003) obrađuje hrvatsku računarsku terminologiju i već na samom početku utvrđuje da je „prvi susret s novim računalnim pojmom gotovo (je) uvijek preko engleskog naziva” (11). Također, autorica konstatira i da je uvođenje interneta razlog pojave mnogo novih naziva, a zauzima pristup prema kojem „anglizme općenito pa tako i anglizme u računalnome nazivlju treba kad god je to moguće zamijeniti odgovarajućim hrvatskim nazivim” (13). U skladu s tim, autorica ističe prednosti zamjene izraza iz engleskog jezika hrvatskim nazivima, te npr. za *computer man*, i pored već postojeće lekseme *kompjuteruš/kompjutoraš*, predla-

⁶ U ovom se rječniku uvodi i distinkcija anglicizam – inglišizam (Prčić et al. 2021: 11–12).

že izraz *računalac* (64). Takvi primjeri pokazuju da je autoričin pristup anglicizmima puristički i preskriptivan.

V. Muhvić-Dimanovski u monografiji *Neologizmi: problemi teorije i primjene* (2005) primarno proučava neologizme. Među posuđenicama posebno analizira anglizme – angloneologizme (40–44), za koje utvrđuje da imaju dominantno mjesto u rječnicima novih riječi, što je „odraz stvarne jezične situacije, a nikako permisivnoga stava leksikografa” (41) budući da je privilegiran položaj anglicizama u odnosu na lekseme drugoga porijekla primjetan od kraja Drugog svjetskog rata naovamo. Kao posebno važan faktor u posredovanju utjecaja engleskog jezika na druge jezike svijeta V. Muhvić-Dimanovski ističe medije, u kojima se, prema njenom mišljenju, „forsira uporaba anglizama” (42). Autorica zatim navodi neke od frekventnijih angloneologizama: *wellness*, *downloadirati*, *prepaid* kartica i sl. (44) te spominje jedini hrvatski rječnik novih riječi, u kojem preko 80% natuknica čine anglicizmi (Isto).

Neologizmima u hrvatskom jeziku u istoimenoj monografiji (2021) bavi se i A. Mikić Čolić, koja na vrlo opsežan način – tvorbeno-semantički i leksikološki – analizira ovaj sloj leksike u hrvatskom jeziku. Jezičkim posuđivanjem – različitim razlozima i učincima – posvećena je manja cjelina ove knjige (102–112) te se tako navodi da je prestiž razlog posuđivanja sljedećih anglicizama u hrvatski jezički sistem: *stage*, *loser*, *make-up*, *shortcut*, *sound...* (103). Za razliku od drugih autora koji su se bavili ovom temom, A. Mikić Čolić uvodi i temu jezičkog nacionalizma, što je „mehanizam koji u jeziku regulira prihvaćanje i prilagođavanje inojezičnih elemenata” (Mikić Čolić 2021: 103). Osim toga, ona ukratko predstavlja *Teoriju jezika u kontaktu* (1986) R. Filipovića, u kojoj se tematizira fenomen jezičkog posuđivanja iz ugla engleskog jezika kao jezika davaoca, ali ne navodi primjere iz knjige nego samo teorijske postavke. U knjizi A. Mikić Čolić anglicizmi su, u najvećem broju primjera, glagolski: *guglati*, *fajlati*, *logirati*, *tvitati*, *lajkati*, *bekapirati* (152–156), a iako, prema riječima autorice, „glagolski neologizmi nisu skloni prefiksaciji i sufiksaciji” (157), pronađeni su primjeri sativnog i totivnog značenja nekih glagolskih neologizama, od kojih su anglicizmi samo totivnog značenja: *tvitnuti*, *polajkati*, *pobekapirati* (Isto). Autorica se bavi i polusloženicama u rječnicima, dnevnim novinama i časopisima i napominje da je uglavnom riječ o posuđenicama koje su preuzete iz engleskoga jezika – u prvom dijelu: *web-stranica*, *top-tema*, ili kompletno: *e-mail* (216). Općenito, A. Mikić Čolić uviđa značaj posuđenica u bogaćenju leksičkog fonda jezika, ali pozitivno vrednuje i njihov utjecaj na tvorbeni sistem jezika primaoca (239), što je disonantno u poređenju sa evaluacijom tog fenomena kod drugih kroatist(ic)a.

Đ. Otašević se bavi novim riječima i njihovim značenjima u istoimenoj monografiji (2008) i već na samom početku upozorava na naglo povećanje broja novih riječi i značenja, za što kao primjer navodi francuski jezik, čija se lek-

sika u 20. vijeku obnavlja svakih deset godina za 25% (11). Neologizmi se definiraju primjenom različitih kriterija te se ukazuje na zahtjevnost toga zadatka (36–41). Iako autor konstatira da je „najveћи број нових речи у савременом стандардном српском језику настао (је) коришћењем домаћих творбених средстава”, ипак и он уочава да је „доминантан извор попуњавања речника новим речима позајмљивање, првенствено из енглеског језика” (42). Но, аутор у Закључку, на основу двају рјечника нових ријечи (Оташевић 1999, Недић 1983), оспорава ову тврдњу наводећи да је рјечничка грађа заиста показала велико присуство позајмљеница из енглеског, нарочито у области компјутерске терминологије, али да је знатно више именца са славенским суфиксом *-ost* (175).

О неологизмима се говори и у једној мањој цјелини у монографији о српској лексци у прошлости и данас (Драгићевић 2018: 237–247). Ауторка наводи критерије за класификацију неке лексеме као неологизма, начине њихове подјеле код различитих аутора и главне токове промјена у лексичком фонду славенских и других језика. Р. Драгићевић утврђује да највећи број нових лексема у српски језик долази из енглеског језика (209, 248), чији утјецај расте након Другог свјетског рата (195), а иста је појава забилежена и у другим језицима, због чега „периферија лексичког система многих језика почиње да личи једна на другу” (209). Стране ријечи које се у сјеловитом облику позајмљују из енглеског језика означавају „појаве које у савременом свету привлаче пажњу грађана, а одnose се на урбани живот, нове медије, производе нових технологија” (259). Те ријечи и у енглеском језику и у језицима примаоцима спадају у разговорни стил, а као примјер наводи се лексема *selfie*, која се данас све више шири и стара са другим ријечима (294). Р. Драгићевић закључује да „речнике нових речи различитих словенских језика испуњава велики проценат истих неологизама – углавном интернационализама пореклом из енглеског језика” (247), какви су слjedeћи: *ajlajner*, *autfit*, *bedž*, *bend* (240) итд. Но, у закључку ова ауторка iskazuje puristički став према којем је потребна „одбрана” од енглеске лексике (295).

У монографији *Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik* (2009) у дијелу под насловом „Лексика разговорног босанског језика”⁷ (111–308) А. Шеховић анализира неологизме, којима је посвећена истоимена цјелина (135–142). Ауторка поставља питање критерија на основу којих се нека лексема класифицира као неологизам те врши подјелу неологизама у три групе: значењски неологизми, формални неологизми и формални и значењски неологизми (136). У све три групе су забилежене посуденице: *adresa*, *generacija*, *miš*, *prozor*; *ekstra* – ‘одличан, изванредан’, *luk* – ‘изглед’, *printer*, *toner*. Ипак, А. Шеховић уочава и појаву домаћих еквивалената за посуденице из енглеског језика: *ulaz* (енгл. *input*), *iz-*

⁷ Истраживање лексике анализираних у овом дијелу књиге обављено је 1998. године, због чега су многе етикете појединих лексема данас већ застарјеле, нарочито у дијелу књиге који се бави неологизмима и жargonизмима.

laz (engl. *output*) i sl. Na kraju, ukazuje se na važnost neologizama za bogaćenje leksičkog fonda jednog jezika i zahtijeva utemeljena procjena opravdanosti njihova ulaska u rječnik nekog jezika a ne *a priori* odbijanje (142).

Monografija A. Ljevo-Ovčine *Jezik bosanskohercegovačke i ruske štampe 2008–2011*. (2021) ne bavi se samo publicističkim stilom dvaju slavenskih jezika, nego, u jednom dijelu, i neologizmima. Autorica napominje da jezik novina oslikava nove tendencije u jezicima, među kojima i procese neologizacije i posuđivanja riječi (26), a to potvrđuje i činjenica da novinski tekstovi „predstavljaju jednu od osnovnih baza nastanka i istovremeno širenja tvorbenih, leksičkih i frazeoloških neologizama iz različitih oblasti društvenog života...” (167). A. Ljevo-Ovčina naglašava teškoće u određivanju kriterija za definiranje neke riječi kao neologizma i ukazuje na kolebanja između sinonimične upotrebe sintagme nova riječ i termina neologizam. Posebnu pažnju ova autorica posvećuje tvorbi neologizama te ističe povećanu produktivnost slaganja. Novotvorenice koje nastaju slaganjem, a odnose se na leksičku kondenzaciju čiji je rezultat jukstapozicija (slaganje riječi) nastale su posljednjih decenija pod utjecajem engleskog jezika: *internet prodavnica*, *e-usluga*, *doping kontrola* (194, 200), ali A. Ljevo-Ovčina napominje da je ovoga bilo i ranije, samo su tada turski (*karavansaraj*) i njemački jezik (*štihproba*) utjecali na ovu pojavu (199).

Osim toga, veliki broj neologizama iz oblasti tehnologije i ekonomije posuđuje se iz engleskog jezika, a putem štampe oni ulazi u širu upotrebu (200). Ovu temu autorica razrađuje u poglavlju „Leksičko-semantičke promjene u bosanskom i ruskom jeziku” (242–319), a njegov centralni dio čini analiza anglicizama (244–273), koje autorica dijeli na direktne i prilagođene (255–256). Njima su označene pojave i pojmovi iz informatike, politike i vlasti, administracije: *impičment*, *lobirati* (260), ali i pojmovi iz domena sporta: *kickboxing*, *snowboarding* (265); zabave, filma i muzike: *rap*, *hip-hop* (266); gastronomije: *cheeseburger*, *fishburger* (266) itd. Svi navedeni primjeri primarno imaju nominativnu funkciju (267). Na kraju, na temelju rječnika bosanskog jezika, autorica zaključuje da je „prisutan (je) određeni oprez prema uključivanju ovog sloja neologizama u standardni bosanski jezik” (270).

Iz svega navedenog proizlazi da svi autori i autorice ovih monografija uočavaju utjecaj engleskog jezika na savremeni bosanski, hrvatski i srpski jezik, ali se njihov pristup tom utjecaju razlikuje – on varira od izrazito purističkog do vrlo liberalnog, otvorenog i prijemčivog za lekseme stranog porijekla, pa tako i anglicizme.

Anglicizmi iz oblasti društvenih mreža: korpus i istraživačka metodologija

U našem radu analiziramo isključivo nov(ij)e anglicizme iz oblasti društvenih mreža (Facebook, Instagram i Twitter) budući da u radu ovog obima ni-

je moguće provesti proučavanje svih anglicizama koji se pojavljuju na spomenutim društvenim mrežama. No, i ovaj suženi izbor novi(ji)h anglicizama je dovoljno brojna.⁸

U odabiru leksema koje se odnose na društvene mreže kao izvori korišteni su rječnici anglicizama i vlastito sociokulturno znanje, djelimično proisteklo i iz korištenja društvenih mreža. Na temelju toga izrađeni su anketni listići, a anketa je provedena među studentima i studenticama filoloških odsjeka (prvi ciklus studija, studiji bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika, te italijanskog, francuskog i perzijskog jezika) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, što podrazumijeva da su informanti mladi ljudi u dobi od 19 do 25 godina. Ukupan broj informanata je 50, a od toga je njih 36 ženskog spola, 14 muškog, i svi su govornici bosanskog jezika.

Informantima nisu postavljana nikakva pitanja, ni otvorenog ni zatvorenog tipa, nego je od njih traženo da od nekoliko ponuđenih leksema podvuku jednu ili više njih koje koriste u govoru i pisanju. Nisu traženi nikakvi dodatni komentari ni objašnjenja za odabrane lekseme, ali je u svakom nizu leksema ponuđena i opcija da informanti unesu dodatnu leksemu koja nije navedena a oni je koriste u istom ili bliskom značenju. Osim toga, informantima je skrenuta pažnja na to da podvlače samo primjere (jedan ili više njih) koje zaista koriste budući da je cilj istraživanja i utvrditi stvarnu stopu upotrebe određenih leksema, odnosno one koje su frekventnije u jezičkoj upotrebi. Smatrali smo da je za potrebe ovoga rada anketa u takvoj formi sasvim podesan istraživački alat.

S obzirom na temu rada, prva leksema u nizu leksema istog ili bliskog značenja je iz engleskog jezika. Izuzetak je napravljen u nekoliko slučajeva: kod glagola tipa *log in*, *log off*, koji se ne upotrebljavaju u izvornom obliku nego samo u prilagođenom: (*u*)*logovati se*, *odlogovati se*; glagolskih prefiksala poput *odblokirati*, *ishejtati* i sl.; imenica za korisnike društvenih mreža koje kao takve ne postoje u engleskom jeziku: *facebookovac*, *fejsbukovac*, *twiteraš*, *tviteraš*; mocijskih imenica koje kao takve ne postoje u engleskom jeziku: *influencerka*, *influserka* i sl. čiji se parnjak u muškom rodu koristi u izvornoj: *influencer* i prilagođenoj formi: *influser*; te pridjeva *instagramičan* i *instagramljiv*, koji su navedeni u jednom nizu, što podrazumijeva da je informantima dat izbor između jednog i drugog. Također, u nekim slučajevima ponuđene su i frekventne skraćenice, npr.: FB, fb, Ig, CF, cf i sl., ali i tri sintagme: Close Friends, Friend Request i News Feed. Broj leksema u jednom nizu nije uvijek isti, nego je određen brojem pojavnica u razgovornom bosanskom jeziku.

Na taj način, dat je tabelarni popis leksema (i sintagmi) koje se u radu navode abecednim redom iako u anketi nije primijenjen taj redosljed i uz svaku od njih navodi se broj pojavljivanja u anketnim listićima bez obzira na to da li

⁸ Up. sličan zaključak G. Milašina (2016: 176) u radu koji se bavi jezikom Twittera.

se one pojavljuju kao jedini izbor informanta ili ravnopravno uz još neku(e) leksemu(e): **avatar** (7), profilna slika (39), profilka (1), profilna (3); **ban** (10), banovati (31), zabraniti nekome pristup svom sadržaju (7); **block**, blokirati (46), blockirati (1), staviti na block (2); **caption** (20), kepšn (12), kratak opis fotografije na društvenoj mreži (10), opis (3); **close friends** (27), CF/cf (13), bliski prijatelji (25); **cover** (18), kaver (12), naslovna fotografija nečijeg profila na društvenoj mreži (16); **engagement** (15), interakcija⁹ (27); **Facebook** (25), Fejsbuk (20), Face, Fejs (2), FB (9), Fb/fb (2); **facebookovac** (9), fejsbukovac (22); **facebookovati** (2), fejsbukovati (6), fejsbučiti (13), provoditi vrijeme prateći sadržaje na Facebooku (15); **facebookovka** (6), fejsbukovka (24); **fave**, faveati (5), fejavati (12), fejvovati (12); **fave** (18), fejv (18); **favorites** (17), fejvriti (4), favoriti (26), najdraži (omiljeni) (13), fav (1); **feeds** (20), feedovi (16), fidovi (14); **follow** (12), folov (9), (za)pratiti (43), zaprat; **follower** (12), folover (24), pratilac/pratitelj (27); **friend**, friendati (4), friendovati (3), frendati (10), frendovati (8), biti s kim prijatelj na društvenoj mreži (16); **friend request** (10), frend rikvest (2), zahtjev za prijateljstvo (42); **gifs** (10), gifovi (38), animirane slike (1); **hashtag** (18), hešteg (30), riječ(i) kojima prethodi znak #; **hate** (9), hateati (4), hateovati (2), hejtati (29), hejtovati (3), kritikovati (6); **hater** (9), hejter (35), kritičar (7); **haterica**, haterka, hejterica (8), hejterka (30), kritičarka (4); **hide**, hideati (10), hideovati, hajdati (15), hajdovati (5), onemogućiti uvid u vlastite informacije na društvenoj mreži (8), sakriti (3); **highlights** (29), highlighti (13), istaknuto¹⁰ (8); **influencer** (13), influencer¹¹ (34); **influencerica** (4), influencerka (5), influencerica (13), influencerka (29); **Instagram** (35), Insta (18), IG (14), Ig (2); **instagramičan** (22), instagramljiv (6); **invite** (20), invajt (14), poziv (17); **invite**, inviteati (10), inviteovati, invajtati (15), invajtovati (4), pozvati (18); **ishejtati** (18), ishejtovati (9), iskritikovati; **layout** (20), izgled (25); **like** (11), lajk (36); **like**, likeati, likeovati, lajkati (34), lajkovati (12); **meme** (16), mim (20), memovi (21), šaljivi sadržaji (na internetu) (2); **mention** (20), menšn (11), menšati (1), menšovati, menšnovati (10), spomenuti (4); **mention**, menš (5), spominjanje (35); **mute** (33), muteati (9), muteovati, m(j)utati (33), m(j)utovati (20), m(j)utirati (9), utišati (12), staviti na mute (2), isključiti primanje objava korisnika društvene mreže bez njegova znanja; **mutuals** (6), zajednički prijatelji (35); **notification** (3), notifikacija (35), obavještenje/obavijest (21); **odblokirati** (47), odblockirati; **odlogovati se** (14), odjaviti se (31); **password** (17), pasvord (8), šifra (25); **petfluencer** (8), petfluenser (15); **pin**, pino-vati (29), istaknuti (11); **poblokirati** (34), poblockirati (1); **post** (11), objava

⁹ U razgovornom bosanskom jeziku ovaj se anglicizam prevodi kao *interakcija*, iako je uobičajeni prijevod ove imenice *angažman*.

¹⁰ Ovaj se anglicizam češće prevodi kao *vrhunac*, ali na društvenim mrežama on ima značenje nečega što je istaknuto da se primijeti.

¹¹ U hrvatskom se jeziku predlaže *utjecajnik* kao zamjena za ovu leksemu.

(41); **post**, postati (2), postirati, postovati (2), objaviti/objavljivati (41), okačiti (1); **prank** (15), prenk (26); **prank**, prankati (2), prankovati (9), prenkati (5), prenkovati (29); **profil** (35), nalog (6); **quote** (22), quoteati (3), quoteovati, kvotati (9), kvotovati (2), citirati (2); **quote**, kvot (5), citat (36); **reels** (25), reelovi (11), rils (12), rilovi (5); **remove** (14), removeati (4), rimuvati (14), ukloniti (odstraniti, izbrisati) iz liste prijatelja (16); **reply** (24), replyati (12), riplajati (4), odgovoriti na već postojeću objavu, komentar i sl. (11); **repost** (22), repostati (18), ripostati (11), postaviti na svom profilu nečiji ranije objavljeni ili prošlijeđeni post (1); **request**, requestati (koga) (7), rikvestati (koga) (8), poslati zahtjev za prijateljstvo (37); **restrict**, restrictati (5), restriktati (19), ristriktati, ograničiti pristup vlastitim sadržajima (21); **retweet** (20), retvit (7), ritvit (5); **retweet**, retweetati (1), retweetovati (17), retvitati, retvitovati (9), ritvitati (2), ritvitovati (3); **save** (19), saveati (6), saveovati, sejvati (17), sejvovati, spasiti (10); **screenshot** (20), skrinšot (21), snimak ekrana (8), SS (2); **screenshot**, screenshotati (11), screenshotovati (2), skrinšotati (14), skrinšotovati (12), skrinati (2), skrinovati (2); **search** (16), searchati (10), searchovati, srčati (1), srčovati¹² (4), pretraživati (33); **selfie** (16), selfi (32); **shame**, shameati (8), shameovati (5), šejmati (10), šejmovati (9), poniziti (1); **share**, shareati (9), shareovati (1), šerati (13), šerovati (4), serati (2), dijeliti (30); **sharing** (14), šering (10), šer (3), dijeljenje (32); **stalk**, stalkati (30), stalkirati, stalkovati (13), uhoditi¹³ na društvenim mrežama (ob. simpatiju) (9); **story** (25), stori (19), priča (6); **tag**, tagovati (30), tagirati, označiti (22); **tag** (28), oznaka (13), etiketa (1); **timeline** (23), tajmlajn (12); **trend**, trendati (13), trendovati (16); **troll** (19), trol (21); **troll**, trollati (1), trollovati (20), trolati (9), trolovati (20); **tweet**, tweetati (4), tweetovati (12), tvitati (8), tvitovati (15); **tweets** (13), tweetovi (13), tvits, tvitovi (17); **tweetup** (11), tvitap (10); **twiteraš** (16), tviteraš (20); **twiterašica** (13), tviterašica (15); **Twitter** (39), Tviter (1), Tviterko, Tviterica (1); **(u)logovati se** (23), prijaviti/prijavljivati se (26); **unfriend** (2), unfriendati, unfriendovati (1), anfrend, anfrendati (1), anfrendovati (2), otpratiti (39), prestati pratiti (6).

Anglicizmi iz oblasti društvenih mreža: analiza

Na temelju prethodno navedenog popisa leksema, uočavamo da su među njima najzastupljenije imenice i glagoli, što je i očekivano budući da se posuđenicama imenuju nove pojave i pojmovi, a onda te riječi služe za bogaćenje leksičkog fonda novim leksemama.

¹² U bosanskom supstandardu je *srčovati* i *srčati*, dok je u SRNA-i *serčovati* (498), a *srčovati* je označeno kao neprihvatljiv oblik (498).

¹³ U bosanskom supstandardu realizira se ovo značenje, dok je u SRNA-i zabilježeno uobičajeno značenje 'opsesivno proganjati neku osobu...' (548).

Najfrekventnije lekseme u svakom pojedinom nizu leksema su sljedeće: banovati (31), blokirati (46), caption (20), cover (18), interakcija (27), Facebook (25), fejsbukovac (22), fejsbukovka (24), fejvati (12) i fejvovati (12), fave (18) i fejv (18), favoriti (26), feeds (20), (za)pratiti (43), pratilac/pratitelj¹⁴ (27), gifovi (38), hešteg (30), hejtati (29), hejter (35), hejterka (30), hajdati (15), highlights (29), influencer (34), influencerka (29), Instagram (35), instagamičan (22), invite (20), pozvati (18), ishejtati (18), izgled (25), lajk (36), lajkati (34), memovi (21) i mimovi (20), mention (20), spominjanje (35), mute (33) i m(j)utati (33), zajednički prijatelji (35), notifikacija (35), odblokirati (47), odjaviti se (31), šifra (25), petfluenser (15), pinovati (29), poblokirati (34), objava (41), objaviti/objavljivati (41), prenk (26), prenkovati (29), profil (35), quote (22), citat (36), reels (25), reply (24), repost (22), retweet (20), retweetovati (17), save¹⁵ (19), skrinšot (21) i screenshot (20), skrinšotati¹⁶ (14), pretraživati (33), selfi (32), šejmati (10) i šejmovati (9), dijeliti (30), dijeljenje (32), stalkati (30), story (25), tagovati (30), tag (28), timeline (23), trendovati (16), trol (21), trollovati (20) i trolovati (20), tvitovati (15), tvitovi (17), tweetup (11) i tvitap (10), tviteraš (20), tviterašica (15), Twitter (39), prijaviti/prijavljivati se (26), otpratiti (39).

Kada govorimo isključivo o ovim najfrekventnijim leksemama iz svakog niza, poželjno je ustanoviti koliko među njima ima leksema u izvornoj formi, koliko u adaptiranoj formi i, naročito važno, koliko su zastupljeni domaći ekvivalenti¹⁷. Korisnici društvenih mreža tako u izvornoj formi koriste sljedeće lekseme: Facebook (25), Instagram (35), Twitter (39) – imena društvenih mreža, caption (20), cover (18), fave (18), feeds (20), highlights (29), invite (20), mention (20), mute (33), quote (22), reels (25), reply (24), repost (22), retweet (20), save (19), screenshot (20), story (25), tag (28), timeline (23), tweetup (11), te sintagmu close friends (27). Ako se uzme u obzir da je ponuđeno 85 nizova leksema, onda ovih 19 najfrekventnijih leksema (bez naziva društvenih mreža) i jedna sintagma nije zabrinjavajući rezultat, pogotovo kada se ima u vidu da su brojne lekseme prilagođene sistemu bosanskog jezika i na fonološkom i na morfološkom planu: banovati (31), blokirati (46), fejsbukovac (22), fejsbukovka (24), fejvati (12) i fejvovati (12), fejv (18), favoriti (26), gifovi (38), hešteg (30), hejtati (29), hejter (35), hejterka (30), hajdati (15), influencer (34), influencerka (29), instagamičan (22), ishejtati (18), lajk (36), lajkati (34), mimovi (20), m(j)utati (33), petfluenser (15), pinovati (29), prenk (26), prenkovati (29), skrinšot (21), skrinšotati (14), selfi (32), stalkati (30), šejmati (10) i šejmovati

¹⁴ Leksema *folover* ima 24 korisnika.

¹⁵ Leksema *sejvati* ima 17 korisnika.

¹⁶ Leksema *skrinšotovati* ima 12 korisnika.

¹⁷ Misli se na lekseme koje su odranije općeprihvaćene u bosanskom jeziku te njihovo izvorno porijeklo ovdje nije relevantno.

(9), tagovati (30), trendovati (16), trol (21), trolovati (20), tvitovati (15), tvitovi (17), tvitap (10), tviteraš (20), tviterašica (15). Imajući u vidu da je riječ o leksemama iz razgovornog jezika, ne čudi da je među njima dosta glagola koji su izvedeni direktno od engleske riječi, kakvi su npr. *banovati*, *hajdati*, *m(j)utati*, *pinovati*, *stalkati*, *šejmati*, *šejmovati*. Osim toga, iako „glagolski neologizmi nisu skloni prefiksaciji” (Mikić Čolić 2021: 157), zabilježen je prefiksali totalnog značenja *ishejtati* i njegova manje frekventna varijanta *ishejtovati* te prefiksali *odlogovati se* i *ulogovati se*, koji su ipak u jezičkoj upotrebi manje zastupljeni nego njihovi ekvivalenti *odjaviti se* i *prijaviti se*.

Domaći ekvivalenti za izvorne anglicizme su sljedeće lekseme: interakcija (27) (: engagement), (za)pratiti (43) (: follow), pratilac/pratitelj (27) (: follower), pozvati (18) (: invite), izgled (25) (: layout), odblokirati (47) (: unblock), odjaviti se (31) (: log out), poblokirati¹⁸ (34) (: block), spominjanje (35) (: mention), notifikacija (35) (: notification), šifra (25) (: password), objava (41) (: post), objaviti/objavljivati (41) (: post), pretraživati (33) (: search), profil (35) (: profile), citat (36) (: quote), dijeliti (30) (: share), dijeljenje (32) (: sharing), prijaviti se/prijavljivati se (26) (: log in), otpratiti (39) (: unfollow); sintagme: profilna slika (39) (: profile picture), zahtjev za prijateljstvo (42) (: friend request), zajednički prijatelji (35) (: mutuals) i višečlane konstrukcije: provoditi vrijeme prateći sadržaje na Facebooku (15) (: spend time on Facebook), biti s kim prijatelj na društvenoj mreži (16) (: be friend with whom on a social network), ukloniti (odstraniti, izbrisati)¹⁹ iz liste prijatelja (16) (: remove from friends list), poslati zahtjev za prijateljstvo (37) (: send friend request), ograničiti čiji pristup vlastitim sadržajima (na društvenoj mreži) (21) (: restrict access to somebody).

Ukoliko se prate lekseme iz jednog niza koje imaju najviše aktivnih pojedinačnih pojava, to su sljedeće: Facebook (25), Fejsbuk (20), Fejs (2), FB (9), Fb/fb (2); favorites (17), fejvriti (4), favoriti (26), najdraži (omiljeni) (13), fav (1); friendati (4), friendovati (3), frendati (10), frendovati (8), biti s kim prijatelj na društvenoj mreži (16); hate (9), hateati (4), hateovati (2), hejtati (29), hejtovati (3), kritikovati (6); hideati (10), hajdati (15), hajdovati (5), onemogućiti uvid u vlastite informacije na društvenoj mreži (8), sakriti (3); mention (20), menšn (11), menšati (1), menšnovati (10), spomenuti (4); mute (33), muteati (9), m(j)utati (33), m(j)utovati (20), m(j)utirati (9), utišati (12), staviti na mute (2); quote (22), quoteati (3), kvotati (9), kvotovati (2), citirati (2); retweetati (1), retweetovati (17), retvitovati (9), ritvitati (2), ritvitovati (3); screenshotati (11), screenshotovati (2), skrinšotati (14), skrinšotovati (12), skrinati (2), skrinovati (2); search (16), searchati (10), srčati (1), srčovati (4), pretraživati (33); shameati (8), shameovati (5), šejmati (10), šejmovati (9), poniziti (1); shareati (9), sha-

¹⁸ Ovaj je glagol stilski sniženo markiran.

¹⁹ Lekseme *remove* i *rimuvati* imaju po 14 korisnika.

reovati (1), šerati (13), šerovati (4), serati (2), dijeliti (30); unfriend (2), unfriendovati (1), anfriendati (1), anfriendovati (2), otpratiti (39), prestatati pratiti (6). Ime društvene mreže Facebook očekivano se našlo na ovoj listi, a ne iznenađuje ni pojava ustaljene lekseme *favoriti*, uz još neke njene varijante, no činjenica da su svi ostali primjeri glagoli²⁰ ukazuje na to da put njihove integracije u bosanski jezik još nije završen ali i da se u bliskoj budućnosti može očekivati dominacija jedne lekseme, kao što je to već slučaj s primjerima *pretraživati*, *dijeliti*, pa čak i sa supstandardnim *otpratiti* u značenju ‘prekinuti s kim prijateljstvo na društvenoj mreži’.

Što se tiče ortografije analiziranih anglicizama, ona je „vrlo (je) različita – od izvorne do posve prilagođene” (Muhvić-Dimanovski 2005: 7), na što ukazuje i A. Šehović (2009b: 126) u radu koji se zasniva na korpusu bosanskog jezika. Pored toga, A. Šehović u jednom kasnijem istraživanju (2022: 232) ukazuje i na miješani način pisanja ovih leksema u informatičkoj literaturi i na forumima, a ovakav način pisanja potvrđuju i brojni primjeri iz našeg korpusa²¹: *blockirati*, *facebookovati*, *friendati*, *friendovati*, *hateati*, *hateovati*, *hideati*, *inviteati*, *muteati*, *poblockirati*, *prankati*, *prankovati*, *quoteati*, *removeati*, *replyati*, *repostati*, *requestati*, *restrictati*, *retweetati*, *retweetovati*, *saveati*, *screenshotati*, *screenshotovati*, *searchati*, *shameati*, *shameovati*, *shareati*, *shareovati*, *trollati*, *trollovati*, *tweetati*, *tweetovati*, *unfriendovati*; *facebookovac*, *facebookovka*, *feedovi*, *haterica*, *haterka*, *highlighti*, *influencerica*, *influencerka*, *reelovi*, *tweetovi*, a zabilježeni su i *twiteraš* i *twiterašica*, primjeri u kojima se zadržava izvorni suglasnik w, dok se dva ista suglasnika (t) iz Twitter svode na jedan.

Među navedenim primjerima s mješovitim načinom pisanja, glagola je primjetno više, a ovi se glagoli od glagola u standardnom jeziku razlikuju po tome što je njihova morfološka adaptacija izvršena bez prethodne transfonemizacije posuđene riječi.

Analiza anketnih listića općenito je pokazala da isti korisnik društvene mreže istovremeno koristi npr. leksemu *like* ali glagol *lajkovati* ili imenicu *invite* ali glagol *pozvati*, što ukazuje na nestabilnost u upotrebi novi(ji)h anglicizama.

Pored toga, analiza je pokazala da neke od leksema koje pripadaju žargonu društvenih mreža imaju svoje bosanske ekvivalente, i to brojnije i frekventnije što je njihova upotreba duža. To potvrđuju primjeri već ustaljenih glagola kakvi su: *dijeliti* (: share), *objaviti/objavljivati* (: post), *odjaviti se* (: log out), *pozvati* (: invite), *pretraživati* (: search), *prijaviti se/prijavljivati se* (: log in), a

²⁰ U ranijem istraživanju glagolskih anglicizama u bosanskom jeziku, A. Šehović je utvrdila veliki broj onih koji su adaptirani sufiksom *-ira-* (v. Šehović 2019: 233), no ovo istraživanje ne podupire taj zaključak.

²¹ Navedeni su samo primjeri za koje imamo potvrde.

među njima neki su i supstandardni: *otpratiti* (: unfriend), (*za*)*pratiti* (: follow), no i oni potvrđuju tu tendenciju. Glagol *označiti* (: tag) sve je ustaljeniji.

Od imenica frekventne su *citati* (: quote), *dijeljenje* (: sharing), *notifikacija* (: *notification*), *objava* (: post), a sve su frekventnije *izgled* (: layout), *obavještenje/obavijest* (: *notification*), *poziv* (: invite), *spominjanje* (: mention), *šifra* (: password) te imenska sintagma *zajednički prijatelji* (: *mutuals*).

Činjenica da su nekad dominantni anglicizmi zamijenjeni domaćim ekvivalentima, poput npr. imenice *post* i glagola *postati* i *postovati*, koji su i danas prisutni, ali neuporedivo manje: *post* (11): *objava* (41); *postati* (2), *postovati* (2) : objaviti/objavljivati (41) i okačiti (1), ukazuje na vitalnost bosanskog jezika, zbog čega se strah od dominacije engleskog jezika i njegovog utjecaja na strukturu jezika pokazuje neopravdanim.

Uostalom, čak su u nekoliko slučajeva potvrđeni frekventniji višečlani ekvivalenti naspram jednočlanih leksema: ‘poslati zahtjev za prijateljstvo’ (37) dominira nad supstandardnim jednočlanim glagolima *requestati* (koga) (7) i *riquestati* (koga) (8); ‘biti s kim prijatelj na društvenoj mreži’ (16) nad jednočlanim pojavnicama *friendati* (4), *friendovati* (3), *frendati* (10), *frendovati* (8); ‘ukloniti (odstraniti, izbrisati) iz liste prijatelja’ (16) nad *remove* (14), *removeati* (4), *rimovati* (14); ‘ograničiti čiji pristup vlastitim sadržajima’ (21) nad *restricirati* (5) i *restruktirati* (19). Sve su ove jednočlane lekseme supstandardne, ali i pored toga što je jedna od važnijih odlika svakodnevne komunikacije jezička ekonomičnost, one nisu dobile primat u jezičkoj upotrebi.

Umjesto zaključka

Šta nam ova analiza pokazuje? Iako provedena na ograničenom uzorku od 50 informanata, isključivo studenata i studentica filoloških odsjeka, smatramo da njeni rezultati ukazuju na neopravdan strah od prekomjernog utjecaja engleskog jezika na maternji. Naime, mnogi anglicizmi zamijenjeni su domaćim ekvivalentima, brojni su adaptirani prema morfološkom sistemu bosanskog jezika, a neki su čak proširili kontekst upotrebe, npr., „leksema *hejter* prvenstveno se odnosi na osobu koja na društvenim mrežama daje negativne komentare o kome ili čemu, ali u razgovornom jeziku ona sve češće označava osobu koja u svakodnevnim životnim situacijama pokazuje netrpeljivost i animozitet prema drugoj osobi” (Šehović 2022: 290). Sve to pokazuje vitalnost bosanskog jezika, u kojem su posuđenice, generalno govoreći, dobro došli gosti jer obogaćuju njegovu leksiku. Uostalom, „paralelna uporaba posuđenice i domaće zamjene ne dovodi do istoznačnosti u jeziku, već do paralelne uporabe dvaju izraza koji se stilski, funkcionalno i(li) značenjski raslojavaju te omogućavaju preciznije izra-

žavanje²² i slobodu osobna izbora” (Drljača Margić 2011: 56), što je zaključak s kojim se možemo složiti²³.

ELEKTRONSKI IZVORI

- <https://balkans.aljazeera.net/interactives/2021/11/21/infografika-ko-koristi-društvene-mreze>) [21. 11. 2021, pristupljeno 14. 10. 2024]
- <https://n1info.ba/magazin/nauka/a64316-broj-korisnika-instagram-a-u-bih> [9. 10. 2015, pristupljeno 14. 10. 2024]
- <https://radiosarajevo.ba/magazin/tech/srbijanaca-najvise-stanovnika-bih-najmanje> [16. 2. 2013, pristupljeno 14. 10. 2024]
- <http://rjecnik.neologizam.ffzg.unizg.hr/> [pristupljeno 9. 11. 2024]

LITERATURA

- Bilić, Petar 2020. *Sociologija medija. Rutine, tehnologija i moć*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Bugarski, Ranko 2005. *Jezik i kultura*. Beograd: Čigoja štampa.
- Drljača Margić, Branka 2011. Leksički paralelizam: je li opravdano govoriti o nepotrebnim posuđenicama (engleskoga podrijetla)? *Fluminensia* 23/1, 53–66.
- Dugina, Daniel 2016. Hrvatski purizam i tvorba riječi u raljama interneta. U: B. Tošović i A. Wonisch (Hg.) *Jugendsprache im Internet*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 17–31.
- Filipović, Rudolf 1986. *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Školska knjiga.
- Grbavac, Jacinta, Vitomir Grbavac 2014. Pojava društvenih mreža kao globalnog komunikacijskog fenomena. *Media, culture and public relations* 5(2), 206–219.
- Haramija, Predrag, Mato Njavro 2022. Društvene mreže i društvena odgovornost. *Obnovljeni Život* 78/1, 51–66.
- Ljevo-Ovčina, Amela 2021. *Jezik bosanskohercegovačke i ruske štampe 2008–2011*. Šlask Sp. Z.o.o. Wydawnictwo Naukowe.
- McLuhan, Marshal 2008. *Razumijevanje medija: mediji kao čovjekovi proizvođači*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Mihaljević, Milica 2003. *Kako se na hrvatskome kaže WWW?* Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Mikić Čolić, Ana 2021. *Neologizmi u hrvatskome jeziku*. Osijek: Filozofski fakultet.

²² V. Ристић 2006: 150.

²³ Na sličnom je fonu i zaključak A. Šehović (2009b).

- Muhvić-Dimanovski, Vesna 2005. *Neologizmi: problemi teorije i primjene*. Zagreb: FF press i Zavod za lingvistiku.
- Prčić, Tvrtko, Jasmina Dražić, Mira Milić i sar. 2021. *Srpski rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Šegvić, Branka, Iva Polić 2024. Analiza internetskog diskursa u objavama članova Vlade na Facebooku. *In Medias Res* 13(24), 4017–4036.
- Šehović, Amela 2009a. Leksika razgovornog bosanskog jezika. U: S. Halilović, I. Tanović, A. Šehović. *Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik*. Sarajevo: Slavistički komitet, 111–308.
- Šehović, Amela 2009b. Mjesto i funkcija anglicizama u savremenom bosanskom jeziku. *Pismo* 1, 122–138.
- Šehović, Amela 2019. Anglicizmi – motivatori u tvorbi glagolskih izvedenica u savremenom bosanskom jeziku. U: M. Kardaš i E. Mešanović-Meša (ur.) *Bosanskohercegovački slavistički kongres II* (knjiga 1). Sarajevo: Slavistički komitet, 229–242.
- Šehović, Amela 2022. Leksika u časopisima za mlade. U: E. Durmišević i A. Ljevo-Ovčina (ur.) *Bosanskohercegovački slavistički kongres III* (knjiga 1). Sarajevo: Slavistički komitet, 285–302.
- Vlajković, Ivana 2010. Uticaj engleskog jezika na srpski na planu pravopisa, leksike i gramatike u komunikaciji na Fejsbuku. *Komunikacija i kultura online* 1/1, 183–196. [<https://komunikacijaikultura.org/index.php/kk/article/view/216/171>] pristupljeno 7. 11. 2024.
- Zelić, Marija 2019. Emotikoni – Prema kiborgizaciji društva?. *Kroatologija* 10/2, 47–63.
- Драгићевић, Рајна 2018. *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска.
- Милашин, Горан 2016. Језик Твитера из стилистичког угла. U: В. Тошовић и А. Wornisch (Hg.) *Interaktion von Internet und Stilistik, Internet und Stil*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz und Kommission für Stilistik beim Internationalen Slawistenkomitee, 163–193.
- Оташевић, Ђорђе 2008. *Нове речи и значења у савременом стандардном српском језику: лингвистички аспект*. Београд: Алма.
- Пипер, Предраг 2003. *Српски између великих и малих језика*. Београд: Београдска књига.
- Ристић, Стана 2006. *Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма*. Београд: Институт за српски језик САНУ.

Amela Šehović

University of Sarajevo, Faculty of Philosophy

NEW(ER) ANGLICISMS IN THE FIELD OF SOCIAL MEDIA

Summary

The subject of this paper is the analysis of new(er) Anglicisms that characterize social networks like Facebook, Instagram, or Twitter. This research aims to determine whether and to what extent these Anglicisms are adapted into the recipient language (Bosnian), with a special emphasis on conversational language, given that they are rarely part of the standard language. For the research, a survey was conducted among native speakers of the Bosnian language on using certain Anglicisms from social media. The survey highlighted the undeniable influence of the English language on the recipient language (Bosnian) and the vitality of the Bosnian language in how it incorporates loanwords.

Keywords: Anglicisms, social media, social networks, neologisms, Bosnian language, loanwords.

*Николче Мицкоски**

(Лексикографски центар „Георги Старделов“, МАНУ; Универзитет Св. Кирил и Методиј, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје)

НЕОЛОГИЗМИ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИКТ-ФОРУМИ

Новоречје, 2024, бр. 11

Во оваа статија се анализираат новите зборови што ги воведуваат корисниците на македонските ИКТ-форуми со фокус на нивната соодветност и придржување кон нормите на македонскиот јазик. Целта е да се истражи дали новите зборови се соодветно создадени во рамките на македонските јазични принципи или се само транслитерирани и транскрибирани термини како заемки од други јазици. Во статијата се разгледува потребата од воведување нови зборови во јазикот, како и принципите и критериумите според кои се одвива овој процес. Во неа се дадени и примери за соодветни нови зборови, како и за проблеми предизвикани од несоодветни користење термини. Резултатите од анализата покажуваат дека често предност им се дава на транслитерирани или транскрибираните зборови, дури и кога во македонскиот јазик веќе постојат и се прифатени соодветни преводни еквиваленти.

Клучни зборови: неологизми, нови зборови, форуми, македонски јазик, терминологија, информатички и комуникациски технологии, ИКТ.

1. Потреба од воведување нови зборови во јазикот

1.1. Јазикот е динамична категорија што постојано еволуира и се приспособува на културните, технолошките и општествените промени, но и на потребите на неговите говорители. А кога говорителите ќе се соочат со некој концепт за којшто не можат да најдат соодветен термин за да го означат, тогаш настанува нов збор, односно неологизам. Создавањето нови зборови не е обичен процес при којшто говорителите на јазикот размислуваат или одредуваат некој збор по случаен избор за да го означат новиот концепт, туку сложен процес што се раководи според одредени принципи дефинирани според јазичните, општествените и културните норми.

* nmickoski@manu.edu.mk; nmickoski@flf.ukim.edu.mk; ORCID 0000-0003-4929-0507.

Тука доаѓа до израз креативниот гениј на терминологот, односно на создавачот на новиот збор. Новосозадаените зборови денес се нарекуваат неологизми или едноставно нови зборови, но во македонскиот јазик, поетот Гане Тодоровски, во песната *Јавна исповед 1987 или: во едно зборосокривалишите старовремски наречено песна* објавена во збирката *Неволици, неверици, несоници* (Тодоровски, 1987), новите зборови ги нарекува „зборонороденчиња“, што претставува сложенка составена од именките „збор“ и „новороденчиња“. Овој неологизам не фатил корен во македонскиот јазик и воопшто не се користи.

1.2. Создавањето нови зборови станува неопходно кога постојниот лексички фонд на еден јазик не содржи зборови што можат соодветно да ги опишат новите концепти што се појавуваат. Според Кристал (Crystal, 2001), приспособливоста на јазикот на околностите што се променуваат ја обезбедува неговата релевантност и корисност. Во јазиците се внесуваат нови зборови за да се држи чекор со напредокот во технологијата, науката и културата. На пример, со појавата на компјутерите, се појави потреба да се дефинираат нови концепти за коишто во тој момент не постоеле соодветни термини. Покрај оваа основна потреба, новите зборови ги дефинираат и креативните луѓе, како што се писателите и поетите. На пример, во поезијата, Ацо Шопов го создава новиот збор „небиднина“ со значење на непостоење, празнина, а Коле Чашуле го создава зборот „црнила“ (така и ја именува својата драма „Црнила“ во којашто раскажува за убиството на македонскиот револуционер Ѓорче Петров) со значење на несреќа, страдање.

2. Принципи и критериуми за воведување нови зборови

2.1. Познатиот македонски лингвист Блаже Конески (Конески, 1946) поставува неколку релевантни прашања во врска со новите зборови и дава соодветни одговори. Првото негово прашање е дали јазикот ни е навистина сиромашен со зборови за означување на одредени концепти или ние не го познаваме доволно.

2.2. На второто прашање што и колку да се земе од меѓународната лексика и од сродните јазици, Конески одговара дека мора да бидеме свесни дека не треба механички да прифаќаме зборови од туѓите јазици, туку треба да го развиваме сопствениот јазик со наши зборови кои се темелат на зборовите од народниот јазик.

2.3. На третото прашање како да го збогатиме нашиот речник, односно како да воведеме нови зборови, тој вели дека треба да се искористи секој збор што веќе постои во јазикот. Според Конески:

„во народните говори и во усната литература ќе се најдат не само зборови врзани за конкретни предмети, туку и зборови што носат апстрактно значење или што можат многу арно да се издигнат до значењето на научни термини. Важноста на ваквите зборови е уште поголема со тоа што тие, искристализирани во самиот народен говор, можат да послужат како убави обрасци за понатамошното јазично творештво во вистински народен дух.“ (Конески 1946: 39).

2.4. Како начини на образување нови термини, неологизми, во македонскиот јазик се среќаваат деривација, образување сложени термини и создавање скратени форми (кратки форми, скратени термини или скратеници, иницијализми, акроними), а примери за секој од овие начини ќе бидат дадени подолу во овој труд. Зборообразување со деривацијата се врши со додавање на еден или повеќе морфолошки елементи или афикси на коренот на зборот (префикс, суфикс или префикс и суфикс). Сложени термини се образуваат со комбинирање две или повеќе лексички основи за да се добие нова форма со два или повеќе корена, но означува еден концепт. Според степенот на срастеноста и начинот на поврзувањето на компонентите на сложениот збор, се изделуваат три типа сложени зборови: сложенки, срастенки и зборовни состави (составенки) (Конески 2003: 75). Од ортографски аспект, лексичките основи, односно компонентите од кои е составен сложениот термин можат да бидат поврзани со цртичка, да се пишуваат слеано или пак воопшто да не се поврзани, односно да има празно место помеѓу нив. Скратените форми како начин на зборообразување се користат за да се олесни користењето на некои термини чие ортографско претставување е релативно долго што го отежнува нивното користење и прифаќање од страна на корисниците. Скратените форми може да се поделат во следните категории: кратки форми, скратени термини, скратувања (абревијации) и скратеници (акроними).

2.5. Кога се образуваат нови зборови врз основа на зборови што веќе постојат во јазикот, покрај трите горенаведени начини кои се користат за образување неологизми, се применуваат и проширувањето на значенското поле на постојни зборови од општата лексика, семантичкиот пренос на термини од некоја друга област и заемките од други термилошки области. При проширувањето на значенското поле на постојни зборови од општата лексика, се зема еден термин од општата лексика и се специјализира, односно, му се доделува една конкретна дефиниција според концептот што го означува и терминот станува дел од специјализирана термилошка област. Кај заемките од други термилошки области, веќе постоен термин во специјализирана термилошка област се користи за да означува друг концепт во друга термилошка област и на тој начин терминот означува повеќе концепти од различни термилошки области. При семантичкиот пренос на термини, постоен термин во одредена специјализирана

терминолошка област се користи за да означи друг концепт со логичко проширување. Терминот којшто означува еден одреден концепт и се однесува на конкретен објект може да го прошири своето значење и да означува апстрактни објекти, проширен дел што означува една целина (Jarvis, Pavlenko 2010: 73). Конверзијата, што претставува промена на синтаксичката категорија, односно на граматичката функција на еден термин, многу ретко се користи во македонскиот јазик.

3. Анализа

3.1. За потребите на овој труд, беше направена анализа на содржините што се објавуваат на македонските ИКТ-форуми што се достапни во рамките на веб-корпусот CLASSLA-web.mk. Беа анализирани три форуми и тоа forum.it.mk, elektrotehnika.mk и elektronika.mk. Анализата покажа дека на овие форуми има малку нови зборови, неологизми, што се навистина нови, а поголем дел од новите зборови се квазинеологизми, односно зборови што се добиени со транслитерација или транскрипција на англиските термини.

3.2. Нови зборови:

- „виросан“ (именка) со значење заразен со вирус. Се добива со деривација на заемката од терминолошката област на биологијата и медицината, кога на именката „вирус“ ќе се додаде суфиксот -ан. Во македонскиот јазик постои терминот „заразен“, што може да се користи како именка и како придавка, а постои и терминот „инфициран“, што може да се користи како именка и како придавка, но тие се поопшти термини. Се користи и придавката „вирусен“, но таа се однесува на нешто што е предизвикано од вирус.
- „вметок“ (именка) и „вметоци“ (множинска форма) со значење на нешто што е вметнато. Потекнува од српскиот збор „уметак“. Во македонскиот јазик постојат „вметне“ (глагол), „вметнување“ (глаголска именка) и „вметнато“ (придавка), но не постои термин кога треба да се објективизира, односно да се именува тоа што е вметнато. Именката „додаток“ се користи како замена за „вметок“, но нејзиното значење е многу поопшто.
- „упогони“ (глагол) со значење на ставање нешто во функција, да се почне со негово користење. Овој термин треба да се приспособи на македонскиот јазик и соодветниот термин ќе биде „впогони“.
- „релјефирање“ (глаголска именка) со значење да се создаде релјеф (како преводен еквивалент за англискиот термин “emboss”). Во македонскиот јазик постои терминот „гравирање“ (глаголска именка)

со значење на врежување букви и цртежи во метал (како преводен еквивалент за “engrave”).

- „рударење“ (глаголска именка) како преводен еквивалент за “mining” што најчесто се среќава како колокација „податочно рударење“ како преводен еквивалент за “data mining”. Сепак, со овој нов термин може да се појави проблем кога треба се употреби неговата глаголска форма „рудари“ (според принципот на продуктивност) што ја претставува множинската форма од именката „рудар“.
- „басест“ (придавка) со значење на звук богат со бас.

3.3. Покрај новите зборови што може да го најдат своето место и да почнат да се употребуваат во македонскиот јазик, анализата откри нови зборови што се добиени со транслитерација или транскрипција на англиските зборови. Вака добиените зборови претставуваат квазинеологизми и најчесто се несоодветни за користење бидејќи за нив постојат посоодветни зборови во македонската лексика. Во првата колона од табелата подолу е даден преглед на откриените транслитерирани или транскрибирани зборови, а во втората се наведени соодветните зборови од македонскиот јазик што треба да се користат за да го означат конкретниот концепт.

транслитериран или транскрибиран збор	правилен македонски збор
акаунт	сметка
аплоадира/уплоадира	поставува
баниран	забранет
датацентри	податочни центри
драјвер	двигател
едитира	уредува
инсулатор	изолатор
конекција	поврзување
лимитира	ограничува
линк	врска
малвер	злонамерен софтвер
пост / постира	објава / објавува
рутер	насочувач
сајт	веб-локација
смартфон	паметен телефон
сорс код	изворен код
стринг	низа
темплејт	шаблон
фајл	датотека

Интересно е да се забележи дека голем дел од овие транслитерирани или транскрибирани зборови се среќаваат само во областа на информатичките и комуникациските технологии. Ако истите англиски зборови треба да се преведат на македонски јазик во некоја друга термилошка област, тие нема да се транслитерираат или да се транскрибираат, туку ќе бидат преведени соодветно. Така, „едитира“ (од англискиот збор “edit”) ќе биде „уредува“, „инсулатор“ (од англискиот збор “insulator” ќе биде „изолатор“), „конекција“ (од англискиот збор “connection”) ќе биде „поврзување“, „лимитира“ (од англискиот збор “limit”) ќе биде „ограничува“, „линк“ (од англискиот збор “link”) ќе биде „врска“ итн.

4. Проблеми со несоодветни термини

4.1. Обидот за користење несоодветен термин за означување одреден концепт може да предизвика проблем кај корисниците. Во Поимникот на македонски зборови од областа на информатичката технологија е воведен терминот „џиџе“ како преводен еквивалент на англискиот термин “gadget” за да сезначи мал, корисен и украсен уред. На македонските ИКТ-форуми што се предмет на оваа анализа, терминот „џиџе“ се среќава 13 пати, од кои 12 пати со значење на мал уред. Првичното значење на „џиџе“ е „нешто убаво, убави ситни предмети, убава играчка“ (ТРМЈ том VI 2014) и овој термин што потекнува од турскиот јазик беше избран по аналогијата на мал предмет. Изборот на „џиџе“ наиде на лавина критики кај корисниците и речиси и да не се користи со ова значење во македонскиот јазик.

4.2. Уште еден пример за несоодветен термин е примерот со дефинирање на концептот на „процес на вметнување датотека во електронска порака“. Корисниците на македонските ИКТ-форуми што се предмет на оваа анализа 261 пат го користат терминот „прикачување“ чиешто основно значење е „да закачи, спои, сврзе еден предмет со друг на соодветен начин“ (ТРМЈ том IV 2008). Од овој термин може да се изведе глагол што ќе гозначи концептот на „давање наредба за вметнување на датотеката во електронската порака“ и изведениот термин би бил „прикачи“. Но, кога од терминот треба да се изведе именка што ќе го означува концептот на „датотека што е вметната во електронска порака“, тогаш, преку процесот на зборообразување, изведениот термин би бил „прикачка“ што се коси со принципот на соодветност. Затоа, соодветниот термин што е дефиниран во Поимникот и се користи во македонскиот јазик е „приложување“ од којшто може да се изведат глаголот „приложи“ и именката „прилог“.

4.3. Последниот пример за несоодветен термин е терминот „сајбер“ како преводен еквивалент за англискиот термин “cyber”. Според етимологијата, терминот „кибер“ потекнува од старогрчкиот збор *κυβερνᾶν* што значи „кормиларење, управување“. Изворниот изговор на овој збор е „кибернан“, односно првата буква е буквата „к“ што е задржано во „кибернетика“ и слични изведени зборови. Според правилото 111 од нормативниот Правопис на македонскиот јазик (страница 60), соодветен термин е „кибер“ и во Правописот е внесен терминот „кибербезбедност“. Исто така, во нормативниот Толковен речник на македонскиот јазик (ТРМЈ том II 2005) е внесен терминот „кибернетика“ заедно со термините што се изведени од него. Терминот „кибер“ се користи и во повеќе словенски јазици во рамките на ЕУ, како што се словенечки, хрватски, бугарски, чешки. Сепак, корисниците на македонските ИКТ-форуми што се предмет на оваа анализа терминот „кибер“ го користат само 10 пати, а терминот „сајбер“ 58 пати.

5. Заклучок

Може да се заклучи дека корисниците на форумите за информатички и комуникациски технологии повеќе тежнеат да користат транслитерирани или транскрибирани зборови, наместо соодветни преводни еквиваленти што веќе постојат и се прифатени во македонскиот јазик. Треба да се подигне свеста меѓу корисниците за значењето на терминологијата. Денес секој може да ги користи социјалните мрежи за да воведне некој нов термин и да ја промовира неговата употреба. Но, секој корисник мора да биде свесен дека тоа носи и голема одговорност. На професионалните корисници од одредена област, конкретно во овој случај од областа на информатичките и комуникациските технологии, им е сосема нормално да ги користат овие англицизми. Сепак, мора да се има предвид дека терминологијата од областа на информатичките и комуникациските технологии не се користи само од мал круг на луѓе, туку ја користат сите и дека таа мора да биде разбирлива за сите. Само така ќе можеме да кажеме дека зборуваме на ист јазик и дека се разбираме меѓу себе.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Конески, Блаже 1946. Белешки за речникот на нашиот јазик во *Нов ден*, II, бр. 7–8, Скопје, 35–50.
- Конески, Кирил 2003. *Зборобразувањето во современиот македонски јазик*. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
- Конески, Кирил (гл. редактор) 2005. *Толковен речник на македонскиот јазик, том II (З-К)*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.

- Конески, Кирил (гл. редактор) 2008. *Толковен речник на македонскиот јазик, том IV (II)*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.
- Кирил Конески (гл. редактор.) 2014. *Толковен речник на македонскиот јазик*. Том VI (Т–Ш). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“.
- Поимник на македонски зборови од областа на информатичката технологија*. Скопје: Министерство за информатичко општество, 2009.
- Тодоровски, Гане 1987. Јавна исповед 1987 или: во едно зборосокривалиште старовременски наречено песна во *Неволицы, неверици, несоници*. Скопје: Македонска книга.
- Цветковски, Живко и др. 2017. *Правопис на македонскиот литературен јазик (второ издание)*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје и Култура АД – Скопје.
- Crystal, David 2001. *Language and the Internet*. Cambridge University Press.
- Jarvis, Scott; Aneta Pavlenko 2010. *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York and London: Routledge.
- Ljubešić, Nikola; Peter Rupnik and Taja Kuzman. 2024. *Macedonian web corpus CLASSLA-web.mk 1.0*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, ISSN 2820-4042, <http://hdl.handle.net/11356/1932>.

Nikolche Mickoski

Lexicographic Centre —Georgi Stardelov||, Macedonian Academy of Sciences and Arts; Ss. Cyril and Methodius University, Blaže Koneski Faculty of Philology, Skopje

NEOLOGISMS IN MACEDONIAN ICT FORUMS

Summary

This paper examines the introduction of new words by users of Macedonian ICT forums, focusing on their suitability and adherence to the norms of the Macedonian language. The study investigates whether these neologisms are appropriately created within the framework of Macedonian linguistic principles or if they are merely transliterated or transcribed terms borrowed from other languages. It explores the necessity of introducing new words into a language and discusses the principles and criteria that guide this process. The analysis includes examples of both effective neologisms and challenges associated with the use of inappropriate terms. The findings reveal that transliterated and transcribed terms often dominate, even when suitable Macedonian translation equivalents already exist and are in use.

Keywords: neologisms, new words, forums, Macedonian language, terminology, information and communication technologies, ICT.

УДК 811.163.41'373'43.45-055.2:004.773.7:[316.772.4
811.163.41'373'43.45:81'374.2'373.43.45:[81'42
<https://doi.org/10.18485/novorecje.2024.6.11.4>

Ђорђе Оташевић*

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОВИЈИ ФЕМИНАТИВИ У СРПСКОМ ЈАВНОМ ДИСКУРСУ (НА ПРИМЕРУ ФОРУМА КРСТАРИЦА)**

Новоречје, 2024, бр. 11

У раду се анализирају феминативи који се срећу у порукама на форуму Крстарица. Пошто је број порука на овом форуму изузетно велики, анализирани су само феминативи који почињу словима А и Б забележени у четири наша речника нових речи. Одређује се однос корисника овог форума према феминативима. Испитује се на које се све начине означавају занимања која обављају жене, звања и титуле које жене имају и слично.

Кључне речи: феминативи, интернет, форум Крстарица, српски јавни дискурс.

1. Термин *феминатив*

Термини *феминатив* (*феминитив*, *фемининатив*, *фемининум*)¹ у словенској лингвистици имају различита значења (в. Архангелска 2022, Вајнбендер, Иванникова 2018, Иљасова, Пугачева 2022, Markežič 2019, Оташевић 2008, Резуненко 2023, Смирнова 2020, Стрелњикова 2019, Hudešek, Mihaљевић 2019 и др.). Овде се користе за означавање особе женског рода која је:

* djordjeotasevic@yahoo.com; ORCID: 0009-0004-7192-4777.

** Истраживање спроведено уз подршку Фонда за науку Републике Србије, 7750183, Јавни дискурс у Републици Србији – PDRS / This research was supported by the Science Fund of the Republic of Serbia, #GRANT 7750183, Public Discourse in the Republic of Serbia - PDRS.

¹ У руском језику користе се термини *феминатив* и *феминитив*.

- (1) носитељка својства садржаног у основи,
- (2) носитељка датог занимања,
- (3) носитељка дате титуле, звања,
- (4) припадница одређене организације или групе,
- (5) житељка краја, државе, места или планете садржане у основи,
- (6) припадница одређене нације, народа, етничке групе,
- (7) вршитељка дате активности.

Некада раширено значење „супруга лица у основи“ (*адвокатица* = адвокатава супруга) данас је изузетно ретко, а код средње и млађе генерације и не постоји (Оташевић 2020: 43, уп. и Оташевић 2008а: 124–127).

2. Циљ рада

У раду се анализирају феминативи који се срећу у порукама на форуму Крстарица (<https://forum.krstarica.com/>). Пошто је број порука на овом форуму изузетно велики (на почетној страни пише да порука има више од четрдесет пет милиона), анализирани су само феминативи који почињу словима *A* и *B* забележени у четири наша речника нових речи (Ćirilov 1982, Клајн 1992, Vasić, Prčić, Nejgebauer 2001, Оташевић 2008б).

Одређује се однос корисника овог форума према феминативима. Испитује се на које се све начине означавају занимања која обављају жене, звања и титуле које жене имају и друго.

3. Феминативи на форуму Крстарица

Од педесет три феминатива која почињу словима *A* и *B* забележена у четири наша речника нових речи (Ćirilov 1982, Клајн 1992, Vasić, Prčić, Nejgebauer 2001, Оташевић 2008б) на форуму Крстарица среће се педесет феминатива.

аболиционисткиња (4)² // Mene ne smara, pošto sam filmski odrasla uz kauboje, indijance³, Kunta Kintea i onu seriju Sever i Jug, ako se tako zvala... još sam se kao klinka ložila na onu histeričnu abolicionistkinju (2013)⁴;

Аборицанка (4) // Nisam znao da su aboridžanke⁵ tako zgodne (2024);

Аборицинка (4) // Ajde što su po keniji silovali, nego je i australijski sas imao identične ispade sa aboridžinkama (2022);

² Број у загради означава у којем је од четири речника нових речи забележен феминатив. Број 1 у загради означава речник Ј. Ђирилова, 2 – И. Клајна, 3 – В. Васић, Т. Прћића и В. Нејгебауер, 4 – Ђ. Оташевића.

³ Правописне грешке у цитатима нису исправљане.

⁴ У загради је наведена година када је порука објављена.

⁵ У многим порукама писаним латиницом нису коришћени дијакритички знаци. У овде наведеним цитатима дијакритички знаци су додати.

- Авганистанка** (4) // Dozvoliti da avganistanke nose burke u švajcarskoj nema veze sa demokratijom i pravima (2024);
- агенткиња** (4) // Hoće li „demokratski” zapad sada da prizna gruzijskog Gnjajda, tj ovu agentkinju francuske službe? (2024);
- агитаторка** (4) // 1996. на Музичкој академији у Београду магистарски концерт и одједном пред сам почетак излази једна од учесница и једно минут агитује против Милошевића и позива на протест који је био актуелан тих дана. Сви смо били изненађени, и публика и извођачи. Агитаторка је добила аплауз, међутим један од музичара је после ње иступио напред и рекао да он нема везе са оним што је она рекла (2019);
- адвентисткиња** (4) // Имао сам један сличан случај са младом адвентисткињом тазе проповедницом, која је оптужила нас православце да заговарамо јерес предестинације, цитирајући све из Православне Библије и врхунски побијајући ту заблуду (2020);
- адвокаткиња*** (4) // Харизматичне јужњакиње Џенифер Велч и Енци „Пампс“ Саливан, позната дизајнерка и адвокаткиња, ко-водителке хит-подкаста I’ve Had It којим су стекле су широку популарност међу јужњачким женама (2024);
- Азербејџанка** (4) // Ја се сећам неке Азербејџанке коју нисам могла да убедим да нисам Рускиња и да не причам руски већ српски језик (2017);
- азиланткиња** (4) // Posle se neko pita zašto dođe do terorističkog napada. Šutiraju trudnu azilantkinju, pale kampove, bacaju gas bombe, postavljaju mrtve svinjske glave na ogradi stacionara (2015);
- активисткиња** (4) // Termin femicid skovala je Diana E.H. Russell, feministička aktivistica i sociologinja (2023);
- акционарка** (4) // Izjavila neka akcionarka С Marketa da su oko 200 puta pisali Koštunici i tražili da ih primi, nikad ih nije udostojio (2011);
- алијенка** (3) // Voleo bi da sretnem tako neku alijenku s takvim očima (2017);
- алхемичарка** (4) // I u drevnoj Indiji žene su proučavale prirodne nauke i filozofiju. U Vavilonu je živela Tapeti Belatikalim alhemičarka koja je razvila uspešnu proizvodnju parfema (2020);
- аматерка** (4) // Американке су аматерке у односу на Рускиње (2023);
- амбасадорка** (4) // Нападнута амбасадорка Србије у Мадриду, Ђурић осудио напад и затражио пуну истрагу Министар спољних послова Марко Ђурић најоштрије је осудио физички напад на амбасадорку Србије у Шпанији Ирену Шарац, који се догодио данас поподне у Мадриду (2024);
- ампутирка** (4) // нема;
- Англосаксонка** (4) // Ne znam šta je ovde za šokiravanje, normalno izgleda. Plus je anglosaksonka (2023);
- Андалужанка** (4) // Inače ove dvije Andaluzanke su moj tip... volim tamnu put i crnu kosu (2014);
- анестетичарка** (4) // Када је стигао тражи да ми се да тотална анестезија само за преглед. Анестетичарка му каже да је глупо то радити чисто ради прегледа (2022);

- анкетарка** (4) // Anketa je bila obimna sa dosta pitanja. „Pao” sam na pitanju „šta nedostaje sugrađanima”. Moj odgovor je bio Bliskost! Na šta je anketarka eksplodirala (2020);
- аноректичарка** (4) // Lucero je slatka baš su odabrali pravu glumicu za tu ulogu, nije neka mršavica ni anorektičarka, prava predstavница dama u ono vreme (2006);
- антиалкохоличарка** (4) // Da li je ovo dovoljno da jedna antialkoholičarka padne pod sto? Ako nije, dajte još (2006);
- антикомунисткиња** (4) // Рођена i одрасла u Србији, била u Либеку, отишла u САД u Вашигтон да ради као новинар. Регановка, антикомунисткиња, најватренији борац против Путина i Русије (forum.krstarica.com, 10. 3. 2023);
- антологичарка** (4) // Najnovija knjiga prozaistkinje i antologičarke Milke Knežević Ivašković, Tango Macabre (Tango smrti) bavi se, u srpskoj prozi, pomalo прецутаном темом: породичним насиљем (2004);
- апсолвентица** (4) // Еј...usamljena melanholična apsolventice...aj ne spamuj lepu temu (2010);
- апсолвенткиња** (4) // Као млада апсолвенткиња, моја сестра је хтела да ради у СИЗ-у (2024);
- армирачица** (4) // Па нисам ништа рекао за инжењерке на градилшту, већ о пословима армирачиче, тесарке, зидарке i физичке раднице (2023);
- архиварка** (4) // Препознаје ли неко овога човека: Налази се у Библиотеци СЈОС Тамо нико од запослених, па ни из суседног ЈИМ, кустоскиња и архиварка, које су ми иначе крајње љубазно изишле у сусрет, и дале ми податке за већину осталих скулптура у њиховим просторијама, нису могле наћи податке (2015);
- архитектица** (2, 4) // Vidi, šta da pričam sa tobom koji kažeš pa dobro K district, bar ga je radila svetska arhitektica...može bog otac da ga radi, tu mu mesto nije (2024);
- архитекткиња** (4) // Ivon Farel i Šeli Meknamara iz Dablina dobitnice su Pricke-rove nagrade 2020, u svetu poznate kao „najveća počast u arhitekturi”. „Arhitektura bi se mogla opisati kao jedna od najkompleksnijih i najvažnijih kulturnih aktivnosti na planeti”, primećuje arhitektkinja Farel u reakciji na ovu vest (2021);
- аутоstopерка** (2, 4) // Знаш онај vic о аутоstopерки која уstopира прво професора који пуно чита, па студента који пуно чита, па шофера који не чита уопште? (2020);
- багеристкиња** (4) // Не постоји никакав закон који спречава жене да се баве плаћеним пословима. Штавише, постоје стимулативне мере за њихово запошљавање. Када је реч о послу жене су врло пробирљиве. Физички тешке послове избегавају. Када ћете видети жене багеристкиње? Аутомеханичарке? Електричарке? Столарке? Водоинсталатерке? Рударке? Зидарке? (2016);
- бандиткиња** (4) // То сам i ја хтео да кажем кад би moderatori имали слуха избрисали би тему а све који величају ову banditkinju би требало бити трајно бановани шта ће тема о криминалцима за којима трага interpol на podforumu politika? (2015);
- бани-герл** (1) // нема;

- баптисткиња** (4) // Nisu imali neku protestantkinju, katolkinju, baptistkinju koja zna da peva ? Nego baš sataninu sledbenicu izabraše (2021);
- барменка** (4) // Odem do lokalnog kafića da poručim espresso, ima jedna barmenka sa asmr glasom i pokretima. Imam i bliže espresso, ali žrtvujem se još tih 20 metara samo da me uspava njen asmr glas (2024);
- басистица** (4) // Prvo je Andrew regrutirao svoju staru prijateljicu – basisticu Patriciju Morrison u novi sastav (2021);
- басисткиња** (4) // Ženskom bendu iz Beograda je potrebna basistkinja. Sviramo rock/glam rock, cilj je da radimo autorske, nekoliko autorskih je već u izradi. Imamo vokal, bubnjeve, gitaru i klavijature. Ukoliko biste svirali ili znate neku devojku koja bi se uklopila u priču, pišite (2024);
- бацачица диска** (4) // Volim mišićave devojke, ne kao istočnonemačke bacačice diska, ali da ima snage u njoj, a ne ko one sitne, krhke (2013);
- бацачица копља** (4) // Ni dve nedelje od osvajanja srebrne medalje na Olimpijskim igrama u Tokiju, poljska bacačica koplja Maria Andrejczik stavila ju je na aukciju kako bi spasila život bebe (2021);
- бeбиситерка** (3, 4) // Pa deca mu porasla osamostalila se. Ne treba mu više bebisiterka (2024);
- бедуинка** (4) // Poslušaj ženu, Muslimanka i Beduinka, rođena i odrasla u Izraelu što kaže o svojoj domovini Izraelu (2024);
- безвезњакиња** (4) // Ženske likove, ako su imalo zanimljivije i energičnije, ili ubrzo ubiju, ili pretvore u neke bezveznjakinje i sporedne likove (2009);
- бејбиситерка** (3, 4) // Ona bi sa tako slatkim i vedrim licem i tim nežnim i maznim glasićem recimo bila odlična za rad sa decom, kao neki pedagog ili nešto, recimo bila bi sjajna bejbisiterka (2022);
- бизнисменка** (3) // Nažalost iz Amerike stalno dolaze nekakve novotarske vjerske zajednice koje osnivaju biznismeni (i biznismenke) (2024);
- билдерица** (4) // Odakle tebi da je baba srazmerna bilderici (2017);
- билдерка** (2, 3, 4) // Ова поза је само за сликање, и на слици делује пренабилдовано. Плус што се пре сликања „напумпала”, па и направила, само за слику, контракцију мишића. Да само хода улицом, без напињања, без напумпаних мишића, без позе, била би само згодна риба са јаким дупетом, а не билдерка (2023);
- биоенергетичарка** (4) // Више пута сам рекао за енергетске вежбе које наравно ниси пробала. Могу одмах да те одведем код биоенергетичарке и да осетиш да то није никаква имажинација, али не верујем ни да би то помогло твој ограниченом уму (2024);
- блекерка** (4) // Perverznjakinjo jedna, slušаш Džeksona, načisto si zastranila, pa gde je nestala ona blekerka što sam je znao? (2019);
- бодибилдерка** (3, 4) // Nije ona bodibilderka, nego lifterka. Razlika je drastična (forum.krstarica.com, 27. 6. 2024);
- брејкденсерка** (4) // Sofia Boutella – najbolja brejkdenserka, po mom mišljenju, na svetu.... a uz to i najlepša (2007);
- брицисткиња** (4) // нема.

На Крстарици нису употребљена три феминатива забележена у четири ексцерпирана речника: *ампутирка*, *бани-герл* и *брицисткиња*. Разлог је, највероватније, врло мали број порука које говоре о областима у којима би ови феминативи могли да буду употребљени.

Уз феминатив *архитектиња*, забележен у четири анализирана речника нових речи, на Крстарици се среће и варијанта *архитектиња*.

Poenta je da ce se preneti svaki twit osoba koje su navodno iz struke (pa su tako prenosili inzenjera GEODEZIJE koji je navodno ucestvovao na rekonstrukciji, zatim politicara Dasica koji jeste inzenjer gradjevine ali nije ni dana radio kao gradjevinski inzenjer, arhitektinje iz NS koju i ovde neko navodi a kojoj statika takodje nije struka, nekih navodnih gradjevinskih inzenjera sa twittera itd) (2024); Trazim arhitektinju ... Gde ima kurs arhitekture ??? (2021); koliko ta arhitektinja ima dece? (2013); moj prijatelj pukovnik je ozenjen sa diplomiranom arhitektinjom koja nema dana radnog staza-a bila jedna od najboljih studenata na fakultetu (2013).

Број порука у којима се среће овај облик је велик тако да највероватније није у питању грешка у куцању.

Уз феминатив *аноректичарка* на Крстарици се среће и облик *анорексичарка*.

Увек ми лепше изгледа буца од анорексичарке. Заправо, не волим екстреме, али ако је или-или, онда овако (2018); zato sto ta zena postoji i kupice takvu majicu i ima pravo na to kao i anoreksicarka (2021); Meni licno je ružno oku kada vidim ovako neke sa kukovima i zadnjicom kao zadnji trap fice, ne kazem da treba da budu anoreksicarke (2017); Klečao je on bogme i onoj poremećenoj anoreksičarki Džoli (2015); A i nisi kompetentna, sve slike koje postavljas su anoreksicarke sa Vogue i Elle (2014).

4. Начини именовања

Занимања која обављају жене, звања и титуле које жене имају и слично могуће је именовати на више начина:

(1) употреба именице мушког рода са строго граматичким слагањем: *професор је рекао*, *инжењер је рекао* (иако се ради о жени);

(2) употреба именице мушког рода са слагањем по смислу: *професор је рекла*;

(3) употреба именице мушког рода са речима *госпођа*, *госпођица*, *дама*, *другарица* и сл.: *госпођа професор је рекла*;

(4) употреба речи *жена* и именице мушког рода: *жена-професор*;

(5) употреба речи *жена* и именице женског рода: *жена билдерка*;

(6) употреба феминатива.

Први начин, када се ради о значењима феминатива на А и Б ексцерпираним из четири речника нових речи, на Крстарици се не среће (проверавани су мушки родни парњаци⁶ наведених феминатива).

Ни други ни трећи начин на Крстарици нису коришћени.

Употреба речи *жена* и именице мушког рода среће се свега неколико пута:

Ипак, Џејмс Бонд је Џејмс Бонд и сви треба да се угледамо на Џејмс Бонда. Док у неком од наредних филмова Џејмс Бонд не постане црна *жена агент* (2021); *Žena-agent* која ми је popunjavala obrazac pre 2 godine је navela da nemam decu. A imala sam ih u tom trenutku. Kada је pokušala da ispravi tu gršku program јој није dozvoljavao da се vrati korak unazad (2010);

Žena advokat deluje prodornije i убедљивије, po meni (2009);

Nama је jedna *žena arhitekta* tražila 300e da uradi crtež kuhinje. Na моје pitanje koliko јој vremena треба је rekla dan-dva (2008).

У неколико реченица у којима се говори о женама које су се прве бавиле одређеним послом, среће се ова конструкција:

Ruska revolucionarka Aleksandra Kolontaj прва *žena ambasador* на свету (2020); Жена која ме узнемирава годинама зове се Јелисавета Начић (1878–1955), прва *žena архитекта* у Србији, која је прокрчила пут Српкињама у овој, дотад, искључиво мушкој професији (2009).

На Крстарици је у једном случају употребљена и конструкција именица *жена* плус именица женског рода: *žena bilderka* (2022) [потпис испод слике].

5. Ставови о феминативима

У готово свим случајевима коришћење феминатива потпуно је неутрално.

Негативан став јавља се веома ретко:

Arhitektkinja која је projektovala travu на plafonu / Danas је neumoljiv sa novim zakonom (2021); Naravno, čim је projektovala travu на plafonu zaslužuje да bude arhitektinja (2021); Ja organski не podnosim ове што се pumpaju drogama, hormonima (pol нема veze, али žene ипак uvek izgledaju gore) а tu је i ова bacačica (јbte израз bacačica) diska (2016).

У својој докторској дисертацији, одбрањеној 1998. године, изнели смо мишљење да ће у блиској будућности феминативи бити готово једини, стилистички и семантички немаркирани начин именовања занимања која обављају жене, звања и титула које жене имају и слично:

Одсуство или појава ових именица зависи од друштвених околности, као и од особености деривационог система српског језика. Задњих десетак година њихов број је толико порастао (и број различитих именица и њихова фреквенција)

⁶ О терминима *родни парови* и *родни парњаци* в. Оташевић 2021.

да је „критична маса” вероватно пређена па ће ускоро ово бити готово једини, стилистички и семантички немаркирани начин означавања „женских занимања” (ц. према Оташевић 2008: 129–130).

Ако би се судило на основу коришћења феминатива на форуму Крстарица и односу према њима, могло би се рећи да се ова претпоставка показала као тачна, једино што је од времена када је изречена до данас прошло више од четврт века. Такође, на основу порука на Крстарици може се претпоставити да већина њених корисника припада млађој и средњој генерацији. Особе које данас имају осамдесет и више година одрастале су у време када многе послове жене нису обављале, или је то било ретко, па је и њихово језичко осећање вероватно другачије.

6. Закључак

Од педесет три феминатива ексцерпирана из четири наша речника нових речи, на форуму Крстарица среће се њих педесет. У свега неколико случајева користи се конструкција *жена* плус именица мушког рода (*жена архитекта, жена адвокат*). У једном случају уз именицу *жена* употребљена је именица женског рода (*жена билдерка*). У готово свим случајевима коришћење феминатива је потпуно неутрално. Из овога се може закључити да је за особе које остављају поруке на форуму Крстарица коришћење феминатива готово једини, стилистички и семантички немаркирани начин именовања занимања која обављају жене, звања и титула које жене имају и слично.

ЛИТЕРАТУРА

- Архангелска, Алла 2022. До проблем лексикографичној презентацији феминативів у тлумачних словниках української мови. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 57, Article 2708. <https://doi.org/10.11649/sfps.2708>.
- Вайнбендер Я. Е., Иванникова А. А. 2018. Характеристика феминитивов : История возникновения термина. у: С. В. Заескова (ур.), *Гуманитарные науки : Студенческий научный форум : Электронный сборник статей по материалам X студенческой международной научно-практической конференции*. Новосибирск: Новосибирский государственный технический университет, 92–95.
- Ильясова С. В., Пугачева Е. В. 2022. Феминитивность: от лексической к словообразовательной, *Филологический класс* 27/4, 54–66.
- Оташевић, Ђорђе 2008. *Нове речи и значења у савременом стандардном српском језику : Лингвистички аспект*. Београд: Алма.

- Оташевић, Ђорђе 2019. Семантичке дефиниције нових фемининума, *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис*, 1, Београд, 9–10.
- Оташевић, Ђорђе 2020. Фемининуми (феминативи) у речницима нових речи, *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис* 3, 43–66.
- Оташевић, Ђорђе 2021: Родни парови у речницима нових речи и секундарност феминатива, *Новоречје : Научно-популарни неолошки часопис* 4, 75–78.
- Резуненко И.В. 2023. Феминитивы в языке соцсетей: прагмалингвистический аспект. *Тенденции развития науки и образования* 94/1, 157–161.
- Смирнова Е. А. 2020. Феминативы: за и против. у: *Наука в XXI веке : инновационный потенциал развития : Сборник статей по материалам II международной научно-практической конференции*. Уфа: Вестник науки, 185–190.
- Стрельникова, Н. Д. 2019. К вопросу о феминитивах, у: Е. Я. Титаренко (ур.), *Русский язык в поликультурном мире : Сборник научных статей III Международного симпозиума, в 2-х томах*. Симферополь: Ариал, 294–302.
- Hudeček Lana, Mihaljević Milica 2019. Hrvatsko mocijsko nazivlje. *Jezikoslovni zapiski* 25, 107–126.
- Markežič, Tjaša 2019. *Feminativi v slovenskem jeziku: doktorska disertacija*. Maribor: Univerza v Mariboru, Folozofska fakulteta, 2019, 473 str. [<https://dk.um.si/Dokument.php?id=133396>]

РЕЧНИЦИ

- Клајн, Иван 1992. *Речник нових речи*. Нови Сад: Матица српска.
- Оташевић, Ђорђе 2008б: *Речник нових и незабележених речи (сажето издање)*. Београд: Алма.
- Ćirilov, Jovan 1982. *Rečnik novih reči : Reči, izrazi i značenja nastali u srpsko-hrvatskom jeziku posle drugog svetskog rata*. Београд: Народна knjiga.
- Vasić Vera, Prčić Tvrтко, Nejgebauer Gordana 2001: *Du yu speak anglosrpski? : Rečnik novijih anglicizama*. Нови Сад: Zmaj.

Джордже Оташевич

Институт сербского языка Сербской академии наук и искусств, Белград

НОВЫЕ ФЕМИНАТИВЫ В СЕРБСКОМ ПУБЛИЧНОМ ДИСКУРСЕ
(НА ПРИМЕРЕ ФОРУМА «КРСТАРИЦА»)

Резюме

В работе анализируются феминативы, встречающиеся в сообщениях на форуме «Крстарица». Поскольку количество сообщений на этом форуме чрезвычайно велико, были проанализированы только феминативы, начинающиеся с букв А и Б, зафиксированные в четырёх наших словарях новых слов.

Из пятидесяти трёх зафиксированных феминативов, на форуме «Крстарица» встречаются пятьдесят. В нескольких случаях используется конструкция *жена* плюс существительное мужского рода (*жена архитекта*, *жена адвокат*). В одном случае рядом с существительным *жена* использовано существительное женского рода (*жена билдерка*). В почти всех случаях использование феминативов совершенно нейтрально. Из этого можно заключить, что для пользователей, оставляющих сообщения на форуме «Крстарица», использование феминативов является почти единственным, стилистически и семантически немаркированным способом названия профессий, которыми занимаются женщины, званий и титулов, которые у них есть, и тому подобное.

Ключевые слова: феминативы, интернет, форум „Крстарица”, сербский публичный дискурс.

Ивана Лазих Коњик*

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ЛЕКСИКОГРАФИЈА У ДИГИТАЛНОЈ ЕРИ: ИНТЕРНЕТ И ДРУШТВЕНИ МЕДИЈИ КАО ИЗВОРИ НОВИХ РЕЧИ**

Новоречје, 2024, бр. 11

У раду се разматрају питања везана за концепт интернета и друштвених медија као лексикографског корпуса, узимајући у обзир хипотезу да интернет представља богат репозиторијум података који се успешно може користити у лексикографске сврхе. Описује се пракса новопокреног пројекта израде онлајн речника неологизама српског језика (Нео21) који користи интернет као корпус за прикупљање, селекцију и документовање нових речи, као и у изради речничког чланка. Циљ овог речника је да корисницима омогући брз и једноставан приступ речничким подацима, пружајући најактуелније и поуздане информације и прецизна објашњења значења. У закључку се истиче да су интернет и друштвени медији важан и актуелан извор за праћење и документовање језичких промена, као и репрезентативан корпус за израду нових типова речника који би пратили развој језика у реалном времену.

Кључне речи: интернет, друштвени медији, лексикографски корпуси, речници нових речи, Нео21, лексикографија, српски језик.

Увод

1.0 Са појавом и развојем интернета и друштвених медија,¹ пред лексикографе су постављени нови изазови. С једне стране, традиционални

* ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0003-0840-0140

** Овај рад је финансирано Министарство за науку, технолошки развој и иновације Републике Србије према уговору број 451-03-66/2024-03/ 200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ у Београду.

¹ Термини *друштвени медији* и *друштвене мреже* се у српском језику користе као синоними да означе платформе које омогућавају корисницима да активно креирају и деле различите врсте садржаја (текстове, коментаре, слике, видео снимке, линкове и др.) и да се међусобно повезују и комуницирају једни са другима (Инстаграм, Фејсбук, Јутјуб, Твитер/Икс, Тикток и др.), с тим да је у свакодневној комуникацији у српском језику за

медији, који своје садржаје објављују и на интернету, постали су лакше доступни за праћење и прикупљање језичких података, при чему поред текстова које садрже и штампана издања, уводе нов начин комуницирања са својим читаоцима путем блогова, коментара читалаца и сл. С друге стране, појава друштвених медија донела је праву револуцију у области писаног језика, стварајући нов језички варијетет који се, по својим граматичким и лексичким особинама, разликује како од конвенционалног писаног језика, тако и од говорног језика.

1.1 Слобода изражавања на друштвеним медијима, у блогovima, твитовима, објавама, коментарима и др., где припадници широке јавности у буквалном смислу могу да напишу шта год желе, довела је до бројних језичких иновација, посебно лексичких. Поред великог броја нових речи које свакодневно улазе у српски језик, најчешће из енглеског,² присутне су и разне друге лексичке новине, као што су скраћенице, акроними, сливенице, емотикони итд.

1.2 Истраживања показују висок проценат употребе неологизама на друштвеним мрежама (в. рад Šetka Ćilić, Ilić Plauc 2021, у којем су анализирани неологизми са четири друштвене мреже: Facebook, Twitter, Instagram и WhatsApp). Учестала појава неологизама делимично је последица чињенице да интернет и друштвени медији омогућавају брже усвајање нових речи од стране њихових корисника и њихово продирање у језичке идиоме ван друштвених мрежа.³ Иако већина поменутих лексичких иновација није забележена у речницима, многе од њих су се укорениле у свакодневној језичкој употреби припадника ове медијске заједнице.

1.3 Прикупљање и записивање нових речи и израза са свим њиховим иновативним карактеристикама: фонетско-фонолошким, граматичким,

ово значење уобичајенији други назив, друштвене мреже. У стручном регистру, посебно у енглеском језику, међутим, прави се одређена разлика између значења ова два термина. Термин *друштвени медији* односи се на саме платформе за креирање и дељење различитих садржаја, док се термин *друштвена мрежа* односи на апликацију која омогућава повезивање корисника у заједнице на овим платформама и њихову међусобну комуникацију (исп. Радивојевић 2024, Википедија: друштвени медији).

² Проблем огромног и пребрзог уплива речи из енглеског језика за које немамо адекватну замену, више пута је разматран у литератури, а посебно у радовима Т. Прћића, в. нпр. Ргџић 2019, 2023.

³ Пре појаве интернета, појављивање нових речи се најбоље могло пратити на страницама штампе, јер су новине и часописи први извештавали о новим догађајима. Тако су ове речи брзо стизале до шире публике, чиме су се стабилизовала њихова значења у језику (Мжељскаја и Степанова 1983: 127, према Оташевић 2008: 11). Новине су и даље оптималан извор података о фреквентној употреби неологизама јер се објављују свакодневно и тако могу брже да прате промене у језику него други писани материјали (Creese 2017: 3).

творбеним и семантичким представља веома важан припремни процес за њихово укључивање у лексички фонд српског језика и њихово распоређивање у различите његове делове (основне или периферне) и употребно-вредносне позиције (потенцијалне речи, okazaionalizmi и неологизми), а даље за утврђивање њихове стабилне употребе и укључивање у референтан и ажуриран речник савременог српског језика, који ће пружати свеобухватан увид у актуелан језички развој и његове промене.

Традиционалне методе

2. Традиционалне методе прикупљања нових речи подразумевале су ручну ексцерпцију неологизама из писаних извора, штампаних публикација, новина и часописа, евентуално из телевизијских и радио емисија. Потом се вршила провера да ли су ове лексеме забележене у постојећим речницима општег типа, речницима нових речи, речницима страних речи и др. релевантним изворима (исп. Muhvić-Dimanovski 2005: 109; Оташевић 2004р: Увод; Šipka 1998: 140).⁴

Корпусна лингвистика

3.0 Развој рачунара и дигиталних технологија довео је до повећања капацитета за чување и обраду података. Педесетих и шездесетих година 20. века почиње да се развија корпусна лингвистика која снажан замах доживљава у последњим деценијама 20. века (Lenders 2013). Употреба рачунарске технологије омогућила је аутоматизовано састављање и обрађивање великих текстуалних база, а у новије време, интернет и дигитални ресурси омогућили су стварање веома великих корпуса, који садрже милијарде речи (Fuentes-Olivera 2012: 52).

3.1 Крајем 20. века, паралелно са развојем корпусне лингвистике развијају се софтверски алати за лингвистичку анализу. Детекција нових речи почела је да се ослања на статистичке анализе и поређење са постојећим речницима. Унапређивање рачунарских програма омогућило је аутоматизованију анализу и издвајање потенцијално нових речи и израза из корпу-

⁴ Поред ових уобичајених метода, у традиционалном приступу ређе су заступљене методе спровођења анкета међу различитим групама говорника како би се открила заступљеност нових речи које се користе у одређеним социјалним групама или професијама. Разговори са појединцима који су у додиру са специфичним жаргоном или техничким језиком, такође могу бити драгоцени за идентификацију нових термина. Специјализовани извори, као што су научни радови и техничка документација, могу помоћи у проналажењу нових термина, нпр. у разним техничким и научним областима. Нови закони и прописи такође доносе нову политичку и друштвену терминологију која улази у стандардни језик. Научни радови, мастерске и докторске тезе и др., који се баве неолошким питањима, добар су извор нових речи (Lazić Konjik, Milenković 2020: 481).

са. Захваљујући развоју машинског учења и великих језичких модела развијени су софтверски алати који препознају нове лексеме на основу контекста и фреквенцијских анализа (као што је Sketch Engine⁵). Ови модели сада могу да идентификују нове речи и неологизме на основу њихове употребе у различитим контекстима на друштвеним мрежама, форумима, блогovima и другим онлајн изворима, омогућавајући лексикографима да брже прате и бележе језичке промене (нпр. NeoCrawler, алат који аутоматски прати и прикупља неологизме са интернета, Kerremans и др. 2102; исп. и Krek 2024). На тај начин се у лексикографски процес израде дигиталних речника осим лексикографа укључује низ других стручњака, као што су, корпусни лингвисти, рачунарски лингвисти, програмери, дизајнери, успостављају се стандарди и формати кодирања речника, као што су TEI Lex-0, ONTOLEX-LEMON, ISO LMF (Lexical Markup Framework) ISO 1951:2007, DMLEX (Klosa-Kückelhaus, Tiberius 2024: 65).

3.2 Друштвене мреже, као што су Јутјуб, Фејсбук, Твитер и Инстаграм, посебно су корисне за уочавање неологизама, јер омогућавају директан увид у језик који користи широка јавност. Корисници који креирају садржаје на овим платформама спонтано прихватају и стабилизују употребу језичких иновација кроз различите активности, репостовање, хештегове и друге сличне комуникативне праксе, што омогућава истраживачима да лакше идентификују актуелне језичке трендове. Употреба неологизама на платформама друштвених медија обично претходи њиховом ширењу у другим, традиционалнијим изворима и на вебу (Würschinger 2021), док њихово ширење у друге домене употребе може бити важан показатељ у процесу њихове конвенционализације (Würschinger i др. 2016: 43).

Стање у српском језику

4. Иако постоје алати и методе који би се вероватно могли прилагодити за откривање нових речи у српском језику,⁶ главни проблеми са којима се суочавају српски лексикографи у примени дигиталних алата и метода за праћење нових речи и ажурирање речника огледају се у неколико кључних фактора. Прво, то је недостатак ажурних корпуса. Постојећи корпуси српског језика не ажурирају се, због чега не одражавају у потпуности савремени језички развој, посебно када је реч о неологизмима који настају

⁵ <https://www.sketchengine.eu/>

⁶ Језичким технологијама за српски језик бави се група истраживача окупљена око ЈеРТеха, Друштва за језичке ресурсе и технологије, в. <https://jerteh.rs/> и <https://jerteh.rs/index.php/resursi-i-alati/>

у домену друштвених мрежа и нових медија.⁷ Друго, не постоји сарадња између лексикографа и информатичара. Лексикографи нису обучени за рад са сложеним дигиталним алатима и технологијама које омогућавају екстракцију и анализу нових речи из великих текстуалних података. Овај недостатак сарадње успорава развој алата прилагођених специфичним потребама лексикографа и доводи до тога да се доступни алати недовољно користе. Процес идентификације нових речи по правилу се ослања искључиво на ручне методе које обављају лексикографи, које су споре и мање ефикасне. Треће, развој дигиталних корпуса, као и обука лексикографа за рад са новим алатима, захтевају стабилна улагања у инфраструктуру и људске ресурсе. Међутим, лексикографија у Србији нема довољно финансијске подршке да би могла пратити технолошке иновације на пољу обраде језика. Све су то разлози због којих се у српском језику у изради речника и даље прибегава ручним методама у изради корпуса и праћењу појаве нових речи, што показује кратка критичка анализа методологије прикупљања нових речи рецентних речника нови(ји)х речи и англицизама, која следи.

Примери из праксе: Оташевић 2004, РНА, СРНА, РНРуСЈ, НЕО21

5.0 Досадашња пракса указује на недостатке у инфраструктури, сарадњи са информатичарима и технолошкој подршци. Примери наведених рецентнијих српских речника нови(ји)х речи и англицизама показују да је

⁷ Постоји неколико корпуса српског језика, најстарији је *Корпус савременог српског језика* Математичког факултета (2003) који обухвата приближно 23 милиона речи и (2013) са приближно 122 милиона речи (уз регистрацију доступни на <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/mainmenu.php>). У новије време појавили су се слободно доступни веб корпуси: srWas (2016) настао повлачењем текстова са интернета 2014. са приближно 477 милиона речи (<https://www.clarin.si/repository/xmlui/handle/11356/1063>); PDRS (Serbian Web) (2023) Института за српски језик САНУ са приближно 603 милиона речи (<http://hdl.handle.net/11356/1752>), настао повлачењем текстова са интернета 2022. год.; Serbian web corpus CLASSLA-web.sr 1.0 (2024) са приближно 3 милијарде 343 милиона речи (<http://hdl.handle.net/11356/1931>), настао повлачењем текстова са интернета 2021. и 2022. године. Такође постоји и корпус ЈерТеха (Друштва за језичке ресурсе и технологије) са преко 800 милиона речи који није јавно доступан. Ови корпуси генерално су релевантни за праћење савремених лингвистичких промена. Најстарији корпуси, попут корпуса савременог српског језика Математичког факултета, мање су корисни за праћење (нај)новијих неологизама, јер се не ажурирају. Међутим, новији веб корпуси, попут PDRS и CLASSLA-web.sr, који представљају пресек актуелног стања за време у коме су настали, покривају актуелније изворе и боље одражавају трендове, па су релевантнији за анализу нових речи. Пошто се ни они не ажурирају, њихова значајност за праћење најновијих речи се смањује. Без могућности аутоматске екстракције нових речи, рад са таквим корпусима је мање ефикасан, будући да лексикографи морају „ручно“ тражити нове речи.

методологија прикупљања и анализе нових речи заснована превасходно на традиционалним методама и ручном раду лексикографа.⁸

5.1 *Велики речник нових и незабележених речи* Ђ. Оташевића (2004) (штампани речник) показује да је методологија прикупљања грађе за овај речник нових речи обухватила комбинацију ручног рада и аутоматизованих техника. Један део грађе сакупљан је у периоду од 1984. до 1997. године и заснивао се на делимичном ексцерпирању текстова из штампаних извора, часописа, дневних листова и књига. Овај ручни метод прикупљања подразумевао је пажљиво одабирање и издвајање нових речи из читаних материјала, што је изискивало велики труд и време. С друге стране, коришћене су и аутоматске методе у изради лексикографског корпуса. Коришћењем компјутерских програма, са интернета су преузети текстови који су претворени у облик погодан за лексикографску обраду. Ова техника омогућила је ефикасније и брже прикупљање и документовање нових речи, у поређењу са ручним сакупљањем. Укључена је и дигитализација кроз скенирање целих књига значајних српских аутора и научника, чиме је проширена грађа доступна за анализу. Иако су примењене различите методе, примарни фокус остаје на ручном раду при сакупљању и одабиру коначних одредница за речник, упркос употреби аутоматизованих алата за прикупљање текста са интернета.

5.2 *RNA* (2001) (штампани речник) је такође заснован на традиционалним методама и садржи искључиво материјал из штампаних медија (дневних и недељних новина). То значи да се ослањао на ручно ексцерпирање, што је утицало на величину и разноликост корпуса. У то време, интернет је био у раној фази развоја, због чега није постојала могућност да се прате нове речи које настају на интернету или друштвеним мрежама.

5.3 *SRNA* (2021) (дигитализовани штампани речник)⁹ је, с друге стране, користила дигиталне изворе: материјал онлајн медија и текстове са интернета, са информативних, образовних, забавних и других портала и вебсајтова, као и објаве на друштвеним мрежама, форумима и у блогovima на српском језику. Међутим, ни у изради *SRNE* није постојала сарадња са

⁸ За неке речнике приметан је недостатак методолошких информација (нпр. *RNA*), због чега није сасвим јасно како су прикупљани подаци. Изузетак представља речник англицизама *SRNA*, за који је у објављеном приручнику *Практични лексикографски водич* јасно и детаљно наведена методологија рада.

⁹ Под дигитализованим штампаним речником подразумевамо речник који је направљен као класична књига и који је објављен у ПДФ формату на интернету и доступан за преузимање. Такав речник не поседује интерактивне или динамичне функције, као што су претраживање и редовно ажурирање, па се не може сматрати правим онлајн речником, иако је у електронском формату. Овакви речници задржавају статичну форму (оригиналног) штампаног издања, иако су доступни корисницима путем интернета.

информатичарима. Прикупљање и обрада језичког материјала рађени су ручно, радом лексикографа (Прћић 2023: 31). Сарадници, који су за то били нарочито обучени, претраживали су интернет и прегледали (ишчитава-ли) и ексцерпирани примере са англицизмима. Т. Прћић наводи да је у процесу стварања корпуса за СРНА, у одабиру, испису и обради корпусног материјала, учествовало 10 обучених сарадника који су ексцерпцију вршили према писаном упутству о поступку ексцерпције материјала (Прћић 2023: 32).¹⁰ За сам процес прикупљања лексема, илустративан је њихов коментар који се односи на методологију рада: „Поред тога, поједини сарадници правили су пописе англицизама с којима би се сусретали у разним ситуацијама у току дана – тако би се, најчешће у мобилни телефон, уносиле лексеме које би се чуле у разговору с пријатељима, у јавном превозу, на телевизији и сл., или пак оне које би се уочиле на билбордима, натписима, рекламама, па чак и на етикетама производа. Када би се село за рачунар, лако би се, употребом Гугл-претраживача, пописани англицизми пронашли у контексту (у реченици, односно делу реченице), а потом унели у корпус, чиме би се допунио списак параграфа добијених регуларним путем – ишчитавањем текстова на интернету“ (Шафер и др. 2023: 86).

5.4 Методологија континуираног праћења и бележења нових речи и њиховог накнадног проверавања на интернету доследно је примењена и у РНРуСЈ (2022, 2023) (дигитализовани штампани речник). Аутори нису, како напомињу у Предговору речника, кренули од општег корпуса, него су саставили списак одредница из различитих извора: из новина, са телевизије, радија, друштвених мрежа, из књижевности, научне (неолошке) и научнопопуларне литературе, административних текстова, за које су затим тражили примере употребе на интернету. Ова методологија је добро осмишљена, али се и она у великој мери ослања на ручни рад, због чега је примењени приступ веома захтеван у смислу времена и ресурса. Такође може довести до пропуштања нових речи које нису одмах препознате или које се појављују у мање уобичајеним контекстима. С друге стране, дигитализовани штампани формат речника ограничава могућност благовременог објављивања нових речи, јер захтева дуг процес припреме и објављивања, што често резултира кашњењем у одражавању актуелних језичких промена.

5.5 Слична методологија прикупљања нових лексема примењује се и у оквиру новопокренутог пројекта израде првог *онлајн речника* неологиза-

¹⁰ Процес ексцерпирања грађе за SRNA детаљно је представљен у раду *Прикупљање, одабир и обрада грађе за Српски речник новијих англицизама* (Шафер и др. 2023). У тексту се прецизно наводе извори који су кориштени, обухваћене тематске области и методологија рада.

ма, који ће обухватати период 21. века, Нео21 (2024).¹¹ Непостојање ажурног корпуса, с једне стране, и нагли, свакодневни прилив нових речи, с друге, наметнули су потребу редовног праћења и прикупљања „најсвежих“ речи које још нису ушле ни у корпусе ни у речнике српског језика. Четворочлана група сарадника на овом пројекту „лови“ нове речи које се појављују на интернету и друштвеним медијима, а затим их објашњавају и документују одговарајућим материјалом са интернета и на основу доступних рецентних корпуса српског језика, узимајући у обзир ширину распрострањености и фреквенцију употребе. Сарадња са информатичарима огледа се у развоју софтвера за онлајн речник. Ипак, ни у овом пројекту није било могуће коришћење дигиталног корпуса и аутоматског издвајања нових речи из претходно наведених разлога, због чега се прикупљање и даље заснива на ручном раду и сталном мониторингу дигиталних извора. Вреди нагласити да је извршена значајна методолошка измена у процесу прикупљања и одабира нових речи. За разлику од традиционалног лексикографског приступа који је захтевао припрему корпуса, овај приступ избегава ту фазу, чиме се значајно убрзава процес рада, а као примарни извор користи се интернет¹².

5.6 Анализа претходних речника, поред тога што је показала да се методологија прикупљања нових речи у српском језику и даље углавном ослања на ручни рад, истовремено је указала на значај интернета и друштвених медија као кључних извора у савременом контексту за праћење језичких иновација и документовање најновијих лексичких појава у српском језику.

¹¹ Грађа за овај речник објављује се у виду месечних прилога на сајту Филолошког друштва „Речи“ у рубрици Нове речи <https://www.reci.org.rs/2024/02/22/rubrika-nove- reci/>, а у најскорије време појавиће се онлајн речник под називом Српски речник неологизама - 21. века, за који је планирано да буде редовно ажуриран. У данашње време, како констатује Т. Прћић, речнике неологизама вреди реализовати само као онлајн издања због могућности брзог ажурирања у складу са савременим темпом живота. Периодично уношење нових одредница постаје неопходно због брзог појављивања нових речи (Prčić 2004: 251).

¹² Иако је корпус од кључног значаја за лексикографију, постоје речници који га не користе, попут Викиречника и других краудсорсинг речника. Ови пројекти се ослањају на доприносе заједнице уместо на систематски сакупљене језичке податке, што је покретну расправу међу истраживачима о томе да ли би корпус могао постати више препрека него предност у дигиталној ери. У овом контексту развијају се нове ручне методологије за прикупљање података са веба, које настоје да превазиђу ограничења традиционалног коришћења корпуса и прилагоде се специфичностима савременог дигиталног окружења (Creese 2017: 7–8).

Интернет као корпус

7.0 У савременој лексикографији подаци се више не прикупљају формирањем лексикографских корпуса у виду збирке ексцерпираних листића, намењене искључиво за израду речника, као што је то било у случају штампаних речника. Уместо тога, у лексикографском раду, све више се користе општи дигитални корпуси или веб корпуси, који омогућавају приступ много ширем и разноврснијем фонду језичких података и делимичну или потпуну аутоматизацију послова. Ови корпуси се редовно ажурирају и обогаћују новим изворима, укључујући интернетске текстове и садржаје са друштвених медија, што омогућава лексикографима да, уз помоћ посебних софтверских алата за подршку лексикографским процесима, лакше прате брзе језичке промене и прикупљају актуелне примере употребе речи. Оваква пракса значајно унапређује процес израде речника, јер омогућава бржи и прецизнији увид у развој савременог језика и интеграцију нових речи и израза који одражавају актуелне тенденције у језичкој пракси.

7.1 Посебно место у формирању савремених корпуса има интернет.¹³ Све чешће се израђују тзв. веб корпуси који су базирани на интернетским садржајима. Они обухватају текстове који су аутоматски екстраховани са интернета, укључујући блогове, форуме, друштвене мреже, новинске чланке и друге онлајн изворе. Стога пружају широк спектар језичких података из различитих контекста и регистара, омогућавајући приступ различитим стиловима и типовима језичке употребе. Такође омогућавају напредне лингвистичке анализе, укључујући претрагу, фреквенцијске анализе, колокације и друге методе лингвистичке анализе (исп. Venko 2017).

7.2 Проблем са веб корпусима, као и са свим другим корпусима, јесте што морају редовно да се ажурирају. Ако се не ажурирају редовно, не могу да прате динамичне језичке промене, посебно када је у питању појава нових речи. Идеално би било да се ажурирање врши на сваких 3 до 6 месеци, али се то у пракси ретко дешава. На пример, најновији српски веб корпус PDRS 1.0 након објављивања 2022. године није обнављан новим подацима, па стога не бележи најновије речи које су се од тада појавиле и ушле у употребу.

7.3 Због ограничености статичних корпуса, у језицима у којима не постоје редовно ажурирани дигитални корпуси, лексикографи се ослањају на друге методе како би пратили и описивали језичке промене. У недо-

¹³ Однос између лексикографије и интернета је двојак. Интернет није само добар извор лексикографских података него пружа и боље основе за израду и одржавање речника (Fuertes-Olivera 2012: 52).

статку ажурираних корпуса, интернет и друштвене мреже постају основни и непосредни извор информација, служећи као својеврсни „динамички“ корпус који омогућава праћење актуелних језичких иновација у реалном времену.

НЕО21

8.0 Нови српски онлајн речник неологизама (Нео21), на чијој изради ради четворочлани тим лексикографа из Института за српски језик САНУ,¹⁴ представља пионирски подухват у модернизацији српске лексикографије, на жалост без институционалног финансирања. Овај пројекат је покренут као израз потребе за осавремењавањем српске неолошке лексикографије и прелазак на онлајн објављивање. Иако финансијска средства за рад нису обезбеђена, повод за отпочињање пројекта био је укључивање српског тима у међународну COST акцију ENEOLI, посвећену лексичким иновацијама,¹⁵ као и ентузијазам и посвећеност лексикографског тима који је уверен у његов дугорочни значај за развој лексикографије и праћење језичких промена.

8.1 Четворочлани тим лексикографа активно ради на праћењу нових лексичких појава и прикупљању материјала за израду онлајн речника неологизама 21. века. Пошто за сада не постоји могућност ослањања на аутоматизовану обраду података из дигиталних корпуса или интернета, осмишљена је нова методологија прикупљања података која комбинује позитивне резултате досадашње српске неолошке и неографске школе. Лексикографи **ручно** прикупљају податке из различитих **извора на вебу** путем Гуглове претраге: дигиталних медија, веб презентација и друштвених мрежа. Претражујемо цео веб како бисмо добили што више релевантних резултата.

8.2 Треба нагласити да природа лексике која се обрађује, као и усмереност речника ка корисницима, подразумевају тежњу да се значења нових речи или нова значења постојећих речи објасне на јасан и приступачан начин. Циљ је да их корисници не само разумеју, већ и да их могу правилно употребити у комуникацији. Овај захтев подразумева знање и ангажо-

¹⁴ Чланови пројектног тима су лексикографи из Института за српски језик САНУ, сарадници на изради великог академијског *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ, у различитим његовим фазама израде, од основне обраде речничког текста до редакције, др Вања Миљковић, др Слободан Новокмет, др Милица Божић Синчук и др Ивана Лазић Коњик, која је иницијатор и руководилац овог пројекта.

¹⁵ У пројекту ENEOLI (<https://eneoli.eu/>) учествује истраживачки тим из Института за српски језик САНУ који чине др Ивана Лазић Коњик (МС), др Вања Миљковић и др Милица Божић Синчук.

вање лексикографа, јер машине још увек нису у стању да препознају суптилне нијансе значења, нити да их екстрахују на довољно прецизан начин.

8.3 Други кључни циљ у изради новог речника је елиминисање тзв. ефекта информационог преоптерећења, познатијег као „Google ефекат“, што такође није могуће постићи аутоматизованим приступом. Овај ефекат се јавља када корисници, претражујући одређене појмове на интернету, добију превише података, што обично доводи до потешкоћа у проналажењу тачног одговора или одустајања од претраге. Улога лексикографа је да из обиља расположивих информација сажме само релевантно, пружајући корисницима речника јасан, концизан и поуздан извор знања, у складу са лексикографским принципом „мање је више“ (Fuertes-Olivera 2012: 60). На тај начин речници постају функционални алати који задовољавају корисничке потребе.

Ограничења и предности интернета као извора

9.0 Ограничења, на која је указано у литератури, да је интернет с једне стране сувише велик и непрегледан, а са друге непоуздан извор због променљивог садржаја, што може довести до тога да примери касније не буду проверљиви (Nesselhauf, Biever 2007: 2–3, према Fuertes-Olivera 2012: 53; Lüdeling, Evert and Baroni, 2007: 11, према Creese 2017: 60), превазилазе се у нашем раду систематичним навођењем изабраног целовитог примера уз прецизне податке о извору, укључујући линк и датум објављивања. Овакав приступ осигурава да, чак и ако пример постане непроверљив због промене садржаја на интернету, наведени подаци остају релевантно сведочанство, а сам пример се у том случају може упоредити са моделским примерима који се наводе у неким речницима. Овакав методолошки поступак омогућава нам да премостимо ограничења интернета као извора, истовремено задржавајући висок ниво поузданости и научне строгости.

9.1 Интернет представља неформално и неструктурисано окружење у којем подаци нису организовани ни прилагођени за истраживачке потребе, што захтева знатан напор у филтрирању и организовању прикупљених података. Многи текстови на интернету садрже неквалитетне, ирелевантне или дуплиране податке (нпр. пренос агенцијских вести или истих текстова), што захтева додатну пажњу приликом селекције података. Различити нивои језичке правилности, од формалних до веома неформалних израза, такође утичу на квалитет прикупљених података и постављање критеријума избора за укључивање у речник (нпр. словне, правописне, граматичке и др. грешке, нестандардна ортографија, неупотребљавање дијакритичких знакова, емоције изражене типографијом, понављањем знакова, употреба

великих слова, емотикона и др., тзв. *language code switching*, замена језичког кода, најчешће српски/енглески у дискусијама, исп. и Benko 2017).

9.2 Иако претраживачи омогућавају релативно лако претраживање појединачних речи у потрази за примерима употребе, оно може бити веома отежано, нарочито када се реч поклапа са популарним именом или термином, што отежава проналажење релевантних примера. Још један изазов представља ефемерност многих израза на интернету који брзо нестају из употребе, због чега је потребан опрез приликом процене њихове трајне вредности. Поред тога, постављају се и етичка питања у вези са приватношћу и ауторским правима коришћења података с друштвених медија и других интернет платформи.¹⁶

9.3 Ипак, наша пракса је показала да интернет као извор пружа значајне предности у праћењу и бележењу језичких иновација, иако је временски и организационо захтеван и не може се у потпуности поредити са систематским радом на дигиталним корпусима.¹⁷ Његова главна предност је брзина идентификовања нових речи и израза у реалном времену и економичност (Würschinger i dr. 2016: 35). Нове језичке појаве и тенденције (нпр. адаптација позајмљеница) могу се уочити раније. Показало се да друштвене мреже посебно представљају брз и поуздан извор нових речи и неформалних израза, одражавајући актуелне језичке промене. Интернет омогућава лак и брз приступ широком спектру текстова различитих стилова и регистара језика, од формалних чланака и блогова до неформалних коментара и мемова, што пружа лексикографима детаљнији увид у савремену језичку употребу. Такође, омогућава прецизно датирање језичких иновација, што је од великог значаја за истраживање динамике неологизама.¹⁸ Интернет омогућава приступ не само језичким већ и енциклопедијским и прагматичким информацијама које су корисне за боље разумевање значења и употребе нових речи, као и стално ажурирање информација, чи-

¹⁶ Етичка питања у вези са приватношћу и ауторским правима приликом коришћења садржаја са друштвених медија су дискутована у европским оквирима, где су већ развијени одређени регулаторни механизми и смернице (в. нпр. Директиву о ауторским правима: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/qanda_21_2821/QANDA_21_2821_EN.pdf, приступљено 22.11.2024.). Међутим, у Србији ова питања још увек нису системски регулисана, што оставља простор за будућа истраживања и формулисање националних политика.

¹⁷ Истраживачи указују да је најбоља солуција обједињавање (највећег) традиционалног дигиталног корпуса са веб корпусом за одговарајући језик (в. Benko 2017).

¹⁸ Треба напоменути да поуздане временске ознаке за веб документе нису увек доступне. У бројним случајевима постоји прецизан податак о постављању веб документа у виду целовитог датума, док се у другим случајевима наводи само релативна ознака, нпр, пре годину дана. Поузданост гуглових временских ознака такође се може довести у питање (исп. Würschinger i dr. 2016: 37).

ме се обезбеђује релевантност и актуелност. Коначно, интернет као извор пружа обиман материјал за анализу у виду постова, твитова, блогова и других типова текстова, омогућавајући на тај начин богат корпус за израду речника који одражава динамику развоја савременог језика.

У процени степена устаљености неологизама и дефинисању њиховог значења користимо и квантитативне и квалитативне методе, чиме се осигурава свеобухватан приступ анализи.

Структура извора

10.0 У настојању да документујемо употребу нових речи, примарно се ослањамо на примере из медијског дискурса, укључујући сајтове новинских, телевизијских и радио кућа, кад год су такви примери доступни. Поред тога, користимо и садржаје са различитих веб сајтова, као што су корпоративне презентације, онлајн продавнице, странице државне управе, магацини, часописи, као и блогови, форуми, друштвене мреже и коментари корисника (в. табелу 1). Ова разноликост извора, уз примену дефинисаних критеријума селекције који обезбеђују поузданост и релевантност корпуса нових речи, омогућава свеобухватнију слику о употреби нових речи у различитим комуникационим контекстима.

10.1 Посебну пажњу посвећујемо квалитету и веродостојности извора. Искључујемо примере са сајтова са машински преведеним или генерисаним садржајем, као и дуплиране текстове који се појављују на различитим платформама. Такође, избегавамо употребу садржаја са сумњивих сајтова, попут спам и кликбејт страница,¹⁹ јер често обилују неконвенционалним језичким конструкцијама и произвољно преведеним или аутоматски генерисаним речима које немају стабилну језичку употребу и нису погодни за укључивање у речник. Треба нагласити и то да у процени неологизама водимо рачуна о посебним типовима употребе (нпр. у наслову, поднаслову, у коментару), док употреба наводника, курзива или дефинисања речи у тексту по правилу сугерише њену неолошку природу. На тај начин

¹⁹ *Спам странице* су сајтови чији је примарни циљ масовно привлачење корисника ради остваривања финансијске добити путем реклама, а не пружање квалитетних или релевантних информација. Ови сајтови садрже неквалитетан, а понекад и аутоматски генерисан садржај који је дизајниран да садржи што више популарних кључних речи и тако привуче претраживаче. *Кликбејт странице* су веб странице које користе сензационалистичке, заводљиве или манипулативне наслове и слике како би привукле кликове. Циљ је да се корисници намаме да кликну на линк због привлачног наслова, али сам садржај не пружа дубљу или релевантну информацију. Ови извори се у лексикографском истраживању углавном избегавају, јер не пружају поуздан и објективан корпус примера за документовање језика.

одржавамо висок стандард селекције, осигуравајући да корпус речника представља аутентичне примере нових речи у савременом српском језику.

Табела 1: Структура извора за Нео21

<i>врста</i>	<i>Сајтови</i>
информативни медији	ТВ: <i>admin.rts.rs; b92.net; idjtv.nova.rs; k1info.rs; nova.rs; n1info.rs; pescanik.net; pink.rs; prva.rs; rts.rs; vasseljenska.net;</i> НОВИНЕ: <i>alo.rs; bbc.com; blic.rs; danas.rs; dnevnik.rs; espreso.co.rs; euronews.rs; informer.rs; mondo.rs; nedeljnik.rs; nin.rs; novimagazin.rs; novosti.rs; nsuzivo.rs; objektiv.rs; pecat.co.rs; srpskainfo.com; standard.rs; tanjug.rs; telegraf.rs; vreme.com; zoomue.rs; 24sedam.rs;</i>
забавни медији (магазини, часописи, водичи, савети и сл.):	<i>magazin.politika.rs; elle.rs; lepotaizdravlje.rs; zadovoljna.nova.rs; pcpres.rs; buro247.rs; noizz.rs; wannabemagazine.com; wanted.mondo.rs; gloria.rs; bizlife.rs; citymagazine.danas.rs; besnopile.rs; bebac.com; penzin.rs; zelenaucionica.com; amplitudemagazin.com; najzena.alo.rs; stil.kurir.rs; tegla.rs; beforeafter.rs; dvadesete.rs; web-mind.rs; galaksijanova.rs; muskimagazin.rs; velikeprice.com; forbes.n1info.rs; stvarukusa.mondo.rs; recepti.zena.blic.rs; nadlanu.com; kockicezivota.rs; luftika.rs; injournal.rs; avlija.org.rs; eleven11eleven.rs; biznis.rs; superzena.b92.net; maxbetsport.rs; make-up.rs; demetra.rs; ekleinika.telegraf.rs; tarzanija.com</i>
личне презентације, блогови, рецепти	<i>istokpavlovic.com; ninipanini.rs; oljka.rs; bonapeti.rs; palachinkablog.com; svetskiputnik.rs; marinastaste.com; samsvojkunar.com</i>
државна управа	<i>kutak.suk.gov.rs;</i>

пословне презентације (фирми, удружења и сл.)	<i>amss.org.rs; kliping.rs; rajac.rs; protekal.rs; play.google.com; tvojvideo.rs; dijalog.net; pekariposlasticar.rs; preradamesakodmarka.rs; smartlife.mondo.rs; frizerskisonstil.rs</i>
ресторани	<i>gastrobarpark.rs; fontanapub.rs; dobridim.rs; cafebarrestoran.rs; brodzeppelin.rs</i>
продавнице	<i>dm.rs; alexandar-cosmetics.com; vasiljev.rs; mojkrpice.rs; rs.iqos.com; vapeshop.rs; decathlon.rs; zastitnaoprema.rs; impulst.net; slatkadomacica.com; delfi.rs; urbanshop.rs; bershka.com; laguna.rs; alexandar-cosmetics.com; zara.com/rs/sr/halooGLasi.com; kupujemprodajem.com</i>
огласи	
школство, наука, култура, књижевност	<i>kaobalerina.rs; doi.fil.bg.ac.rs; eckermann.org.rs/; klima101.rs; reff.f.bg.ac.rs; raf.edu.rs; cpn.edu.rs; scindeks.ceon.rs; en.wikipedia.org; academia.edu; kulturkokoska.rs</i>
остале презентације	<i>izletijada.rs; rtanjskivrt.rs; rex.fondb92.org; planamedia.rs; gradsubotica.co.rs; energetskiportal.rs; vojvodina.travel</i>
друштвене мреже	<i>linkedin.com; instagram.com; x.com; facebook.com</i>
форуми	<i>ana.rs; e-cigserbia.com</i>
корпуси	<i>PDRS 1.0</i>

Закључак

11.0 Наше досадашње искуство у изради речника неологизама показало је да интернет и друштвени медији могу бити значајан извор за лексикографско истраживање нових речи у српском језику. Иако се ослањамо на ручно праћење и обраду, у недостатку аутоматизованих система, успели смо да постигнемо задовољавајуће резултате. Стекли смо одређени увид у предности које нуди интернет као корпус у односу на традиционалне лексикографске корпусе, пре свега у погледу брзине приступа информацијама и разноврсности језичких примера. Међутим, искуство је исто-

времено указало на бројне изазове, као што су филтрирање неквалитетних или нерелевантних података или решавање етичких питања у вези са приватношћу и ауторским правима приликом коришћења садржаја са друштвених медија.

11.1 С обзиром на све већи утицај дигиталних медија на језик, овај приступ несумњиво представља важан и актуелан метод за праћење и документовање језичких промена. Даљи кораци нашег рада требало би да обухвате развој или прилагођавање алата за претраживање и селекцију језичких података за српски језик, као и аутоматизацију одређених корака у обради неологизама укључујући вештачку интелигенцију. То би значајно олакшало и убрзало процес, доприносећи поузданости и ажурности речника. Главни изазов је, међутим, како постићи овај ниво интеграције и развоја у садашњим условима, што захтева не само технолошку подршку већ и институционално финансирање, као и сарадњу између лингвиста, информатичара и других стручњака. Стога апелујемо за подршку лексикографским пројектима, јер су инвестиције у лексикографске пројекте инвестиције у будућност језика.

ЛИТЕРАТУРА

- Википедија, страна Друштвени медији [https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Друштвени_медији] приступљено 10.11.2024.
- Мжельская О. С., Степанова Е. И. 1983. Новейшие англицизмы в русском языке. У: Котелова Н. З. (ур.): *Новые слова и словари новых слов*. Москва. Стр. 125–139.
- Оташевић, Ђ. 2008. *Нове речи и значења у савременом стандардном српском језику. Лингвистички аспект*. Београд: Алма.
- Оташевић, Ђ. 2004. *Велики речник нових и незабележених речи 1*. Београд: Алма, 2004.
- Прћић, Т. 2023. Српски речник новијих англицизама: теоријско-методолошки и практични аспекти израде. У: Твртко Прћић, Јасмина Дражић (ур.), *Српски речник новијих англицизама од идеје до реализације. Практични лексикографски водич*. Филозофски факултет, 11–79.
- Радивојевић, С. 2024. Друштвени медији. *Етнолошко-антрополошки појмовник српске културе*. Ур. Б. Бановић. [<https://pojmovnik.rs/>] Приступљено 22.11.2024.
- РНРусЈ: Оташевић Ђ., М. Николић, В. Ђорђевић. *Речник нових речу у српском језику 1, 2*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2022, 2023.
- Шафер, М., А. Кардош Стојановић, М. Савић, М. Обрадовић 2023. Прикупљање, одабир и обрада грађе за Српски речник новијих англицизама. У: Т. Прћић,

- J. Дражић (ур.), *Српски речник новијих англицизама од идеје до реализације. Практични лексикографски водич*. Филозофски факултет, 81–100.
- Benko, V. 2017. Language Code Switching In Web Corpora. In: *RASLAN 2017: Recent Advances in Slavonic Natural Language Processing*. Ed. Aleš Horák, Pavel Rychlý, Adam Rambousek. Brno: Tribun EU, 97–105. [https://www.juls.savba.sk/~vladob/papers/20171204_raslan_benko.pdf] pristupljeno 10.11.2024.
- Creese, S. 2017. Lexicographical Explorations of Neologisms in the Digital Age. Tracking New Words Online. Doktorska disertacija, Coventry University [<https://puportal.coventry.ac.uk/en/studentTheses/lexicographical-explorations-of-neologisms-in-the-digital-age-tra>] Pristupljeno 10.11.2024.
- Fuertes-Olivera, P. 2012. Lexicography and the Internet as a (Re-)source. In: *Lexicographica - International Annual for Lexicography*, 49–70. DOI: 10.1515/lexi.2012-0005
- Hundt, M., N. Nesselhauf, C. Biewer (eds.) 2007. *Corpus Linguistics and the Web. Language and Computers – Studies in Practical Linguistics*, 59.
- Kerremans, D., S. Stegmayr, H. Schmid 2012. The NeoCrawler: Identifying and retrieving neologisms from the internet and monitoring ongoing change. In: *Current Methods in Historical Semantics*. Hrsg. von Kathryn Allan und Justyna Robinson. Berlin: Mouton de Gruyter, 59–96.
- Klosa-Kückelhaus, A., C. Tiberius 2024. 3 The Lexicographic Process. In: Klosa Kückelhaus, Annette (Ed.): *Internet lexicography. An introduction*. Berlin/Boston: de Gruyter, pp. 61–96. (Lexicographica : series maior 164) DOI: <https://doi.org/10.1515/9783111233758> [https://ids-pub.bsz-bw.de/frontdoor/deliver/index/docId/12805/file/Klosa_Kueckelhaus_The_lexicographic_process_2024.pdf] Pristupljeno 10.11.2024.
- Krek, S. (ed.) 2024. *Book of Abstracts of the Workshop Large Language Models and Lexicography* 8 October 2024 Cavtat, Croatia [https://www.cjvt.si/wp-content/uploads/2024/10/LLM-Lex_2024_Book-of-Abstracts.pdf#page=34] Приступљено 10.11.2024.
- Lazić Konjik, I., A. Milenković 2020. The Development of the Open Dictionary of Contemporary Serbian Language Using Crowdsourcing Techniques. In: Zoe Gavrilidou, Maria Mitsiaki, Asimakis Fliatouras (Eds.). *Proceedings of XIX Euralex Congress: Lexicography for inclusion*. Vol. I, Democritus University of Thrace, 479–484.
- Lenders, W. 2013. Computational lexicography and corpus linguistics until ca. 1970/1980. in: Gouws, R. H., Heid, U., Schweickard, W., Wiegand, H. E. (eds.) *Dictionaries - An International Encyclopedia of Lexicography*. Supplementary Volume: Recent Developments with Focus on Electronic and Computational Lexicography. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Lüdeling, A., Evert, S. and Baroni, M. 2007. Using Web Data for Linguistic Purposes. *Language and Computers – Studies in Practical Linguistics*, 59, 14–31.
- Muhvić-Dimanovski, V. 2005. *Neologizmi, problemi teorije i primjene*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za lingvistiku.

- Prčić, T. 2019. *Engleski u srpskom*. Treće, elektronsko, izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2019/978-86-6065-512-9>] Pristupljeno 22.11.2024.
- Prčić, T. 2023. *Srpski sa engleskim. Osnove kontaktno-kontrastivne lingvistike*. Prvo, elektronsko, izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-784-0>] Pristupljeno 22.11.2024.
- RNA: Vasić, V., T. Prčić, G. Nejgebauer. *Rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Zmaj.
- SRNA: Prčić, T., J. Dračić, M. Milić i dr. *Srpski rečnik novijih anglicizama*. Prvo, elektronsko, izdanje. Novi Sad, Filozofski fakultet, 2021. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-636-2.pdf>] Pristupljeno 10.11.2024.
- Šetka Čilić, I., J. Ilić Plauc 2021. Today's Usage of Neologisms in Social Media Communication. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 6 (1 (14)): 115–140. DOI: 10.51558/2490-3647.2021.6.1.115
- Šipka, D. (1998). *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska.
- Würschinger, Q. 2021. Social Networks of Lexical Innovation. Investigating the Social Dynamics of Diffusion of Neologisms on Twitter. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 4. doi: 10.3389/frai.2021.648583 [<https://www.frontiersin.org/journals/artificial-intelligence/articles/10.3389/frai.2021.648583/full>] Pristupljeno 10.11.2024.
- Würschinger, Q., M. Fazleh Elahi, D. Zhekova, H. Schmid 2016. Using the Web and Social Media as Corpora for Monitoring the Spread of Neologisms. The case of rapefugee, rapeugee, and rapugee. Paul Cook, Stefan Evert, Roland Schäfer, Egon Stemle (eds.), *Proceedings of the 10th Web as Corpus Workshop*, 35–43. [<https://aclanthology.org/W16-2605/>] Pristupljeno 10.11.2024.

Ivana Lazić Konjik

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts,
Belgrade

LEXICOGRAPHY IN THE DIGITAL ERA: INTERNET AND SOCIAL MEDIA AS SOURCES OF NEW WORDS

Summary

This paper examines the concept of the internet and social media as lexicographic corpora, considering the hypothesis that the internet serves as a rich repository of data that can be effectively utilized for lexicographic purposes. It describes the practices of a newly launched project for developing an online dictionary of Serbian neologisms (Neo21), which uses the internet as a corpus for collecting, selecting, and documenting new words, as well as for creating dictionary entries. The

goal of this dictionary is to provide users with quick and easy access to lexicographic data, offering the most up-to-date and reliable information along with precise explanations of meanings. The conclusion highlights that the internet and social media are crucial and contemporary sources for tracking and documenting linguistic changes, as well as a representative corpus for creating new types of dictionaries that monitor language development in real-time.

Keywords: internet, social media, lexicographic corpora, dictionaries of new words, Neo21, lexicography, Serbian language.

Светлана Слијепчевић Бјеливук*
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ДНЕВНА ДОЗА ПОГРЕШНИХ УВЕРЕЊА О НОВИМ РЕЧИМА – ПИТАЊЕ ПОУЗДАНОСТИ НА ПРОФИЛИМА О СРПСКОМ ЈЕЗИКУ НА ИНСТАГРАМУ**

Новоречје, 2024, бр. 11

Након експанзије Фејсбук група, Инстаграм је постао доминантна друштвена мрежа за популаризацију науке уопште, те самим тим и језичке културе. По угледу на такмичења у другим земљама, неколико профила на овој мрежи промовисало је и/или организовало избор за најбоље нове речи. Циљ овог рада јесте, на материјалу објава и коментара о новим речима, указати на различите језичке заблуде о употреби и стварању нових речи (при чему, у обзир узимамо све категорије нових речи – новостворене речи (оказионализме), неологизме, англицизме/англобализме итд.). Испитивање ставова говорника српског језика о новим речима може послужити за формирање стратегије представљања ове теме на друштвеним мрежама уопште како би се језичка култура заиста популаризовала у складу са научноутемељеним принципима.

Кључне речи: српски језик, неологија, нове речи.

Последњих неколико година све интензивније се пажња усмерава на нове речи, које су у великој мери промениле свој животни циклус и брзину преношења из језика у језик, посебно у јавни дискурс (Новокмет 2022); један број радова посвећен је изборима за реч године, који су такође предмет интересовања и јавности и научних истраживања (Драгићевић 2016, Ајдачић 2022, Лазих-Коњић 2022, Новокмет 2023а, 2023б, 2024). Избори за реч године, како се показало на основу такмичења које организују званичне институције на англосаксонском говорном подручју, одраз су кул-

* s.slijepcevic@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9528-1970

** Овај рад финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација - Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

туролошке, политичке, економске и социолошке климе, често не само на том подручју, већ и у читавом свету јер су у типичном случају неологизми који се убрзано шире (Новокмет 2024: 80). У словенском свету речи године бирају се у Хрватској од 1993. године,¹ у Чешкој од 2006., у Русији је започето годину дана касније, у Пољској од 2011., у Украјини од 2013. и у Словенији од 2016. године (Ајдачић 2022). Још Р. Драгићевић 2016. године примећује да критеријуми за избор речи године нису увек лингвистички, већ маркетиншки, политички и сл. (Драгићевић 2016: 139–140), док Милица Михаљевић указује на негативне реакције у јавности и медијима када је избор за реч године у Хрватској у питању (Mihaljević 2022: 14), али истиче и специфичности овог такмичења у односу на остала, доносећи другачије ставове у погледу критеријума у односу на Р. Драгићевић: често су објективни критеријуми нпр. корпусне потврде, анкете и сл.; не измишљају се нове речи и то не мора бити нужно новостворена реч него се тражи реч која је обележила претходну годину итд. (Mihaljević 2022: 26). У Словенији се пак одржао првобитни концепт, широко распрострањен: бира се сасвим нова реч (новостворена или стара с новим значењем или стара која се, због друштвених околности, изнова активирала) (Klemenčić 2022: 42), дакле, доминантан критеријум при избору јесте реч као одраз актуелне друштвене климе.

Првим избором сличног типа у Републици Србији може се сматрати избор за најлепшу реч српског језика у оквиру манифестације *Март: месец српског језика*, коју од 2022. године организује Друштво за српски језик и књижевност. Циљ овог такмичења био је да се ученици средњих и основних школа подстакну на размишљање о свом језику (Драгићевић 2022: 28), а намерно је избегнуто такмичење за *реч године* с истицањем да су „резултати таквих избора уско везани за осиромашену савремену културу, чије симболе данас представљају фотографије само себе (селфи), електронске цигарете (вајп), гледање више епизода једне серије у континуитету (бинц-вочинг) и сличне манифестације испразног провођења времена и живота” (Драгићевић 2022: 29). Такмичење за реч године 2023. године, организовано у сарадњи Филолошког друштва „Речи” и часописа „Новоречје”, најприближније је концептуално такмичењима у свету и региону. У оквиру овог такмичења бирају се речи у трима категоријама: Реч године, Нова реч године и Лажиреч године. Истовремено, Мала библиотека из Лондона организовала је такмичење за најбољу нову реч, али су концепт и циљ овог такмичења били другачији: бира се реч која би могла за-

¹ С тим да између 1995. до 2005. није било овог такмичења (према Mihaljević 2022: 18).

менити неки англицизам или англобализам или реч која има недвосмислено словенско порекло.

С развојем друштвених мрежа, некадашње форуме и ћаскаонице (испитиване на материјалу српског језика у Радић-Бојанић 2005) пре десетак година замениле су групе и странице посвећене популаризацији језичке културе, те су тако и постале предмет лингвистичких истраживања (Слијепчевић, Новокмет 2012). У последњих неколико година Инстаграм се профилисао као доминантна мрежа (у односу на претходну популарност Фејсбука и Твитера), на којој се комбинују слика, видео и текст како би се у што краћој форми обрадио неки садржај. Због тога смо се определили да корпус за ово истраживање преуземо с ове друштвене мреже. Неколико профила на Инстаграму промовисало је и/или учествовало у организацији избора за нове речи и/или речи године. Циљ овог рада јесте, на материјалу објава и коментара о новим речима, указати на различите језичке заблуде о употреби и стварању нових речи (при чему, у обзир узимамо све категорије нових речи – новостворене речи (оказионализме), неологизме, англицизме/англобализме итд.). Под језичком заблудом подразумевамо свако погрешно и/или лаичко уверење у вези са новим речима, начинима њихове употребе, настанка, значења и сл. За корпус је узет временски опсег од годину дана од 20. новембра 2023. до 20. новембра 2024. године, а претраживање је урађено према хештеговима *речгодине*, *новаречгодине*, *најбољановареч*. У обзир нису били узети коментари кратког експресивног садржаја (типа: Супер!, Сјајно!, Одлично! и сл.), зато што је циљ био испитати детаљније формулисане ставове према изборима за нове речи и новим речима које се током њих предлажу. Сакупљено је 97 коментара, од којих ћемо током анализе изабирати репрезентативне као илустрацију одређених ставова.

На основу кратких коментара, али и броја дељења објава, може се рећи да начелно доминира афирмативни став према такмичењима. Како су у фокусу овог рада заблуде, издвајамо оне коментаре којима се промовишу погрешна уверења. Језички митови и заблуде у фокусу су истраживања и светске и домаће лингвистике (Bauer, Trudgill 1998, Ћосић 2022), при чему се као доминантни фактори за ширење заблуда издвајају различити политички и културолошки упливи (нпр. уверење да Америка и медији кваре енглески језик, да под утицајем техничко-технолошког напретка деца више не могу да говоре и пишу коректно и сл.).

У нашем се корпусу издваја група коментара који су, подстакнути такмичењем Мале библиотеке из Лондона и објавама у вези са њим, усмерени на резолутни језички пуризам.

1) Скоро сам налетео на енглеску реч 'combine harvester', што је у преводу на српски, вишенаменски вршач/жетелац тј врше/жање више врста усева, зато је 'com-

bine' harvester, а код нас се одомаћио назив комбајн, што нема везе са везом. Сви народи имају проблем да дају име технолошким достигнућима без коришћења туђица, али ми баш заостајемо.

2) Ето прилике да се мало размисли о језику који се користи у разним гранама привреде, у пољопривреди, занатству итд. Хвала на коментару.

3) Drogerija за prodavnicu kozmetike i kućne hemije. Реč је francuskog porekla али је ružna. Samo treba smisliti domaći prevod за drogeriju али ја не umem

4) Koja bi bila замена за bojler (boil, ključati)?

5) Изворно глагол "варити" "сварити" значааше изкључиво "kuhati" (што је узгред германизам) а не "пробавити / пробављати јело". Ако бисмо ту ријеч "варити" опет употребљивали онако како то наши предци некада правилно чињааху, онда бисмо лако могло рећи водовар за котал у којем се вари вода, на примјер вода за кафу. А bojler бисмо могли назвати "водогреј" или "водогрејач", или пак купатилски водовар.

6) Zašto su nagrade u evrima? Tražimo srpsku reč pa neka bude nagrađena dinari-
ma

7) edukacija umesto obrazovanje ili usavršavanje; event a lepše је događaj ili svečanost, printovanje а imamo odštampati; umesto legit каже се opravdano

8) Компјутер. Имамо савршену реч, рачунар. Јер заиста, свака акција/активност је у основи нека рачунска операција

9) Међудејство, заблуђен, многобрижије, милодаран су врло добре и већ постоје у старијој књижевности и говору. Хвала што сте нас подсетили на мање познато име Милодарка, на Његошев стих у којему се пита ће је народ заблудио, на црквенословенски и слично. Најбоље су ове НОВЕ ријечи већ провјерене а помало заборављене.

10) Бекхенд, форхенд, дропшот, смеч, рекет, меч...Јесте ли размишљали о томе како би ови изрази могли да се „преведу” на српски?

11) Одлична објава, такође добронамеран предлог да смањимо туђице ако већ имамо своје речи, користимо их. Уместо мотивација реците надахнуће, будите дах, сетите се јер ко се сети, тај и зна

Једна група коментара, према употреби емотивно експресивне лекси-
ке, показује острашћеност корисника Инстаграма у погледу ове теме:

12) Pogledala sam drugu stranu, ne takmičim se, napisala sam koje me reci izlu-
djuju

13) Када чујем реч ТРИГЕРОВАТИ најежим се.

Неретко се оваква острашћеност базира на идеји да нове речи скрнав-
ве језик, али се то уверење екстраполира на читав народ, културу и сл.

14) Мене угрожавају те неке нове реči, tipa psihološkinja zapravo ми smetaju. I то uopšte nema nikakve veze са izjednačavanjem neкаквих kvazi prava već са razjebava-
njem i оно мало srbskog što nam је ostala. Izvinjavam се на prostakluku

15) Намерно скрнављење језика. Због чега?

16) Skrnavljenje једног од најлепших jezika на свету. Ovo је užas liči на hrvatski
□.

17) Ово треба забранити. Шта ће нам нове речи? Треба да вратимо архаи-
зме. Прављење новог речи је веома опасна ствар по сам језик и народ који га гово-
ри.

18) Чеге се паметан стиди, тиме се луд поноси! Нећу ништа рећи о познавању језика наведене професорице српског нити о "хрватском" па још лингвисти. Једино ћу подсетити на духовну лијеност и незнање. српски се каже- отвори под косину, отвори га укусо! То је заиста буквално преведено, сваки зидар у црну гору овако ће рећи а камо ли школована жена. ПОД КОСИНУ, мила, нека ти нагиб

19) Molim vas, ne kvarite nam naš divan jezik.

20) Sramota me je u ime svih govornika srpskog jezika, trenutnih i budućih.

21) Измишљање нових речи је одвратно, прави кич и шунд.

22) Ви што измишљате ове речи, знају ли вам кући да се дрогирате?

Овакви коментари осим изражавања емоција аутора садрже и увреде изречене преко фраза народног и разговорног карактера и реторског питања (*Чеге се паметан стиди, тиме се луд поноси; знају ли вам кући да се дрогирате?*), осуду (*Срамота ме је у име свих говорника српског језика, тренутних и будућих*), молбу (*Молим вас, не кварите нам наш дивни језик*) и сл. на рачун аутора објаве.

У појединим коментарима проналази се и лаичко тумачење језичких процеса (нпр. творбе речи), с позивањем на језичко осећање, дух језика и сл.:

23) Питам се ко износи овакве предлоге. Предпостављам неко веома удаљен од духа и познавања српског језика. Уколико се без некога или нечега не може, то је досад било Неопходно или ако вам се више допада Нужно. Енглези користе 2 ријечи, можемо и ми казати нужно имати, обавезно имати, неопходно имати, или обавезујуће рецимо. без овога безнеможа могу једнако као без околонућног кишопишача или околотрбушног панталондржача. тачно га је склепао под морање, силом на срамоту.

24) Све речи су прави смућак. Одговор: Како која, неkad је i u redu имати рожамљеницу ако рећ нема одговарајући призвук u преводу

25) Безнемож, није лоше. Мада већ имамо - неопходно. Утицајнер, мало звучи немачки тај додаток -нер. Некако већина звучи пребуквално преведено. Мало и банално. Можда је само ствар навике. Енглеске речи су се одавно одомаћиле, требало је раније реаговати...

26) можда вратно, вратло (оно чиме се враћа лопта) - то са "ник" бих оставио за људе јер имамо апстратних суфикса за творбу. Можда и млатно/млатао/метао/метно (коментар на објаву *Нова реч за рекет?*)

27) За депресију може и бедак. То и користимо. Флешбек, прохујак... Прохујало је нешто што је прошло. А флешбек је враћање у прошлост, можда је прикладније подсећај. Млекотрес је банално. Засцење, онако; запозорје није лош предлог. Сусрамље, не знам. Можда је и непријатност довољно јасно. Свиђ, занимљиво. Прикачица, онако. Можда једноставно додатка. Или баш, прикачак. Памтило, звучи као надимак. Можда пре ознака, означивач.

Овај тип коментара садржи и уверење да естетски критеријум треба узимати у обзир при процени речи, па се говори да је о томе да је нека реч *лепа, занимљива*, да звучи као *надимак/немачки/банално*, да речи могу имати *одговарајући призвук* итд. Овакви коментари засновани су на субјективној процени аутора и не садрже никакву аргументацију, али пружа-

ју увид у то на који начин се о језику размишља. У ову групу долазе и следећи, којим се заговара протеривање туђица, као нечег опасног по језик:

28) Сномиље и милодаран су по мени најлепше. Без обзира ко буде победио, треба искористити и оне речи које нису ушле у ужи избор. Циљ је очистити српски језик од туђица. Задњи је час за спас нашег језика

29) *lepi su vam i vrlo inspirativni neki primeri*, али је “*obezrođenje*” као превод за *genderism* потпуни промашaj, јер *genderism* уопште не значи нешто такво (*niti ima veze s bespolnošću*)

Корисници Инстаграма често изражавају сумњичавост у погледу употребе и извора. Као реакција на предложену реч године *мајданизација*, јавља се следећи коментар:

30) *Vama su Vodka Zaharova i Nambija Šapić relevantni izvori/primeri ???!* Ко-медиа

док се на реч *непребол* јавља следећи:

31) *Šta je tačno neprebol i kako je to riječ godine? Bukvalno nisam čula nikoga da je izgovara.*

У ову групу коментара долазе и следећи:

32) *Sačuvaj Bože. ništa ne razumem! Ja radim sa decom vrtićkog uzrasta, te HVALA BOGU njih do 6 godine mi i učimo kako da se lepo i pravilno izražavaju, a posle kad krenu u školu, Bog neka im je u pomoć...*

33) *Шта значе ове речи? Да ли можете да дате објашњење? (реакција на речи књиголовка, поезирање, миродушје)*

Овакви коментари показују неразумевање динамике развоја језика, јер подразумевају да је учесталост употребе и разумевање појединца критеријум за промену лексичког система. Такође, може се претпоставити да је упитаност у вези са изворима последица уверења да је једини релевантан извор за богаћење речника књижевно дело.

Сумње у регуларност и релевантност такмичења изражене су у следећим коментарима:

34) *Ако већ желимо да се бавимо новим речима требало би да ми то и организујемо. Овако нам лобисти из иностранства „предложе”, а сви пренесу као да су то прихваћене нове речи.*

35) *Aaaa pa izgleda da su i oni u "trendu", pa verovatno zato. Мене занима ко је добио и колико love за ову сутилну propagandu...*

36) *Ванприродан. Ванустанан. Али агендиран. (реакција реч ванродан)*

37) *тихољубље, иако милозвучна реч, ипак пре значи љубав према тишини, тиховању. Као што се философија преводи речју мудрољубље, филокалија доброљубље... Не знам ко ће да крају и да ли ће уопште да потврди, верификује значење ових речи, али сумњам да би неки језикозналац прихватио овде понуђено значење речи тихољубље*

38) *Може да буде гомила разлога. Сад на пример хоће торлачки говор да одцепе, можда хоће да затру старе речи, онда се лако манипулише. Ти сад мораш да*

враћаш човекову свест у старе облике да би могао да почнеш да му објашњаваш нешто. Није безазлена ствар.

39) Mislim da treba bolje kontrolisati reči koje već postoje. Cilj je osmisлити nove a "mnogobrižje" i još po neka reč već postoje i upotrebljavaju se a osobe koje su ih poslale nisu idejni tvorci istih! Izgleda da su neki ljudi spajali reči koje postoje i dodavali ih anglicizmima za koje misle da im odgovaraju... Tako da su neki samo pridodali postojećim rečima još jedno različito značenje, ne mareći što se ona već nalazi u rečniku, a ustvari pokazali su samo veliku dozu neozbiljnosti prema ovom lepom i kreativnom takmičenju.

40) Samo još da se objave imena predlagača i usvajača, pa da imamo listu ljudi koji oskrnavišе srpski jezik

Као што се из коментара види, корисници Инстаграма доводе у питање регуларност такмичења повезујући га са политичким активностима, али и стручност жирија. Донекле се може разумети упитаност везана за стручност, јер такмичење које организује Мала библиотека из Лондона нема истакнуто ни на једном месту имена чланова жирија, једино се на профилу Јелене Братић налази да је она председник такмичења. С друге стране, такмичење које организују Филолошко друштво „Речи” и часопис „Новоречје” има транспарентно истакнут правилник, као и чланове жирија. Међутим, временско поклапање (сам крај године) резултује мешањем ових такмичења од стране корисника Инстаграма.

Закључна разматрања

У овом раду истражени су ставови о новим речима на примеру друштвене мреже Инстаграм, узимајући у обзир коментаре и реакције на предлоге за нове речи. Као доминантне заблуде у вези са новим речима издвајају се три тематске групе: једна која се односи на језички пуризам, и та група укључује критике према туђицама (корисници изражавају став да су поједине речи попут *компјутер* или *ивент* неприхватљиве, а истичу и да ове речи скрнавe српски језик; и друга група коментара којима се показује неразумевање односа између друштвеног контекста и функција нових речи, заправо, опште неразумевање динамике промена у лексичком систему и повезаности нових речи са савременим друштвом (у ту групу спадају ставови којима се изражава сумња у оправданост постојања речи, сумња у извор и употребу и сл.); трећу групу чине коментари у којима се изражава сумња у релевантност такмичења. При анализи издвојили смо подгрупу коментара (тематски припојену првој) који садрже емоционалне реакције корисника Инстаграма како бисмо показали колики је емотивни набој када је реч о овој теми.

Овом анализом показује се да је, при представљању нових речи на друштвеним мрежама и у јавном дискурсу уопште, неопходно поћи од детаљнијег образложења процеса и фактора који условљавају настајање и

опстајање нових речи, с посебним освртом на њихову повезаност са савременим друштвом. Такође, показује се да већина коментара изражава отпор према променама, базиран на уверењу кварења и нарушавања постојећег система, те би с тим увидом требало приступити теми неопходности и корисности нових речи. На крају, критички тон који се у коментарима јавља може се и прихватити као заједнички именитељ лингвистима и ауторима коментара, јер се само критичким односом према новим речима и транспарентношћу у погледу правила такмичења за избор нових речи може градити кредибилитет.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајдачић, Дејан 2022. Пољски конкурси за реч године и реч године младих. *Новоречје* 7, 54–67. [<https://www.reci.org.rs/2022/08/26/br-7-2022/>] приступљено 12. 11. 2024.
- Bauer, Laurie, Peter Trudgill (eds.) 1998. *Language Myths*. Penguin Publishing Group.
- Драгићевић, Рајна 2016. О речима године и лексичком планирању српског језика, у: С. Танасић (ур.). *Зборник Института за српски језик САНУ. 3, Српски језик и актуелна питања језичког планирања*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 137–145.
- Драгићевић, Рајна 2022. О избору најлепше речи српског језика међу ученицима. *Новоречје* 7, 28–39. [<https://www.reci.org.rs/2022/08/26/br-7-2022/>] приступљено 12. 11. 2024.
- Klemenčič, Simona 2022. Slovenska akcija „Beseda leta“, *Новоречје* 7, 40–43. [<https://www.reci.org.rs/2022/08/26/br-7-2022/>] приступљено 12. 11. 2024.
- Лазих-Коњик, Ивана 2022. Модерне појаве у неолошким проучавањима – иницијатива за покретање избора за реч године у српском језику у оквиру часописа „Новоречје“. *Новоречје* 7, 67–83 [<https://www.reci.org.rs/2022/08/26/br-7-2022/>] приступљено 12. 11. 2024.
- Mihaljević, Milena 2022. Riječ godine – mogući pristup – primjer hrvatskoga. *Новоречје* 7, 13–27 [<https://www.reci.org.rs/2022/08/26/br-7-2022/>] приступљено 12. 11. 2024.
- Новокмет, Слободан 2022а. Реч године (вакс) у српском јавном дискурсу. *Полемике и избори, Сборник с доклади от Междунaродна конференция, Петнадесети славистични четения*, Софиa, 16-18. Јуни 2022 г., 276–285.
- Новокмет, Слободан 2022б. Да ли речи године морају да буду речи? *Новоречје* 7, 44–52. [<https://www.reci.org.rs/2022/08/26/br-7-2022/>] приступљено 12. 11. 2024.
- Новокмет, Слободан 2023а. Неологизми бирани за реч године на енглеском говорном подручју и њихова представљеност у српском лексичком систему. *Научни састанак слависта у Вукове дане 52/1*, 317–328.

- Новокмет, Слободан 2023б. Преводи компјутерских и интернетских термина на српски језик – актуелна питања и проблеми. *Књижевност и језик LXX/1*, 27–38.
- Новокмет, Слободан 2024. Реч године *гаслајтинг* у српском јавном дискурсу. *Српски језик између стандарда, супстандарда и дијалекта*, ФИЛУМ, Крагујевац, 79–88.
- Радић-Бојанић, Биљана 2005. Граматичке особине дискурса електронских ћаскаоница. *Наш језик* 36, 1/4, 6–15.
- Слијепчевић, Светлана, Слободан Новокмет 2012. О језичким недоумицама корисника друштвене мреже Фејсбук. У: В. Мишић Илић, В. Лопчић (ur.), *Језик, књижевност, комуникација. Језичка истраживања*, Ниш: Филозофски факултет, 199–212.
- Тосић, Павле 2022. *Језичке недоумице: заблуде и митови*. Нови Сад: Прометеј.

Svetlana Slijepčević Bjelivuk

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts,
Belgrade

A DAILY DOSE OF MISCONCEPTIONS ABOUT NEW WORDS – THE ISSUE OF RELIABILITY ON SERBIAN LANGUAGE PROFILES ON INSTAGRAM

Summary

After the expansion of Facebook groups, Instagram has become the dominant social network for the popularization of science in general, and thus of linguistic culture as well. Inspired by competitions in other countries, several profiles on this platform have promoted and/or organized contests for the best new words. The aim of this paper is to highlight, based on posts and comments about new words, various linguistic misconceptions regarding the use and creation of new words (taking into account all categories of new words—newly coined words (occasionalisms), neologisms, Anglicisms/Angloglobalisms, etc.). Examining the attitudes of Serbian language speakers toward new words can serve as a basis for developing a strategy for presenting this topic on social networks in general, in order to truly popularize linguistic culture in accordance with scientifically grounded principles.

УДК 004.774.1FB:[811.16'373.45./46:665.57
004.774.1FB:[811.163.41'373.45./46:665.57
<https://doi.org/10.18485/novorecje.2024.6.11.7>

Бојана Н. Томић*

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОВЕ РЕЧИ У СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА НА ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА – ЛЕКSIKA ПАРФИМЕРСТВА**

Новоречје, 2024, бр. 11

У раду се анализира лексика прикупљена у неколико група на друштвеној мрежи Фејсбук, а која се најшире може довести у везу са парфемима – лексика парфимерства. Већина прикупљених лексема карактеристична је само за анализирану дискурс и неће се употребити у свакодневном језику. Грађу углавном чине позајмљенице, махом полуадаптиране, или се јављају нова значења већ постојећих речи у српском језику.

Кључне речи: парфем, позајмљеница, адаптација позајмљеница, неологизми, неосемија, језик друштвених мрежа.

1. Предмет овог рада биће лексика која се употребљава у вези са парфемима. Тема се одређује овако широко јер нису у питању само лексеме којима се именују и описују парфем, већ и лексика која се тиче куповине, паковања и испробавања парфема. Корпус је ексцерпиран из неколиких група на друштвеној мрежи Фејсбук (Парфемски базар, Парфем центар, Парфемска дружина – Парфемичари, Сплитоманиа), где се дискутује о парфемима. Уочено је да постоје лексеме које се јављају само у овом специфичном дискурсу, али да су и неке рече из општег лексичког фонда прошириле своја значења тако да се односе на парфеме и парфимерство. Већина речи које су сакупљене су неологизми који се јављају само у овом дискурсу, али има и лексема позајмљених из терминологија моде, уметности, винарства итд. (исп. Дима 2021: 47). Такође, у овом дискурсу јављају

* bojana.mojsilovic@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9586-9881.

** Овај рад финансирао је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

се и уобичајене речи, обично придеви, којима се описују парфеми а који су се усталили у тим описима и које ћемо само набројати на одговарајућим местима.

1.1. Грађа коју смо прикупили је разнолика. Прво, велики број примера пронађен је у оквиру огласа објављених у овим групама. Све оно што се објављује у овим групама није подложно никаквој цензури, као ни редакторским, лекторским интервенцијама, оно што се објављује углавном одликује одсуство интерпункцијских знакова, непоштовање правописних норми, а у случају употребе латиничког писма коришћење слова без дијакритичких знакова (исп. Милосављевић-Тодоровић, Спасојевић 2012: 250). Такође, често је писање оригиналних, страних облика лексема које анализирамо. Разлог томе видимо управо у томе што их говорници вероватно осећају као нове, стране или непознате, али потребне да би се именовало оно о чему се говори (пише).

1.2. Примере ћемо преносити према оригиналној графици и интерпункцији. Ваља напоменути да су необични облици имена парфема у огласима последица маштовитости оглашивача, који на тај начин покушава да заобиђе све строжа правила мреже Фејсбук, према којима није дозвољена продаја познатих брендова. Ова правила су у почетку као прву последицу имала чешће коришћење ћирилице и транскрибованих назива, а када ни то није могло да завара софтвер за контролу, аутори су почели да користе симболе уместо слова, преводе назива и слично. Ове промене нису утицале на наш корпус, будући да се тичу имена брендова и парфема, а они нису укључени у наше истраживање.

2. Корпус који анализирамо углавном чине позајмљенице, а забележено је и неколико хибрида, у којима је мотивна реч страног порекла а суфикс домаћи. Такви су углавном глаголи (*декантовати*, *сплитовати*, *пресплитовати*), док је за неке именице карактеристично да се паралелно јављају и њихове преведенице (*семпл* и *проба*). Неки придеви су непроменљиви (*ниш*), а неке именице имају и атрибутивну функцију (*рефил* боца). Већина ових позајмљеница адаптира се на основу изговора и изазива правописне недоумице код корисника (нпр. *блајнд-бај*).

Зашто прикупљну лексику посматрамо као неологизме? У овом значењу нису забележене у постојећим речницима, јавиле су се у последње време, функционалност им је ограничена на специфичан дискурс. Само неке од њих би потенцијално могле постати део општег лексичког фонда (нпр. *силаж*). Специјализована употреба ових лексема ограничена је тако да поприма одлике социолекта. Према Драгићевић 2020 већина неологизма јесу ауторски експресивни окационализми; међутим, грађу коју анализирамо чини лексика која је позната одређеном кругу људи (највећа од

ових група има преко 40000 чланова). Лексичко поље које се односи на парфеме садржи јединице за чије је разумевање неопходан екстралингвистички приступ (исп. Дима 2021: 46) па ћемо у раду искористити знања и информације добијене у анализираним групама.

Будући да до сада није било систематичног представљања лексике парфимерства, у наредним пасусима биће побројане и објашњене ове лексеме и илустроване примерима из грађе. У случају да је нека од тих лексема потврђена у неком од постојећих речника, то ће бити назначено.

3. Парфем се у Речнику српскохрватског књижевног и народног језика (РСАНУ) дефинише као:

па̀рфе́м, -е́ма м (фр. *parfum*) *лако испарљива течност угодног мириса која се употребљава у козметици; мирис уопште.*

У овој дефиницији није наглашено, али овом именицом се означавају и садржај и садрживач, будући да се често може чути да неко има два, пет или педесет парфема. Такође, из ове дефиниције може да се наслути да се свака мирисна течност коју користимо да бисмо лепо мирисали назива парфем. Међутим, у парфемском свету, у зависности од тога колику концентрацију мирисних уља садржи, постоји неколико категорија: екстракт, парфем, парфемска вода, тоалетна вода, колоњска вода. Ова категоризација се у свакодневном говору ретко примењује, и лексема *парфем* се употребљава као хипероним за ове појмове. У тој функцији ћемо је користити и у овом раду.

4. Почећемо од поделе парфема на *дизајнере*, *дизајнерце*, *дизајнерске парфеме* и *ниш парфеме*. *Ниш* је непроменљиви придев² настао од француског *niche* и односи се на висококвалитетне парфеме, који се купују у посебним парфимеријама, доступни су у ограниченим количинама, за њих се користе уникатни и ретки састојци, па је и цена ове врсте парфема виша од дизајнерских. У овом значењу и облику то је нова реч у српском језику, али бисмо могли направити везу са лексемом *ниша* у значењу 'одвојене, мање просторије', која постоји у терминологији архитектуре. *Дизајнерски парфеме* део су асортимана познатих модних кућа, које се баве и другим сегментима моде, не само парфимерством, а могу се купити не само у парфимеријама већ и у дрогеријама:

² Одлучили смо да дефинишемо *ниш* као придев; већина ексцерпираних примера потврђује да се обично јавља уз именицу (парфем) и то у непроменљивом облику. Међутим, забележили смо и примере где се употребљава самостално, у функцији именице. Остављамо могућност да је током адаптације ова реч успела да се осамостали и добије и именичку функцију. За дефинитивну процену којој врсти речи припада лексема *ниш*, било би неопходно посебно истраживање.

Najbolje Vam je da nadjete nekoga ko ima veliku kolekciju **dizajnera** i probate svega po 2ml i kupite sta Vam se sviđi pa kasnije opet nekoga ko ima veliku kolekciju **nichea**³

Jedna kolekcija ljubitelja **dizajnerskih parfema**.

Meni trenutno br1 ženski **dizajnerac**.

Kenzo edp (2022)... vrhunski **dizajnerac**...projekcija,aura...ma svee-ee...preporuka i komotno može blind buy

Glavni prodavci na grupi jednom mesečno dobijaju liste (excel tabela u kojoj je navedena cela ponuda sa cenama) sa **niche** parfemima (preko 4000 parfema, liste nisu uvek iste) koje nam dostavljaju i sa kojih se poručuje željeno.

Ne patim od toga da bude **niche**, nego bih voleo da parfem duže traje i da ima bolju auru...

Da li ste iznenadjeni sa izborom pobednika za najbolji **niche** parfem 2023. godine?

Menjao bih sledeće parfeme isključivo za **NICHE** ostatke ili pune bocice.

У РСАНУ нема одредница *дизајн*, *дизајнерати*; тек Речник српског језика (РСЈ) бележи значење 'уметник, технолог који се бави дизајном, који пројектује и естетски обликује индустријске производе широке потрошње'. Лексеме из овог гнезда јављају се и у лексици моде (исп. Настановић 2009: 209). У нашем корпусу значење је умерено на 'производ који праве дизајнери', док је универбизацијом од *дизајнерски парфем* добијено *дизајнерац*.

5. Када говоримо о парфемима веома је важна амбалажа у којој се налазе. Парфем се пакују у *бочице* различите милилитраже. Уколико је у питању бочица која служи да се купац упозна са мирисом и испроба га, оваква бочица се назива *тестер*⁴ тј. овакав парфем има *тестер паковање*. Треба имати у виду да се у продавницама парфемима у оваквим амбалажама не могу продавати, али да се у парфемским круговима често продају, јер је цена нижа, због непотпуне амбалаже. Наиме, ови парфемима немају чеп и пакују се у једноставне картонске кутије, које се разликују од оних које представљају комерцијално паковање парфема. У грађи смо наишли на синтагму *фул презентација*⁵, којом се именује комплетно паковање једног парфема, дакле бочица са чепом и кутијом, понекад и целофаном. Често се среће и синтагма у *целофану*, чиме се означавају неначета, неотворена паковања. У продаји коришћених парфема ова фул презентација може да подигне цену артиклу:

³ Примери ће бити доследно преношени.

⁴ Лексема потврђена у овом значењу у Прћић и др. 2021: 'пробни узорак парфема или шминке који се бесплатно може испробати у продавници пре куповине самог производа'; Оташевић 2022.

⁵ Исп. *фул* у Прћић и др. 2021.

Figment **tester**, ne znam koliko ima i zbog loših iskustava ne bih vam lupio neki broj mililitara.

Tester varijante sve po 100 ml .

У питању је **tester** који се бити узет од Данка по цени од 185е за 100ml

Ful prezentacija, купљен прошле године, једном прснуто, сазрео,

Ful prezentacija са дрвеном кутијом

MFK Aqua Universalis Forte 60/70, **full prezentacija**, vintage, узет 2016. год пре било какве реформулације.

Laura Biagotti VENEZIA 75ml - нов, **u celofanu**, некоришћен.

6. На кутији и бочици сваког (новијег) парфема налази се податак у виду кода састављеног од слова и бројева. Овај код се у корпусу јавља у облицима: *беч код*, batch code или скраћено *беч*. Помоћу њега могуће је утврдити које године је парфем направљен, будући да се информација о датуму производње најчешће изоставља са паковања. Претрагом на интернету (постоје сајтови за проверавање рока трајања козметике) добија се податак о старости тог парфема. Овде би се могла повући паралела са бербом у винарству. Наиме, код неких парфема, говори се о квалитету одређеног беча у односу на неки други, и обрнуто – да је неки беч слабији или лошији од других:

Potrebna mi je pomoc oko formiranja cene za pradu amber 100ml u celofanu, **bec kod** 93161 (godina 2019.). Koliko vredi?

LALIK l'insoumis **Beč** 2016.

PRODAJEM-MENJAM Cedrat Boise Mancera **bec kod** 20H237B, сер на одвртанје.

Vialica koju sam prethodno imao drugačije je mirisala, probao da učitam **bač kod** ali bez uspeha, molim za stručno mišljenje.

Ћоба су новији **batch-evi**, тако да ни те приче око тога да само прве серије ваљају нису pile воду.

Можемо направити паралелу са постојећом, већ усвојеном речју *бар-код*⁶, те би и ову реч требало писати као полусложеницу: *беч-код*.

7. У зависности од тога како се парфем наноси, бочице могу имати *спрејер*⁷ помоћу ког се парфем прска, или пак могу бити *сплеш бочице*. Лексемом *сплеш* именују се бочице на навртањ којима се корисник благо залије да би се намиришао. Овакве бочице нису много популарне, јер из њих парфем најлакше изветри или промени своје мирисне ноте, и углавном се јављају код старијих парфема. С друге стране, постоје и *рефил*⁸ бочице, из којих би парфем требало преточити у другу бочицу са спрејером,

⁶ Исп. Васић и др. 2018. s. v. *бар-код*.

⁷ Потврђен у Оташевић 2022.

⁸ Исп. *рефилер* у Прћић и др. 2021.

обично планирану од стране произвођача. Такав парфем се такође може назвати *рефил*:

Parfem koji izadje je nepromenjenog mirisa, samo sam **sprejer** ima cudan miris.

Drugari, treba mi savet: Šta da radim kada mi crkne **sprejer**, a imam još boga oca parfema u boci?

Neće da funkcioniše **sprejer**, šta da radim u ovom slučaju?

Vintage Laura Biagiotti Roma Uomo 45/75ml **spleš** - 3500din

Vintage Paco Rabanne Eau de Sport (izuzetno redak, iako **spleš** savršeno očuvan) 70/250ml - 3500din

Да ли неко има на продају **рефил** бочицу од 30 милилитара за Terre D'Hermes било која милилитража, најпожељније празну?

Može mala pomoć... kako se presipa parfem iz ove **refil** boce?

Moze tester, ostatak, **refil** sta god imate nudite.

И у овим примерима уочавамо појаву да се дате позајмљенице (англицизми), у зависности од положаја у реченици, могу посматрати и као придеви и као именице: уколико стоје испред друге именице, имаће атрибутивну улогу, у осталим случајевима именичку (исп. Тиртова 2017: 286–287).

8. Често се приликом куповине парфема у парфимерији на поклон добијају *фабрички семплићи*, или *семплови*⁹ (од енглеског *sample*), *узорци мириса*, намењени за испробавање и рекламирање производа. Њих производи бренд који се на тај начин рекламира. Да би се испробао неки парфем за који не можемо да набавимо *фабричку пробу*, *фабричку пробуцу*, користе се *вијали* у које се сипа мала количина траженог парфема. То су бочице купастог облика са поклопцем, које се користе у лабораторијама. Видимо да се за именовање активно користе деминутиви, јер су ово заиста мала паковања, од око 2 мл:

Nedavno sam dobila **semplić** i mom oduševljenju nije bilo kraja.

Ima li neko Prada paradoxe ostatak u boci ili kako god? Imam **semplić** i trošim ga štedljivo

Dobila **semplić** u Belodoreu, ali koliko vidim nemaju ga.

semplōvi na promociji sa promotivnim popustom su obeleženi zvezdicom

S obzirom da su sve probani dekanti i **semplōvi** koji ipak nisu "my cup of tea" i koje sigurno neću koristiti, poklanjam sve sa slika ukoliko neko želi da proba.

Uglavnom dopala mi se **probica** parfema gde pise samo orientica.

Ljubitelj parfema ,nasledjena kolekcija **probica** u originalnim pakovanjima,hvala za prijem

⁹ У Прћић и др. 2021 забележена је одредница *семпл* у значењима 'звучни узорак' и 'узорак уопште', а потврђена је и у Оташевић 2022.

Potražujem. Fabrička **probica** ili dekant od 3ml.

Dolaze u **vijalicama** (metkicima) od 2ml.

Na prodaju **vialice** od 1,5ml!

Probica sa sprejerom sam mislio, **viali** ni meni ničemu ne služe.

Лексема *семпл* потпуно се адаптирала, што видимо у изражавању регуларног множинског облика, као и деминутива. И англицизам *вијал* јавља се у деминутивном облику *вијалица*. У једном од примера у загради дат је синоним за вијалицу – *меткић*. Посреди је сличност према изгледу, и у корпусу се јавља неколико примера употребе лексеме *меткић* у овом значењу:

Jednom su iscoreli neki poklon-**metkići** ali parfem koji kupim uvek stiže propisno (bezbedno) upakovan.

Lady imam samo u **metkićima**.

Bio je i sto sa **metkicima**, pa su svi sem parfemima u boci mogli da probaju svasta.

9. Неки произвођачи продају своје парфеме у великим, литарским боцама. Оне се називају *драминг* (од енглеског *drumming*). Насупрот *драмингу* постоје и *минијатуре* – бочице од неколико милилитара које својим изгледом у потпуности опонашају регуларну бочицу, само што су умањене. Иако садрже парфем као и регуларно паковање, често се користе у декоративне сврхе, а неке од њих су права мала уметничка дела:

Ovih dana u ponudi dva Tom Ford bisera iz **dramming** boca

Kao neko ko je dugi niz godina bio ljubitelj i sakupljac **minijatura** i svega mogućega vezano za **minijature** i parfeme, nazalost, i sa tugom, odlucujem da ih prodam ipak.

Guerlain novo 5ml **minijatura**

Jel ima neko ko bi otudjio ovaj parfem? samo da nije **minijatura**

U kompletu 7 **minijatura** za 1800 din.

Минијатура није непозната реч у српском језику (према РСАНУ – 'оно што је мањих размера, мање величине, мањег обима од уобичајеног, што је умањено оно што својим особинама показује у извесној мери сличност са оним што је по тим особинама познатије'), али се у нашем корпусу ово значење сужава и конкретизује на умањени парфем.

10. Уколико неко жели да проба само одређену количину парфема и не жели да набави цео, може да купи *декант*. Декант је мања количина парфема, од 5 мл па навише, спакована у *бочицу за декант*, сразмерно мање цене од целе бочице парфема. За разлику од *декантера* у винарству, који представља суд у који се наспе вино да би добило одговарајућу арому након контакта са ваздухом, *декант* у парфимерству је пароним и означава бочицу и садржај бочице у који се издваја парфем из оригиналног пако-

вања. Уколико се декант добија тако што се тражени парфем и његова цена поделе по милилитру (без додатне зараде), овај процес се назива *сплитовање*, *сплит*¹⁰ (такође од енглеског split), *подела*, *поделица* итд. Забележили смо пример да је једна чланица групе *пресплитовала* – превише људи је укључила у поделу парфема, па је морала да набави још једну бочицу:

Juce sam uzela **dekant** od Luka Dusenka prsnula...nismo se nasli
Pre par dana uzeo sam Sauvage Elixir **dekant** od 10ml za probu .
Imala davno **dekant** i sa uživanjem potrošila u svečanim prilikama.

Dekantujem dva najbolja parfema iz Gazdine linije

Dekantujem ispod split cene

Uzimam od 100 po ceni od 140, ali kako je to puno, imajući u vidu nepotrošene zalihe, **splitujem** 50

Splitovala bih The Birth of Venus parfemske kuće Argos.

Da probamo SPLIT sve nas inspirise Gorica da se i mi uključimo u **splitovanje**.

Reaktiviram split za Moonlight, jer sam opet **presplitovala**, nisam upisala pola ljudi juče.

Podela broj 1 za danas

Idemo jedna divna **podelica** od Ivan Randelović

11. Да би се испробао мирис, могуће је прснути га на део тела, најчешће надланицу, или на пробни папирчић који се назива *блотер*. Блотери се користе у другим гранама козметичке индустрије, нпр. за испробавање боја шминке. Купац их онда може понети са собом, да би проверио како му се мирис допада и после неког времена, не само у тренутку прскања мириса. Почетни мирис који се осети након прскања назива се *отварање*, и тај мирис се постепено мења. Разлог за то је што се парфем састоје од различитих *мирисних нота*, које се јављају у неколико нивоа: *горњи слој*, *средњи* и *доњи слој*. Оно што на крају преостане од мириса који испробавамо назива се *драјдаун*¹¹ (од енглеског dry down) и то је коначни мирис који остаје на кожи после неколико сати од наношења:

Nikad ne prskam na **bloter**.

Pomirisao sam ga samo na **bloteru** ne i na koži.

Otvaranje je svima dobro poznata alkoholna kupina, blago prošarana ribizlom i pomorandžom, kao u prethodniku, ali izuzetno, izuzetno bogata i pojačana.

Odmah nakon **otvaranja**, javlja se jak miris drveta.

¹⁰ Једна од група из које је сакупљана грађа има назив Splitomania, што је занимљива сложеница коју бисмо могли дефинисати као 'претерана склоност, страст ка сплитовању, сплитовима, лудовање за сплитовањем и сплитовима'.

¹¹ Предлажемо сложеницу према *драјвин* и *дравтру* (исп. Прћић и др. 2021).

Drajdaun su tamjan i stiraks sa blagom slatkoćom koja mene podseća na neki mistični hram.

Za razliku od Enceladea i te slađe verzije rabarbare, koja nakon otvaranja skreće u **Dry down-u** u tu ženstveniju stranu, Nudiflorum ide u suprotnom smeru.

12. Постоји много различитих *мирисних нота* и у зависности од тога које су доминантне у неком мирису парфема могу бити: *свежи, тешки, цветни, цитрусни, пудерастни, гурмански, дрвенастни* итд., чиме се именује доминантни састојак који осећамо. Гурмански парфема јављају се и у универбизованом облику *гурманци*:

FB Absolute Shadow још један **gurmanac** у mojoj колекцији.

Raritet на našim просторима. Оријентални **gurmanac** на тему Oud и руže са додатком зачина, кафе и чоколаде.

13. Често се у парфемском свету употребљава термин *шипр* – посебна мирисна композиција која у основи има храстову маховину, а обично садржи и цитрусне, цветне и дрвенасте ноте (забележили смо и варијанту *шипра*, претпостављамо због лакшег изговора). Уколико су парфема намењени женама они су *женски*, мушкарцима *мушки*, а у последње време је најпопуларнија категорија *унисекс*¹² – парфема које подједнако користе и мушкарци и жене:

Onda treba da probaš Jubilation 25. Izuzetan **šipr** !

Їај за двоје је ароматични зачински, а Timbuktu је дрвени **šipr**.

Šipra nije **šipra** ако nije zaprljana malo

Da li ste stava da su **šipre** за žene?

bas је **uniseks** i mnogo је dobar

Води се као **унисекс**, а читајући коментаре на Fragrantica стичем утисак да је доста јак

14. Њихов *интензитет* може бити *јак, слаб*, могу имати велику *ауру*. То су све *перформансе* – особине парфема. Тако су нпр. *скин-сцент*¹³ парфема слабијег интензитета, парфема који се осећају близу коже; парфема који наглашавају природни мирис коже корисника. Нису превише интензивни и не стварају велику ауру, имају слабу *пројекцију*. То значи да се мирис не шири од корисника, док *аура* представља општи утисак који парфем ствара око оног ко га носи, начин на који се мирис шири у простору и како га други доживљавају. С тим у вези забележили смо и лексему *силаж* – мирисни траг који остаје иза неког ко има парфем на себи:

¹² Потврђено у Великом речнику страних речи и израза Ивана Клајна и Милана Шипке (К–Ш); Оташевић 2022; Прћић и др. 2021; Васић и др. 2018.

¹³ Предлажемо да ово буде полусложеница.

Pri odabiru najznacajniija mi je **projekcija**, trajnost. Onda na drugom mestu cena i trece mesto sam miris.

Preporuka za letnji parfem da ima dobru **auru** i trajnost.

Ja sam sad za Black Friday uzeo Versace eros edt, pa me zanima jel je on dobar za hladnije vreme i da li ima dobru **auru**?

da li je ovo nešto najlepše i nesvakidašnje što sam pomirisao? NE. Da li ima nenormalnu **projekciju** i **silaz**? Opet NE.

Jutros u 9 h' dva spreja...i radi kao sat☺**aura**, **silaz**, trajnost.

Svakako treba testirati i u vremenu za koje je namenjen (neka jesen), ali ono sto sad mogu reći je **projekcija** prvih sat vremena, a **silaz** i trajnost oko 9-10 sati (uzeti u obzir da je upravo otvorena boca).

Dior Ambre Nuit jedan od lepsih **skin scent** parfema.

Noir Extreme postaje **skin scent** vec posle sat vremena ali se razvija prelepo

Видимо да је лексема *aura* проширила значење; у РСАНУ је дефинисана као 'светло зрачење око човечјег тела'. Ново значење се проширило и на мирисно зрачење, тј. са визуелне (светло) на ольфактивну (мирис) сензацију.

15. У зависности од годишњег доба када би требало да се користе, парфеме могу бити *летњи*, *зимски* и спорадично *пролећни* и *јесењи*, за *топлије време*, за *хладније време*. Осим субјективног осећаја тежине парфема, на ову поделу утичу и хемијске перформансе, па се мирисне ноте боље или лошије развијају на одређеним температурама. Исто важи и за доба дана – могу бити *дневни* и *вечерњи*, а с тим у вези за *канцеларију* или за *излазак*.

16. Парфеме могу бити *носиви* и *неносиви*, на шта такође утичу састав и јачина мириса. Уколико је неки мирис изразито интензиван, жаргонски се назива *убица*. Код парфема постоји и синестезијски моменат када неки парфем доживљавамо као *сладак* или *кисео*, чак и *горак*. За *гурманске* парфеме дешава се да буду описани и као *јестиви*, јер оне које их испробава миришу на храну, најчешће слаткише.

17. Од састојака који се јављају у корпусу навешћемо неколико, нпр. *уд* (*оуд*) или *агар*, који представља популарну супстанцу у парфемском свету а која се због реткости и цене раније није употребљавала, те одатле и потреба за новим називом данас. У питању је посебна смола коју производи поједино дрвеће у Индији и Кини, када га нападну гљивице. Други састојак који је такође популаран јесте *амбергрис* или *сива амбра*, настао од смесе коју поврати кит уљешура. Споменућемо и називе неких биљака и зачина, који нису уобичајени и познати, као што су *ветивер*, *вербена*, *нероли*, *бергамот*, *личи*, *естрагон*, *иланг иланг*, *тонка*, *гвајак*, *елеми*. Такође,

међу састојцима је популарна и смола *бензоин*. Сви ови састојци могу се пронаћи у опису мирисних нота, често и на паковањима парфема. Међутим, ови називи, иако неуобичајени, могу се пронаћи у описним речницима српског језика (нпр. *амбра*, *амбер-дрво*, *вербена*, *пачули* итд.). Нисмо потврдили одреднице *агар*, *ветивер* и *иланг-иланг*, иако се ова последњу јавља у Поморској енциклопедији у нетранскрибованом облику *ylang-ylang* (Енц. Пом. 5, 62).

18. Код парфема је најважнија сензација коју имамо мирис. Међутим, када се описује течност парфема често се употребљавају паралеле са вином, па се тако говори и о боји парфема, да ли је одлежао, да ли је мирис *мацерирао*¹⁴. У вези са овим термином, постоји разлика у односу на вино – у парфемском свету *мацерација* је процес сазревања парфема када кисеоник уђе у бочицу након прскања, те помаже да мирис буде интензивнији и дуготрајнији. Чак се препоручује да бочица остане отворена, како би кисеоник лакше ушао кроз спрејер:

Sazrevanje parfema, **maceracija**, Potrosi 5 ml, I ostavi ga sa strane, ojacase kao taj dekant za par meseci

Parfem je prelep ali je i sazreo(**macerirao**)u međuvremenu....uživaj

Parfem je u koncentraciji Extrait de Parfum a ima neko ne baš 100% pouzdano pravilo da što je veća koncentracije **maceracija** više znači (i što su prirodniji i kvalitetniji sastojci)

Koja su vaša iskustva sa procesom **maceracije** (sazrevanja) u parfemima?

19. Уколико један парфем има своје различите варијанте тако да задржи име, изглед бочице и већину састојака, али са незнатним променама, такав парфем се назива *фланкер*¹⁵. Већина парфемских кућа издаје сезонске фланкере, или пак издања поводом неких јубилеја и сл.:

Najnoviji i najnosiviji **flanker** iz serije Ombre Leather

Niti volim gurmanske parfeme, slatkiše ni uopste ovu liniju ili kuću, ali ovaj **flanker** me je kupio odmah.

Italian zest u poredjenju s nekim **flankerima**, koje sam imala blago naginje ka gurmanskim.

¹⁴ У РСАНУ постоје одреднице *мацерација* и *мацерирати* (из терминологије технологије) у значењу 'растварање чврсте материје (биљног или животињског порекла) дужином деловањем неке течности (воде, алкохола, етра и др.) на обичној температури ради омекшавања или екстракције одређених супстанција; растварање, растапање уопште', односно 'подврћи, подвргавати мацерацији, растворити, растварати, раскиселити, раскиселавати'.

¹⁵ У К–Ш постоји одредница *фланкер*, али са значењем 'војник који узнемирава непријатеље, који напада с бока'.

20. Иако и парфеме имају рок трајања, чест је случај да колекционари имају у својим колекцијама парфеме старе више десетина година. Овакви парфеме се називају *винтици*¹⁶. Уколико су изузетно ретки, назваће се *раритетима*¹⁷. Парфемске куће са дугом традицијом имају парфеме који се производе и више од сто година, али су данашње варијанте другачије од оних првих јер су парфеме *реформулисани*. Ово се дешава из бројних разлога – промењен начин израде, недостатак оригиналних састојака, забрана коришћења неких састојака као последица промене козметичких и правних регулатива и сл.:

Sve je okej, **vintage** verzija, **raritet**, imala sam je
 Продајем **винтиц** Курос
 Jedan kapitalac, **raritet**, doduse bez masnice, ostatak od 100, dvanaest crvenih

Da se zna, jednom za svagda: Ganymede nije **reformulisan**.
 Da li je **reformulisan** nishane hacivat kao sto neki pisu po forumima ili je jos uvek beastmode?

DOKAZ da ne mora svaka **reformulacija** da bude loša. Amouage Reflection Man je sjajan primer.

Divan zauvek, jesu ga **reformulisali** malo, ali preživeo je.

21. За већину парфема могу се пронаћи рецензије корисника на интернету. Често се на основу таквих рецензија дешава да купимо парфем на слепо, без испробавања, па се таква куповина назива *блајнд-бај*. На основу корпуса видимо да се такве куповине обично заврше даљом препродајом:

Rasprodaja **blajndbajeva**, pa ako nekom nesto treba
 Šta vi kažete, vredi li ovaj parfem **blajnd-baja**, kakav je?

И ова реч би требало да се пише као полусложеница, *блајнд-бај* као *блајнд-дејт*, куповина на слепо према састанак на слепо (исп. Прћић и др. 2021: s. v. *blajnd-dejt*).

22. Када купујемо парфем желимо да купимо и имамо оригиналан парфем, *оригинал*. Међутим, на тржишту постоји велики број *копија* које се често називају *фејк*¹⁸. Ови називи јављају се код свих производа који имају бренд односно марку, не само у вези са парфемима. У парфемском свету постоје и *клонови* – парфеме који су инспирисани неким познатим, популарним парфемом, али имају своје име и наликују, некада врло ве-

¹⁶ Одредница потврђена у Прћић и др. 2021. у значењу 'који има висок и препознатљив квалитет, нарочито карактеристичан за прошла времена; класичан; старински'.

¹⁷ Постојећа реч у описним речницима; у парфемском дискурсу значење је сужено на парфеме.

¹⁸ Лексема која је већ ушла у српски језик и може се третирати као неологизам-позајмљеница (Драгићевић 2020: 110).

што, на парфем који опонашају. Некада се говори и о *замени* за неки парфем, рекли бисмо о дупликату, који се назива и *дјуп*:

Има ли неки добар **клон** Dior Homme Intense? Дајте предлоге.

Клон Диор Фахренхеит, по оценама корисника на фрагрантици одличан **клон** тог парфема, подсећа ме на мирис мог оца док је био млад 90их година.

Uspeh da nabavim 20ml ali bih zelela znati koji se parfem pokazao kao najbolji **klon**?

Najverniji Hypnotic Poison **dupe**, stvarno je identičan originalu, možete videti i reviews na Fragnatici, ali nekako uopšte se ne slaže s mojom njuškom

Pozdrav stručnjaci, da li uopšte postoji i, ako postoji, može li se znati **dјup** за TT Rosso Pompei?

Chatler (isproban) **dјup** за br540 ali ima nesto svoje i lepse, dugotrajan.

23. На крају ћемо издвојити назив за креатора парфема, особу која ствара и развија парфеме – *нос*. Занимљив је механизам којим је добијено ово ново значење. Није необично да се делом тела именује особа – лице, мозак (паметна, способна особа, главна личност која руководи, управља нечим), (десна) рука, око. У овом случају се значење са носа као дела тела у коме се налази чуло мириса преноси на особу којој је занимање везано управо за чуло мириса – да ствара парфеме. Постоји и фразеологизам имати нос, имати њух – имати способност, моћ уочавања, откривања (нечега) обично на основу интуиције, предосећања и сл. Међутим, у нашем случају, у именовану креатора парфема нема померања значења, они имају нос, али да развију нове мирисе:

Dovoljno je reci da je Bertrand Duchaufour **nos** iza ove kreacije.

24. Закључићемо да су се групе на друштвеној мрежи Фејсбук показале као добар извор за проучавање нових речи из области парфимерства. На основу прикупљене и анализирани грађе уочили смо да лексику парфимерства углавном чине позајмљенице из енглеског и француског језика, као и домаће речи које су развиле нова значења. Неке лексеме су преузете из других терминологија (моде, уметности, винарства итд.). Позајмљенице нису у потпуности адаптиране, често се наводе у оригиналу, а за оне које су адаптиране поставља се питање правописних решења. Већина забележених лексема ограничена је само на парфемски дискурс и не би могла да се употребљава у свакодневном језику. Постојећи речници их углавном не бележе, као ни нова значења постојећих речи због којих их посматрамо као семантичке неологизме.

ИЗВОРИ

<https://www.facebook.com/groups/595539307644914/>
<https://www.facebook.com/groups/273772105588800/>
<https://www.facebook.com/groups/303333811495015/>
<https://www.facebook.com/groups/423407076640941/>

ЛИТЕРАТУРА

- Драгићевић, Рајна 2020. О неологизмима у српском језику из угла припреме корпуса за израду вишетомног Речника савременог српског језика Матице српске. *Јужнословенски филолог* 76/1, 107–121.
- Настановић, Драгана 2009: О неким аспектима адаптације англицизама из области моде у српском језику. У: (ур. Милош Ковачевић и др.) *Савремена проучавања језика и књижевности* I/1, 205–212.
- Милосављевић-Тодоровић, Марија, Спасојевић, Марина 2012. О особености огласа на интернет сајтовима намењеним оглашавању. У: (ур. Милош Ковачевић и др.) *Савремена проучавања језика и књижевности* III/1, 2012, 249–255.
- Тиртова, Галина 2017. О неким аспектима адаптације англицизама у српском језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 46/1, 283–288.
- Dima, Gabriela 2017. Terminology and Translation. The Lexical Field of Perfumes. *Translation Studies: Retrospective and Prospective Views* 24, 46–49. [<https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1073872>] приступљено 25. 11. 2024.

ЛЕКСИКОГРАФСКИ ИЗВОРИ

- Васић и др. 2018: Vasić, Vera, Prčić, Tvrtko, Nejgebauer, Gordana. *Do you speak anglosrpski? Recnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Filozofski fakultet. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2018/978-86-6065-451-1>] приступљено 25.11.2024.
- Енц. Пом. 5: *Potorska enciklopedija*, V, Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ, 1958.
- К–Ш: Клајн, Иван, Шипка, Милан. *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј, 2008.
- Оташевић и др. 2022: Оташевић, Ђорђе, Николић, Марина, Ђорђевић, Весна. *Речник нових речи у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ. [<https://javnidiskurs.rs/wp-content/uploads/2024/04/RNRUSJ-1.pdf>] приступљено 25.11.2024.

- Оташевић и др. 2023: Оташевић, Ђорђе, Николић, Марина, Ђорђевић, Весна. *Речник нових речи у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ. [<https://javnidiskurs.rs/wp-content/uploads/2024/07/RNRUSJ-2-12.-7.-2024.pdf>] приступљено 25.11.2024.
- Оташевић 2022. Оташевић, Ђорђе. *Глосар новијих речи*. Београд: Алма
- Оташевић 2024а: *Речник нових речи 1*. Београд: Алма.
- Оташевић 2024б: *Речник нових речи 2*. Београд: Алма.
- Прћић и др. 2021: Прчић, Твртко, Дражић, Јасмина, Милић, Мира. *Српски речник новијих англицизама*. Нови Сад: Филозофски факултет. [<https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-636-2.pdf>] приступљено 25.11.2024.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности*, I–, Београд 1959–.
- РСЈ: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007.

Војана Н. Томић

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts,
Belgrade

NEW WORDS IN SLAVIC LANGUAGES ON SOCIAL MEDIA – PERFUME GLOSSARY

Summary

This paper examines perfume-related terms collected from several Facebook groups dedicated to fragrance appreciation. Most of these terms are loanwords, and their usage is limited to the analyzed discourse, meaning they are unlikely to be used in everyday speech. Many of these terms are not fully adapted. For words that already exist in the language, we observe new meanings in our corpus.

Key words: perfumes, loanwords, adaptation of loanwords, neologisms, neosemy, social media language

УДК 811.163.41'373.45=111:641/642:[81'374.2'373.4
811.163.41'373.45=111:664.143:[004.738.5
<https://doi.org/10.18485/novorecje.2024.6.11.8>

Милица С. Божих Синчук*
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

КУЛИНАРСКА ЛЕКСИКА У РЕЧНИЦИМА НОВИХ РЕЧИ**

Новоречје, 2024, бр. 11

У раду ће бити представљена тематска група кулинарства у објављеним речницима нових речи: *Srpski rečnik novijih anglicizama*, *Речник нових речи у српском језику*, *Грађа за речник нових речи* (објављена у часопису *Новоречје*), као и лексика из рубрике *Нове речи* на сајту Филолошког друштва *Речи*. Посматрану лексику чине позајмљенице, највише из енглеског језика. Испитивали смо за које појаве и укусе у области кулинарства постоје нове речи у српском језику. Грађа је показала да је највише нових лексема за послатице. Такође, употреба интернета, брз начин живота и интересовања савременог човека условили су и појаву нове лексике у овој сфери.

Кључне речи: српски језик, неологизми, кулинарска лексика, интернет.

1. Уводне напомене

У раду ћемо посматрати ново стање лексике у тематској области кулинарства.¹⁹ Предмет овог рада јесте лексика која се односи на кулинарство, на припремање хране и све шта је са њом у вези. Значај изучавања овог лексичког слоја јесте у томе што је прехрањивање основна људска потреба и битан је део свакодневног живота: „Будући да храна и припремање хране чине важан део човекове свакодневице, кулинарска терминологија, односећи се на једну од тематских целина фундаменталних за чо-

* milica.sincuk@isj.sanu.ac.rs ; ORCID: 0000-0001-9662-1968.

** Писање овог рада финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/ 200174, који је потписан са Институтом за српски језик САНУ.

¹⁹ У Р. САНУ *кулинарство* је 'припремање јела, куварска вештина, куварство'; а *кулинарски/кулинарни* дефинише се на следећи начин: 'који се односи на кулинаре и кулинарство', а *кулинар* као 'онај који се бави кулинарством, кувар' (11: 8).

века, представља значајан сегмент лексичког фонда српскога језика“ (Радоњић 2017: 1).

Испитивања кулинарске лексике разноврсна су и бројна: у савременом књижевном језику у докторској дисертацији *Кулинарска лексика у савременом српском књижевном језику* (Радоњић 2017), научним радовима попут *Категорије броја и бројивости у називима за јела у српском језику* (Томић 2014), затим у (етно)дијалекатским истраживањима: *Обредна пракса – речима о храни, На материјалу из српских говора Војводине* (Милорадовић 2014). Овај лексички слој анализиран је и у језику књижевности нпр. у раду: *Кулинарска лексика у роману Поп Ђура и поп Спира Стевана Сремца* (Петровачки–Недељков 2011).

Такође, кулинарска лексика је предмет истраживања и у области неологије. У раду Илиане Генев Пухалеве (2021) испитиван је утицај енглеског језика на терминосистем у бугарском језику, односно истраживано је то како се глокализује бугарска кулинарска терминологија. У раду *Експресивност у називима хране и пића: анализа сливеница* (Томић–Даниловић Јеремић 2020) уочавано је на који начин творбени механизам (сливање) доприноси експресивности у називима хране и пића као маркетиншким потезу.²⁰

2. Извори за прикупљање грађе

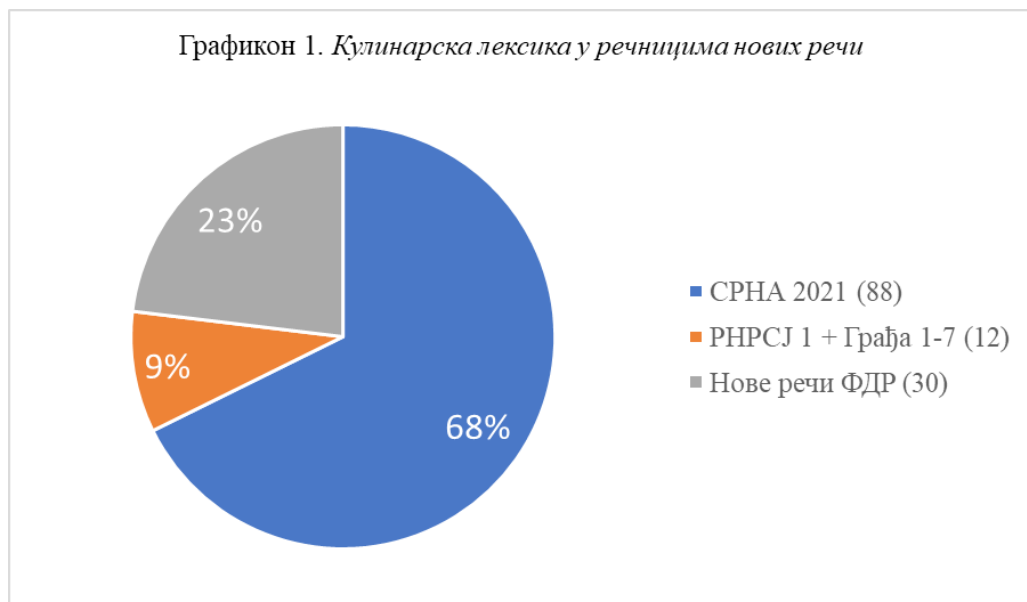
Пошто нас интересује ново стање у језику на плану кулинарске лексике, као изворе смо одабрали следеће: *Српски речник новијих англицизама* (даље у тексту СРНА 2021), *Речник нових речи у српском језику 1* (даље у тексту РНРСЈ 1) и *Грађа за речник нових речи* (даље у тексту Грађа 1–7) публикована у часопису *Новоречје* 1–7,²¹ нове речи објављене на сајту Филолошког друштва *Речи у рубрици Нове речи* (даље у тексту ФДР). У питању је нова лексика која се у српском језику појавила у задњих двадесет и пет година.²²

²⁰ О стању у савременом књижевном језику на материјалу *Речника српскога језика*, затим о лексички у кулинарским приручницима, и употреби посматраног лексичког слоја на интернету (в. Радоњић 2017: 175–191).

²¹ Напомињемо да није узимано у обзир оно што је објављено у РНРСЈ 1.

²² Аутори СРНА истичу да је грађа за тај речник сакупљана у периоду између 2018. и 2020. године, а да мањи део, тачније петину, чине англицизми преузети из речника претходника *Do you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama (2001)* (СРНА 2021: 10/11); Аутори рубрике *Нове речи* ФДР истичу да је временски критеријум селекције двадесет и пет година (<https://www.reci.org.rs/2024/09/16/nr-septembar-2024/> приступљено 24. октобра 2024). *Грађа за речник нових речи* такође је прикупљана у истом временском распону (в. Грађа 1: 13).

Укупно је забележено 120 лексема: англицизми из СРНА 2021 (88), РНРСЈ 1 + Грађа 1–7 (12), нове речи на сајту ФДР (30).

Графикон показује заступљеност грађе према изворима, али и доминацију утицаја енглеског језика на новију кулинарску лексику, будући да је највећи број апелатива из речника англицизама. Позајмљивање лексике страног порекла у области кулинарства је већ примећена појава у српском језику (в. Радоњић 2017: 8). Остали језици из којих је посматрана лексика ушла у српски језик су француски (нпр. *ганаиш/ганаж, маренг*), италијански (нпр. *ћабата/ћебата*), шпански (нпр. *наћос, ћурос, таљателе*).

3. Новија кулинарска лексика

Покушаћемо да на основу семантичког критеријума, дефиниција лексема из речника и објављене грађе, опишемо прикупљени материјал и класификујемо га у групе.

3.1. Најбројнија тематска група јесу **посластице** са 27 забележених лексема. У питању су бројни колачи попут: *брауни* (енгл. brownie) – kolač kockastog oblika i tamnosmeđe boje čiji su glavni sastojci čokolada i orašasto voće (СРНА 2021: 107); *чизкејк* (енгл. cheesecake) – slatki kolač od kremastog sira s hrskavom podlogom i voćnim prelivom (СРНА 2021: 133); *фаџ* (енгл. fudge) – kuvana stvrdnuta poslastica u obliku kockica čiji su glavni sastojci šećer, kondenzovano mleko i maslac, najčešće s čokoladom (СРНА 2021: 186); *капкејк* (енгл. cupcake) – sitan kolač nalik mafinu, koji se peče u speci-

jalnim kalupima, preliwa kremom, puni filom i poslužuje u korpicama (СРНА 2021: 209); *кејкпоп* (енгл. cake pop) – округло kolačić s čokoladnim или неким другим preливом постављен на врх štapića да би ličio на lizalicu (СРНА 2021: 294), *понкејк*, *понс*, *понсућ* (СРНА 2021: 433); *мафин* (енгл. muffin) – мањи округло kolač, сладак или слан, s куполастим врхом, направљен од брашна, млека, јаја и масноће (СРНА 2021: 353); *сконс* (енгл. scone(s)) – незаслађен или мало заслађен kolačić од брашна, масти и млека, понекад s додатим воћем (СРНА 2021: 512); *тарт* (енгл. tart) – пита, обично округла, која се састоји од печеног слоја теста и слоја свежег воћа, понекад preливног тећним пудингом (СРНА 2021: 579); *лава колач* / *лава кејк* (енгл. lava cake) – чоколадни колач од печеног теста са течним чоколадним пуњењем које исцури (попут лаве) када се колач начне: *Brza verzija čokoladnog lava kolača biće idealan način da se zasladite, a priprema traje svega pet minuta* (ona.telegraf.rs 18. април 2024.) (ФДР); *топер* (енгл. cake topper) – мали украс који се ставља или забата у tortu (СРНА 2021: 590).

Забележели смо и слатка пецива као што су следећа: *ћурос* (мн. ћуроси) – врста дугуљастог танког пецива прженог на врелом уљу или масти уваљаног у цимет и шећер које се обично једе тако што се умаче у растопљену чоколаду: *Zasladite se ćurosima, štapićima koji podsećaju na tulumbe, samo su duži i uži, i umaću se u čokoladu* (ФДР); *крафин* – врста слатког пецива од лиснатог теста које има особине и кроасана и мафина (Грађа 2: 85), *Neodoljivi spoj kroasana i mafina, krafina, preti da s trona skine popularni kronat* (stvarukusa.mondo.rs 28. март 2015.) (ФДР), *круфин* (Грађа 2: 90); *кроасан-крофна* – врста слатког пецива од лиснатог теста у облику крофне пуњеног кремом, које је 2013. године почео да прави њујоршки посластичар Доминик Ансел (Грађа 2: 86); *кро-крофна*, *кронат* (Грађа 2: 87), *кронатс* (Грађа 2: 88), *кронут* (Грађа 2: 89).

Под тематском групом посластица издвојили смо и називе за различите смесе, преливе, глазури: *меренг* / *маренг* (фр. meringue) – маса добијена мућењем беланца са шећером, одн. врста колача испечена од ове масе: *Mareng masa: Umutiti 4 belanca sa 250 g šećera i 1 kašikom soka od limuna* (nadlanu.com 8. јун 2024.) (ФДР); *ганаш* / *ганаж* (фр. ganache) – мешавина чоколаде и слатке павлаке која се користи као глазура или као надев: *Čokoladni ganaš je preliv za kolače i torte, a koriste ga skoro svi poslastičari* (stvarukusa.mondo.rs 25. август 2023.) (ФДР); *крамбл* (енгл. crumble) – 1. smesa 2. desert (СРНА 2021: 323); *кранч* (енгл. crunch) – smesa hrskava čokoladna i sl. sa lomljenim или mrvljenim komadićima обично kekса (СРНА 2021: 323); *фростинг* (енгл. frosting) – смеша од шећера, воде, беланца и маслаца која се користи као прелив за колаче (СРНА 2021: 222); *топинг* (енгл. topping) – preliv за pripremljeno slatko или slano jelo (СРНА 2021: 591).

3.2. Друга група јесу **називи за јела** са 17 лексема. У питању је слана храна која има неки степен термичке обраде:²³ *бекендекс* (енгл. bacon and eggs) – пржена јаја са сланином која се обично služe за doručak (СРНА 2021: 82); *хемендекс* (енгл. ham and eggs) – пржена јаја са шунком која се обично služe за doručak (СРНА 2021: 251);²⁴ *фишендчипс* (енгл. fish and chips) – јело које се састоји од парчади или штапића пржене bele морске рибе и помфрита (СРНА 2021: 203); *бургер* (енгл. burger) – sendvič с говеђом, рибљом или неком другом плјескавицом и различитим dodacima (СРНА 2021: 117); *хамбургер* (енгл. hamburger) – sendvič с говеђом плјескавицом и различитим dodacima (СРНА 2021: 246); *чизбургер* (енгл. cheeseburger) – hamburger с tankim listom топљеног сира (СРНА 2021: 133); *фишбургер* (енгл. fishburger) – hamburger од млевоног рибљег mesa (СРНА 2021: 203); *чипс* (енгл. chips) – tanki колотови кромпира пржени на улју (СРНА 2021: 131); *корнфлекс*²⁵ (енгл. cornflakes) – hrskave kukuruzне pahulјice које се обично једу с млеком (СРНА 2021: 321); *попкорн* (енгл. popcorn) – рећена и распрснута зрна јестивог кукоруза (СРНА 2021: 433); *хотдог* (енгл. hot dog) – kifла с барином viršлом, обично са сенфом (СРНА 2021: 261); *наћос/наћоси* – мексичко предјело, чипс од тортиље преливен растопљеним сиром: *Da li ste nekad probali da napravite pravi pravcati naćos? Sad je vreme* (recepti.zena.blic.rs) (ФДР); *ланч-пакет* (енгл. lunch + срп. пакет) – пакет са сувом храном, нарочито sendvičима, која се jede на излету или putovanју (СРНА 2021: 339).

Забележили смо (популарне) врсте оброка: *анетајзер* (енгл. appetizer) – мања количина хране или пића који се узимају пре главног оброка ради отварања апетита (СРНА 2021: 58); *стартер* (енгл. starter) – јело (обично мање) које се служи као први део оброка, пре главног јела, предјело: *STARTERI Pohovana burata ... Hrskavi štapići ... Grilovani halumi sir* (brodzeppelin.rs (у менију ресторана) 2023.) (ФДР); *снек* (енгл. snack) – lagani obrok који се jede између, пре или после главних оброка, често с ногу или у журби (СРНА 2021: 526); *кетеринг* (енгл. catering) – услужно припремање, аранжирање и посљуживање хране и пића ван места прирпеме, обично на прославима, skupовима и сл. (СРНА 2021: 296).

3.3. Малобројни су називи за **свеже намирнице**: *чери-парадајз / чери* (енгл. cherry tomato) – sitan округли crveni или narandžasti paradajz који расте у дугим густим гроzdовима (СРНА 2021: 128) и **млечне производе**: *чедар* (енгл. cheddar) – најпознатији британски тврди сир, пореклом из Чедара у северозападној Englesкој, с ukusом од благог до оштрог и боје светложуте до тамније narandžасте (СРНА 2021: 126).

²³ Критеријум термичке обраде и остали критеријуми поделе (в. Радоњић 2017: 13).

²⁴ Лексема *хемендекс* је забележена у *Речнику српскога језика* (РСЈ 2007: 1459).

²⁵ О облицима: *чипс, корнфлекс, помфрит* (в. Томић 2014: 47).

Нешто више је забележено нових назива за **тестенине** и **производе од хлеба** (8): *нудле* (енгл. noodle) – testenina isečena u obliku tankih i dugih rezanaca koja se jede skuvana u supi ili čorbi (СРНА 2021: 392); *тост* (енгл. toast) – prepečena kriška hleba / vekna hleba isečena na kriške i pripremljena za ropovno rešenje (СРНА 2021: 592); *ћабата* / *ћебата* – широк и раван рупчасти хлеб с маслиновим уљем, пореклом из северне Италије (РНРСЈ 1: 236), *пануча* в. *ћабата* (Грађа 5: 140); *таљателе* – врста тестенине у облику дугих, равних, узаних исавијаних трака: *Taljatele se najpre definišu oblikom. U pitanju je trakasta testenina, koja se najčešće konzumira odnosno termički obrađuje kada je u svom svežem stanju, tek napravljena* (delikatesi.rs 11. нов. 2023.) (ФДР); *тортиља* – танак, округлао, бесквасни хлеб припремљен од кукурузног или обичног брашна, печен на равnoj гвозденој плочи: *Naujljite tiganj, zagrejte ga, pa sipajte umućena jaja i preko stavite tortilju* (021.rs) (ФДР); *стартер* (енгл. starter) – мешавина воде и брашна остављена да ферментише неколико дана да се направи квасац за тесто за хлеб: *Kako napraviti starter za hleb* (samsvojkunar.com (у наслову) 27. апр. 2020.) (ФДР); *пинса* (енгл. pinsa) – врста пице издуженог овалног облика, чије је тесто умешено од различитих врста брашна (пшеничног, пиринчаног, сојиног и др.) и дуже ферментише, због чега се лакше вари: *Pinsa se priprema od mešavine pšenice, soje i riže, od testa koje mnogi opisuju kao "lagano poput oblaka"* (noizz.rs 21. дец. 2020.) (ФДР).

3.4. Према начину припреме хране она може бити 'брза' и 'спора': *фастфуд* (енгл. fast food) – hrana koja se priprema i jede na brzinu, unutar ili van restorana u kojem se poslužuje (СРНА 2021: 192); *џанкфуд* (енгл. junk food) – hrana dobrog ukusa, bogata kalorijama, ali nezdrava i niske hranljive vrednosti (СРНА 2021: 163); *спора храна* (према енгл. slow food) – храна произведена и спремна на традиционалан начин, која се једе без журбе (РНРСЈ 1: 212).

У тежњи за здравим начином живота, човек одређује и одређени тип исхране: *макробиотика* (енгл. macrobiotics) – sistem ishrane pretežno žitarsama i sezonskim voćem i povrćem u cilju očuvanja zdravlja i sticanja kondicije (СРНА 2021: 355). Забележене су и изведенице: *макробиотички*, *макробиотичар*, *макробиотичарка*.

Новозабележени апарати за припремање, чување и послуживање хране јесу следећи: *декантер* (енгл. decanter) – dekorativna staklena boca sa staklenim zarušaćem u kojoj se drži i poslužuje vino ili neko žestoko alkoholno piće (СРНА 2021: 140); *грил* (енгл. grill) – naprava ili uređaj s metalnom rešetkom na kojoj se peče meso ili povrće (СРНА 2021: 237); *блендер* (енгл. blender) – električni aparat za seckanje, sitnjenje i mešanje hrane, mikser (СРНА 2021: 94); *тостер* (СРНА 2021: 592); *слајсер*, *слајсерница* – salamoreznica, mesoreznica (СРНА 2021: 520).

А поступци за припремање, чување и послуживање хране су: *конзумирати* (енгл. consume) – *uzimati hranu ili piće* (СРНА 2021: 318); од речи *тост* изведен је и глагол *тостирати* (СРНА 2021: 592). Од лексеме *грил* забележене су и изведенице: *гриловати, грилован, гриловање* (СРНА 2021: 237). А од *бленд* (енгл. blend) – *proizvod nastao mešanjem različitih sastojaka ili sorti, mešavina, smesa* (СРНА 2021: 94), у српском језику постоје глаголске изведенице: *блендовати / блендирати* (енгл. blend) – *obraditi hranu pomoću blendera* (СРНА 2021: 94); *изблендати / изблендирати* – *romešati ili izmešati različite sastojke u jednu celinu* (СРНА 2021: 280). У творбеном гнезду ове лексеме уочене су и придеви: *блендован / блендиран* и глаголске именице: *блендовање / блендирање* (СРНА 2021: 94). Лексема *слајс* (енгл. slice) која означава 'танји или мањи део одсечен или насечен од већег дела неког комада намирнице' (СРНА 2021: 519) има, између осталих, изведенице: *слајсовати, слајсован, слајсовање* (СРНА 2021: 519/520).

3.5. У грађи смо издвојили лексеме које означавају **напитке**: *ајс-кафа* (енгл. ice coffee) – *hladna crna kafa, obično zaslađena ili aromatizovana, poslužena s ledom* (СРНА 2021: 49); *ђус* (енгл. orange juice) – *gusti sok od pomorandže* (СРНА 2021: 169); *пимс*, (енгл. Pimm's) – *zaštićeno ime, alkoholno piće na bazi džina koje se služi s limunadom ili soda-vodom i nekoliko listića nane* (СРНА 2021: 423); *сајдер* (енгл. cider) – *osvežavajući napitak od soka jabuke ili kruške s manjom količinom alkohola* (СРНА 2021: 489); *шот* (енгл. shot) – *manja količina žestokog alkoholnog pića, obično čašica* (СРНА 2021: 570); *смутти* (енгл. smoothie) *krema napitak od svežeg voća ili povrća s dodatkom vode, mleka, jogurta i sl.* (СРНА 2021: 525; РНРСЈ 1: 212); *милк-шејк* (енгл. milk shake) 'sladak hladan napitak od mleka, začina i sladoleda ulupanih u penastu masu' (СРНА 2021: 375); *лимунана* (лимун + нана) – *освежавајуће, обично заслађено безалкохолно пиће које се прави од лимуновог сока, нане и воде, лимунада са наном* (ФДР); *лубенада* (лубеница + лимунада) – *освежавајуће, обично заслађено безалкохолно пиће које се прави од лимуновог сока, лубенице и воде, лимунада са лубеницом: Lubenada i limunana su upravo to – limunada sa po jednim posebnim sastojkom, koji od klasičnog pića prave nešto egzotično, preukusno i još više osvežavajuće (objektiv.rs 5. авг. 2022.)* (ФДР); *малинада* (малина + лимунада) – *освежавајуће, обично заслађено безалкохолно пиће које се прави од лимуновог сока, малине и воде, лимунада са малинама: Kako se Novopazarci kafom i malinadom bore protiv vrućina? (nova.rs у наслову 18. јул 2023.)* (ФДР). У вези са напицима су и изведенице које се односе на особе: *кокаколичар* (енгл. CocaColalcoholic) – *osoba koja redovno pije koka-kolu, često u velikim količinama* (СРНА 2021: 307); *дринкер* (енгл. drinker) – *osoba koja preterano mnogo pije alkohol* (СРНА 2021: 160).

6. Модерна презентација рецепата, као својеврсних куvara, 'књига рецепата',²⁶ везана је за интернет и савремени начин живота, а то се осликава и на лексичком плану: *фуд-блог* (енгл. food blog) – блог о кувању, припремању хране: *Предузетница Тијана Миловановић покренула је свој фуд-блог „Markiza Living” као и истоимени Инстаграм налог на којем своју љубав према кувању дели са другима* (dnevnik.rs 7. јул 2024.) (ФДР); *гастроблог* – блог о кувању, припремању хране: *Gastro blogovi, lični vodiči kroz svet hrane, imaju sve više čitalaca* (luftika.rs 10. окт. 2016.) (ФДР); *гастроководич* – књига са подацима и објашњењима о гастрономској понуди неког града, краја и сл.: *Znatno širi i sveobuhvatniji od popularnijeg Michellina, ovaj Gastro Vodič donosi aktuelan presek ugostiteljske scene u rasponu od manjih formata (Pop) do vodećih restorana, pokrivajući sve kulinarске жанрове* (delfi.rs) (ФДР); *гастромана* – колоквијално скуп података о гастрономској понуди неког географског подручја (града, регије, државе и сл.): *Gault & Millau, prestižni francuski vodič za gastronomiju, objavljen po treći put u Srbiji, pokazuje da postajemo relevantno mesto na svetskoj gastro mapi* (delfi.rs) (ФДР); *гастропонуда* – јела, специјалитети који се нуде, послужују у неком ресторану, граду, крају и сл.: *Michelin guide za 2024. – najbolja gastro ponuda Beograda* (eleven11eleven.rs 22. феб. 2024.) (ФДР).

Са првим делом сложеннице *гастро-* забележене су лексеме којима се именују гране у области кулинарства/гастрономије, туризма: *гастротуризам* (енгл. gastrotourism) – врста туризма чија је сврха обилазак неког места да би се пробала локална храна и специјалитети: *Dobro je poznato da mnoge posetioce i turiste privlači gastro turizam* (blic.rs 23. мај 2022.) (ФДР); *гастрофестивал* – јавна приредба на којој се излажу и дегустирају различита локална јела и специјалитети, организују такмичења у кувању, спремању одређене хране и сл., са сврхом популарисања кулинарства одређеног места, краја: *Pored takmičarskog programa za posetioce gastro festivala organizovan je bogat kulturno-zabavni program kao i sajam starih i umetničkih zanata* (blic.rs 20. мај 2024.) (ФДР); *гасториндустрија* – индустријска грана која се бави производњом, припремањем и продајом укусне хране и пића: *Prednosti koje Srbija ima u gastro-industriji uključuju tradicionalne recepte, kvalitetne sirovine, relativno niske troškove proizvodnje i potencijal za izvoz* (biznis.rs 14. јул 2024.) (ФДР).

Лексеме којима се означавају особе а у вези су са поменутиим гранама су: *фуд-блогер* (енгл. food blogger) – особа која пише фуд-блог (објављује текстове и фотографије о храни, дели рецепте, пише критике ресторана и друге садржаје везане за храну) (ФДР; СРНА 2021: 222); *фуд-бло-*

²⁶ Лексема *кувар* има полисемантичку структуру – в. значење 2. под кувар (Р. САНУ 10: 747).

герка женска особа која пише фуд-блог (објављује текстове о храни и фотографије, дели рецепте, пише критике ресторана и друге садржаје везане за храну) (ФДР; СРНА 2021: 222); *гастроблогер* – особа која пише гастроблог (објављује текстове и фотографије о храни, дели рецепте, пише критике ресторана и друге садржаје везане за храну): *ЗА СВЕ ЈЕ „КРИВА“ ПРАБАКА КОСАНА: Теча из Ниша је омиљени гастро блогер свим генерацијама* (novosti.rs 29. јан. 2023.) (ФДР); *гастроблогерка* – женска особа која пише гастроблог (објављује текстове и фотографије о храни, дели рецепте, пише критике ресторана и друге садржаје везане за храну): *Ana-Marija Vujić: Gastro blogerka dobitnica je prestižne Gourmand International nagrade* (injournal.rs 11. јун. 2015.) (ФДР); *гастротуриста* – туриста који обилази неко место да би пробао јела и специјалитете локалне домаће кухиње: *Izmir, koji Turci obično nazivaju „biserom Egeja“, istaknuta je turistička destinacija, kao i prelepi grad koji je raj za gastroturiste* (svetskiputnik.rs 24. јан. 2023.) (ФДР); *гастроексперт* – стручњак у области гастрономије, кулинарства: *Dr Veljko M. Mijušković, docent Ekonomskog fakulteta u Beogradu i gastro ekspert, kaže za Biznis.rs da gastro-industrija može biti i jeste značajna šansa za ekonomski razvoj Srbije* (biznis.rs 14. јул 2024.) (ФДР).

7. Неологизми према **добу дана** када се послужује храна или пиће: *хепиауер* (енгл. happy hour) – period u toku dana kada su u kafićima i prodavnicama snižene cene (СРНА 2021: 253); *коктелнајт* (енгл. cocktail + night) / *коктел-парти* (енгл. coctail party) – ноћни пријем или журка, најчешће са музиком, на којој се služe kokteli i zakuska (СРНА 2021: 307).

Различитим типовима ресторана и кафића именује се **простор** у којем се послужују храна и пиће: *лоби-бар* (енгл. lobby bar) – bar na ресерцији nekog hotela u којем se mogu dobiti alkoholna i bezalkoholna pića (СРНА 2021: 347); *снек-бар* (енгл. snack-bar) – restoran u којем se mogu dobiti lagani obroci (СРНА 2021: 526); *стритфудд* (енгл. street food) – hrana koja se priprema i prodaje na ulici iz pokretnih štandova i odmah jede na licu mesta (СРНА 2021: 555); *гастробар* – бар, локал у којем се поред пића послужује квалитетна храна и иновативна јела: *Ljubav prema hrani počinjemo sa našom preradom, a upotpunjujemo sa Gastro barom* (preradamesakodmarka.rs) (ФДР); *гастропаб / gastro pub* – бар, локал у којем се поред пића послужује квалитетна храна и иновативна јела: *Dobrodošli u gastro pub Fontana* (fontanapub.rs) (ФДР); *пинсерија* (према енгл. pinsa) – ресторан у којем се меси, пече и служи пинса: *U Cetinjskoj se otvorila prva pinserija u Srbiji* (vinoifino.rs 13. март 2021.) (ФДР).

8. У грађи су забележени и неки **придеви**, англицизми, који су на морфолошком плану непроменљиви: *флафи* (енгл. fluffy) – мек, лак, ва-

zdušast (СРНА 2021: 206); *фри* (енгл. free) – који не садржи одређени, обично непожељни, састојак, без: gluten fri (СРНА 2021: 218); *хоуммејд* (енгл. home-made) – направљен код куће, у кућној радности или домаћинству, домаћи, кућни (СРНА 2021: 262); *инстант* / *инстантни* (енгл. instant) – који се брзо може припремити за јело и пиће, обично без кувања (СРНА 2021: 273); *криспи* (енгл. crispy) који има чврсту, суву и ломљиву кору или површину (СРНА 2021: 327); *органик* (енгл. organic) – који се тиче prehrambenih производа добијених без вештачких ђубрива, pesticida и других хемикалија (СРНА 2021: 403); *фуди* (енгл. foodie) – који се односи на храну, на припремање хране и уживање у финој, квалитетној храни: *Pobednik dobija foto aparat, blog na svom domenu, kurs fotografije – sve što je potrebno za kreiranje food bloga i vaše fudi priče* (palachinkablog.com 5. мај 2016.) (ФДР).

4. Закључне напомене

На мофолошком плану кулинарске лексике уочавамо да је највише именица (нпр. *чизкејк*, *бургер*, *лимуна* и др.), примећени су неки лексички спојеви (нпр.: *лава колач* / *лава кејк*, *спора храна*), а у много мањој мери јављају се глаголи (*тостирати*, *слајсовати*, *(из)блендирати* и сл.) и придеви (међу којима и непроменљиви: *флафи*, *фри*, *фуди*, *криспи* и сл.). Испитивану грађу највећим делом чине позајмљенице, и то нарочито позајмљенице из енглеског језика. Забележене су и малобројне лексеме из романских језика (шпанског, француског, италијанског).

Највећи број позајмљених лексема тиче се назива за послатице, за слатка јела. Међутим, нису само укуси утицали на структуру лексике кулинарства. Различите друштвене појаве и промене, попут интернета, нашле су одраза у (разговорном) језику. Тако, поред куvara (’књиге рецепата’), у задње време јављају се *фуд-блогови*, *гастроблогови*, односно *фуд-блогери* и *гастроблогери*. Брз начин живота условио је и начин исхране за шта у новијој кулинарској лексици постоје речи: *фастфуд*, *џанкфуд*, *стритфуд* и сл. Развој неких грана човекове делатности, попут туризма и угоститељства, условио је и појаву *гастротуризма*, а за именовање појмова из те области у језику постоји низ лексема које имају први сложенички део *гастро-* попут: *гастротуриста*, *гастромана* и сл. За различита истраживања лексике посматране сфере преостаје, на пример, да се испита статус употребе ове лексике у савременом књижевном језику, будући да за неке од лексема постоје и домаће речи (нпр. *стартер*, *апетајзер* > *предјело*); а такође и темељније истраживање творбене структуре овог лексикона и сл..

Дакле, на плану кулинарске лексике, одражава се савремени начин живота човека, означавају се нове појаве и појмови, рецепти, интересовања и укуси.

ИЗВОРИ

- СРНА 2021: Prčić, Tvrtko, Dražić, Jamina, Milić, Mira. Srpski rečnik novijih anglicizama. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- РНРСЈ 1: Оташевић, Ђорђе, Николић, Марина, Ђорђевић, Весна. *Речник нових речи у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2022.
- Грађа 1–7: Оташевић и др. Грађа за речник нових речи. *Новоречје 1–7, 2019–2022*. [<https://www.reci.org.rs/casopis-novoresje-po-brojevima/>] приступљено 24.10.2024.
- ФДР: рубрика *Нове речи* на сајту Филолошког друштва *Речи*. [<https://www.reci.org.rs/category/nove-reci/>] приступљено 24.10.2024.

ЛИТЕРАТУРА

- Генев Пухалева, Илиана 2021. Как се „глокализира“ българската кулинарна терминологија?. *Новоречје 5*. Београд: Алма – Пројекат Растко. 97–102.
- Милорадовић, Софија 2014. Етнодијалектолошки приступ култури исхране кроз обредну праксу. У *Обредна пракса – речима о храни, на материјалу из српских говора Војводине*. Нови Сад: Матица српска. 25–47.
- Петровачки, Љиљана, Љиљана Недељков, 2011. Кулинарска лексика у роману Поп Ћира и поп Спира Стевана Сремца. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду* 36/1. Нови Сад: Филозофски факултет. 81–90.
- Радоњић, Данијела 2017. *Кулинарска лексика у савременом српском књижевном језику*. Београд: Филолошки факултет. [докторска дисертација]
- Р. САНУ 1–21: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- РСЈ 2007: *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска.
- Томић, Бојана 2014. Категорије броја и бројивости у називима за јела у српском језику. *Наш језик XLV* (3–4). Београд: Институт за српски језик САНУ. 39–49.
- Томић, Горица, Јелена Даниловић Јеремић 2020. Експресивност у називима хране и пића: анализа сливеница, у: Милош Ковачевић, Јелена Петковић (ур.) *Српски језик, књижевност, уметност. Експресивност у српском језику I*. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2020, 289–302.

Milica S. Božić Sincuk

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts

CULINARY LEXICON IN DICTIONARTIES OF NEW WORDS

S u m m a r y

The paper will present the thematic group of cooking in the published dictionaries of new words: *Srpski rečnik novijih anglicizama* (SRNA), *Rečnik novih reči u srpskom jeziku* (*Dictionary of new words in the Serbian language*), *materials for a dictionary of new words* (published in the journal *Novorečje*), as well as the lexicon from the *New words* section on the website of the *Philological Society Words*. We examined for which phenomena and tastes in the culinary field there are new words in the Serbian language. It turned out that they are loanwords, mostly anglicisms. The material showed that the most new lexemes are for treats (sweets). Also, the use of the Internet, quick way of life and special interests and tastes of modern man, caused the emergence of neologisms.

*Mija Michelizza**

(ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana)

O SLOVARSKIH VSEBINAH NA DRUŽBENIH OMREŽJIH – POIŠČI ME V SLOVARJU!**

Новоречье, 2024, бр. 11

V prispevku predstavljamo družbena omrežja kot možen vir informacij o izkušnjah jezikovnih uporabnikov glede rabe slovarjev, raziskujemo pa tudi možnosti družbenih omrežij kot okolja za interakcijo med slovaropisci in jezikovnimi uporabniki. Že od nekdaj je želja slovaropiscev poznavanje potreb in praks slovarskih uporabnikov. V dobi tiskanih slovarjev je bilo to mogoče zlasti z anketami in intervjuji, digitalna doba pa je omogočila nove metode sledenja rabi slovarjev, kot je npr. analiza dnevnih poizvedb po slovarjih. Kot okolje za doseg večjega števila zelo raznolikih slovarskih uporabnikov pa se ponujajo tudi družbena omrežja. Na družbenih omrežjih analiziramo profile različnih institucij, ki izvajajo slovarske projekte, in predstavljamo spletno akcijo *Poišči me v slovarju!*, s katero smo na družbenih omrežjih *Facebook*, *X* in *Instagram* uporabnike spodbudili k delitvi fotografij iz slovarjev. Prispevek sklenemo z razmislekom o neologizmih med družbenimi omrežji in slovarji.

Ključne besede: slovarji, slovaropisje, družbena omrežja, neologizmi, uporabniške raziskave

1. Uvod

Vloga družbenih omrežij se je skozi leta spreminjala – od uvodnih let, ko so ta predstavljala zlasti orodje za priložnostno dejavnost povezovanja z bližnjimi in daljnimi znanci ali neznanci do kasnejših razširitev osebnih profilov v profesionalne strani za komuniciranje z javnostjo, hibridnih profilov t. i. vpliv-

* mija.michelizza@zrc-sazu.si, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9741-600X>.

** Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARIS, in v okviru bilateralnega projekta *Dialog med leksikografi in jezikovnimi uporabniki* (Mobility Plus), ki ga financirata Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Češka akademija znanosti. Avtorica se posebej zahvaljuje Hani Mžourkovi, Domnu Krvina in Špeli Petric Žižić za vse komentarje. Vso odgovornost za morebitne napake pri analizi in interpretaciji prevzema avtorica.

nikov, namenjenih zlasti samopromociji, in še mnogo drugega. V prispevku raziskujemo družbena omrežja kot medij za pridobivanje informacij o rabi slovarjev in kot prostor za interakcijo med jezikovnimi uporabniki in slovaropisci. Ob tej glavni temi pa skozi prispevek opazujemo tudi vlogo neologizmov med družbenimi omrežji in slovarji, pri čemer kot izhodiščno točko jemljemo slovensko situacijo.

2. Raziskave rabe slovarjev – od anket do dnevniških poizvedb

Funkcijska teorija slovaropisja utemeljuje osredotočenost na uporabnike slovarjev, pri čemer je vprašanje, kako jezikovni uporabniki slovarje uporabljajo, že zelo zgodaj začelo vzbujati zanimanje leksikografov in drugih raziskovalcev (Tarp 2008, Lew 2015). A vseeno je celosten vpogled v rabo slovarjev pogosto nekoliko zamegljen, saj z različnimi metodami lahko raziskujemo le določene segmente rabe. V analogni dobi so raziskovalci to počeli zlasti s pomočjo anket in intervjujev, sledili so eksperimenti, s pomočjo katerih poskuša raziskovalec ugotoviti čim bolj avtentično rabo slovarjev, kot npr. metode sledenja pogledu (angl. *eye tracking*), glasnega razmišljanja (angl. *think aloud*) idr. (Arhar Holdt 2015: 137). Za slovenski prostor je v okviru magistrskega dela (Manfreda 2023) nastala raziskava o rabi slovarjev in drugih jezikovnih virov s pomočjo metode glasnega razmišljanja, ki je omogoča zanimiv vpogled v segmente iskanja po jezikovnih virih pri izbrani ciljni skupini. Z digitalno dobo in spletnimi slovarji so poleg vseh drugih metod pri številnih slovarskih projektih na voljo t. i. dnevniške poizvedbe po slovarjih (angl. *log files*), na podlagi katerih so nastale že mnoge raziskave o potrebah uporabnikov slovarjev (npr. de Schryver, Joffe 2004); analizirane so bile tudi poizvedbe po dveh slovenskih slovarskih portalih.

Vintar (2015) je analizirala dnevniko iskanj na portalu Termania in se v analizi osredotočala na specializirane izraze. Bizjak Končar, Dobrovoljc, Jakopin (2017) pa so se na portalu BOS osredotočili na neuspele poizvedbe v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (dalje: SSKJ) in Slovenskem pravopisu 2001. Razvrstili so jih v 6 skupin, in sicer: (1) napake, (2) variantni zapisi, (3) besedotvorne možnosti/dvojnice, (4) besede, ki jih v slovarjih ni, (5) besede, ki jih je težko najti in (6) poizvedbe po ponazarjalnem gradivu slovarja. Z vidika neologizmov, ki jih v prispevku podrobneje opazujemo, je zanimivih več skupin, zlasti pa skupina (4). To skupino so avtorji razdelili še v tri podskupine: (a) leksikalne novosti, (b) posebne besede in narečni ter pogovorni izrazi ter (c) slovarske vrzeli; v njej vidijo tudi možnost za sprotno evidentiranje prvin, ki (še) niso del knjižnojezikovnega standarda (Bizjak Končar, Dobrovoljc, Jakopin 2017: 68–72).

Na tem mestu omenimo še uporabniško analizo kolaborativnega slovarja Razvezani jezik, ki je na spletni strani opisan kot »spletni slovar, ki ga lahko pi-

šemo vsi. Brez delitve nalog, pretiranih napotkov in cenzure.«¹ Analiza (Dolar 2024) prinaša vpogled v najbolj brane članke slovarja² in članke z največjim številom urejanj. Na enem osrednjih slovarskih portalov za slovenski jezik – Fran³ je nekaj tovrstnih informacij na voljo pod zavihkom »Statistika – Najpogostejše poizvedbe« oz. »Najpogostejše poizvedbe za zadnje leto«, poglobljenejših raziskav na to temo (še) ni bilo.

Vsekakor so omejitve tovrstnih raziskav v tem, da so informacije vezane zgolj na eno spletno mesto, v večini okolij pa je slovarjev več in na različnih spletnih mestih, kar velja tudi za slovenščino. Če želimo širši vpogled v rabo slovarjev določene skupnosti, moramo uporabiti različne raziskovalne metode. Menimo, da so lahko tudi družbena omrežja na eni strani pomemben vir informacij o tem, kako uporabniki slovarje uporabljajo, in po drugi strani medij za posredovanje in širitev raziskav, kot so ankete, vprašalniki idr.

3. O profilih slovaropisnih ustanov na družbenih omrežjih – enosmerna ali dvosmerna komunikacija?

Z razvojem digitalne dobe se stalno spreminja ne samo neuradno, ampak tudi uradno komuniciranje. Danes je povsem običajno, da so družbena omrežja za podjetja in druge ustanove uradni komunikacijski kanal. Dolgo časa je komunikacija potekala prek pisem in telefonov, kasneje je zlasti formalno komuniciranje pohitril telefaks, s pojavom interneta pa je tudi formalna komunikacija kmalu prešla na elektronsko pošto. Mnoga podjetja so kot medij za pošiljanje uradnih obvestil izkoristila SMS (Michelizza 2008), danes pa so eden od kanalov za formalno komuniciranje tudi družbena omrežja.

Tudi inštituti za jezik, kjer zlasti v vzhodni Evropi običajno nastajajo največji slovarski projekti, imajo na družbenih omrežjih svoje profile, prek katerih pogosto poteka popularizacija slovaropisnih vsebin. Zdi pa se, da so družbena omrežja običajno le medij za posredovanje vsebin, odziv uporabnikov pa je večinoma le v obliki všečkov, redkeje delitev vsebin in še redkeje komentarjev. Predvidevamo, da gre večinoma za enosmerno komunikacijo, kar v nadaljevanju preverjamo na primeru profila Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU na Facebooku.

Analizirali smo 100 objav⁴ na Facebook strani Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Domneva, da je spodbud za interakcijo s sledilci

¹ Kolaborativni spletni slovar Razvezani jezik je sicer zaključen projekt, še vedno pa je dostopen na spletni strani <http://razvezanijezik.org/> (dostop: 1. 12. 2024).

² V prispevku ohranjamo termin »članek slovarja«, kot ga uporablja Dolar (2024) ker se sestavki v slovarju Razvezani jezik že v sami zasnovi bistveno razlikujejo od slovarskih sestavkov, kot smo jih vajeni v tradicionalnih slovarjih.

³ Portal Fran je dostopen na spletni strani <https://www.fran.si/> (dostop 1. 12. 2024).

⁴ Analiza obsega objave med 27. 5. in 2. 11. 2024.

bolj malo, se je potrdila, saj zgolj 7 od analiziranih 100 objav sledilce spodbuja, da se odzovejo na anketo, nagradno igro ali glasovanje, preostale objave so bile delitve člankov oz. novic (63 %), vabila (16 %), poročila o dogodkih (10 %), drugo (dve izjavi, obvestilo in posnetek prireditve) (4 %). Posledično so tudi komentarji pri objavah redki. Samo 15 od zadnjih 100 objav je prejelo komentarje; skupnih komentarjev je bilo 42, pri čemer je 16 komentarjev (38,1 %) pohval, zahval, čestitk ali spodbud. Prav toliko (38,1 %) je bilo komentarjev na objavo, sledi delež predlogov in namigov (19 %) in razno (4,8 %). Da je tema neologizmov na družbenih omrežjih priljubljena, lahko vidimo pri skupini predlogov in namigov, kjer se srečamo tudi s problematiko feminativov⁵ oz. vprašanjem navajanja feminativov v terminoloških slovarjih. Pet komentarjev je namreč predlogov, kako bi lahko feminative v slovarju prikazovali, kjer se uporabnik družbenega omrežja naslanja na francoski slovar. Gre za razširjen odgovor na vprašanje ene od anket, ki je bila deljena na družbenem omrežju Facebook. Ostali predlogi se nanašajo na optimizacijo (SEO) novega slovarskega portala Franja.si in namige za lažji dostop do portala.

Na primeru analize objav na profilu Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU se je pokazalo, da dvosmerna komunikacija na družbenih omrežjih s komentarji pod objavami poteka zlasti ob perečih vprašanjih, ki so povezana z aktualnimi družbenimi dogodki. Če navedemo nekaj primerov: uporabniki so se odzvali na že omenjeno vprašanje feminativov v terminoloških slovarjih, na tematiko napisov na tablah v dvojezičnem okolju, na željo po uvedbi večnivojske mature za slovenski jezik ipd.

Po hitrem pregledu stanja na družbenih omrežjih in ob sprotne spremljanju drugih profilov ocenjujemo, da zelo podobno, kot smo pokazali na primeru Facebook profila Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, delujejo tudi Facebook strani Inštituta za srbski jezik SANU (Институт за српски језик САНУ), Inštituta za hrvaški jezik (Institut za hrvatski jezik), Inštituta za jezik Univerze v Sarajevu (Institut za jezik Univerziteta v Sarajevu), Inštituta za češki jezik (Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.) in Slovanskega inštituta Češke akademije znanosti (Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.), Jezikoslovnega inštituta Ludovíta Štúra iz Bratislave (Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV) idr.

⁵ Vsi feminativi seveda niso nujno vedno neologizmi, v splošnem pa je vsaj v slovenskem prostoru zaradi zgodovinskega konteksta, ko je moško poimenovanje lahko predstavljalo običajno nevtralnno poimenovanje tako za moški kot tudi za ženski spol, tematika feminativov tesno povezana z novotvorjenkami. Zaradi spreminjanja položaja žensk so se začeli uveljavljati mnogi feminativi, ki še do pred kratkim v jeziku niso bili običajni (npr. za poklice, ki so jih včasih pogosteje opravljali moški) (Markežič, Stramljič Breznik (2021), Michelizza, Ledinek (2022)).

Zelo pa se razlikujejo profili slovarskih projektov, kot sta npr. The Oxford English Dictionary ali Cambridge Dictionary, kjer so objave osredotočene na slovarske vsebine, spodbuja se sodelovanje jezikovnih uporabnikov v kvizih, ugankah, spodbuja se iskanje odgovorov na vprašanja v slovarjih, večji poudarek je na promociji slovarskih vsebin. Omeniti je treba tudi akcije »Beseda dneva«, kjer gre največkrat za promocijske akcije slovarskih vsebin oz. deljenje posameznih slovarskih sestavkov inštitucij, ki slovarske projekte izvajajo. Večina jih lahko najdemo s t. i. ključniki (oz. hashtagi), kot npr. #WordOfTheDay (The Oxford English Dictionary) ali #PalabraDelDia (Real Academia Española); na profilu poljskega slovarja Wielki Słownik Języka Polskiego na omrežju X poteka podobna akcija pod ključnikom #HasloDnia.⁶ Zanimiva je tudi tedenska akcija #izperetimologa, ki nastaja v okviru etimološkega oddelka Inštituta za srbski jezik SANU in v okviru katere vsak teden predstavljajo etimologijo določene besede, neke besedne družine ali drugače pomensko povezanih besed.

Ob koncu pregleda profilov slovaropisnih ustanov na družbenih omrežjih omenimo tudi posebne skupine na družbenih omrežjih, ki predstavljajo prostor za spontano širjenje slovarskih vsebin. Gre za skupine, ki so tematsko povezane z jezikom in ki običajno niso nastale na pobudo slovaropiscev, se jim pa zaradi konstruktivnosti debat mnogi pridružijo in aktivno sodelujejo. Tak primer je v slovenskem prostoru Facebook skupina Pozabnice, ki je opisana kot »Skupina za besede, ki jih počasi pozabljamo« in kjer uporabniki z najdbami zlasti starejših, manj znanih in skoraj že pozabljenih besed pogosto izpostavljajo slovarje, s pomočjo katerih manj znane besede pojasnjujejo.

4. Družbena omrežja kot okolje za interakcijo med jezikovnimi uporabniki in slovaropisci – od raziskav in javnih storitev do igrivih načinov spodbujanja interakcije

V nadaljevanju navajamo nekaj primerov rabe družbenih omrežij za pridobivanje slovaropiscem koristnih informacij na eni strani in promocijo slovarjev na drugi strani. Opozarjamo, da predstavitev možnosti seveda ni izčrpana, saj je načinov rabe in uporabe družbenih omrežij za slovaropisje mnogo. Poleg tega se družbena omrežja hitro spreminjajo, nekatera postajajo bolj, druga manj priljubljena, nekatera so bolj vezana na določeno generacijo uporabnikov, zato je popis vezan na situacijo v času poteka raziskave in osebni zorni kot.

⁶ Za informacijo se zahvaljujem Mateju Metercu.

4.1. Vprašanje – odgovor

Najbolj preprost način poizvedbe v zvezi s kako slovarsko ali širše jezikovno dilemo je, da slovaropisec na družbenem omrežju zastavi vprašanje, uporabniki pa (lahko) nanj odgovarjajo, pri čemer se slovaropisec lahko odloči in vprašanje objavi (1) na svojem profilu, (2) na profil določene ustanove, za katero pripravlja slovarski projekt, ali (3) v določeni skupini, ki je tematsko povezana z jezikom (omenili smo npr. skupino Pozabnice). Pri tem načinu interakcije z jezikovnimi uporabniki ima slovaropisec po eni strani razmeroma omejen, vendar po drugi strani hkrati kontroliran krog uporabnikov, pri katerih načeloma ni pričakovati veliko nesmiselnih ali nesramnih, žaljivih komentarjev, kar se na družbenih omrežjih sicer dogaja pogosto. Kdor se odloči za sodelovanje, načeloma komentira konstruktivno in vsebinsko. Za primer navajamo vprašanje paremiologa in avtorja Slovarja pregovorov in sorodnih paremioloških izrazov dr. Mateja Meterca, ki je 7. 11. 2024 v skupini Pozabnice spraševal po poznavanju pregovora:

"Gluh priglhu najde." Kolega je to danes slišal v trgovini s slušnimi aparati. V Zbirki Pregovori ISN ZRC SAZU tega ne najdem, tudi nikjer drugje zaenkrat. Ali kdo pozna?

Navajamo nekaj anonimiziranih odgovorov članov skupine:

»*"Ta gluha priglhu najde."* Poznam iz okolice NM«

»*prvič vidim/slišim*«

»*Jaz poznam ta pregovor v pomenu, da rešitev za nek problem pride iz ne-pričakovanega vira. Moja asociacija oz. razlaga samemu sebi je bila pevsko obarvana: nekdo zapoje, ta gluha mu pa priglhu, se pravi doprinese k harmoniji. Ampak čisto možno, da je to posledica tega, ker izhajam iz družine, kjer smo dosti peli. Priglhu kot izraza v bistvu nisem slišal nikoli ločeno od tega pregovora. Poznam edino izraze glih (enak), naglihat, poglihat (poravnati, uravnati, izravnati).*«

4.2. Deljenje anket

Bolj strukturiran način za pridobivanje informacij so ankete, ki jih slovaropisci med jezikovne uporabnike lahko delijo po različnih kanalih, in eden takih kanalov, kjer je deljenje načeloma enostavno, so tudi družbena omrežja. Približno dvakrat letno na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU pripravimo anketo o izgovoru in oblikah, katere izsledki so kasneje uporabljeni tudi za reševanje problematike izgovora in oblik pri slovarju eSSKJ. Te ankete so objavljene na družbenih omrežjih Facebook in X, poslana pa so tudi na različne spletne naslove in v stanovsko e-glasilo SlovLit (Mirtič 2019: 82). Priprava manjših anket je omogočena tudi v sklopu nekaterih družbenih omrežij ali na

bolj igrive načine, kakršnega smo npr. zasledili na profilu Cambridge Dictionary na družbenem omrežju Facebook,⁷ kjer so sledilce prosili, naj z odzivom (všeček, srček, objem, smeh ali začudenje) odgovorijo, na kakšen način slovar uporabljajo (iščem besede, prevajam besede, iščem sinonime, učim se o slovnicu, izgovarjam besede). Tovrstne ankete seveda v prvi vrsti niso namenjene analizi podatkov, gre bolj za marketinške prijeme z namenom spodbujanja rabe slovarjev in promocije slovarskih vsebin. Še posebej opozarjamo, da v teh primerih anket ni mogoče zbiranje različnih demografskih podatkov, kar je za poglobljene raziskave nujno.

4.3. Jezikovno svetovanje

Jezikovno svetovanje v različnih državah poteka zelo različno. Na Češkem⁸ in Slovaškem⁹ imajo v okviru inštitutov za jezik že tradicionalno telefonsko jezikovno svetovanje (Mžourková 2024), v Sloveniji pa to poteka v obliki forumske Jezikovne svetovalnice (Dobrovoljc 2023). Z vidika pričujočega prispevka je zanimiv primer Španske kraljeve akademije RAE, ki od leta 2012 izvaja jezikovno svetovanje samo prek družbenega omrežja X, in sicer pod ključnikom #RAEconsultas, na spletni strani pa imajo objavljene odgovore na najpogostejša vprašanja.¹⁰ Ne glede na način jezikovnega svetovanja pa gre pri tem za bogate zbirke informacij tudi o jezikovnih uporabnikih, ki lahko v mnogem pomagajo izboljšati slovarje in druge jezikovne zbirke, na kar opozarjata tudi Mžourková in Křivan (2019).

4.4. Igrivi načini spodbujanja interakcije med slovaropisci in jezikovnimi uporabniki in spletna akcija *Poišči me v slovarju!*

Družbena omrežja pogosto povezujemo s prostočasnimi dejavnostmi, zato so tudi resne vsebine pogosto predstavljene na bolj igriv način. Gre za to, da uporabnike privabljajo k interakciji, kar se je pokazalo tudi na primeru že omenjenega načina anketiranja uporabnikov z všečkanjem. V prispevku bomo predstavili akcijo *Poišči me v slovarju!*, ki je v prvi polovici oktobra 2024 potekala na družbenih omrežjih in je nastala tudi z željo po odkrivanju slovarskih vsebin, ki bi jih jezikovni uporabniki delili na bolj igriv način. Osnovna ideja za spletno akcijo je nastala v sklopu prireditve ob mednarodnem dnevu slovarjev

⁷ Objavljeno je bilo 16. 10. 2024.

⁸ Informacije o jezikovnem svetovanju Inštituta za češki jezik so na voljo na spletni strani <https://ujc.cas.cz/jazykova-poradna/> (dostop 29. 11. 2024).

⁹ Informacije o jezikovnem svetovanju Jezikoslovnega inštituta L'udovíta Štúra so na voljo na spletni strani <https://www4.juls.savba.sk/poradna.html> (dostop 29. 11. 2024).

¹⁰ Odgovori na najpogostejša vprašanja v zvezi s španskim jezikom pri Španski kraljevi akademiji so na voljo na spletni strani <https://www.rae.es/espanol-al-dia/preguntas-frecuentes> (dostop 29. 11. 2024).

(Michelizza 2023), ki smo ga v Sloveniji v letu 2024 praznovali šestič in poteka v soorganizaciji Sekcije za leksiko Zveze društev Slavistično društvo Slovenije in ZRC SAZU. Želeli smo vzpostaviti stik z jezikovnimi uporabniki prek družbenih omrežij in obenem pridobiti povratne informacije o uporabi slovarjev. S spletno akcijo smo uporabnike družbenih omrežij dva tedna nagovarjali, naj s ključnikom #DanSlovarjev objavijo »fotko slovarskega sestavka s presunljivo, smešno ali žalostno, najnovejšo ali zaprašeno, navihano ali drugače zanimivo slovensko besedo« in se tako potegujejo za knjižne nagrade. Spletna akcija je bila objavljena na družbenih omrežjih Facebook, X in Instagram.

Z delitvijo fotografije iz slovarja se je skupaj odzvalo 16 uporabnikov, kar je bilo manj, kot smo pričakovali. Zdelo se je, da algoritmi družbenih omrežij objave s spletno akcijo blokirajo širši doseg uporabnikov, zato smo eno od objav za 10 dni tudi promovirali. Sledil je nekoliko večji doseg in z njim tudi večji odziv, a še vseeno ne toliko, kot smo si želeli. Poudariti je treba, da pri spletni akciji v prvi vrsti ni šlo za znanstveno raziskavo, ampak za akcijo promoviranja rabe slovarjev. Zaradi majhnega odziva so še bolj do izraza prišle pomanjkljivosti in omejitve, ki smo se jih pri spletni akciji seveda zavedali: od nestrukturiranosti podatkov (nekateri so navedli po 3 besede, nekateri so slikali portal, kjer je bila beseda prikazana v več slovarjih ...) do omejenosti predvsem na prostočasno rabo slovarjev (Arhar Holdt 2015: 145).

Vseeno pa lahko strnemo nekaj misli o spletni akciji, ki je pokazala, da uporabniki družbenih omrežij, ki so sodelovali, poznajo in uporabljajo zelo raznolike slovarje in jezikovne priročnike. Na 16 fotografijah je bilo 10 različnih slovarjev, samo trije viri so bili slikani dvakrat, eden pa trikrat. V primeru slednjega gre za 1. izdajo SSKJ, ki je bil slikan v treh različnih izdajah (ena fotografija slovarskega sestavka je bila iz 3. knjige prve izdaje, ena iz enozvezkovnika in ena iz slovarja SSKJ na portalu Fran). Pričakovano je bilo več fotografij iz spletnih virov, fotografije iz tiskanih virov so bile le tri (18,75 %). Tudi izbrane besede so bile zelo raznolike in jih lahko razdelimo v štiri skupine: (1) starinske ali zelo redko rabljene besede (37,5 %), (2) narečne in pogovorne besede (31,25 %), (3) nevtralne besede (25 %) in (4) ekspresivne besede (6,25 %). Če na deljene besede pogledamo z vidika neuslovarjenosti v normativnih priročnikih, pa je takih skoraj polovica (43 %). V tej skupini še neuslovarjenih besed so zlasti narečne, pogovorne, tudi novejše besede, pri čemer lahko tematsko v mnogem potegnemo vzporednico z vsebinami, ki jih delijo na družbenih omrežjih pri projektih, kot sta profila *The Oxford English Dictionary* in *Cambridge Dictionary*. Na teh dveh profilih bi izpostavili zlasti slengizme, lokalizme, kulinarično leksiko ter etimološke in normativne teme.

V zvezi z izvedbo akcije *Poišči me v slovarju!* predvidevamo, da bi ta dosegla večji odziv, če bi trajala več časa in če bi bila pred začetkom bolj množično stestirana. Po prvotnih objavah smo morali namreč objavo spremeniti, saj

se je pokazalo, da uporabnikom ni bilo povsem razumljivo, kje morajo fotografije objaviti. V primerjavi z akcijo *Beseda leta* (Klemenčič 2022) lahko trdimo, da poleg množičnega deljenja na družbenih omrežjih pri odzivu uporabnikov zelo pomaga tudi prisotnost v tradicionalnih medijih. Nakazuje se tudi, da na udeležbo po posameznih družbenih omrežjih vpliva dlje časa trajajoča prisotnost profilov. Dlje časa, kot je bil profil na družbenem omrežju prisoten, več odziva je bilo: največ na Facebooku, sledili so odzivi na družbenem omrežju X, najmanj odziva pa je bilo na Instagramu, kjer smo profil ustvarili šele tik pred začetkom akcije. Jezikovni uporabniki, ki so v akciji sodelovali, poznajo in uporabljajo zelo raznolike slovarje in jezikovne priročnike, hkrati pa se zdi, da se v Sloveniji nakazuje trend, da uporabniki vse manj ločujejo med slovarjem in slovarskim portalom (npr. SSKJ : Fran). Gre za domnevo, ki jo slutimo že dlje časa, vendar bi jo bilo treba še raziskati. Podobno velja za poznavanje specifik posameznih slovarjev, na kar pa so v raziskavi uporabniških poizvedb na portalu BOS opozorili že Bizjak Končar, Dobrovoljc in Jakopin (2017: 70–71).

5. Namesto zaključka – neologizmi med družbenimi omrežji in slovarji

Slovaropisci smo tudi jezikovni uporabniki in včasih se je zaradi omejenosti gradiva pri pisanju slovarjev zelo zanašalo na osebni jezikovni občutek, za slovaropisne namene pa so bile ankete kvečjemu izvedene znotraj skupine slovaropiscev. Pri mnogih besedah imamo v slovenskem prostoru ohranjene tovrstne ankete iz listkovne kartoteke, ki je bila vir za 1. izdajo SSKJ. V prispevku smo obravnavali različne možnosti za interakcijo med slovaropisci in jezikovnimi uporabniki na družbenih omrežjih, pri čemer smo zaradi krovne teme konference Novorečje (Nove besede na družbenih omrežjih), za katero je prispevek nastal, skozi raziskave vzporedno opazovali tudi, kakšno vlogo imajo pri tem neologizmi. Tako pri analizi slovarskih profilov na družbenih omrežjih, kot tudi na primeru spletne akcije *Poišči me v slovarju!* se je pokazalo, da ta vloga ni samo obrobna, temveč da so neologizmi zanimiva tema, ki spodbuja interakcijo med slovaropisci in jezikovnimi uporabniki.

Cambridge Dictionary npr. na svojem Facebook profilu spodbuja uporabnike, da ob različnih aktivnostih noveše besede poiščejo v slovarju, pri čemer gre morda tudi za preverjanje uslovarjene razlage, saj gre za besede, katerih pomen še ni nujno povsem ustaljen. Na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU oz. na njegovem Facebook profilu občasno delimo katero od besed, ki na inštitut prispejo kot predlogi za nove slovenske ustreznice za uslovarjene prevzete besede na portalu Fran. Tovrstne objave so lahko za uporabnike dobra spodbuda za razmislek o besedotvornih oz. širše poimenovalnih postopkih v slovenščini.

Družbena omrežja so okolje, prek katerega lahko kot slovaropisci razmeroma hitro dostopamo do določenih skupin jezikovnih uporabnikov, kar je

vsekakor priložnost, ki jo lahko bolje izkoristimo, tudi na področju neologizmov, saj gre za tematiko, ki je jezikovnim uporabnikom zanimiva in jih spodbuja k sodelovanju.

LITERATURA

- Arhar Holdt, Špela 2015: Uporabniške raziskave za potrebe slovenskega slovaropisja: prvi koraki. V: V. Gorjanc, P. Gantar, I. Kosem, S. Krek (ur.): *Slovar sodobne slovenščine: problemi in rešitve*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 136–148.
- Bizjak Končar, Aleksandra, Helena Dobrovoljc, Primož Jakopin 2017: Poizvedbe uporabnikov po spletnih različicah Slovarja slovenskega knjižnega jezika in Slovenskega pravopisa 2001 na naslovu bos.zrc-sazu.si. *Jezikoslovni zapiski* 23/1. 61–75.
- Dobrovoljc, Helena 2023: Jezikovna svetovalnica Inštituta za slovenski jezik po desetih letih delovanja (2012–2022). *Jezikoslovni zapiski* 29/2. 317–339. DOI: <https://doi.org/10.3986/JZ.29.2.13>.
- Dolar, Kaja 2024: Razvezani jezik: Analiza kolaborativnega slovarja in njegove uporabe. V: S. Štumberger (ur.): *Predpis in norma v jeziku*. Obdobja 43. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. 59–66. DOI:10.4312/Obdobja.43.59-66
- Klemenčič, Simona 2022: Slovenska akcija »Beseda leta«. *Hovopeče* 7. 40–43.
- Manfreda, Nina 2023: *Radijski novinar kot uporabnik jezikovnih virov*. Neobjavljeno magistrsko delo.
- Markežič, Tjaša, Irena Stramljič Breznik 2021: *Feminativi v slovenskem jeziku*. Maribor: Univerzitetna založba.
- Meyer, Christian M., Andrea Abel 2017: User Participation in the Internet Era. V: P. A. Fuertes-Olivera (ur.): *The Routledge Handbook of Lexicography*. London: Routledge. 735–753.
- Michelizza, Mija 2023: Dan kada rječnici slave... *Lingvazin: magazin za jezik i književnost* 11/1. 32–35. https://izbjik.ba/Lingvazin/Lingvazin_XI.1_12_2023.pdf?fbclid=IwAR3skpttD1YwritRm2TjFTaPzT2FLbFL8qvD-YRGDyRzbOM7P0PWmktGfAs.
- Michelizza, Mija 2008: Jezik SMS-jev in SMS-komunikacija. *Jezikoslovni zapiski* 14/1. 151–166. DOI: <https://doi.org/10.3986/jz.v14i1.2463>.
- Michelizza, Mija, Nina Ledinek 2022: The usage and standardization of feminatives in Slovenian language: an analysis of user dilemmas. *Collegium antropologicum* 46/3. 187–196.
- Mirtič, Tanja 2019: Glasoslovne raziskave pri pripravi splošnega razlagalnega slovarja. V: H. Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest*. Obdobja 38. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 81–90. DOI:10.4312/Obdobja.38.81-90.

- Mžouková, Hana 2024: Czech and Slovenian language consulting: what do they tell us about language and language users? V: S. Štumberger (ur.): *Predpis in norma v jeziku*. Obdobja 43. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani. 225–231. DOI:10.4312/Obdobja.43.225-231.
- Mžourková, Hana, Jan Křivan 2019: Pust' me uživatele do slovníku! Aneb o neprobádané cestě v české lexikografii. *Naše řeč* CII/1–2. 36–50.
- de Schryver, Gilles-Maurice, David Joffe 2004: On How Electronic Dictionaries are Really Used. V: G. Williams, S. Vessier (ur.): *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress. Computational Lexicography and Lexicology*. Université de Bretagne-Sud, Faculté des lettres et des sciences humaines. 187–196.
- Vintar, Špela 2015: Analiza iskalnih poizvedb na portalu Termania. V: V. Gorjanc, P. Gantar, I. Kosem, S. Krek (ur.): *Slovar sodobne slovenščine: problemi in rešitve*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 434–442.

Mija Michelizza

ZRC SAZU, Fran Ramovš Institute of the Slovenian Language, Ljubljana

ON DICTIONARY CONTENTS ON SOCIAL MEDIA – FIND ME IN THE DICTIONARY!

Summary

This article explores social media as a potential source of information about dictionary use, as well as a platform for interaction between lexicographers and dictionary users. Lexicographers have long sought to understand the needs and practices of dictionary users. In the era of printed dictionaries, this was done mainly through surveys and interviews. The digital age introduced new methods, such as the analysis of dictionary log files. Social media now provide an additional environment for reaching a diverse range of dictionary users.

The article analyses the profiles of institutions involved in dictionary projects and describes the *Poišči me v slovarju!* (Find me in the dictionary!) campaign, which encouraged users on Facebook, X (formerly Twitter), and Instagram to share photos of dictionary entries. The study concludes with reflections on neologisms between social media and dictionaries.

Keywords: dictionaries, lexicography, social media, neologisms, user research

*Горан Милашин**

(Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет)

ИНДИВИДУАЛИЗМИ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА У СВЈЕТЛУ МУЛТИМОДАЛНОСТИ

Новоречје, 2024, бр. 11

У раду се говори о индивидуализмима на друштвеним мрежама Инстаграм, Икс (Твитер) и Фејсбук, и то онима који су интегрисани у мултимодални текст. Мултимодалност представља карактеристику свих текстова сачињених од средстава природног језика, звука, музике, слика и других графичких елемената у различитим комбинацијама, а у овом истраживању фокус ће бити на примјерима гдје се индивидуализам појављује у вербалној компоненти текста, док визуелни дио – фотографија, слика и др. – открива семантику лексеме или помаже њеном бољем разумијевању. Задатак истраживања јесте да се из угла дериватологије и мултимодалне анализе дискурса размотре начини грађења издвојених индивидуализама, њихова мотивација и преплитање са визуелним сегментом текста као вид симбиозе различитих семиотичких ресурса.

Кључне ријечи: индивидуализми, друштвене мреже, мултимодалност, творба ријечи, српски језик.

1. Уводна разматрања

1.0. Предмет рада јесу индивидуализми на друштвеним мрежама Инстаграм, Икс (раније Твитер) и Фејсбук, тачније они који су укључени у неки мултимодални текст, тј. текст сачињен од средстава природног језика у комбинацији са звуком, музиком, сликом и другим графичким елементима. Типичне примјере мултимодалних текстова представљају телевизијске рекламе, филмови, хипертекстови на интернету, али се њима могу придружити, нпр., и неки традиционално штампани текстови, попут дјечјих сликовница или реклама у часописима, у којима се на различите начине кори-

* goran.milasin@flf.unibl.org; ORCID 0000-0002-6502-5976.

сте типографија и боја, а такође и позоришне представе, гдје је вербална компонента само дио сложеног семиотичког система (Wales 2011: 279).

1.1. Посљедњих неколико деценија истраживачи који се баве анализом текста и дискурса све више су увиђали да разматрање елемената природног језика изоловано од осталих комуникацијских средстава, односно од контекста, није довољно за потпуно разумијевање образаца комуникације. На темељу тог сазнања, у другој половини двадесетог вијека развили су се лингвистички правци који су узимали у обзир дијалектички однос језика и друштва или су своје моделе засноване на проучавању вербалних компонената текста допуњавали укључивањем контекста. С друге стране, иако су мултимедијалност и мултимодалност, као комбинације писања, говора, визуелног представљања, звука, музике итд., одувijek били обилежја људске комуникације, тек су се релативно скоро аутори почели занимати и за улогу других компонената, попут визуелних и аудитивних, у произвођењу значења текста, а томе је нарочито допринио развој нових технологија и интернета (о томе в. нпр. Ventola et al. 2004). Наиме, лингвисти су схватили како се јаснија слика савремене људске интеракције и различитих начина споразумијевања може добити једино освјетљавањем свих комуникацијских средстава и њихове семиотичке симбиозе у модерним дискурским свјетовима. Тако су настале три главне теоријске парадигме усмјерене на мултимодалност: мултимодална социјална семиотика (енгл. Multimodal Social Semiotics – MSS) (Kress, van Leeuwen 1996), мултимодална анализа дискурса (енгл. Multimodal Discourse Analysis – MDA) (O’Halloran 2004) и мултимодална анализа (интер)акције (енгл. Multimodal (Inter)action Analysis – MIA) (Norris 2004), а оне се разликују према фокусу истраживања и методологији. У овом раду теоријско-методолошки основац биће мултимодална анализа дискурса. Она својим апаратом омогућава истраживачу да издвоји семиотичке ресурсе који имају улогу у комуникацији, да утврди како они заједно функционишу и у ком су степену релевантни, а овдје ће таква анализа, у комбинацији са дериватолошким описом, помоћи да се уоче сви елементи који су неопходни за творбу индивидуализама и њихово разумијевање у мултимодалним текстовима на друштвеним мрежама.

1.2. Индивидуализми, тј. индивидуална лексика, представљају један од периферијских лексичких слојева (в. нпр. Штасни 1997/1998; Оташевић 2008; Драгићевић 2011, 2018: 228–237). У лингвистичкој литератури често се укрштају термини којима се означавају нове ријечи у неком језику – *индивидуализам*, *оказионализам*, *неологизам*, *кованица*, *хапакс* и *потенцијална ријеч* (о томе в. нпр. Драгићевић 2009, 2011, 2018: 216–247, 2020; Štebih Golub 2012). „Термиолошка неусаглашеност”, како истиче Рајна Драги-

ћевих, „произлази из чињенице да сви наведени термини означавају појмове са нејасним границама и да се ти појмови додирују и у већој или мањој мери преклапају сегменте својих садржаја” (2011: 48–49). Према најзаступљенијем схватању у савременој славистици (в. Драгићевић 2020: 109), *индивидуализми* се у овом раду дефинишу као први пут регистроване лексеме, а дијеле се на *оказионализме* и *потенцијалне ријечи*. Оказионализми имају неуобичајену структуру или садрже нераспрострањено творбено средство, док потенцијалне ријечи по свему личе на постојеће будући да потичу од општепознате мотивне ријечи, садрже продуктивну творбену основу и суфикс, али нису регистроване и за њих нема више од једне потврде или малог броја њих.

1.3. Тежња за грађењем нових ријечи необичне структуре, како су показала досадашња лингвистичка истраживања, може се уочити, прије свега, у књижевноумјетничком, публицистичком и рекламном дискурсу (в. Катнић Бакарашић 2001: 110; Jeffries, McIntyre 2010: 46–50; Štebih Golub 2012, 2017; Милашин 2021a), а посебно у језику на интернету (в. Štebih Golub, 2016; Милашин 2016, 2021b), будући да се онлајн комуникација често заснива на креативној употреби језика, односно иновативној језичкој игри, па је потребно непрестано изучавати нове могућности које нуде дигитални медији како би се објаснило функционисање језика у технолошкој ери. С тим у вези, будући да, колико нам је познато, не постоје студије посвећене индивидуализмима интегрисаним у мултимодалне текстове на друштвеним мрежама, у фокусу овог истраживања, као што је на почетку речено, биће примјери индивидуалних ријечи на Фејсбуку, Иксу и Инстаграму, и то они који се појављују у текстовима гдје постоји интеракција вербалног и визуелног кода. Основни циљеви јесу да се такви индивидуализми идентификују, да се сагледају са становишта начина грађења, да се утврди зависи ли њихово разумијевање од симбиозе различитих семиотичких ресурса, те да се установе њихове функције, а у складу са резултатима већ поменутих ранијих студија, полази се од сљедећих претпоставки:

- Индивидуализме у мултимодалним текстовима на друштвеним мрежама углавном чине оказионализми.
- Највећи број индивидуализама који су предмет испитивања настаје сливањем.
- Анализирани индивидуализми нису разумљиви без контекста.
- Њихова главна функција јесте стварање комичног ефекта.

1.4. Истраживање чији се резултати износе у овом раду спроведено је од 2020. до 2024. године, а корпус сачињава 114 примјера са Фејсбука, Икса и Инстаграма. Овај језички материјал ексцерпиран је из доступних објава, а требало би да представља основу за доношење закључака о

основним тенденцијама у грађењу и функционисању индивидуализама у мултимодалним текстовима на друштвеним мрежама. Због специфичности самог корпуса, односно могућности које нуди развој технологије и електронске комуникације, поједине издвојене ријечи имају више потврда. Наиме, дешава се да неки корисник употрејеби кованицу која изазове пажњу, па се њоме затим и остали почну служити или пак репостовати поруку у којој се она налази, уз позитиван или негативан коментар. То, међутим, није био разлог да се овакви примјери искључе из анализе, будући да они имају друга важна својства индивидуалне лексике: јединственост (и формалну и значењску), нарочиту функцију која се остварује као концентрација информација и остваривање посебних стилских ефеката, зависност од контекста и неузуалност, која их раздваја од неологизама.¹

2. Резултати и дискусија

2.0. Сви анализирани индивидуализми могу се сврстати у околионализме будући да су грађени у складу с непродуктивним творбеним типовима или с неким одступањима од уобичајеног творбеног модела, а уз то их одликује експресивност и зависност од контекста. Њихов највећи дио (91,23%) чине сливенице, док је много мање суфиксалних изведеница, твореница насталих комбинацијом слагања и суфиксације те сложеница. Као мотивне ријечи за настанак сливеница из корпуса појављују се и домаће и ријечи из других језика, углавном енглеског. Релативно често у тој су функцији и имена познатих личности.

2.1. Велики број сливеница иде у прилог ставу Ранка Бугарског да су се творенице ове врсте код нас већ усталиле и друштвено афирмисале, а да је интернет вишеструко убрзао њихов настанак и дисеминацију (Bugarski 2019: 151). Под утицајем језичке глобализације, тј. експанзије енглеског, како се оправдано претпоставља, сливање је у српском језику постало популарно и продуктивно током деведесетих година XX вијека, и то тако што су испрва неке готове бленде позајмљене, а онда су се по овом моделу почеле градити ријечи од домаћег језичког материјала (о томе в. нпр. Bugarski 2006: 189–191, 2019: 22–25; Томић 2019: 62). С обзиром на то да говорници српског језика на друштвеним мрежама врло често преводе објаве на енглеском језику, не би било неосновано тврдити да и подстицај за грађење сливеница у склопу мултимодалних текстова треба тражити у ен-

¹ Ове критеријуме приликом анализе сливеница у хрватском медијском и рекламном дискурсу примјењује Барбара Штебић Голуб (Štebih Golub 2017). Наиме, и она примјере који су потврђени више пута, што је условљено природом корпуса и савременим телекомуникацијским могућностима, сврстава међу околионализме уколико имају друга обиљежја „пригодница”.

глеским примјерима, који су бројни. Као илустрација може послужити једна објава са друштвене мреже Икс састављена од визуелне компоненте – фотографије мачке која „свира” клавир, те вербалне – индивидуализма *Meowzart*, насталог сливањем узвика за подражавање мачјег гласа и презимена чувеног композитора (Слика 1).² Овакво удружено дјеловање визуелног и вербалног сегмента текста може се уочити и у бројним другим примјерима. Тако фотографију црне мачке са полицијском капом на глави прати сливеница *pawlice* (← *paw* [’шапа’] + *police* [’полиција’]), фотографију блендера на којима су специфични британски качкети сливеница *Peaky Blenders*, у чијој се структури препознаје назив познате британске криминалистичко-драмске телевизијске серије *Peaky Blinders* (*Бирмингемска банда*), а уз фотографију мачке са тамним дијеловима крзна испод очију, налик размазаној маскарни, долази порука *Her meowscara is ruined*, са сливеницом *meowscara*.

Слика 1. Примјер мултимодалног текста са енглеском сливеницом *Meowzart* (<https://x.com/ShouldHaveCat/status/1375507731075899395>, приступљено 30. 11. 2024)

² Корпус чији је извор интернет није трајан – многи профили бивају деактивирани, а многи искази и слике свакодневно се бришу. Такође, важна је и заштита приватности корисника профила. У овом раду емпиријску основу чине примјери узети само са профила подешених тако да нису доступни искључиво одређеном кругу пријатеља (дакле незаштићени су, јавни), а ради уштеде у простору доносе се без упућивања на корисничко име, без времена објављивања/преузимања и без хиперлинка који води ка профилу корисника, осим у случају илустрација.

2.1.1. Називи за животиње и лексеме повезане са животињским свијетом, попут узвика за подражавање њиховог гласа, како је анализа показала, представљају најважније извориште процеса сливања, будући да је 44,23% издвојених сливеница мотивисано њима. То су: *баба кера* (← *баба сера* + *кер*), *Бизона Замфирова* (← *бизон* + *Зона Замфирова*), *бициглиста* (← *бициклиста* + *глиста*), *Владета Керотић* (← *Владета Јеротић* + *кер*), *Елвис Псисли* (← *Елвис Присли*³ + *пас*), *жардикера* (← *жардињера* + *кер*[а]), *Икер Пасиљас* (← *Икер Касиљас* + *кер* + *пас*), *Икера* (← *Икеа* + *кер*[а]), *капуљмачка* (← *капуљача* + *мачка*), *каскакер* (← *каскадер* + *кер*), *кафекерија* (← *кафетерија* + *кер*), *квакакола* (← *ква* + *кока-кола*), *Кер Бредшо* (← *Кери Бредшо* + *кер*), *кержуал* (← *кер* + *кежуал*), *кравуч* (← *крава* + *кауч*), *крмачка* (← *крмача* + *мачка*), *кучак* (← *куче* + *ручак*), *кученик* (← *куче* + *ученик*), *лај ти стручњак* (← *лајати* + *ај-ти стручњак*), *Мала Псирена* (← *Мала Сирена* + *пас*), *Матија Керћковић* (← *Матија Бећковић* + *кер*), *маџкина* (← *маџа* + *вакцина*), *мишлители* (← *миш* + *мислити*), *мјавати* (← *мјау* + *давати*), *мјаушкарац* (← *мјау* + *мушкарац*), *пандати* (← *панда* + *падати*), *пандачинка* (← *панда* + *палачинка*), *папкуче* (← *папуче* + *куче*), *пас гитара* (← *пас* + *бас-гитара*), (*пливање за*) *пасни крст* (← [*пливање за*] *часни крст* + *пас*), *паста кербонара* (*пас* + *кер* + *паста карбонара*), *паџофне* (← *паџов* + *патофне*⁴), *прасници* (← *прасе* + *празници*), *Псадактар* (← *пас* + *адактар*), *Псатија Керћковић* (← *Матија Бећковић* + *пас* + *кер*), *псаћатела* (← *пас* + *страћатела*⁵), *писмени* (← *пас* + *писмени*), *псудент* (← *пас* + *студент*), *ракуноводство* (← *ракун* + *рачуноводство*), *сунџокер* (← *сунџокрет* + *кер*), *суперкерој* (← *суперхерој* + *кер*), *Фока которска* (← *фока* + *Бока которска*), *хеликопкер* (← *хеликоптер* + *кер*), *чича маџа* (← *Чича Дража* + *маџа*), *шалкеруша* (← *шалтеруша* + *кер*) и *шахпланинац* (← *шах* + *шарпланинац*).

Све ове сливенице пригодне су, сковане за потребе одређеног мулти-модалног текста, у функцији остваривања неких стилских ефеката, прије свега комичног, који је понегдје праћен иронијом. Заједничко им је то што без визуелне компоненте текста њихова семантика није прозирна. Тако значење индивидуализма *баба кера* постаје јасније тек када се погледа фотографија малог пса који извирује испод врата кабине у неком јавном тоалету, значење индивидуализма *мишлители* када се погледа цртеж на коме је

³ Ради се о устаљеној, али погрешној транскрипцији: енгл. *Presley* (изговара се *Пресли*).

⁴ Ова варијанта одомаћена је у разговорном језику, али није стандардна: треба да гласи *пантофле*, према њем. *Pantoffel*.

⁵ По правилима транскрипције требало би да буде *страчатела*, према итал. *straciatella*.

представљен миш како замишљен лежи, значење индивидуализма *ракуноводство* тек када се види слика на којој је ракун у одијелу, у канцеларији, а мотивација индивидуализма *сунцокер* може се схватити тек на основу фотографије пса који има латице сунцокрета око главе (Слика 2).

Слика 2. Мултимодални текст са сливеницом *сунцокер* (https://x.com/njegoss_treci/status/1532610724169760768, приступљено 30. 11. 2024)

Симбиоза различитих семиотичких ресурса омогућава да се увиди како *бициглиста* означава глисту на бициклу, *Елвис Писли* пса који има фризуру и наочаре какве је носио славни пјевач, *жардикера* пса у жардињери, *капуљмачка* мачку у капуљачи, *квакакола* патку са етикетом и чепом кока-коле на себи, *псудент* и *кученик* пса који сједи у школској клупи и гледа у бијели папир испред себе, *Псадактар* пса са тамним обрвама (Адактар је назив београдске академије за микропигментацију, познате по исцртавању обрва), *Фока которска* фоку са црногорском капом на глави и сл. Занимљив примјер представља индивидуализам *мјавати*, забиљежен у склопу исказа *Ја сам крив само што сам мјаво*, због тога што разумијевање његове семантике захтијева уочавање физичке сличности између мачке на фотографији и Хариса Џиновића (Слика 3), али и упућеност у детаље пјевачевог развода и његову изјаву поводом тога: „Ја сам крив једино што сам давô”.

Слика 3. Мултимодални текст са сливеницом *мјавати* (https://x.com/gangsta_kid/status/1842642490257740230, приступљено 30. 11. 2024)

2.1.2. Релативно бројну групу сливеница чине и оне које су мотивисане именима домаћих пјевачица и пјевача. То су: *Аца Украс* (← *Аца Лукас* + *украс*), *Бађионичар* (← *Бађи* + *мађионичар*), *бренбоставити* (← *Брена* + *претпоставити*), *Вог Андрија* (← *Вог Адрија* + *Андрија* [*Ера Ојданић*]), *Ким Карадиновић* (← *Ким Кардашијан* + [*Инди*] *Арадиновић*), *Ники Минажнатовић* (← *Ники Минаж* + [*Цеца*] *Ражнатовић*), *топозиција* (← *Топалко* + *опозиција*), *Тупалко* (← *Тупак* [*Шакур*] + *Топалко*) и *турбославна Цеца* (← *турбо[фолк]* + *православна Цеца*). Разумијевање ових индивидуализама, створених у служби онеобичавања и стварања комичног ефекта, такође је могуће тек ако се сагледа интеракција вербалне и визуелне компоненте текста. Поменути примјерима могу се додати и сливенице у чијој се структури препознају имена двојице познатих српских јутјубера, а то су Бака Прасе и Муђа. Ради се о индивидуализмима: *Бака Невоља Ал Прасоне* (← *Бака Прасе* + *Веља Невоља* + *Ал Капоне*), *Муђар* (← *Муђа* + *Мађар*), *Муђомон* (← *Муђа* + *покемон*) и *Смуђа* (← *муђа* + *смуђ*). Први примјер дат је у опису фотографије Баке Прасета у моменту када долази у полицију, па је јасна веза са именима чувених криминалаца, *Муђар* означава Муђу са мађарском заставом на челу, *Муђомон* Муђу у мајици на којој пише *покемон*, а *Смуђа* необичног смуђа, тачније биће које

је у визуелном сегменту текста представљено тако што је Муђина глава постављена умјесто рибље. Овој групи може се придружити и сливеница *Лоликат*, која је настала сливањем имена ћерке једне наше инфлуенсерке, Лола, с именицом *уникат*, а функционише у симбиози с фотографијом Лоле и њене мајке.

2.1.3. Важно извориште процеса сливања у мултимодалном тексту, како је анализа показала, представља и политика. То потврђују сљедећи примјери: *Вило* (← *Мило Букановић* + *вила*), *Горан Кесић* (← *Горан Весић* + *кеса*), *Госип Броз Тито* (← *Gossip [Girl]* + *Јосип Броз Тито*), *Милезабета* (← *Миле [Додик]* + *Елизабета*), *Тупанкамон* (← *тупан* + *Тутанкамон*), *Чедерер* (← *Чеда [Јовановић]* + *Федерер*) и *Чомид-20* (*[Гордана] Чомић* + *ковид-19* + *2020*). Ни семантика ових сливеница не би се могла потпуно разумјети без визуелне компоненте мултимодалног текста. Као илустрација може послужити индивидуализам *Чедерер*, регистрован уз фотографију на којој је глава Чеде Јовановића постављена на тијело Роцера Федерера (Слика 4), а инспирација је произашла из вијести да је Чеда Јовановић ретом ударио власника једне клинике за физикалну терапију.

Слика 4. Мултимодални текст са сливеницом *Чедерер* (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1634606410039109&set=a.265841496915614>, приступљено 30. 11. 2024)

2.1.4. И имена спортиста понекад су у служби мотивних ријечи за грађење индивидуализама. Сливеница *Дијего Макарона* (← *Дијего Марadona* + *макарони*) забиљежена је уз фотографију дебелог мушкарца који игра фудбал, а *Новакије*, у склопу синтагме *патријарх тениско-васељен-*

ски *Новакије*, уз фотографију Новака Ђоковића током игре, у тренутку кад је загризао огрлицу на којој је крст. Посљедњи примјер, баш као и okazaционализам (*пливање за пасни крст*), поменут приликом анализе сливеница мотивисаних називима животиња, тиче се и религије. Стога су се ова два индивидуализма могла сврстати и у групу са сливеницама *Богејављење* и *Дугојављање*, мотивисанима именицом *Богојављење*, која означава велики хришћански празник. У структури прве сливенице, *Богејављење*, препознаје се ријеч *геј*, а њену семантику објашњава фотографија групе обнажених младића након пливања за часни крст, без које ова кованица не би постигла комични ефекат. Друга сливеница, *Дугојављање*, регистрована је у склопу поруке *Дугојављање. Последица 5G трансмисије*, а у њеној подлози препознаје се шала на рачун вјеровања у теорије завјере и штетност 5G мреже.

2.1.5. И називи биљака, односно њихових плодова, послужили су као извор за грађење неких сливеница. Такве су: *авокада* (← *авокадо* + *када*), *авокрадо* (← *авокадо* + *красти*), *грожђед* (← *грожђе* + *ђед* / *дјед*), *кактуш* (← *кактус* + *туш*), *кромпируета* (← *кромпир* + *пируета*) и *ташнанас* (← *ташна* + *ананас*). У њима је наглашена функција стварања зачудности, али и комични ефекат. Ни њихово разумијевање не би било могуће без визуелне компоненте текста. Цртежи и слике уз које стоје помажу, на име, рецепијенту да схвате како, нпр., *авокада* означава каду у којој се купа авокадо (Слика 5), *ташнанас* ташну у облику ананаса итд.

Слика 5. Мултимодални текст са сливеницом *авокада* (<https://www.instagram.com/p/Bt5tWfnnYnt/?igsh=aHFjMHVqNDF2OHRi>, приступљено 30. 11. 2024)

2.1.6. Релативно блиске претходнима јесу сливенице које су у вези са храном и пићем. То су: *грашно* (← *грашак* + *брашно*), *грисни штаб* (← *грис* + *кризни штаб*), *кватро сплачони* (← *кватро стађони* + *сплачине*), *крастаклс* (← *кроставац* + *pickles* [+ *сникерс*]), *мухито* (← *мува/муха* + *мохито*), *сникерставац* (← *сникерс* + *кроставац*), *чмај* (← *чмар* + *чај*), *шлагано* (*шлаг* + *лагано*) и *шпагето* (← *шпагети* + *гето*). И мултимодални текстови у које су ови примјери интегрисани траже од рецепијента уважавање различитих кодова у разумијевању смисла. Тако је, нпр., значење индивидуализма *мухито* могуће у потпуности схватити само на основу фотографије уз коју стоји, а гдје је приказана чаша с напитком по којем пливају муве. Надахнуће за творбу оказионализама *крастаклс* и *сникерставац* била је енглеска кованица *snickers*, заједно са пратећом фотографијом киселих краставаца с препознатљивим пуњењем чоколадице сникерс (*Snickers*). Друга сливеница, *сникерставац*, може се сматрати успјешнијом јер су у другој, хибридној, српско-енглеској бленди *крастаклс* сливене ријечи са истим или сличним значењем – *кроставац* и *pickles* ('кисели краставци'), а изгубио се назив чоколадице, који се налази у структури оригиналне творенице, тј. прототворенице. Индивидуализам *грашно* забиљежен је у склопу поруке: *Па ово је злочин! Не сам производ, него што га нису назвали ГРАШНО*, а у вези је са фотографијом кесице брашна на чијој етикети пише *Брашно од грашка*. Ова сливеница, такође неразумљива без контекста, одсликава чињеницу да се у свијести просјечног говорника српског језика сливенице повезују са рекламним дискурсом, гдје су оне заиста честе.

2.1.7. Неки од већ поменутих индивидуализама, као што су *Бизона Замфирова*, *Кер Бредшо*, *Мала Псирена*, мотивисани су и именима ликова из књижевних дјела, серија, филмова и сл. Самим тим, они се преклапају са сљедећом групом твореница: *плакачу* (← *плакати* + *Пикачу*), *Хари Портир* (← *Хари Потер* + *портир*), *Хари Путар* (← *Хари Потер* + *путар*), *Хари Путер* (← *Хари Потер* + *путер*) и *Харикоптер* (← *Хари Потер* + *хеликоптер*). Као што се може видјети, име Харија Потера у чак четири примјера послужило је као мотивна ријеч за грађење индивидуализама – у два примјера заједно с пратећом визуелном компонентом указује на специфично занимање овог лика, у једном случају његово име у подлози је назива прехранбеног производа, а у једном у подлози шаљивог назива превозног средства. Свим наведеним примјерима заједничка је израженост лудичке функције и стварање комичног ефекта.

2.1.8. Сфери саобраћаја и превозних средстава доминантно припадају ови индивидуализми: *бродбус* (← *брод* + *аутобус*), *рено веган* (← *рено меган* + *веган*), *решимобил* (← *реш* + *аутомобил*), *сауди* (← *Саудијац* +

ауди) и чамцомобил (← чамац + аутомобил). Бродбус и чамцомобил инспирисани су фотографијом аутобуса који пролази кроз дубоку воду што се задржала након кише на саобраћајницама београдске Аутокоманде. *Рено веган* настао је као покушај духовитог описа аутомобила прекривеног вјештачком травом и цвијећем, а *сауди* означава ауди на који је у неком програму за измјену фотографија стављен црвено-бијели покривач за главу, дио народне ношње у Саудијској Арабији, док је *решимобил* аутомобил Баке Прасета. *Реш* у структури посљедњег индивидуализма, и уопште глагол *решити* у значењу 'некоме доскочити, побиједити некога, освојити некога и сл.', првенствено се везује за овог јутјубера и његове пратиоце (о томе в. Милашин 2021б: 739, 2021в: 74–76).

2.1.9. Сфери умјетности припадају сливенице *Клод Бебиси* (← *Клод Дебиси* + *беба*), која описује фотографију малог дјечака испред клавира, и *Механиканђело* (← *механичар* и *Микеланђело*), која стоји уз фотографију гдје је приказано како један механичар другом додаје француски кључ, а та сцена подсјећа на чувено Микеланђелово „Стварање Адама”. Двије сливенице тичу се дијелова тијела. То су *аплагуз* (← *аплауз* + *гуз*) и *вугломјер* (← *вугла* [← *глава*] + *угломјер*). Ни оне не би биле разумљиве без удруживања вербалне и визуелне компоненте текста. Индивидуализам *Коронасутра* настао је сливањем именице *корона* са називом добро познатог старог индијског дјела које се најчешће повезује са сексуалним позама. Визуелни дио мултимодалног текста у који је интегрисана ова сливеница састоји се од приказа дозвољених и недозвољених поза у условима пандемије ковида 19, с обзиром на прописану удаљеност међу партнерима. Сливеница *тужжирање* (← *тужан* + *туширање*) прати цртеж тужне животиње под тушем, *хлорошавање* (← *хлор* + *орошавање*) фотографију базена, а *трутинска контрола* (← *трут* + *рутинска контрола*) фотографију предебелог полицајца у униформи.

2.2. Суфиксалних изведеница, као што је већ речено, далеко је мање у корпусу. Три примјера настала су аналошком творбом према глаголу *мајковати*, из израза *мајка мајкује* / *мајка је мајковала*, превода енглеског *mother is mothering*, који у говору младих упућује на достизање највишег степена изврности неке женске особе вриједне дивљења и опонашања. То су индивидуализми: *зрењаниновати*, *поне(д)ељковати* и *ћановати*. Први се појављује у склопу вербалне поруке *У међувремену Зрењанин зрењанинује*, која прати фотографију телевизијског екрана гдје је ухваћен тренутак када зрењанинска телевизија КТВ емитује програм под називом „Упознај Мађаре, стекни нове другаре”. Други индивидуализам забиљежен је у поруци *Понедељак је понедељковао*, која је употријебљена као опис видеа из теретане, а том симбиозом семиотичких ресурса имплицира се како поне-

дјељак, познат као омражен дан, врхунац своје неподношљивости достиже ако га човјек проведе радећи напорне вјежбе. Трећи глагол регистрован је у склопу поруке *Ћана је ћановала, свака част на свему икад*, уз видео пјевачице Ћане која пјева на једном крову у Дортмунду, а иначе је позната по томе што на наступе долази у камиону и сл., те тако изненађује своју публику. Ова три индивидуализма, баш као и глагол *мајковати*, настали су додавањем суфикса *-ова-* на именичке основе, према већ постојећем моделу грађења глагола попут *момковати, србовати* итд., са значењем типичног понашања.

2.2.1. Један од омиљених извора забаве на друштвеним мрежама већ неко вријеме јесте Фејсап (FaceApp), апликација која, између осталог, омогућава људима да провјере како би изгледали да су супротног пола. Ту опцију искористио је и AstroBotas, корисник Икса, па је фотографију себе као жене подијелио на свом налогу, уз опис: *Astro Botasica*. Он се послужио суфиксом *-ица* у функцији моционог знака, а индивидуализам који је помоћу њега сковао не би био разумљив без визуелне компоненте текста. Један мултимодални текст са Икса сачињен је од вербалне поруке *Виберуша... после прве чаше пишеш бившима*, са индивидуализмом *виберуша*, и фотографије неколико флаша вотке са етикетама на којима стоји име добро познате апликације Вибер (Viber). И овдје се ради о аналошкој творби, према називима ракија *шећеруша, џибруша, етилуша* и др. Посебно занимљив примјер јесте индивидуализам *кокосовске ћуфтице*, домаћи еквивалент називу слаткиша Raffaello (Ferrero), односно пандан одомаћеном називу десерта – рафаело куглице. Његова семантика била би непрозирна без фотографије овог слаткиша, а у његовом грађењу, осим суфиксације, важну улогу имала је и семантичка деривација, будући да су метафоричким пресликавањем пржене лоптице самљевеног или исјецканог меса постале куглице од кокоса.

2.3. Слагањем по принципу аналогije настала су два индивидуализма: *ватронестална (чинија)* и *гишонаслон*, а мотивацију и семантику оба примјера, односно интенцију аутора, могуће је разоткрити једино мултимодалном анализом. Прва ријеч регистрована је у поруци *Изгледа да је ватронестална*, која је одговор на објаву гдје је вербална компонента *Пукла ми је ватростална чинија усред печења* удружена с фотографијом пукнуте посуде и расуте хране у рерни. Друга ријеч забиљежена је у поруци *Руконаслон < Гишонаслон*, уз фотографију на којој црни пас по имену Гиша (име је познато пратиоцима кориснице Икса која је ово објавила) држи своју њушку на наслону за руке. Иста корисница сковала је и ријеч *прстојед*, која постаје разумљива када се погледа фотографија уз њу. На њој је, наиме, поново пас Гиша, који је својој власници загризао прст. Овај инди-

видуализам настао је аналошком творбом, према именицама *месојед*, *биљојед*, *сваштојед* итд., и то комбинацијом слагања и суфиксације. Истим овим начином настао је и индивидуализам *чокопад*, који описује фотографију бисквита и отопљене чоколаде што пада преко њега. Ова кованица, заправо, сликовито изражава појаву са слике, превасходно због јаке везе са именицом *водопад*, према којој је и творена.

3. Закључак

Анализа индивидуализама у мултимодалним текстовима показала је како корисници друштвених мрежа Икс и Инстаграм у грађењу нових ријечи најчешће посежу за сливањем у комбинацији са фотографијом или, рјеђе, видеом, како би створили ефекат онеобичености или комичности, те задржали пажњу других корисника на својој објави. Надахнуће за грађење нових ријечи представљају, у првом реду, необичне фотографије, посебно фотографије животиња у неочекиванима ситуацијама, али постоје и примјери у којима се свјесно, помоћу нових технологија или цртањем, односно сликањем, мијења или онеобичава визуелна компонента како би се направила подлога за настанак индивидуализма – преплитање садржаја вербалне компоненте одражава преплитање садржаја визуелне компоненте и обратно. Овај процес могао би се оквалификовати као креативна мултимодална игра.

За све издвојене примјере, чије је битно својство неразумљивост без контекста, може се оправдано претпоставити како никада неће постати дио општег лексичког фонда. Међутим, они нам откривају да је сливање све продуктивнији начин грађења ријечи у савременом српском језику, готово у компјутерски посредованој неформалној комуникацији, када постоји потреба за експресивним изражавањем и када се вербално жели предочити садржај неке фотографије или слике, али на занимљив начин. Мултимодалност је ту кључна јер се само у споју свих сегмената текста остварује семантичка прозирност издвојених индивидуализама.

Ово истраживање представља покушај да се понуди дручији модел анализе индивидуалне лексике, која свакако привлачи много мање истраживачке пажње него основни лексички фонд, али и да се афирмишу методе мултимодалне анализе дискурса у истраживању грађења и семантике нових ријечи у српском језику. Резултати представљени у овом раду, првенствено због несистематског прикупљања грађе, не могу се уопштавати, али могу послужити као ослонац за будућа истраживања индивидуализама у мултимодалним текстовима на интернету, њихово разумијевање и редефинисање, што ће уједно бити мали допринос освјетљавању начина на које нове технологије утичу на језик и комуникацију.

ЛИТЕРАТУРА

- Драгићевић, Рајна 2009. Потенцијалне речи у српском језику. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 38/3, 119–127.
- Драгићевић, Рајна 2011. Лексика квалификована као индивидуална у српским дескриптивним речницима. У: Владислава Ружић, Слободан Павловић (ур.). *Лексикологија – ономастика – синтакса: Зборник у част Гордани Вуковић*. Нови Сад: Филозофски факултет, 47–57.
- Драгићевић, Рајна 2018. *Српска лексика у прошлости и данас*. Нови Сад: Матица српска.
- Драгићевић, Рајна 2020. О неологизмима у српском језику из угла припреме корпуса за израду вишетомног речника савременог српског језика Матице српске. *Јужнословенски филолог* LXXVI/1, 107–121.
- Милашин, Горан 2016. О језику Твитера са дериватолошког становишта. У: Bran-ko Тошовић, Arno Wonisch (Hg.). *Wortbildung und Internet / Словообразова-ние и интернет / Tvorba riječi i internet*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität – Kommission für Wortbildung beim Internationalen Slawistenkomitee, 225–253.
- Милашин, Горан 2021а. Творбени ресурси рекламног дискурса у српском језику. У: Paweł Kowalski (red.). *Słowotwórstwo w przestrzeni komunikacyjnej*. Warszawa: Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 231–249.
- Милашин, Горан 2021б. Индивидуализми у језику Твитера. У: Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик, Ненад Ивановић (ур.). *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема: Зборник научних радова*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 725–744.
- Милашин, Горан 2021в. Језик између јутјубера и бумера: о неким тенденцијама, новим ријечима и изразима у српском језику. У: Саша Шмуља (ур.). *Philologia Serbica. Породица и породични односи у српском језику, књижевности и култури: Зборник научних радова* (год. I, бр. 1). Бања Лука: Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 60–94.
- Оташевић, Ђорђе 2008. *Нове речи и значења у савременом стандардном српском језику: Лингвистички аспект*. Београд: Алма.
- Томић, Горица 2019. Творбено-семантичка анализа нових сливеница у српском језику. *Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини* XLIX/2, 61–84, <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-7795/2019/0354-77951902061T.pdf>. Приступљено 30. 11. 2024.
- Штасни, Гордана 1997/1998. Неологизми, кованице и индивидуално означене речи у *Речнику српскохрватског књижевног језика*. *Прилози проучавању језика* 28/29: 87–113.

*

Bugarski, Ranko 2006. *Žargon: Lingvistička studija, drugo, prerađeno i prošireno izdanje*. Beograd: Biblioteka XX vek – Krug.

- Bugarski, Ranko 2019. *Srpske slivenice: Monografija sa rečnikom*. Novi Sad: Akademaska knjiga.
- Jeffries, Lesley, Dan McIntyre. *Stylistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Katnić Bakaršić, Marina 2001. *Stilistika*. Sarajevo: Ljiljan / Naučna i univerzitetska knjiga.
- Kress, Gunther, Theo van Leeuwen 1996. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- Norris, Sigrid 2004. *Analyzing Multimodal Interaction: A Methodological Framework*. London: Routledge.
- O'Halloran, Kay L. (ed.) 2004. *Multimodal Discourse Analysis: Systemic-Functional Perspectives*. London: Continuum.
- Štebih Golub, Barbara 2012. Okazionalizmi u hrvatskome publicističkom stilu. У: Pajna Драгићевић (ур.). *Творба речи и њени ресурси: Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта*. Београд: Филолошки факултет, 419–433.
- Štebih Golub, Barbara 2016. Okazionalizmi u hrvatskome jeziku na internetu. *Slavia Centralis* IX/1, 35–46.
- Štebih Golub, Barbara 2017. Stopljenice u medijskome i reklamnome diskursu suvremenoga hrvatskog jezika. *Poznańskie Studia Slawistyczne* 13, 195–208.
- Ventola, Eija, Cassily Charles, Martin Kaltenbacher (eds.) 2004. *Perspectives on Multimodality*. Amsterdam / Philadelphia. John Benjamins Publishing Company.
- Wales, Katie 2011. *A Dictionary of Stylistics*, 3rd ed. Harlow: Longman.

Goran Milašin

University of Banja Luka, Faculty of Philology

INDIVIDUALISMS ON SOCIAL NETWORKS IN THE LIGHT OF MULTIMODALITY

Summary

This paper analyses individualisms on social networks Instagram, X (formerly Twitter), and Facebook, or, more accurately, those individualisms that are integrated into a multimodal text. Multimodality characterises any kind of text which draws from language, sound, music, images or other graphic elements in various combinations. In this research, the focus was on examples where individualism appears in the verbal component of the text, while the visual part of the text (photographs, pictures, etc.) aids in the understanding of the lexeme. The aim of the research was to examine, from the perspective of derivational morphology and multimodal discourse analysis, how individualisms are formed, their motivation,

Новоречје 11

and how they interweave with the visual elements of the text as a form of symbiosis of different semiotic resources.

Keywords: individualisms, social networks, multimodality, word formation, Serbian language.

УДК 811.163.4/.42'373.43.7-053.81:[648.1+648.41]

811.163.4/.42'276.3-053.81:[648.1+648.41]

<https://doi.org/10.18485/novorecje.2024.6.11.11>

*Edina Kečo**

(Univerzitet u Sarajevu, Institut za jezik)

RAZGOVORNE FRAZEME MLADIH

Новоречје, 2024, бр. 11

Predmet rada je analiza razgovornih frazema mladih koje nisu zabilježene u normativnim priručnicima, kako bosanskog, tako i hrvatskog i srpskog jezika, a koje su frekventne u govoru ove populacije. Cilj ovog rada je prikazati nove frazeme koje upotrebljavaju mlade generacije, a koje u sebi sadrže lekseme vezane za pranje i peglanje veša / odjeće. U radu su razvrstane razgovorne frazeme u četiri grupe. Rezultati analize prikupljenih primjera pokazuju da su neke od njih nastale na osnovu žargonskih leksema, ali da je većina njih nastala na osnovu određenog čovjekovog iskustva. Neka značenja navedenih frazema su u potpunosti drugačija od onih denotativnih, ali i konotativnih značenja pojedinačnih leksema.

Ključne riječi: razgovorne frazeme, govor mladih, razgovorni jezik, razgovorni stil, žargon.

Uvod

Utjecajem različitih društvenih mreža, medijskih sadržaja i mogućnosti javnog komentiranja tih sadržaja, foruma te mnogobrojnih blogova prisutni su i drugačiji načini ljudskog saopćavanja, ali i komuniciranja. Pod različitim utjecajima nastaju nove konstrukcije u razgovornom jeziku. Iz tog razloga posebnu pažnju su nam privukle određene razgovorne frazeme koje upotrebljavaju mladi u svojoj komunikaciji.

Razgovorne frazeme se najčešće upotrebljavaju u neformalnom razgovoru. Kada su u pitanju razgovorne frazeme, u njima se mogu primijetiti određene razlike, od toga kojoj društvenoj grupi neka osoba pripada, da li govornik određenog jezika pripada starijoj ili mlađoj dobi, koji je nivo njegove obrazovanosti pa sve do toga na kojem je mjestu određena frazema nastala i da li je zaživjela,

* edina.vrazalica@izj.unsa.ba, vrazalica.edina@gmail.com, OCRID 0000-0001-7374-544X.

odnosno da li je ostala u upotrebi među govornicima. Prirodna je pojava da čovjek prilagođava način komuniciranja u nekim situacijama i s nekim govornicima. Jepsen (1970: 124) konstatira da raslojavanje ne ovisi samo od govornika, veći i od onoga kome se on obraća.

Razgovorni (govorni, kolokvijalni) jezik je jezik koji se upotrebljava neformalno, kako navodi Bugarski (1989: 112) on je jezik „svakodnevne komunikacije”. Taj jezik je nepripremljen, spontan, a teme koje se vode na razgovornom jeziku su iz svakodnevnog života (Klikovac 2008: 159). Koščak (2018) izdvaja nekoliko osobina razgovornog jezika: specifična morfologija, leksika i frazeologija, specifični obrasci tvorbe i nastanka riječi te fonetsko-fonološke specifičnosti. Kada je u pitanju govor mladih, Stolac (2003: 199) ga smatra podstilom razgovornog stila te je on kao takav uključen u standardni jezik, ali zadržava svoje posebnosti.¹ Kao i svaki drugi govor i on se od ostalih govora razlikuje po određenim specifičnostima. Govor mladih se razlikuje od govora drugih generacija prvenstveno po svojoj kretajnosti.

Razgovorni stil se mnogo manje proučava od ostalih funkcionalnih stilova, ali autorica Katnić-Bakaršić (1999: 34) navodi njegove određene osobine po kojima bi bio zanimljiv za proučavanje, a to su: antropocentrizam, kolektivnost, konkretnost, metaforičnost, slikovitost te tipizacija. Također, Bijelić (2009: 57–58) ističe nekoliko osobina razgovornog stila, ali kao svakodnevne komunikacije: jednostavnost, nepripremljenost, neslužbenost, spontanost i opuštenost. Autori Halonja i Mihaljević (2012: 17) za razgovorni stil standardnog jezika navode da „... služi za svakodnevno sporazumijevanje, a odlikuje se komunikacijskom spontanošću i nepripremljenošću, neusiljenošću, prirodnošću i familijarnošću.” Tončić (2015: 15–16) izdvaja sljedeće osobine: jednostavnost, neposrednost u komunikaciji, nepripremljenost i neslužbenost te naglašava da je ovaj stil prirodan, da se u njemu nalazi mnogo ekspresivnih i emocionalnih izraza, gesta, mimike, odnosno da je on stil svakodnevnice te da se od drugih stilova najviše razlikuje na leksičkom nivou.

Jedna od specifičnosti razgovornog jezika je i žargon. Pavlovski (2000: 75) konstatira da je on vezan za određeni kontekst, prvenstveno za gradski jezik koji u sebi sadrži elemente standardnog jezika, različitih žargona te lokalnih govora i narječja. Frančić i dr. (2005: 16) napominju da su gradski govori vezani za urbanu sredinu i smatraju se substandardnim idiomima te objedinjuju dobne i stručne žargone. Koščak (2018) navodi da su žargoni socijalna varijanta razgovornog jezika. Bugarski (2006: 12) žargon definira kao „neformalni i pretežno govorni varijetet nekog jezika koji služi za identifikaciju i komunikaciju unutar neke društveno određene grupe – po profesiji, socijalnom statusu, uzrastu i slič-

¹ Autor Stolac kada upotrebljava termine *razgovorni stil* i *standardni jezik* njima upućuje na hrvatski jezik, ali se navedeno može odnositi i na bosanski jezik.

no – čije članove povezuje zajednički interes ili način života, a koja uz to može biti i teritorijalno omeđena”. Skelin Horvat i Muhvić-Dimanovski (2010) ističu sljedeće: „On se naslanja na razgovorni stil, ali prelazi granice standardnog jezika i ostvaruje se unutar razgovornoga jezičnog stila koji jednim svojim dijelom jest dio standardnoga jezika, ali je jednim dijelom izvan”. Autori Halonja i Mihaljević (2012: 15) konstatiraju da se žargon upotrebljava za identificiranje i komuniciranje u nekoj društvenoj grupi kojima su zajednički određeni interesi ili načini života te da on može biti određen nekim prostorom. Govor ljudi koji upotrebljavaju žargon može biti ciljano različit kako bi se na taj način diferencirali od ostalih govornika određene društvene zajednice, ali on može biti i nenamjeran. Mnogo je elemenata koji utječu na stvaranje žargona, a neki od njih su: prostor, spol, dob, obrazovanje itd.

Žargoni ne predstavljaju samo govore određenih zatvorenih društvenih grupa poput lopova, zatvorenika i sl., već i otvorenih društvenih grupa poput profesionalnih ili učeničkih (Halonja –Mihaljević 2012: 49). Bugarski (2003: 10) žargon dijeli na: stručni (osobine ovog žargona su pretjerana, šablonska upotreba stručnih naziva), supkulturni i žargon mladih (osobine ovog žargona su maštoviti, živopisni i kreativni jezički obrasci). Radovanović (1986: 175, prema Šehović 2009: 142) žargon, odnosno ukupnost žargonizama smatra sociolektom, odnosno on je izraziti pokazatelj jezičkog raslojavanja koje je motivirano. Žargonizmi „odlikavaju razlike između pojedinih društvenih celina u okvirima govorne zajednice, među društvenim grupama, strukturama, slojevima” (Isto). U nastavku Radovanović nabraja i osobine žargona: „Žargoni... redovno zadržavaju gramatički sistem jezika kojem pripadaju, ... ali svoju funkcionalnu jezičku distinktivnost grade na specifičnoj leksici, menjajući značenje postojećim rečima, najčešće uz pomoć postupaka metaforizacije (ali i na druge načine)” (Radovanović 1986: 176, prema Šehović 2009: 142), navodeći da se u nekim elementima mogu „narušiti neke važne pravilnosti funkcionisanja gramatičkog sistema” (Isto). Autorica Šehović (2009: 146–148) izdvaja sljedeće osobine žargona: asocijativnost, tajnovitost, dvostruka igra sadržine i forme, pejorativnost, ironija i sarkazam, nadrealistički spojevi, nonsens, zvučnost, slikovitost, kontrast i hiperboličnost. Nabrojanim osobinama Šehović (2009: 148) dodaje i sljedeće: inovativnost, anonimnost svaralaca, promjenjivost, semantička polivalentnost žargonskih leksema te nadleksikalizacija. Koščak (2018) za žargon ističe i sljedeće:

„Iako na pojedinim jezičnim razinama posjeduju mnoga obilježja lokalnoga govora, standardnoga i općekolokvijalnoga jezika, žargone čine osobitim prvenstveno prepoznatljiv leksik, uz mnogo leksikaliziranih metafora i često temeljen na osobitim derivacijskim postupcima, a potom i frazeologija, nadleksikalizacija u pojedinim semantičkim poljima, razne fonetske osobitosti poput glasovnih redukcija (npr. *kuiš*) ili produljena izgovora vokala i dr.”.

Ekspresivnost i jezička kreativnost su odlike razgovornog jezika, ali i mnogih frazema koje se upotrebljavaju i stvaraju u razgovornom jeziku. Fraze-me pripadaju inherentnoekspresivnoj leksici (Rosandić – Silić 1979: 134–139, prema Šehović 2009: 180–181). Pošto se razgovorni jezik konstantno mijenja i u razgovornim frazemama dolazi do promjena, do novih ili izmijenjenih struktura, ali i do sinonimnih, modificiranih ili potpuno novih značenja. Zbog stalnih promjena u jeziku nije moguće uvijek popisati sve aktuelne frazeme pa ne iznenađuje činjenica da sve nisu sakupljene i popisane u frazeološkim i općim rječnicima.

Cilj ovog rada je popisati i opisati one razgovorne frazeme koje su zaživjele u razgovornom savremenom jezičkom stanju, a koje u sebi sadrže lekseme koje u denotativnom značenju obilježavaju pranje, cijedenje te peglanje veša, odnosno odjeće. Pažnja će se posvetiti onim frazemama koje nisu zabilježene u frazeološkim rječnicima bosanskog, hrvatskog ili srpskog jezika, ali ni općim rječnicima navedenih jezika.

Iako se frazeologija smatra jednom od najmlađih lingvističkih nauka, u posljednjim desetljećima joj se posvećuje posebna pažnja. U ovom radu ćemo pod terminom frazema smatrati spoj dvije punoznačene riječi od koji makar jedna ima preneseno značenje (Ćoralić 2009; Šehović 2009), ali i kao spoj najmanje dvije lekseme od kojih jedna leksema može biti nepunoznačna, ali u cjelini mora imati preneseno značenje (Mahmutović 2012; Šehović 2012).

Kada su u pitanju osobine razgovornih frazema, kao najtipičnija se izdvaja stilska sniženost koja se odnosi na njihovu semantičku vrijednost. Autor Fedosov (prema Fink 1986: 98–102) konstatira da su osobine razgovornih frazema naravnost, prisnost, svakodnevnost, uobičajenost te stilska sniženost. Fink (1986: 98) nabraja sljedeće osobine razgovornih frazema: na stilsku sniženost utječe deminutiv ako je u sastavu frazema; imaju intezivnije značenje u odnosu na neutralne riječi; neusiljeno im je i prirodno izražavanje; imaju ocjenska značenja, slikovite su, imaju stilski sniženu komponentu u sastavu koja doprinosi sniženosti cjelokupnog frazema te imaju ironičan, podcjenjivački, šaljiv ton.

U nastavku rada posvetit ćemo pažnju pojedinačnim primjerima frazema za koje se smatra da oslikavaju razgovorni jezik mladih, a da još uvijek nisu zabilježene.

Razgovorne frazeme sa leksemama koje u denotativnom značenju označavaju procese pranja i peglanja odjeće / veša

Frazeme kao što su *oprati (koga) na ruke, cijediti / iscijediti (koga) na ruke, isprati (koga) na ruke, staviti (koga) u mašinu, staviti (koga) u centrifugu, izgaziti (izgazati) (koga) nogama te biti prava pegla i postati prava pegla* nisu potvrđene u konsultiranim frazeološkim niti općim rječnicima, što nam je dovo-

ljan razlog da im posvetimo posebnu pažnju i protumačimo njihova značenja te otkrijemo motiviranost za njihovo nastajanje.

Kao što možemo primijetiti riječ je o frazemama koje u svom sastavu imaju lekseme koje se u denotativnom značenju odnose na procese pranja veša, kao što su: *oprati, isprati, cijediti / iscijediti, izgaziti (izgazati), centrifuga* i sl. te lekseme *mašina* i *pegla* koje u denotativnom značenju predstavljaju predmete / uređaje kojima se pere (*mašina*) i pegla (*pegla*) odjeća / veš. Također, u određenim primjerima se uočava i upotreba somatizama *ruka / ruke* i *noga / noge* koje su inače česta pojava u mnogobrojnim frazemama.

Većina navedenih razgovornih frazema, posmatrajući sa formalnog nivoa, nastale su ekspanzijom žargonskih konstrukcija, dok se značenje pojedinih frazema u potpunosti mijenja u odnosu na značenja žargonizama, a ako ta promjena značenja nije potpuna, onda su značenja sinonimna ili ekspresivnija.

Navedene primjere podijelili smo u četiri grupe: prvu grupu čine one frazeme koje u svom sastavu imaju somatizam *ruka* te lekseme *prati / oprati, isprati, cijediti / iscijediti*; drugu čine frazeme sa somatizmom *noga* i leksemom *izgaziti (izgazati)*; treću čine frazeme sa leksemama *mašina* i *centrifuga* i leksemom *staviti*; dok četvrtu čine frazeme sa leksemom *pegla* te leksemama *biti* i *postati*.

Prva grupa

Kao što smo već naveli, u prvu grupu svrstali smo one frazeme koje u svom sastavu sadrže somatizam *ruka* te lekseme *prati / oprati, isprati, cijediti / iscijediti* te u ovoj grupi bilježimo tri primjera:

- a) *prati / oprati (koga) na ruke* („Opra on mene na ruke.”; „Pere li, pere ona njega na ruke.” razg.). Kada posmatramo sa formalnog nivoa moglo bi se pretpostaviti da je navedena frazema proširenje žargonizma *oprati (koga)*, a jedno od značenja navedenog žargonizma je ‘ukoriti koga’ (HJP). Idemo li dublje u analizu, pozadinska slika koja je mogla motivirati navedenu frazemu je proces pranja veša na ruke. Takav način pranja veša / odjeće je bio u velikom procentu prisutan čak i u bliskoj prošlosti, ali ga ljudi koji sebi ne mogu priuštiti uređaj za pranje veša primjenjuju i danas. Taj posao je fizički vrlo težak, zahtijevan i iscjpljujući, prvenstveno za žensku osobu jer su ga većinom obavljale žene. Iz svega navedenog moglo bi se pretpostaviti da je značenje navedene frazeme ‘mnogo kome pričati, pametovati, držati pridike, lekcije’.
- b) *isprati (koga) na ruke* (“Ispra me lik² na ruke.”, razg.). Navedena frazema predstavlja varijantni oblik prethodno analizirane frazeme *prati / oprati (koga) na ruke* i mnogo je rjeđa u govoru. Kao i prethodno analizirana frazema i ova

² Leksema *lik* ima žargonsko značenje ‘muška osoba’ ili općenito predstavlja žargonizam za osobu i ženskog i muškog spola, dok se za žensku osobu može čuti i žargonizam *likuša*. Također sa navedenom leksemom zabilježena je i frazema (*biti*) (*kakav / koji*) *lik*.

razgovorna žargonska frazema je nastala na osnovu već poznate slike ručnog ispiranja veša, odnosno ispiranja dok voda ne postane čista i bistra, što predstavlja ponavljanje radnje nekoliko puta, a to je, također, vrlo težak i iscrpljujući način pranja. Frazema *isprati (koga) na ruke* bi mogla imati značenje 'mnogo kome pričati, pametovati, držati pridike, lekcije da ne može doći do riječi'.

- c) *cijediti / iscijediti (koga) na ruke* ("Iscijedio me toliko na ruke, ne znam gdje gonim.", razg.). Pozadinska slika frazeme na kojoj je nastala označava završni postupak u procesu ručnog pranja veša / odjeće koji je, pošto je na kraju, vjerovatno i najiscrpljujući jer je osoba izmorena i iscrpljena. Značenje navedene razgovorne žargonske frazeme bi moglo biti 'iscrpiti koga pričom, pametovanjem, držanjem pridika, lekcija'.³

Iz svega navedenog možemo zaključiti da zabilježene razgovorne žargonske frazeme imaju sinonimna značenja, ali da su njihova značenja stupnjevita, kao što su i predstavljene radnje u denotativnom značenju stupnjevite, odnosno postupne i slijede jedna drugu – predstavljaju logičan slijed. Frazeme *oprati (koga) na ruke* i *iscijediti (koga) na ruke* su mnogo frekventnije u govoru mladih od frazeme *isprati (koga) na ruke*. Nije rijetkost da osobe dok izgovaraju ove frazeme pokazuju i rukama te na taj način još više pojačavaju značenje i ekspresivnost navedenih frazema te kompletan doživljaj ima jači efekat. Sve navedene frazeme nastale su na osnovu ljudskog iskustva te na već poznatoj slici pranja / cijedenja veša.

Druga grupa

Drugu grupu čini frazema koja u svom sastavu sadrži somatizam *noga* i leksemu *izgaziti (izgazati)*:

- a) *izgaziti (izgazati) (koga) nogama* ("Izgazio me nogama, nisam znala šta ću više reći.", razg.)⁴ Leksema *izgaziti (koga)* žargonski znači 'istučiti, izudarati' (Halilović, Palić, Šehović 2010: 431), ali u nastavku analize uočiti ćemo da nije riječ o ovom značenju kada je u pitanju navedena frazema. Pretpostavlja se da bi ova frazema mogla biti motivirana pozadinskom slikom, odnosno već usvojenim znanjem kako su žene u prošlosti postupkom gazanja odjeće pored vode (rijeka, jezera i sl.) ili u svojim avlijama prale veš jer nisu imale boljih uslova za život pa tako ni za pranje odjeće. Upravo taj proces je mogao motivirati navedeno značenje frazeme. Transponirano, metaforično značenje frazeme bi moglo biti 'iscrpiti, smoriti koga pričom do te mjere da više nije sposoban ni za

³ Autorice Fink Arsovski, Kovačević i Hrnjak (2017: 452) navode frazemu *iscijediti (koga) kao limun*. Za navedenu frazemu ne navode značenje, ali bi se moglo pretpostaviti da može imati sinonimno značenje kao i analizirana frazema *cijediti / iscijediti (koga) na ruke*.

⁴ Normirani oblik navedene lekseme koja se može čuti u govoru *izgazati* je *izgaziti* (Halilović, Palić, Šehović 2010: 431). Možemo primijetiti da je riječ o fonološkoj varijantnosti, s tim da je u prvom slučaju riječ o nenormiranom obliku, a u drugom slučaju o normiranom / standardiziranom obliku lekseme.

što drugo'. U razgovornom jeziku se može čuti i varijantni oblik frazeme *zgaziti (koga) nogama* ("Zgazit ću te nogama, čim stignem tamo!", razg.), ali u drugom značenju, odnosno njihova varijantnost se zasniva samo na formalnom nivou. Pretpostavlja se da je frazema *zgaziti (koga) nogama* mogla nastati strukturnim širenjem žargonizma *zgaziti (koga)*, koji ima značenje 'izudarati koga, jako istući' (Halilović, Palić, Šehović 2010: 1521). Ova frazema se najčešće izgovara u ljutnji, bijesu, a može imati značenje 'istući, isprebijati, izubijati koga' kao i navedeni žargonizam.

Iz svega prethodno navedenog možemo zaključiti da analizirana frazema *izgaziti (izgazati) (koga) nogama* nije motivirana žargonskim značenjem lekseme *izgaziti (koga)*, već je ona motivirana pozadinskom slikom, odnosno usvojenim znanjem o tome kako se u prošlosti najčešće prala odjeća pa bi ona mogla imati značenje 'iscrpiti koga pričom'.

Treća grupa

U treću grupu smo svrstali one frazeme koje u svom sastavu sadrže lekseme *mašina* i *centrifuga* te leksemu *staviti*:

- a) *staviti (koga) u mašinu* ("Stavio ga je u mašinu, ne zna se je li doš'o ili poš'o⁵.", razg.). Pretpostavlja se da bi navedena frazema mogla biti motivirana pozadinskom slikom i prethodno usvojenim znanjem kakav je proces rada primarno uređaja / mašine kojom se pere odjeća / veš, a koja olakšava rad, odnosno zamjenjuje ručno pranje veša te kružnim pokretima pomoću vode, deterdženta i određenih programa otklanja nečistoće. Kružni režim rada mašine i neprestani zvukovi koji se čuju dok traje njen proces pranja vjerovatno su motivirali i nastajanje navedene frazeme. Transponiranim metaforskim značenjem navedena frazema bi mogla imati značenje 'neprestano pričati, mnogo pametovati, držati lekcije, pridike kome, ne popuštati koga pričom'.⁶
- b) *staviti (koga) u centrifugu* ("Stavio ju je u centrifugu i ne popušta.", razg.). Ova frazema bi mogla nastati po ugledu na način rada centrifuge mašine za veš kojom se pri velikim brzinama (obrtajima) odvaja voda od tkanine, odnosno mašinski se cijedi odjeća / veš kako bi se mogla / mogao brže i lakše osušiti. Centrifuga predstavlja samo jedan od procesa rada mašine. Značenjski bi se ova frazema mogla dovesti u vezu sa frazemom *cijediti / iscijediti (koga) na ruke*, samo što bi se moglo zaključiti da frazema *staviti (koga) u centrifugu* ima ekspresivniji stilski efekat te pojačano već navedeno značenje 'iscrpiti koga pričom, pametovanjem, držanjem pridika, lekcija', a to je 'potpuno koga iscrpiti, dokrajčiti pričom, pametovanjem, držanjem lekcija, pridika'.

⁵ Izraz *ne znati je li ko došao ili pošao* (*ne zna je li doš'o ili poš'o*, razg.) upotrebljava se da se opiše veoma izgubljena osoba ili neka osobu koja se izgubila u nekom trenutku. (Vukajlija, 23. 4. 2024)

⁶ U razgovornom jeziku pojavljuje se i varijantni oblik navedene frazeme *ubaciti (koga) u mašinu* koja se žargonski objašnjava na sljedeći način: „Unakrsno ložiti neku osobu od strane vas i 1+ ortaka” (Vukajlija, preuzeto 29. 4. 2024).

Prethodno navedene frazeme su pokazatelj kako uređaji koji okružuju ljude i koji im olakšavaju rad te njihovi mehanizmi mogu motivirati nastajanje novih, u ovom slučaju, razgovornih frazema koje se odnose na čovjekov način obraćanja drugoj osobi i to u negativnom smislu.

Četvrta grupa

Posljednja, četvrta grupa predstavlja one frazeme koje u svom sastavu sadrže leksemu *pegla*, koja u svom osnovnom značenju predstavlja uređaj za uklanjanje nabora sa odjeće, te lekseme *biti* i *postati*:

- a) (*biti*) *prava pegla* („Prava si pegla, mogu ti reći.”, razg.). Moglo bi se pretpostaviti da je za nastajanje ove razgovorne frazeme poslužila žargonska konstrukcija *peglati*⁷ *koga* u značenju ‘dosadivati, gnjaviti koga’ (Halilović, Palić, Šehović 2010: 888; HJP). Leksema *pegla* u žargonskom značenju predstavlja ‘dosadnu, stiničavu osobu, gnjavatora’ (Halilović, Palić, Šehović 2010: 888). Iz toga možemo zaključiti da bi navedena frazema mogla imati značenje ‘biti ko dosadan’, odnosno ‘dosadivati’. Treba spomenuti da se u govoru mladih može čuti i frazema *ispeglati koga* („Kada sam došao mama me je baš ispeglala.”, razg.) u značenju ‘grditi, koriti, mučiti koga prigovaranjem’ (Halilović, Palić, Šehović 2010: 888; HJP).
- b) *postati prava pegla* („Postao je prava pegla, nije kao prije.”, razg.). Navedena frazema predstavlja varijantni oblik frazeme (*biti*) *prava pegla* te ima sinonimno značenje ‘postati gnjavator’, odnosno ‘dosadan’.

Za razliku od drugih primjera iz ranijih grupa razgovornih frazema koje su prethodno navedene možemo primijetiti da frazeme koje u svom sastavu sadrže leksemu *pegla* imaju drugačija značenja i odnose se na dosadu, odnosno dosadnu osobu, dok se ostale frazeme odnose na različite stepene držanja pridi-ka, priča, lekcija, pametovanja drugoj osobi i sl. Prethodno navedene frazeme mogu se smatrati varijantnim oblicima.

Zaključak

Razgovorne frazeme su često ograničene na regije, grupe / skupine ljudi i one su odraz njihove svakodnevne prirodne komunikacije. Ovakvim frazemama izražavaju se različite reakcije, ali i emocije ljudi. Za razgovore koji su prožeti upotrebom razgovornih frazema može se reći da su živahni, specifični, ali i autentični. Razgovorne frazeme su odraz određene kulture, ali i ljudskih vrijednosti. U ovom radu smo pokušali opisati određene frazeme iz razgovornog jezika, dati im značenja, otkriti njihovu motiviranost. Kao i određene lekseme, tako

⁷ U žargonu se leksema *peglati* objašnjava i kao „smarati dugo i mučno nekom pričom.” (Vukajlija, preuzeto 25. 4. 2024).

i neke frazeme vremenom zastarijevaju i izlaze iz upotrebe, a iz različitih potreba i na različite načine nastaju nove frazeme.

Frazeme *prati (koga) na ruke, oprati (koga) na ruke te isprati (koga) na ruke*, kao i *cijediti (koga) na ruke* nastale su na osnovu ljudskog iskustva kako se prao i cijedio veš / odjeća dok nije bilo mašina koje su zamijenile ručno pranje / cijedenje veša / odjeće. Analizom frazeme *izgaziti (izgazati) (koga) nogama* uočili smo da ona potpuno mijenja svoje značenje pa umjesto značenja 'istučiti koga' ima značenje 'iscrpiti koga pričom'. Frazeme *staviti (koga) u mašinu* i *staviti (koga) u centrifugu* pokazatelj su da su i mašina za veš kao i njen određeni program rada poslužili za nastajanje novih razgovornih frazema. Dok se prethodno navedene frazeme odnose na držanje pridika, priča, lekcija te na pametovanje drugoj osobi, frazeme *biti prava pegla* te *postati prava pegla* se odnose na dosadnu osobu.

Iz svega navedenog možemo zaključiti da su govornicima razgovornog bosanskog jezika određeni procesi pranja, cijedenja i peglanja veša poslužili da stvore nove frazeme te da se njima služe u svojim užim društvenim krugovima kako bi opisali dosadne ljude i ljude koji mnogo pričaju, pametuju i slično. Za njihov jezički izraz se može reći da je obilježen, drugačiji te da se takvim i sličnim frazemama, kao i leksemama, izdvajaju od drugih društvenih grupa te njihov jezički izraz predstavlja otklon od standardnog jezika.

IZVORI

Halilović, Senahid, Ismail Palić, Amela Šehović 2010. *Rječnik bosanskoga jezika*. Sarajevo: Filozofski fakultet u Sarajevu.

INTERNETSKI IZVORI

<https://vukajlija.com/>
<https://hjp.stilistika.org/>

LITERATURA

Andrić, Dragoslav 1976. *Rečnik žargona i žargonu srodnih reči i izraza*. Predgovor. VII–XVII. Beograd: BIGZ.

Bijelić, Angelina 2009. Razgovorni stil, *Hrvatistika*, 3(3), 57–66.

Bugarški, Ranko 1986. *Jezik u društvu*. Beograd: Prosveta.

Bugarški, Ranko 2003. *Žargon: lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX vek.

- Bugarski, Ranko 2006. *Žargon. Lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX vek – Krug.
- Ćoralić, Zrinka 2009. *Hrana kao simbol u frazeologiji njemačkog i bosanskog jezika*. Bihać: Pedagoški fakultet.
- Frančić, Anđela, Lana Hudeček, Milica Mihaljević 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Fink, Željka 1986. Neke odrednice kolokvijalnog frazeologizma. *Strani jezici*, XV/I. Zagreb.
- Halilović, Senahid, Ilijas Tanović, Amela Šehović 2009. *Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik*. Sarajevo: Slavistički komitet.
- Halonja, Antun, Milica Mihaljević 2012. *Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- [https://www.researchgate.net/publication/324561858_Urbani_zargon_mladih.] pristupljeno 15. 7. 2024.
- Jespersen, Oto 1970. *Čovječanstvo, narod i pojedinac sa lingvističkog stanovišta*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Katnić-Bakaršić, Marina 1999. *Lingvistička stilistika*. Budimpešta: Open Society Institute.
- Klikovac, Duška 2008. *O jezičkim varijetetima nastalim prema medijumu ostvarenja (govor – pisanje) i terminima koji ih označavaju*, u: *Jezik i moć*. Beograd: Biblioteka XX vek – Krug. 147–186.
- Košćak, Nikola 2018. *Šrajbenzi spiku? Stilovi hrvatske žargonske i žargonizirane proze 1990-ih i 2000-ih*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za kroatistiku, Katedra za stilistiku [stilistika.org] pristupljeno 6. 11. 2024.
- Mahmutović, Alisa 2012. *Kao frazeološki rječnik: rječnik frazema s poredbenom česticom „kao”*. Sarajevo – Zagreb: Dobra knjiga – Synopsis.
- Pavlovski, Borislav 2000. Sleng kao jezična strategija. *Dometi*. 10. 1–4, Rijeka. Znanstveni skup: Suvremena hrvatska drama u osamdesetim i devedesetim godinama. Zagreb: Matica hrvatska. 9–11. marta 2000. (A–1). 75–85.
- Radovanović, Milorad 1986. *Sociolingvistika*. Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada, Dnevnik.
- Rosandić, Dragutin, Josip Silić 1979. *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Stolac, Diana 2003. Podstil razgovornoga jezika: govor mladih. U: Lukač, Stjepan (ur.). *Hrvatski književni jezik: zbornik radova: međunarodni znanstveni skup povodom 500. obljetnice nastanka Judite Marka Marulića (1450.–1524.)*. Budimpešta: Hrvatska samouprava Budimpešte. 191–199.
- Skelin Horvat, Anita, Vesna Muhić-Dimanovski 2010. Država u banani i mrak sniženja – žargonizmi u svakodnevnom jeziku. U: Mildner, Vesna, Liker, Marko (ur.). *Proizvodnja i percepcija govora: profesoru Damiru Horgi povodom njegovog sedamdesetog rođendana*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Od-

- sjek za fonetiku; Odjel za fonetiku Hrvatskoga filološkog društva, FF press. 371–395.
- Šehović, Amela 2009. Leksika razgovornoga bosanskog jezika. U: *Govor grada Sarajeva i razgovorni bosanski jezik*. Sarajevo: Slavistički komitet. 111–308.
- Šehović, Amela 2012. Poredbene frazeme u Andrićevim pripovijetkama nastalim između 1925. i 1941. godine. U: B. Tošović, (ur), *Ivo Andrić – Literat und Diplomat im Schatten zweier Weltkriege – Ivo Andrić – književnik i diplomata u sjeni dvaju svjetskih ratova (1925–1941)*. Graz – Beograd: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität – Beogradska knjiga, 577–592.
- Tončić, Dijana 2015. *Razgovorni stil Hrvatskoga standardnog jezika u govoru i pismu*. Diplomski rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. 44.

Edina Kečo

University of Sarajevo, Language institute

COLLOQUIAL PHRASEMS OF YOUNG PEOPLE

Summary

The subject of the paper is the analysis of conversational phrasems used by young people that are not recorded in normative guides for Bosnian, Croatian, or Serbian languages, but are frequent in the speech of this population. The aim of this paper is to present new phrasems used by younger generations that include lexemes related to washing and ironing clothes. The paper categorizes these conversational phrasems into four groups. The results of the analysis of the collected examples show that some of them originated from jargon lexemes, but most were derived from human experience. The meanings of the mentioned phrasems are entirely different from the denotative as well as the connotative meanings of the individual lexemes.

Keywords: colloquial phrasems, youth speech, colloquial language, colloquial style, jargon.

Anja Nikolić-Hoyt*

(Zavod za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb)

STVARANJE NOVIH RIJEČI IZMEĐU LUDIZMA I IDEOLOGIJE

Новоречје, 2024, бр. 11

U radu je riječ o ludizmu kao pokretačkom mehanizmu stvaranja novih riječi, o ideologiji koja iz raznih izvanjezičnih razloga, često s demarkacijskom funkcijom, potiče produkciju novih riječi i kojoj ludizam ne mora biti stran, te o odnosu međusobnog ispreplitanja i prožimanja ludizma i ideologije.

Ključne riječi: ludizam, ideologija, jezične igre, novotvorenice, preskriptivizam.

1. O ludizmu i ideologiji

Razigranost ljudskoga uma prisutna je u jeziku na različite načine, naročito u orječivanju svekolikih koncepata i konceptnih odnosa. Jezična igra stvaranja novih riječi može se iscrpljivati u samoj sebi. No, zbog neodvojivosti jezika od društva stvaranje novih riječi može promicati i različite ideologije koje shvaćamo kao skup implicitno sadržanih vjerovanja i načina mišljenja, svojstvenih određenoj društvenoj skupini. Primjerice, stvaranje novih riječi proizašlo iz poigravanja jezikom osobito je svojstveno mlađoj populaciji koja se često i bez susprezanja odaje tvorenju novih riječi i sveza, nerijetko miješanjem raznih koda (*Ne mreš bilivit*) i ponajviše u kontekstu društvenih mreža (*hejtati, lajkati*). Naime, jezične igre mladih proizlaze danas u velikoj mjeri, premda naravno ne isključivo, iz dodira s globalno funkcionirajućim engleskim jezikom.¹ No, ludičko participiranje u engleskom kodu podrazumijeva participiranje u globalnim trendovima, to jest u konstruiranju prestižnih i poželjnih identiteta te nije slobodno od ideologije (Nikolić-Hoyt 2016: 180-181). Ideologija je također u

* anhoyt@hotmail.com, anhoyt@hazu.hr; ORCID: 0009-0003-4213-3274.

¹ Pozitivan stav prema engleskom nije *age-exclusive* dakle, uključuje sve dobne skupine, samo među mladima ima prednost, to jest možemo reći da je *age-preferential* (Coulmas 2005).

jeziku prisutna na različite načine, a stvaranje novih riječi, otkočeno ludizmom ili ne, često je tek način za postizanje kakva ideološkog cilja, poput obilježavanja granica prema *Drugima*. Uspješnost ideologije izravno ovisi o njezinoj “nevidljivosti” i stupnju transformacije u “zdrav razum” za što veći broj pripadnikâ društva (Starčević et al. 2019: 64).

Neovisno o tome je li pokretački mehanizam odnosno motivacijska pozadina stvaranja novih riječi naglašeno ideološka, prije svega puristička, ili pak izrazito ludička, proces tvorenja novih riječi odvija se između ludizma i ideologije, čiji se ciljevi međutim razlikuju. Naime, puristički su ciljevi uvijek ideološki obojeni, purizam konačno i jest ideologija i obično teži iznalaženju i ozakonjenju čistijih, *boljih* riječi koje će nadomjestiti postojeće, uglavnom strane i zato nepoželjne. Stvaralački ludizam okrenut je pak stvaranju novih riječi i ne mari osobito za njihovo podrijetlo. Iscrpljuje se u igri i ne razmišlja hoće li nove riječi koje proizvodi ikada postati rječničkim natuknicama odnosno uzusom.

2. O ludičkoj potrazi za nepostojećim riječima

Baveći se niz godina teorijom i metodologijom izrade konceptualno ustrojena *Somatskog tezaurusa hrvatskoga jezika* posebno sam se zanimala za referencijalne i leksičke praznine uvjetovane razlikama u konceptualizaciji i kategorizaciji tijela među različitim jezicima. Naime, različiti dijelovi tijela imaju različit stupanj kognitivne istaknutosti. To znači da su neki dijelovi tijela kognitivno istaknutiji i prema tome prepoznatljiviji te su važniji, perceptivno i/ili funkcionalno i kulturno relevantniji, pa govornici imaju o njima više znanja i riječi, dok su drugi manje istaknuti i poznati (Nikolić-Hoyt 2014: 19). Za neke, a to su uglavnom manje diskretni dijelovi tijela razmjerno niskog stupnja kognitivne istaknutosti, ne nalazimo leksičkih dokaza. Postojanje leksičkih i/ili referencijalnih praznina ovisno je međutim velikim dijelom o sociokulturnom kontekstu.

Potaknuta dotadašnjim istraživanjima, a povodom *Dana otvorenih vrata* Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti vodila sam u studenome 2019. u Zavodu za lingvistička istraživanja HAZU radionicu pod naslovom *Postoji li konačan popis dijelova čovječjega tijela?* U radionici su sudjelovali učenici dviju zagrebačkih gimnazija te naknadno i grupa novinara, urednika i producenata Obrazovnog programa Hrvatskoga radija u emisiji *Jezik i predrasude*, u trećem nastavku serijala o konceptualnoj leksikografiji posvećenog *Somatskome tezaurusu hrvatskoga jezika* (od 21. siječnja 2020.).

Odgovarajući na pitanje kako bi imenovali dio tijela koji se nalazi između dviju obrva, za koji u hrvatskome standardu nema odgovarajućeg imena,² sudi-

² Iako u suvremenome hrvatskom standardnom jeziku ne postoji riječ kojom bi se imenovao somatski koncept MJESTO/RAZMAK IZMEĐU DVIJU OBRVA, latinski *intercilium*, u nestandardnim stilovima ili pak u narodnim pjesmama nalazimo više različitih leksičkih dokaza.

onici su predložili nemalen broj riječi, igrajući se tvorbenim i značenjskim potencijalima hrvatskoga jezika. Kao što ćemo vidjeti iz priloženih rezultata koji imaju tek ilustrativan karakter lišen ozbiljnoga kvantifikacijskog instrumentarija, ludičko poigravanje imenovanjem iznjedrilo je veći broj označitelja različitih pozadinskih predodžbenih shema, koje svjedoče o različitim strategijama imenovanja istoga koncepta. Popis prijedloga koji su bili obogaćeni živopisnim ilustracijama donosi se kumulativno u formi dviju tablica prema Nikolić-Hoyt (2020: 74-76).

Tablica 1. Jezična radionica – gimnazijska dob

SOMATSKI KONCEPT: MJESTO IZMEĐU DVIJU OBRVA	LEKSIČKI DOKAZ	FREKVENCIJA
	<i>međubrvlje</i>	16
	<i>međubrvni prostor</i>	5
	<i>međob</i>	4
	<i>obrvno raskrižje</i>	4
	<i>mršnica</i>	3
	<i>sredobrv</i>	3
	<i>nadnosna točka</i>	3
	<i>obrvnica</i>	2
	<i>međuočje</i>	2
	<i>međubrvnica</i>	2
	<i>obrvni put</i>	2
	<i>čupnica</i>	2
	<i>središnjica</i>	1
	<i>centrus</i>	1
	<i>centro-okulus</i>	1
	<i>međubrv</i>	1
	<i>međubrvak</i>	1
	<i>mobrve</i>	1
	<i>međubrvna točka</i>	1
<i>interobrv</i>	1	
<i>putobrv</i>	1	

Primjerice, Marcel Kušar je (p)opisujući folklorno blago jezika hrvatskoga u južnoj Dalmaciji zabilježio riječ *povije* u značenju ‘onaj prostor, više nosa, gdje se obrve sastavljaju’ (Kušar 1993: 67). S druge strane, u hrvatskim se narodnim pjesmama u istome značenju javlja posve druga riječ: *Puče puška iz zelenog luga / I pogodi Fejzu momče mlado / Među oči, gdje manju sastavlja* – »Manja« je ono mjesto među obrvama, koje se nabere, kad se čovjek srđi ili duboko razmišlja (Hrvatske narodne pjesme X 1942: 57-58). S druge strane, u medicinskoj literaturi nalazimo naziv *glabela* od lat. *glabellus* ‘gladak; možda i koji nema dlaka’. *Hrvatski jezični portal* definira *glabelu* kao ‘glatku udubinu u središnjoj liniji čela između lukova čeone kosti’.

	<i>obrvlje</i>	1
	<i>nadnosje</i>	1
	<i>iznadnošje</i>	1
	<i>ispodčelje</i>	1
	<i>ispodčelnica</i>	1
	<i>podčelje</i>	1
	<i>čelonos</i>	1
	<i>nosčelo</i>	1
	<i>sastajnik</i>	1
	<i>križnica</i>	1
	<i>ciljarnica/ciljačnica</i>	1
	<i>cici mici</i>	1
	<i>razmovlje</i>	1

Tablica 2. Radioemisija – odrasli

	LEKSIČKI DOKAZ	FREKVENCIJA
SOMATSKI KONCEPT: MJESTO IZMEĐU DVIJU OBRVA	<i>međuočevlje</i>	1
	<i>međuočje</i>	1
	<i>međubrvlje</i>	1
	<i>medobrvlje</i>	1
	<i>nadnosnica</i>	1
	<i>predsinuslje</i>	1
	<i>predpametnik</i>	1
	<i>podčelo</i>	1
	<i>središnjica</i>	1
	<i>centar</i>	1
	<i>čukica</i>	1

Ne upuštajući se u produbljeniu analizu gore iznesenih prijedloga i njihova potencijalnog terminološkog statusa – jer takvo bi vrednovanje u svakom slučaju nadilazilo okvire ovoga rada – možemo se složiti da među različitim pokušajima imenovanja MJESTA/RAZMAKA IZMEĐU DVIJU OBRVA nalazimo zanimljivih i iskoristivih naziva. Neki su, doduše, rubni i motivacijski nedovoljno transparentni (primjerice, *čukica*, *cici-mici*), no takvih je primjera malo. Uz naziv *ciljarnica/ciljačnica* nalazimo dodatno i zapravo nužno tumačenje: ‘u filmu ma metak uvijek završi na tom mjestu’. Vezano uz tvorbene modele lako je primijetiti da su najzastupljenije prefiksno-sufiksne tvorbe (*medobrvlje*, *među-*

obrvlje, međuobrvak, međuočje, međuočevlje, nadnosje, iznadnošje, podčelje, ispodčelnica, predpametnik), naročito one nastale dodavanjem sufiksa *-je* već prefigiranoj tvorbenoj osnovi. Sufiks *-je* (također i u svim svojim inačicama nastalima prema pravilima jotacije) ima zbirno značenje te se rabi i u tvorbi od imenica koje znače dijelove tijela kojih je više od jedan: *mišićje* ‘ukupnost mišića tijela, splet mišića’, *staničje* ‘skup stanica živih bića različita sastava’, *žilje* ‘ukupnost žila’ (Nikolić-Hoyt 2020: 77). Prefiksarno-sufiksarna tvorenica *međuobrvlje* prijedlog je najvećeg broja ispitanika.

S druge strane, različite strategije imenovanja upućuju na različite vidove konceptualizacije, utemeljene na perceptivnoj, funkcionalnoj odnosno kognitivnoj istaknutosti kojega svojstva MJESTA/RAZMAKA IZMEĐU DVIJU OBRVA. Drugim riječima, različite riječi odnosno leksički dokazi orječuju različite aspekte konceptualiziranog iskustva, obrazujući nekoliko različitih skupina:

I. prema mjestu odnosno položaju (*mjesto, prostor, točka, put*)

a. u odnosu na obrve – **između** – (*međuobrvlje, međuobrvak, međuobrvnica, međob, međobrv, interobrv, medobrvlje, mobrve, međuobrvni prostor, međuobrvna točka*)

b. u odnosu na oči – **između** – (*međuočje, međuočevlje*)

c. u odnosu na obrve/oči/lice? – **u sredini** (*sredobrv; centro-okulus, centrus, centar, središnjica, obrvno raskrižje*)

d. u odnosu na čelo – **ispod** – (*podčelje, ispodčelje, ispodčelnica; čelonos*)

e. u odnosu na nos – **iznad** – (*nadnosje, iznadnošje, nadnosnica, nosčelo, nadnosna točka; predsinuslje*)

f. u odnosu na mozak (*pamet*) – **ispred** – (*predpametnik*)

II. prema funkciji, koja je međutim neodvojiva od mjesta:

a. gdje se tko križa (*križnica*)

b. gdje se tko mršti (*mršnica*)

c. gdje se što čupa (*čupnica*)

d. gdje se što sastaje (*sastajnik*)

III. prema asocijativnome potencijalu (*cici-mici; čukica; ciljarnica*)

Premda nalazimo i leksičke dokaze koji svjedoče o tome da pojedini ispitanici konceptualiziraju MJESTO/RAZMAK IZMEĐU DVIJU OBRVA kao dio tijela koji zajedno s obrvama čini jednu konceptualnu cjelinu pa otuda i *obrvnica* i

obrvlje, ipak se *međubrvlje* nameće kao najčešće, a položaj toga dijela tijela koji je **između obrva** kao najistaknutije svojstvo (Nikolić-Hoyt 2020: 77-78).

Kao što smo vidjeli, različiti su kognitivni i tvorbeni procesi, obodreni razigranim stvaralačkim ludizmom, u sve tri skupine ispitanika otkočili bogatu leksičku produkciju, lišenu normativnih ograničenja i purističkih pobuda. Jezična se igra ovdje iscrpljuje u izazovu, slobodi i zadovoljstvu stvaranja, koje je dakako uvijek uronjeno u širi društveni okvir, ali u ovome slučaju izvan okrilja vlasti, to jest hrvatskog preskriptivizma.

3. Svrgavanje ludizma i pobjeda ideologije

Kad sam međutim prošle godine, na predavanju u sklopu ciklusa ZNANOST U ŽARIŠTU kojim Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti predstavlja rad svojih znanstvenoistraživačkih jedinica, ponovo govorila o referencijalnim i leksičkim prazninama u somatskome vokabularu hrvatskoga jezika, osvrnula sam se i na spomenutu radionicu, istaknuvši u prvi plan upravo ludičku komponentu imenovanja. No, nakon što su domaći mediji prenijeli ne odviše preciznu ni točnu vijest o predavanju,³ usredotočivši se isključivo na ekskurs o radionici, uslijedila je burna reakcija regionalnih portala koji su svojom interpretacijom razigranom pokušaju stvaranja novih riječi dodali eksplicitno ideološku dimenziju. Hlapljenje ludizma u korist ideologije jasno se ogleda već u samim naslovima: *HRVATI OPET SMIŠLJAJU NOVU REČ! Fali im naziv za deo IZMEĐU OBRVA, lista predloga je URNEBESNA, slušajte SAMO OVO!* (espresso.co.rs), *MEĐUOBRVLJE, OBRVNO RASKRIŽJE, ČELONOS ... Hrvatski naučnici smišljaju naziv za prostor između dve obrve, a lista predloga je urnebesna* (blic.rs), *MUKE HRVATSKIH NAUČNIKA Istražuju kako nazvati prostor između dve obrve* (penzionisani.bizportal.rs), *LISTA PRIJEDLOGA JE URNEBESNA: Hrvatski naučnici smišljaju naziv za prostor između dvije obrve* (vecernjenovosti.ba), *Međuocje, čupnica, ciljarnik: Hrvati traže riječ za prostor među obrvama, a prijedlozi su ludilo* (oslobodjenje.ba), *Održali predavanje: Hrvatski naučnici istražuju kako nazvati prostor između dvije obrve – međubrvlje ili...?* (bl-portal.com). Nije teško uočiti da su razigrane tvorbe mlađahnih ispitanika zadobile ovdje status purističkih ispada, kojih dakako ima, kadgod ludizam postane sredstvo političkog projekta.⁴

³ Nekoliko hrvatskih portala, koji se navode u popisu izvora i literature, prenijelo je pogrešnu informaciju prema kojoj se u Dalmatinskoj zagori područje između obrva naziva *povir*, umjesto *povije*, a u *germanskim jezicima postoje različiti pojmovi za prste na rukama i nogama dok ih u slavenskim nema*. Posrijedi su naravno različite riječi za prste na rukama i nogama kao posljedica razlika u konceptualnoj segmentaciji tijela među različitim jezicima.

⁴ Nakon objava u hrvatskim medijima i kao posljedica po svemu sudeći stvaralački poticajne teme, počeli su se javljati i novi prijedlozi i potvrde leksičkih dokaza: *mrska* (Poljica, iz-

IZVORI I LITERATURA

Coulmas, Florian 2005. *Sociolinguistics: the study of speaker's choices*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hrvatske narodne pjesme X: Haremske pričalice i bunjevačke groktalice. 1942. Zagreb: Matica hrvatska.

Kušar, Marcel 1993. *Narodno blago*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Nikolić-Hoyt, Anja 2014. *Tezaurusni portret čovječjega tijela*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Nikolić-Hoyt, Anja 2016. Simbolički aspekti uporabe suvremenoga engleskog jezika: konstruiranje prestižnih i poželjnih identiteta. U: T. Pišković, T. Vuković (ur.) *Drugi: Alteritet, identitet, kontakt u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagrebačka slavistička škola, 175–184.

Nikolić-Hoyt, Anja 2020. Ludička komponenta imenovanja. U: I. Brač, A. Ostroški Anić (ur.) *Svijet od riječi: terminološki i leksikografski ogledi*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 67–80.

Starčević, Anđel, Mate Kapović, Daliborka Sarić 2019. *Jeziku je svejedno*. Zagreb: Sandorf.

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/kako-nazivamo-podrucje-između-dviju-obrva-jedna-hrvatska-lingvistica-ima-nekoliko-interesantnih-prijedloga-15345882/> pristupljeno 16.06.2023.

<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/za-neke-dijelove-tijela-jos-uvijek-nemamo-naziv-znate-li-sto-je-manja-20230615/> pristupljeno 16.06.2023.

<https://www.nacional.hr/znate-li-kako-nazivamo-podrucje-između-dviju-obrva/> pristupljeno 16.06.2023.

<https://www.espreso.co.rs/svet/hrvatska/1307363/hrvati-smisljaju-rec-za-deo-između-obrva/> pristupljeno 16.06.2023.

<https://www.blic.rs/vesti/svet/hrvatski-naucnici-traze-naziv-za-prostor-između-dve-obrve/lssxdck/> pristupljeno 16.06.2023.

<https://penzionisani.rs/moj-hobi/muke-hrvatskih-naucnika-istrazuju-kako-nazvati-prostor-između-dve-obrve/> pristupljeno 16.06.2023.

<https://vecernjenovosti.ba/187114/zabava/lista-prijedloga-je-urnebesna-hrvatski-naucnici-smisljaju-naziv-za-prostor-između-dvije-obrve/> pristupljeno 16.06.2023.

<https://www.oslobodjenje.ba/magazin/zanimljivosti/meduocje-cupnica-ciljarnik-hrvati-traze-rijec-za-prostor-medu-obrvama-a-prijedlozi-su-ludilo-869040/> pristupljeno 16.06.2023.

među Splita i Omiša), *kopilica* (sela u okolici Fojnice u Središnjoj Bosni); također i jedan neologizam: *obrvušće*, nastao srastanjem imenica *obrve* i *ušće*.

<https://www.bl-portal.com/zanimljivosti/odrzali-predavanje-hrvatski-naucnici-istrazuju-kako-nazvati-prostor-izmedju-dvije-obrve-medjuobrvlje-ili/>
pristupljeno 16.06.2023.

Anja Nikolić-Hoyt

Institute for Linguistic Research of the Croatian Academy of Sciences and Arts,
Zagreb

THE CREATION OF NEW WORDS BETWEEN LUDISM AND IDEOLOGY

Summary

The paper deals with ludism as an initiating mechanism for the creation of new words as well as an ideology that, for various extralinguistic reasons and often with a demarcative function, encourages the production of new words. It also touches upon the mutually interwoven relationship between ludism and ideology, which although different in nature exhibit a certain correspondence.

Key words: ludism, ideology, language games, newly coined words, prescriptivism.

811.163.41'373.43.45:[050+070.722]

811.163.41'373.43.45:[81'371+81'373.611]

<https://doi.org/10.18485/novorecje.2024.6.11.13>

*Рајна Драгићевић**

(Универзитет у Београду, Филолошки факултет)

ЦИЉАНО ГРАЂЕЊЕ НОВИХ РЕЧИ У НОВИНСКИМ КОЛУМНАМА

У овом тексту представљају се циљано грађене нове речи у колумнама српских колумниста. У првом делу рада износе се опште одлике околионализма и разлози због којих их колумнисти граде, а затим се представљају и коментаришу примери за околионализме настали различитим творбеним начинима. На крају рада износе се најважнији закључци који произлазе из анализе.

Кључне речи: околионализми, неологизми, колумне, циљано грађење нових речи, српски медији, српски језик.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА. Да би привукли пажњу читалаца који из деценије у деценију, па чак и из године у годину имају све слабију и кратко-трајнију концентрацију због обиља информација којима су изложени, новинари се боре различитим средствима, од којих је језичка експресивност њихових текстова једно од главних. Осмишљавање нових, експресивних речи постао је један од најважнијих адута у савременом новинарству. Има колумниста који за потребе сваког свог текста осмисле бар један околионализам. Колумне су лингвистима постале кључни извор за проналажење нових речи, а основна мотивација за њихово настајање није именовање нових предмета и појава (како се уобичајено мисли о функцији нових речи), већ експресивно изражавање.

Нове речи које се осмишљавају циљано, за потребе једног одређеног текста у којем треба дочарати неку појаву или, још чешће, снажан став колумнисте представљају околионализме, а они, заједно са потенцијалним речима, спадају у индивидуализме. То су језичка искакања која још увек не представљају неологизме. Да би постали неологизми, околионализми морају бити потврђени више пута од стране различитих аутора, у различи-

* rajnad@yahoo.com, ORCID 0000-0001-7833-1027.

тим изворима. Многе нове речи које се данас могу прочитати у новинским колумнама никада неће превазићи статус околионализма и прећи у статус неологизама.¹

Такви околионализми имају вишеструку улогу, а пре свега њима се шаље порука да аутора текста дубоко узнемирава тема о којој пише. Он покушава да остави утисак да у постојећем лексичком репертоару не може пронаћи реч са довољно снажном експресијом која би на прави начин осликала појаву о којој пише, па је приморан да изгради нову реч која ће верно пренети његов драматичан доживљај. У питању је психолошка стратегија – покушај да се узбуђење колумнисте пренесе и на читаоца. Узбуђења понекад и нема (нарочито оног које изазива потребу за грађењем нових речи), али колумниста новим, сензационалистичким речима шаље поруку да је тема заиста веома узбудљива и да текст зато заслужује да буде прочитан.

Околионализми колумниста на још један начин привлаче читаоца – новосаздане речи су по правилу духовите, занимљиве, оригиналне, представљају резултат језичке игре, која је постала веома популарна у XXI веку и значајно освежавају текст позивајући читаоца да се замисли над тим творевинама и задржавају његову пажњу на начин који може да се упореди са упадљивим, шљаштећим визуелним садржајима. Језик медија у XXI веку приморан је да се такмичи са сликама које доминирају у јавном простору, а главни адути у том такмичењу јесу атрактивне нове речи.

Никада као данас колумнисти нису имали толико изражену потребу да граде нове речи. Њихово грађење постало је нека врста новинарске моде, а оне саме постају заштитни знак лексичког стила одређеног новинара.

2. ТВОРБЕНИ НАЧИНИ У ЦИЉАНОМ ГРАЂЕЊУ НОВИХ РЕЧИ У КОЛУМНАМА. Колумнисти се у грађењу околионализма користе свим базичним творбеним начинама, а то су суфиксација, префиксација, слагање, али и неким творбеним начинима који су у новије време постали нарочито продуктивни, као што је сливање.

2.1. БЛЕНДИРАЊЕ (СЛИВАЊЕ). Емоција коју аутори најчешће изражавају индивидуализмима јесте незадовољство, протест, озлојеђеност, огорченост политичком ситуацијом у земљи или неком манифестацијом лоше духовне климе у Србији. Тако је, на пример, један аналитичар толико огорчен чињеницом да су неки студенти пребијени у Новом Саду да оне који су на те младе људи дигли руку он не може да назове *батинашима* јер му је то преблаго, па укршта врло експресивну разговорну реч *вуциба-*

¹ О околионализмима, индивидуализама и њиховом односу према неологизмима исп. Драгићевић (2018а: 228–248).

тина с лексемом *батинаш* и тако добија нову реч *вуџибатинаш* [*U zaletu reprize kampanje za pospešenje nataliteta, neki vucibatinaši tuku studente u Novom Sadu* (М. Шелић, *Danas*, 27. 09. 2024)].

Један колумниста пожелео је да искаже свој презир према владавини америчког председника Доналда Трампа, па је његову владавину назвао *трампокалипса* [*Trampokalipsa ili ne?* (А. Кишјухас, *Danas*, 20. 11. 2016)]. Важна карактеристика околионализама у српским медијима јесте претеривање и потреба за сензационализмом. Лексема *трампокалипса* настала је сливањем именица *Трамп*² и сензационалистичке речи *апокалипса*.

Новинар дневног листа *Данас* на експресиван начин изразио је идеју о немогућности опстанка југословенства, осмисливши за ту неодрживу појаву реч *утопија* (З. Пановић, *Danas*, 6. 01.2018). Она је настала сливањем лексема *Југославија* и *утопија*.

За разлику од свих наведених сливеница које имају ниску фреквенцију и обично се појављују у само једном тексту одређеног колумнисте, има и оних које се употребљавају чешће јер су и други новинари учили њихову експресивну вредност. У такве сливенице спадају, на пример, *дновинарство* и *дновинар*, које су настале сливањем именица *дно* и *новинарство*, односно *дно* и *новинар*. Прву потврду за ову бленду пронашли смо 1. августа 2017. године у часопису *Noizz*, а данас их има скоро десет, што је необично за сливенице. Осим високе експресивности, разлог за ширење ове лексеме видимо и у њеној прозирности, што се не може рећи за све сливенице (исп. Драгићевић 2022). Чињеница да се лако прихвата и шири могла би довести овај околионализам на стадијум неологизма.

Сливенице или бленде веома су популарне последњих деценија. За њихово настајање нема строгих правила јер се без одређених законитости узимају делови двеју речи од којих се гради нека трећа. Изостанак строгих правила за њихово настајање одваја их од осталих творбених начина. Према нашем мишљењу (Драгићевић 2022), блендирање је вид језичке игре која се знатно разликује од творбених начина као што су суфиксација или префиксација. „Појава blendi u raznim jezicima, укључујући i one genetski i tipološki nesrodne, privukla je tokom poslednjih 10–15 godina rastuću pažnju lingvista različitih orijentacija, koji su u slivanju otkrili jedan doskora zanemарivan, teorijski fascinantан a metodološki izrazito složen predmet proučavanja” (Бугарски 2013: 21). Оцењујући сливање као начин за настајање нових ре-

² Много је околионализама настало различитим творбеним начинима од личних имена тренутних политичара. Пошто они неће заувек владати, јасно је да такве речи неће дуго опстати. Ево неколико примера оз текстова српских колумниста: *сашизам*, *вучићевићлијада*, *трамподан*, *путиноидан*, *вучићишизам*, *елвисружичаст*, *надвучићавање*, *северинизација*, *Бане Бумбар-опозиција*, *ђуканизам*, *последњукановићевски*, *ђуканлија*, *чочићаст* итд.

чи, Р. Бугарски (2013: 97), први српски лингвиста који га је систематски описао и посветио му књигу, констатује да „*što se tiče pojedinačnih realizacija u vidu neobičnih verbalnih tvorevina, svaki čitalac moći će za sebe da oceni koje od njih smatra banalnim pomodnim novotarijama, čak apsurdnom verbalnom nedonoščadi, a koje možda istinski uspelim, duhovitim i izazovnim kreacijama.*“ Ни аутор овог рада неће оцењивати успешност творбе околионализма српских колумниста, ни оних насталих сливањем, као ни осталих, јер је наша намера да скренемо пажњу на социолингвистичку страну феномена изразите потребе за циљаним грађењем нових речи како би се на експресиван начин исказао однос према феноменима. Посебно скрећемо пажњу и на запажање Р. Бугарског да се творба сливеница изразито повећава последњих година.

2.2. СУФИКСАЦИЈА. Незадовољан квалитетом и необјективношћу дневних новина у Србији, колумниста одлучује да најстарији дневни лист на Балкану назива *одштампотином* [*Политика и друге одштампотине* (С. Басара, Курир, 27. 07. 2024)]. На творбену основу глагола *одштампати* додао је пејоративни суфикс *-отина*, који има снажну експресивну вредност и подсећа на пејоративе *бљувотина*, *брљотина*, *дрљотина*, *мрљотина*, *цркотина*, *шкработина* и, пре свега, *измишљотина* и *умишљотина* (исп. Николић 2000). Колумниста је додавањем суфикса *-отина* на творбену основу рачунао на изазивање код читалаца асоцијативне везе с већ постојећим именичким низом, па је тиме Политику коју је назвао *одштампотина* окарактерисао свим негативним карактеристикама које поседују *измишљотина*, *умишљотина*, *шкработина*, *бљувотина*, *брљотина*. У изазивању асоцијативних веза у језичкој меморији читалаца и лежи ефектност језичке игре којој прибегавају колумнисти градећи нове речи.

Суфиксоид *-оид* (према грч. *eidos* вид, узор) има значење сличности с оним што је именовано мотивном речју (Лопатин и Улуханов 2016; Клајн и Шипка 2007). Е. Корјаковцева (2016) запазила је да се овај формант све чешће користи у руском, пољском и чешком језику у грађењу пејоративних именица које означавају особе налик на политичаре или друге јавне личности по некој њиховој негативној особини (нпр. рус. *жириноид* (← *Жириновский*), пољ. *tuskoid* (← *Tusk*), чеш. *zemanoid* (← *Zeman*). Наше истраживање из 2017. године (Драгићевић 2018б) показало је да се у српском језику овај суфиксоид у то време још увек није користио за грађење таквих пејоратива, али да се њихово настајање може претпоставити и очекивати. И заиста, није било потребно дуго чекати а околионализми на *-оид* или *-оидан* почели су да се нижу у колумнама. Навешћемо неколико примера: *путиноидан* (Danas, 28. 1. 2018), *палмоидан* (Danas, 28. 1. 2018), *данасоид*, *напредноид* (Д. Петровић, Danas, 8.11. 2018), *чомићоидан* (Д. Митровић, Danas, 14. 2. 2020), *тинкоидан* (А. Дикић, Danas, 2. 06.2020), *аморалоид* (Ч.

Копривица, 6. 09. 2023). Ова последња именица која означава аморалну особу, а не особу „сличну аморалу” показује да формант *-оид* шири своју употребу и користи се и у грађењу пејоративних именица које не означавају сличност с појмом у творбеној основи. И именица *аморалоид*, али и све оне које означавају нечију сличност с неким, треба да произведу и асоцијативну везу са фреквентном именицом *монголоид*, која се у разговорном језику користи као пејоративно именовање не само за ментално болесне особе, већ за било коју особу према којој говорник жели да искаже омаловажавање. Употребом именица на *-оид* шаље се двострука увреда – особа подсећа на личност чије име стоји у творбеној основи, али подсећа и на монголоида. Тиме се, даље, шаље увреда и особи чије име је у творбеној основи ових именица. Важна одлика пејоративних именица на *-оид*, али и многих других које обрађујемо у овом раду јесте њихова асоцијативно-семантичка полицентричност. Семантика њиховог основног значења заснована је на вишеструким порукама које асоцијативно побуђују код прималаца поруке. Те асоцијације је могуће произвести само код говорника којима је српски језик матерњи јер су базиране на бројним језичким и ванјезичким знањима представника српске лингвокултуролошке заједнице. Преводивост ове лексике никада не може бити потпуна.

2.3. ПРЕФИКСАЦИЈА. Као што смо се уверили у великом броју примера који су до сада наведени, експресивност нових речи постиже се снажним асоцијативним везама са другим постојећим лексемама. Тако је један колумниста, играјући се са општепознатим лексемама *надчовек* и *надљуди*, формирао лексему *подљуди* [*Они гледају на људе из крајишких, козовских и шумадијских села и варошица као на нижа бића, као на подљуде* (С. Антонић, Правда, 10. 12. 2021)].

Формант *пост-* постао је популаран за изражавање модерних идеологија, а нарочито је постао популаран након избора лексеме *постистина* за реч године, па се и један аналитичар њиме послужио у грађењу оказионализма *постприступ* [*Бројна гостовања угледних и мудрих икона помодних 'пост' приступа сасвим су засенила аутоколонијално интелектуално утрнуће на Институту* (З. Ћирјаковић Стање ствари, 6. 08. 2020, преузето из Печата)]. Овај формант и многи префиксоиди, па чак и префикси, у новије време осамостаљују се као посебне речи преузимајући функцију придева или прилога. Тако и колумниста у наведеном примеру пише *пост* као посебну реч која се понаша као непроменљиви придев уз именицу *приступ*.

У грађењу оказионализама посебно су популарни префиксоиди који означавају висок интензитет, јер се њима постиже колумнистима толико потребно преувеличавање и сензационализам: *гигаконференција* (Danas, 6. 6. 2017), *турбопатриотски* (Danas, 18. 9. 2017), *турбоевропски* (Danas, 18. 9. 2017), *турбозагађујући* (Danas, 26. 01. 2020).

2.4. СЛАГАЊЕ. Међу okazjiонализмима у колумнама има доста примера за слагање. Повезујући прилог *мило* са пејоративним глаголом *булазнути*, колумниста гради парадоксалан и зато духовит и врло експресиван глагол *милобулазнути*: *Zna da nađe svaki Vođin govor da tu milobulazni pred spravanje i za dobrojutrenje* (М. Шелић, *Danas*, 1. 07. 2022). Употреба прилога *мило* је иронична. Скоро сви okazjiонализми у језику колумниста имају пејоративно значење, а скоро све лексеме са значењем пожељних појава користе се иронично.

Колокација *једва уредити* дала је сложени придев *једвауређен*: *Migranti se moraju podeliti na one prljave zle siromašne i na našu braću s parama kojima ćemo bratski da izdamo jedvauređene šupe za petsto evra* (М. Шелић, *Danas*, 1. 07. 2022).

Именице *челуст* и *грис* сједињене су у okazjiонализму *челустгрис*: *Na nama je da obzinemo udicu punim čeljustgrizom i razgalavimo se tačno po planu i programu* (М. Шелић, *Danas*, 1. 07. 2022).

Оваква спајања прилога и глагола, придева и именица, двеју именица итд. долазе у српски језик као утицај из енглеског језика и представљају једну нову тенденцију у стварању квазиречи које понекад садрже и неколико речи, што никако није у складу с творбеним принципима у српском језику.³

2.5. КОМБИНОВАНА ТВОРБА. Такозвана комбинована творба, под којом се подразумева настајање речи коришћењем двају творбених начина – префиксацијом и суфиксацијом или слагањем и суфиксацијом, представља такав модел творбе који подразумева улагање више креативне енергије, али српски колумнисти су дорасли и овом творбеном начину.

Колумниста се подсмева симболици која се везује за косовски мит, као и глумици која га пропагира и од именице *божур* гради глагол *избожурити*, додајући префикс *из-* и глаголски суфикс *-u(mu)*: *To bodri ljude da poginu sanjajući da im možda čak prava Ivana Žigon izbožuri na sahrani* (М. Шелић, *Danas*, 5. 08. 2022).

Исти колумниста од именице *санкција* гради глагол *насанкцијати* додајући творбеној основи мотивне речи префикс *на-* и суфикс *-a(mu)*: *Grejeto se pravljjenjem dece ako u međuvremenu nasankcijamo i ljutnemo brata Putina* (М. Шелић, *Danas*, 3. 06. 2022).

³ Ево неколико примера за ту појаву: *То је тако еспесовскобајатовићевски!* (*Danas*, 6.11. 2017). ... од тих *у-исти-кош* утрпаних жена (А. Кишјухас, *Danas*, 23. 7. 2017). ...само је екстремни пример антнаучног, псеудонаучног и популистичког „уради сам“ *размишљања* (А. Кишјухас, *Danas*, 22. 12. 2019).

Уместо да употреби глагол *разорити* или *уништити*, колимниста је осмислио и употребио знатно ефектнији и експресивнији глагол *упарампарчати*: *Izgubiće samo onaj ko načini potez zbog kojeg se kula narokon ура-рампарча* (М. Шелић, *Danas*, 3. 06. 2022).

3. ЗАКЉУЧЦИ. На основу грађе коју смо представили у овом раду могу се извући следећи закључци.

Прво. Током XXI века, грађење циљаних нових речи постало је пожељно у изражавању колумниста. Оказионализми представљају своје ауторе као духовите, интелигентне, сензуалне, креативне личности и разликују их једне од других. Разлог за циљано грађење нових речи видимо у жељи да се привуче пажња читалаца коју перманентно умањују визуелни садржаји. Главно језичко средство у борби са сликама јесу нове речи.

Друго. Грађа указује на чињеницу да су ауторски оказионализми увек лексеме са пејоративним значењем, које служе за омаловажавање идеолошких противника, њихових ставова и активности. Изненађујуће је да међу новим речима нема оних које служе за афирмативну оцену. Ако се приликом грађења нових речи употребе основе речи са значењем пожељних појава, онда им се придаје иронично значење.

Треће. Колумнисти се служе свим творбеним начинима којима се граде деривати у српском језику. У раду смо показали примере за суфиксацију (и суфиксоидацију), префиксацију (и префиксоидацију), слагање, комбиновану творбу и сливање.

Четврто. Колумнисти често граде нове речи за појмове који су у српском језику већ именовани јер желе да их назову на експресивнији начин (нпр. *упарампарчати* уместо *растурити*).

Пето. Комуницирајући са својим читаоцима употребом оказионализама, колумнисти рачунају на њихову асоцијативност. Многи индивидуализми сабирају у својој семантици више порука, тј. они су асоцијативно-семантички полицентрични (нпр. када колумниста новине назове *одштампотином*, он очекује да та лексема произведе асоцијацију и на *бљувотину*, *брљотину*, *измишљотину* итд., а не само асоцијацију на одштампано штиво).

Шесто. Многи оказионализми настају из потребе за претеривањем и сензационализмом, чиме се привлачи пажња читалаца (нпр. *турбопатриотски*, *гигаконференција*).

Седмо. Аутор овог текста има амбивалентан став према оказионализмима колумниста. На једној страни, ове лексеме освежавају медијски текст и представљају колумнисте као оригиналне, креативне и интелигентне људе, а са друге стране, оваквом лексиком се снижава новинарски стил и приближава се разговорном језику.

ЛИТЕРАТУРА

- Бугарски 2013: Ranko Bugarski, *Sarmagedon u mesopotamaniji*, Београд: XX век.
- Драгићевић 2018а: Рајна Драгићевић, *Српска лексика у прошлости и данас*, Нови Сад: Матица српска, 2018.
- Драгићевић 2018б: Рајна Драгићевић: Неке тенденције у творби речи у савременом српском језику (*Језици и културе у времену и простору VII/2*, тематски зборник, уреднице Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић, коуреднице: Јасмина Дражић, Јелена Ајџановић, Нови Сад: Филозофски факултет, 63–71, 2018.
- Драгићевић 2022: Рајна Драгићевић: Мотивација, творба и значење српских сливеница, *Новоречје IV*, број 6, 2022, 63–74.
- Клајн 2002: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику 1*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Клајн 2003: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику 2*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Клајн и Шипка 2007: Иван Клајн и Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј.
- Корјаковцева 2016: Е. И. Корјаковцева, *Очерки о языке современных славянских СМИ (семантико-словообразовательный и лингвокультурологический аспекты)*. Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach.
- Лопатин и Улукханов 2016: В. В. Лопатин, И. С. Улукханов, *Словарь словообразовательных аффиксов современного русского языка*, Москва: Издательский центр «Азбуковник».
- Николић 2000: Мирослав Николић, *Обратни речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за српски језик САНУ; Београд: Палчић.

Рајна Драгичевич

Универзитет в Белграде, Филологически факултет

ЦЕЛЕНАПРАВЛЕННОЕ СЛОВООБРАЗОВАНИЕ НОВЫХ СЛОВ В ГАЗЕТНЫХ КОЛОНКАХ

Резюме

В этой статье представлены целевые новые слова в колонках сербских журналистов. В первой части статьи представлены общие характеристики окказионализмов и причины, по которым журналисты их строят, а затем приво-

дятся и комментируются примеры окказионализмов, созданных разными словообразовательными способностями. В конце статьи представлены наиболее важные выводы, вытекающие из анализа.

Ключевые слова: окказионализмы, неологизмы, колонки, целенаправленное словообразование новых слов, сербские СМИ, сербский язык.

*Đurđa Jovanović Padejski**

(PhD Student, Arizona State University, Tempe)

PRIMERI LEKSIČKOG INŽENJERINGA U DISKURSU O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE U MEDIJIMA NA ENGLESKOM JEZIKU¹

Новоречје, 2024, бр. 11

Ovaj rad ispituje ulogu jezika u oblikovanju diskursa o zaštiti životne sredine, sa fokusom na leksički inženjering u medijima na engleskom jeziku. Koristeći šest intervjua sa novinarima uglavnom američkih vodećih medija, studija identifikuje ključne termine i fraze iz oblasti klimatskih promena. Analiza pokazuje kako korporacije, vlade i mediji, strateški upotrebljavaju ove termine da bi oblikovali javno mnjenje, informisali, ili umanjili alarmantnost i složenost problema u oblasti životne sredine. U ovom radu se tvrdi da je razumevanje nijansi jezika koji se koristi u komunikaciji na ovu temu ključno za omogućavanje javne rasprave i promocije efektivnih rešenja ekoloških problema. Leksički inženjering u diskursu o zaštiti životne sredine ovde ćemo obraditi tako što ćemo prvo razmotriti opšte karakteristike ovog diskursa u medijima, korporacijama i vlasti. Nakon toga pažnja će biti usmerena na upotrebu naučnih termina. U centralnom delu rada govorićemo o ključnim rečima ovog diskursa i načinu na koji one postaju oruđe leksičkog inženjeringa.

Ključne reči: klimatske promene, globalno zagrevanje, ugljen-dioksid, voda, fosilna goriva, zarobljavanje ugljen-dioksida, ugljen-dioksid krediti, prirodan gas, metan gas, neobnovljivi resursi, fosilna goriva.

* djurdja.jovanovic@asu.edu; ORCID: 0000-0003-0571-6844.

¹ Ovaj rad je nastao u okviru šireg istraživanja o semantičkim odlikama najvažnijih termina u izveštavanju o životnoj sredini u američkim medijima i medijima na engleskom jeziku, što je predmet teze autora na magistarskim studijama Lingvistike i primenjene lingvistike na Katedri za engleski jezik Državnog univerziteta u Arizoni. Istraživanje ne bi bilo moguće bez saradnje šest novinara američkih i britanskih medija (Aryn Baker, Time; Jake Bittle, Grist; Beth Daley, Conversation; Dharna Noor, Guardian; Erica Gies, independent journalist and author of "Water Always Wins"; Sabrina Shankman, Boston Globe), koji su pomogli u pripremnoj fazi istraživanja i pružili informacije na osnovu kojih je ovaj rad napisan. Više o tome na www.greennoisefilter.com

Uvod

U sada već poznatom poslednjem videu² objavljenom na društvenoj mreži Instagram, Dejvid Atenborou (engl. *David Attenborough*) je rekao da je spas planete sada pitanje (u bukvalnom prevodu) komunikacija, odnosno razumevanja problema dovoljnog broja ljudi koji će doneti dobre odluke. Međutim, kada se pogleda bliže, taj komunikacijski izazov nije jednostavan, iz nekoliko razloga koji će biti predstavljeni u ovom radu.

Prema izveštaju *Climate Change in the American Mind* koji je objavio Program za komunikacije klimatskih promena na Jejl univerzitetu, iako preko sedamdeset odsto građana Amerike veruje da se klimatske promene dešavaju, čak šezdesetpet odsto njih nikada ili skoro nikada ne diskutuje na tu temu sa svojim ukućanima.

Procedura

U istraživanju čiji je cilj bio da se razumeju najveći problemi u izveštavanju o životnoj sredini i da bi se informisalo istraživanje na temu semantičkih odlika ključnih termina na temu zaštite životne sredine u (uglavnom) američkim vestima, izabrani su novinari čija je osnovna specijalizacija ekologija iz vodećih medija na engleskom jeziku (*Guardian*, *Time*, *Conversation*, *Grist*, i *Boston Globe*). Razgovori su vođeni krajem 2023. i početkom 2024. godine.

Intervjui su bili delimično-strukturirani. Svi učesnici su odgovorili na dva identična pitanja. Jedno je bilo da nabroje ključne termine (Prilog 1) i drugo pitanje je bio eksperiment slobodnih asocijacija³. Ostala pitanja su manje ili više pratila slobodniju formu intervjuja. Uz sve ostale informacije relevantne za to istraživanje, prikupljeni su i podaci o jezičkom inženjeringu relevantni u ovom radu. Izdvojeni su glavni elementi koji po njihovom mišljenju imaju kritični uticaj na to kako će određene teme biti formulisane i predstavljene javnosti. Ovaj rad će se fokusirati na najprominentnije primere čija relevantnost prevazilazi lokalni američki diskurs i koji se ponavljaju i u drugim jezičkim okruženjima. Predstavićemo semantičke celine formirane oko termina i frazeologizama koje su sagovornici naveli kao najrelevantnije u ovom trenutku. U toku istraživanja je korišćen i Korpus savremenog američko-engleskog jezika i *Google Books Ngram Viewer*.

² Video objavljen na društvenoj mreži Instagram, vidi <https://www.instagram.com/tv/CHAIIm2sHSQZ/?igsh=MXNleWE2ZzFjZmE0ZQ==>

³ Intervjui dostupni na www.greennoisefilter.com

Diskurs medija

Problemi životne sredine nisu sami po sebi razumljivi - očigledno su proizvod društvenog konstrukta iako se bave "prirodnim" objektima, a teškoće sa razumevanjem koncepata, znanja i značenja su fundamentalni deo problema u donošenju propisa i zakona iz oblasti životne sredine (Feindt i Oels 2005). U radu *Does Discourse Matter* autori dokazuju da artikulacija ekološkog problema oblikuje kako i da li će problem biti rešavan (Feindt i Oels 2005), što praktično znači da je diskurs životne sredine, pre svega medijski diskurs, kritičan kada je pitanju donošenje zakona i propisa, koji oblikuju ljudske živote i ponekad prave razliku između života i smrti. Medijski diskurs se može posmatrati iz više različitih uloga, kao što je forma, struktura vlasništva, pritisak oglašivača, itd. U ovom radu analiza će biti fokusirana na jezik kojim se mediji služe da izveštavaju o životnoj sredini.

Jezik koji se koristi u novinskom izveštavanju igra važnu ulogu u oblikovanju javnog diskursa, formiranju percepcije građana i obrazovanju. Jezik u medijima ima dvostruku ulogu u tome kako građani razumeju probleme životne sredine, kako ih artikulišu i koje akcije preduzimaju povodom različitih ekoloških problema. Način na koji se izveštava o životnoj sredini može osnažiti građane da uspešno zastupaju svoje stavove i učestvuju u javnoj diskusiji, a isto tako može i da limitira sposobnost da se problemi razumeju u potpunosti, i samim tim da se teže identifikuje i problem i pristup rešenjima. Lingvistički izbori koji se naprave prilikom izveštavanja, kao što su specifični termini, fraze, metafore, uokviravanje, i ton koji se da tekstu, imaju ulogu u tome koliko će javnost efikasno i pravilno da odreaguje na probleme koji pogađaju životno okruženje.

Korporativni diskurs

Mediji dele javni diskurs sa međunarodnim korporacijama koje imaju marketinška odeljenja sa značajnim resursima za zeleni marketing, koja već decenijama aktivno rade na stvaranju percepcije o klimatskim promenama, individualnoj odgovornosti za proizvodnju ugljen-dioksida, merama za smanjenje procenta ugljen-dioksida, itd. Oni ulažu ozbiljne napore da uokvire teme na način koji će ublažiti ili odložiti protest javnosti zbog zagađenja, uništenja životne sredine i biodiverziteta ili promovisati tehno-optimizam (Strand et al. 2005) koji širi neopravdano verovanje u tehnologiju kao rešenje za zagađenje i klimatske promene (Baker 2023). Kompanije su takođe te koje promovišu laka i konačna rešenja problema koji su zapravo višeslojni i međusobno zavisni, suptilno umanjujući njihov značaj. Novinari koji se bave izveštavanjem o životnoj sredini (Noor 2024) ističu primere kao što su "čista energija" i "prirodni gas", izrazi koje korporacije koriste da odvrate pažnju od negativnih posledica koje proiz-

vode određeni izvori energije. Takođe, mnoge kompanije učestvuju u trendu poznatom kao ekomanipulacija reklamirajući svoje proizvode kao održive i prirodne, zahvaljujući nedostatku propisa za reklamiranje koji mogu da obuhvate sve semantičke nijanse koje postoje. Leksički inženjering u ovoj oblasti je nepresušan, jer se različiti izvori takmiče da artikulišu određene pojave i fenomene u skladu sa svojim interesima i kontekstualizuju ih u svoju korist. Oni uporno lansiraju određene termine i frazeologizme u javni diskurs dok ne postignu semantička pomeranja koje im ostavljaju mnogo bolji manevarski prostor za marketing evidentno neodrživog poslovanja, kao u slučaju fosilnih goriva. To rade tako što uporno povezuju željene fraze sa drugim već uspostavljenim frazama i vizuelnim sadržajima dok čitaoci ili gledaoci ne postanu indiferentni i prestanu da kritički analiziraju njihove poruke.

Diskurs vlasti

Vlade, naročito u autokratskim društvima, takođe koriste jezik da umanje značaj problema (Littlefield 2012), utiču na percepciju problema i prebace akcenat sa životne sredine na ekonomiju. Veoma često cilj je stvaranje atmosfere neodređenosti, nedorečenosti i nesaznatljivosti. Kompanije i vlade profitiraju od manjka preciznosti i jasnoće koji stvaraju ukupan osećaj da je složenost problema preuveličana, što rezultira gubitkom poverenja u naučne izvore koji se doživljavaju kao nedokučivi. Javnost je sklona da prihvati formulacije koje su jednostavnije, lakše se pamte i deluju realnije, jer je složenost prirodnog okruženja takva da zahteva fokus i posvećenost koju ljudi van uskog kruga eksperata nemaju. Ključni aspekt ove uzajamne dinamike je tenzija između ekonomskih interesa i zaštite životne sredine, najčešće uokvirena kao konflikt između “otvaranja radnih mesta” i “investicija”, i očuvanja prirode. Ovaj narativ, koji se često javlja u političkim kampanjama, može da utiče na to kako mediji izveštavaju o problemu. Kreirajući percepciju nužnosti da se izbalansiraju ekonomske potrebe sa interesima zaštite životne sredine, taj narativ može dovesti do razvodnjavanja osećaja hitnosti i izmeštanja odgovornosti. Mediji se u tom slučaju suočavaju sa izazovom kako da izveštavaju o problemu bez ublažavanja ekoloških interesa zarad balansiranja sa ekonomskim potrebama, istovremeno izbegavajući pojednostavljene interpretacije problema u kojima se radna mesta suprotstavljaju održivosti životne sredine (Shankman 2024).

Diskurs upotrebe naučnih termina

Nezaobilazna karakteristika informisanja na temu zaštite životne sredine je upotreba naučne terminologije. Malo poznati i komplikovani termini otežavaju posao novinara da izveštava istinito i objektivno, i istovremeno jasno i sažeto. Neki mediji, kao što je Gardijan, imaju poseban stilski pravilnik za izvešta-

vanje na temu zaštite životne sredine. Drugi smatraju da je dovoljno pridržavati se opštih principa novinarske etike i da posebna preskripcija stila nije neophodna.

Takođe, sveobuhvatni problem u komunikaciji na temu zaštite životne sredine, prevazilazi probleme medijskog izveštavanja i korporativne i političke propagande, i proizilazi iz same prirode predmeta. Termin biodiverzitet, iako fundamentalan za razumevanje problema, je nedovoljan da predstavi sveopštu povezanost elemenata u prirodi, njihovu neprestanu interakciju i nepredvidivost sistemskih reakcija na različitim nivoima. Naučnici su već dugo sigurni u vrednosti koje su alarmantne za ljudski i životinjski opstanak na planeti. Međutim kada pokušamo da shvatimo i formulišemo razmeru zagađenja u interakciji sa ljudskim faktorom tokom vremena i eventualno predvidimo budućnost, suočavamo se sa problemom rečnika i obima, ne samo zbog preovlađujuće propagande, već iz razloga *sui generis*. Problem je komplikovan i kompleksan sam po sebi, sve promenljive su međusobno povezane, a nasuprot tome, trend javne komunikacije globalno ide ka pojednostavljivanju i opadanju analitičkog sadržaja (Lim 2004).

I, na kraju, priroda ili životna sredina, životno okruženje - je sveobuhvatni pojam. Ljudskocentrični pristup, koji odvaja čoveka od okruženja, iako dominantan vekovima, je iluzija. Priroda nije pasivna pozadina ljudske egzistencije i klimatske promene su tu da nas podsete na to bez odlaganja (Morton 2013). Ljudski uticaj na okruženje je neprestan i dinamičan, i u trenutku dok govorimo o pojavama one su već izmenile niz akcija i reakcija u kojima je čovek konstanta. Kada prestanemo da govorimo o prirodi kao pasivnoj platformi za ljudsku dramu, primorani smo da konstruišemo pojmove i koristimo gramatičke konstrukcije koje podrazumevaju preuzimanje odgovornosti i dodeljivanje agentivnosti učesnicima događaja. Erika Gajs, autorka knjige *Water Always Wins*, predlaže da se izbacila iz upotrebe neodređena zamenica "it" kada govorimo o životinjama, već da se i njima pripise agentivnost jer kao živa bića imaju jednako pravo da ne budu žrtve zagađenja koje uzrokuje čovek. Na primer, umesto termina *depredation* i *trapping* koji ublažavaju akt ubijanja životinja, treba da se koristi glagol *kill*, koji će realno predstaviti čovekovu aktivnost prema životinjama.

U sva tri slučaja - medijskom diskursu, korporativnoj propagandi, i narativu koji stvaraju vladajuće političke formacije, koriste se jezička sredstva koja predstavljaju jezički inženjering. U ovom radu će biti predstavljeni primeri koji ilustruju proces svesne i namerne jezičke promene, u kome su reči i fraze kreirane, izmenjene ili vraćene u upotrebu u drugačijem kontekstu, čija je semantička vrednost umanjena ili uvećana, korišćenje eufemizama ili žargona. Nakon što smo utvrdili opšte parametre diskursa u ove tri oblasti, preći ćemo na njegove ključne termine koji postaju oruđa leksičkog inženjeringa.

Ključni termini u diskursu životne sredine i njihove odlike

U ovom segmentu ćemo analizirati ključne reči koje su odabrane na osnovu njihove učestalosti i značajem koji im je pripisivan. U šest intervjuja, termini koje su sagovornici naveli kao najrelevantnije, se grubo mogu organizovati oko sledećih tema: klimatske promene, globalno zagrevanje, ugljen-dioksid, voda i fosilna goriva. U prilogu je tabela termina (Prilog 1) koja pored termina koji se mogu grupisati u semantičke celine uključuje i termine koji su od izuzetnog značaja, ali leksički i semantički nisu prirodno deo pomenutih skupina, iako su svi termini na neki način međusobno povezani jer pripadaju širem diskursu o životnoj sredini.

Key environmental terms 2023/24 per environmental reporters

Beth Daley/Conversation	Erica Gies/Author	Sabrina Shanker/Boston Globe	Aryn Baker/Time	Dharna Noor/Guardian	Jake Bittle/Grist
adaptation	eco climate teleconnections	adaptation	1.5°C versus 2 point	eco austerity	adaptation
atmospheric lifetime	evapotranspiration	carbon removal	carbon	fossil fuels	carbon capture
borehole	hydro climatology	environmental justice	carbon border adjustment	human caused climate change	carbon credit
carbon dioxide equivalent	jet stream	mitigation	carbon capture	human flourishing	carbon offset
carbon neutral	moisture hopping	net zero	carbon credits	planet-warming fuels	carbon pollution
carbon sinks	precipitation recycling		carbon storage	plastic	carbon sequestration
climate crisis	small water cycle		flooding		climate disaster
climate emergency	socio hydrology		global heating		environmental justice
climate sensitivity			global warming		fossil fuels
El Niño			greenwashing solutions		mitigation
extreme weather			hurricanes		natural disaster
heat			lower carbon future		natural gas
heat islands			plastic credits		net zero
natural variability			route heat waves		renewables
			storms		resilience
			sustainability		
			wildfires		

Prilog 1

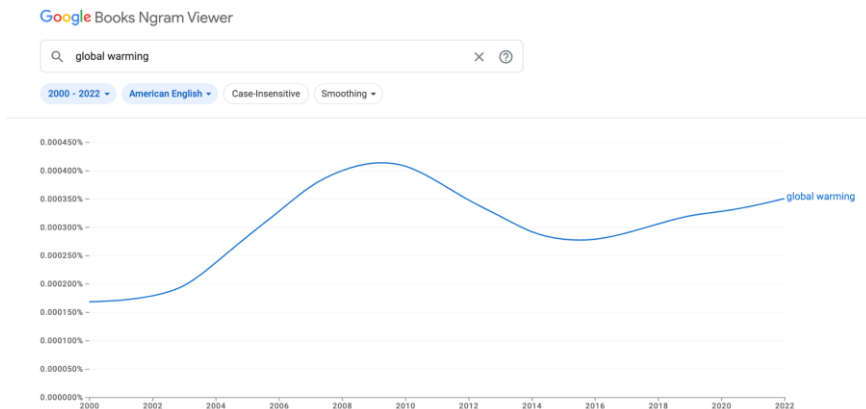
Klimatske promene

“Klimatska kriza” (engl. *climate crisis*) naspram “klimatske promene” (engl. *climate change*): Odluka Gardijana da uvede pravilo da koristi frazu “klimatska kriza”, umesto manje precizne fraze “klimatske promene”, je izraz uredničkog stava da je neophodno da se ovaj prirodni proces, koji je zbog ekstremnog ljudskog ponašanja eskalirao, opiše preciznije kako bi odslikavao hitnost i ozbiljnost situacije. Namera Gardijana je da semantička razlika između ove dve opcije ukloni iluziju da su klimatske promene postepeni i prirodni proces o kome ne moramo da brinemo previše još uvek, i umesto toga da sugeriše neophodnost momentalne akcije (Noor 2024). Novinarka Boston Globa, Sabrina

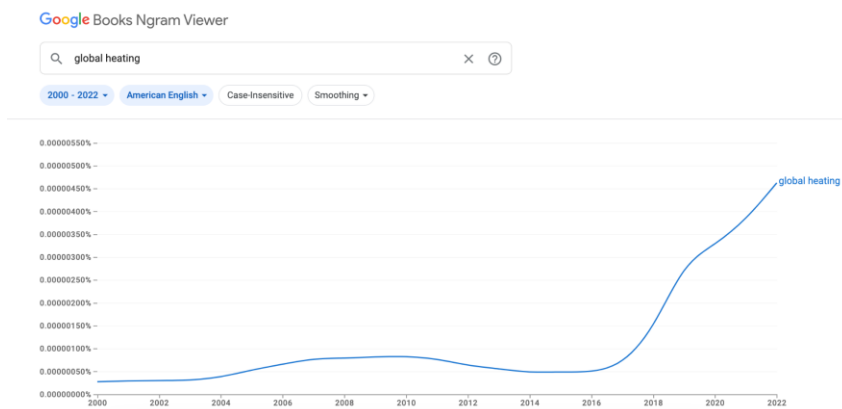
Šankman, često i sama koristi izraz “klimatska kriza” ali dopušta i drugačije formulacije zavisno od konteksta. Ona ističe da ukoliko tekst jasno opisuje ozbiljnost situacije kroz živopisne primere posledica klimatskih promena, to smanjuje neodređenost koju bi inače formulacija mogla da sugerise (Shankman 2023). Međutim, novinarka Tajma ne želi da odbije čitaoce koristeći izraz “kriza” za koji smatra da može se pročitati kao signal političke opredeljenosti i pristrasnosti, što bi odvrátilo određene čitaoce od toga da pročitaju njen tekst (Baker 2023). Urednica časopisa *Konversejšn*, svesno izbegava korišćenje izraza kao što su klimatska kriza ili klimatska hitnost da bi izbegla subjektivnost (Daley 2023). Ona kaže da je posao novinara da prezentuje činjenice u neutralnom tonu, dajući priliku čitaocima da formiraju svoje mišljenje, a da sugerisanje hitnosti vodi u aktivizam. Međutim, Dejli ističe da je fraza “osetljivost na klimatske promene” važna u novinskom izveštavanju da bi se objektivno predstavila ranjivost određenih grupacija. Erika Gajs ide još dalje od Gardijanovog stilskog uputstva i ponekad koristi izraz “klimatski kaos”. Džejk Bitl, s obzirom da piše za publikaciju koja se u potpunosti bavi životnom sredinom, skreće pažnju na važnost fraze “klimatska katastrofa”, koju smatra objektivnim opisom stanja.

Globalno zagrevanje

“Globalno zagrevanje” (engl. *global warming*) je termin koji se navodi kao glavni uzrok klimatskih promena, a za koji je najvećim delom odgovorno zagađenje ugljen-dioksidom usled korišćenja fosilnih goriva. Međutim, termin je vremenom evoluirao i desila su se semantička pomeranja koja su frazu ublažila, i učinila je kontroverznom, pre svega jer je velikom broju ljudi izraz “zagrevanje” bio neprihvatljivo objašnjenje za porast hladnih dana i pad temperatura na pojedinim lokacijama na planeti. O globalnom zagrevanju se često raspravlja u relaciji sa fosilnim gorivima. U medijima se sve češće nalazi termin “globalno grejanje” (engl. *global heating*) čiji intenzitet preciznije odgovara realnom stanju, s obzirom da se planeta zagreva opasnom brzinom i nezaustavljivo. Naučnici insistiraju da je fraza globalno zagrevanje indikativna za uticaj ljudskog faktora na prirodu, i to pre svega velikih međunarodnih korporacija, dok zeleni marketing podstiče ismevanje fraze koja se prema njihovom mišljenju demantuje svake zime samom činjenicom da zima još uvek postoji. Ako se pogleda istorija termina na *Google N-Gram* pregledaču, vidi se da je fraza “globalno zagrevanje” prisutna u ozbiljnoj meri već decenijama, dok fraza “globalno grejanje” postaje prisutna tek u nekoliko poslednjih godina (Figura 2 i 3). S obzirom da *N-Gram* obuhvata književna dela, možemo pretpostaviti da bi u korpusu koji bi obuhvatio samo medije u istom periodu frekvencija upotrebe bila i viša.

Prilog 2

Prilog 3

Ugljen dioksid

Uklanjanje ugljen-dioksida (engl. *carbon removal*): Kao i nulti nivo, i ovaj izraz sugerise da je moguće ukloniti ugljenik iz okruženja i omiljena je smicalica industrije fosilnih goriva kada želi da opravda svoje aktivnosti kojima uvećavaju zagađenje ugljenikom. Ako je uklanjanje ugljenika moguće, hitnost je relativizovana jer naravno da će “neko nadležan” aktivirati to uklanjanje ako situacija postane kritična.

Ugljenični otisak (engl. *carbon footprint*): Ovaj izraz, popularizovan u industrijskom marketingu, prebacuje odgovornost sa korporacija na individue za udeo u zagađenju vazduha ugljen dioksidom. Ovo je možda i najuspešnija marketinška smicalica s obzirom da je prodrla nekritički u medijski diskurs i u obrazovne planove. Cilj je bio da se minimizira uloga industrijskih emisija ga-

sova naspram individualnih doprinosa zagađenju. Iako su ekološki nastrojene navike važne i građani treba da se edukuju o svojoj ulozi u očuvanju životne sredine, razmera zagađenja koja dolazi od industrije je neuporediva, a ova kampanja je taj kontrast uspešno relativizovala rabeći frazeologizam “ugljenični otisak” i stimulišući upotrebu kalkulatora pojedinačnog doprinosa zagađenju vazduha ugljenik-dioksiodom.

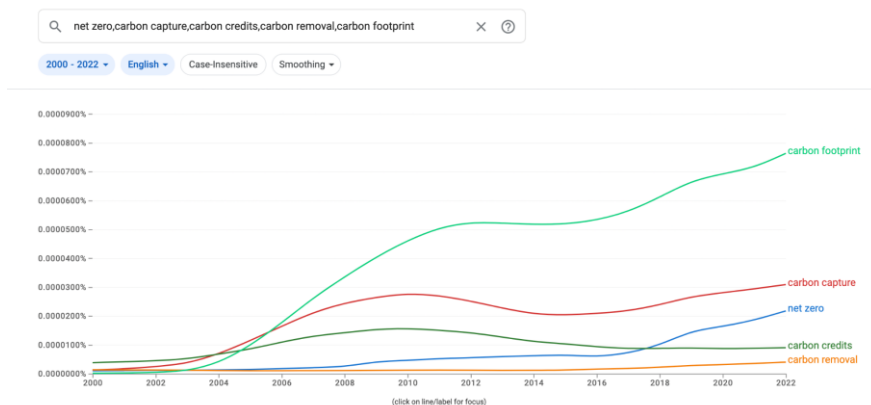
“Ugljen-dioksid krediti” (engl. *carbon credits*) i “skladištenje ugljen-dioksida” (engl. *carbon storage*) su fraze koje su vodeći kandidati za ekološku lažifrazu godine (kada bi takvo takmičenje postojalo). “Zarobljavanje ugljen-dioksida” (engl. *carbon capture*) su tehnologije podzemnog skladištenja ugljen dioksida iz industrijske proizvodnje i elektrana (Baker 2023).

Ugljen-dioksid krediti su tržišni mehanizam koji omogućava kompanijama da umesto da smanje svoj udeo u zagađenju, kupe određeni broj kredita koji se onda investiraju u projekte smanjenja zagađenja ugljen-dioksiodom (Noor 2024). Kompanije kao Ekson su prigrlile pristup “ugljen-dioksid skladištenja” i ističu da su lideri u zarobljavanju ugljen dioksida, što je idealan primer ekomanipulativne strategije. Ugljen-dioksid krediti su bili jedna od vodećih tema na nedavno održanom COP29 u Azerbejdžanu. Novinarka Globa objašnjava da protivnici ove inicijative upozoravaju da se time otvara mogućnost da se izgubi dragoceno vreme odlaganjem tranzicije prema alternativnim izvorima energije (Shankman 2023). Takođe, ona upozorava da je usled toga kako je situacija evoluirala, danas mnogo teže izvući jednostavan zaključak, jer umesto nekadašnjeg monolitnog poricanja zagađenja, sada cirkulišu različite teorije i interesi (Shankman 2023). *Carbon credits* su predmet ozbiljne rasprave, u kojoj naučnici i eksperti često zauzimaju suprotne strane, a ekološki aktivisti se protive inicijativi Ujedinjenih Nacija da kreira tržište kreditima ugljen dioksida na nacionalnom nivou, smatrajući da bi to imalo katastrofalne posledice (Bittle 2024). Istraga koju je sprovedla američka vlada - *Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)* kaže da u najboljem slučaju tehnologija zarobljavanja ugljen dioksida i skladištenja ispod zemlje, pod uslovom da radi potpuno idealno, može da doprinese svega dva odsto smanjenju ukupnih emisija ugljen-dioksida do 2030. godine (Westervelt 2022).

Nulti nivo (engl. *net zero*): ovo je fraza koja je pripada istoj semantičkoj celini kao i ugljen-dioksid, ali je popularna upravo zbog svog ambivalentnog značenja. Iako veoma popularan izraz u korporativnim obećanjima da će svoje poslovanje prilagoditi očuvanju životne sredine, “nulti nivo (zagađenja)” je fraza koju šira publika ne razume i često se interpretira na različite načine. Nedostatak razumevanja o tome šta zaista “nulti nivo” znači ostavlja širok prostor za korporativnu manipulaciju kada govore o tome šta njihov biznis model zaista porazumeva. Ovaj izraz nije sinoniman potpunom eliminisanju zagađenja. Nulti

nivo zapravo znači svođenje nivoa ugljen dioksida na mogući minimum - oko sedamdesetpet odsto, ali taj cilj zahteva niz kompleksnih koraka - prema izveštaju Ujedinjenih Nacija to je jedan od najvećih izazova u istoriji ljudskog roda (United Nations 2024). Međutim, u industrijskom marketingu se taj izraz koristi toliko da se stvorio potpuno neosnovan utisak dostižnosti, a česte su i formulacije u kojima se sugerise da će nove tehnologije jednostavno isisati ugljenik iz vazduha i “progres” će nesmetano moći da se nastavi. Preporuka za novinare je da umesto izraza *net zero carbon emissions by 2050*, koriste formulacije kao *effectively eliminate climate-warming emissions by 2050*. (Shankman 2023).

U prilogu 4 vidimo kako se razvija prisutnost termina iz semantičke grupe ugljen-dioksida, na kome se jasno vidi kako se nulti nivo izdvaja zajedno sa skladištenjem, što potvrđuje analizu da su obe fraze deo iste marketinške strategije fosilnih kompanija.

Prilog 4

Fosilna Goriva

Fosilna goriva (engl. *fossil fuels*) je generičko ime za neobnovljive izvore energije. To je grubo rečeno ugalj, gas (prirodni i dobijeni) i nafta, kao i njihovi derivati. Glavna karakteristika ovih energenata je da su stvarani tokom vremenskih perioda koji se mere milionima godina, što ih čini neobnovljivim u odnosu na ljudski životni vek. Takođe, njihovo iskopavanje, obrada i sagorevanje proizvode emisije štetnih gasova koji prete da unište živi svet. Kompanije koje se bave neobnovljivim izvorima energije imaju ogroman finansijski interes da ostanu u poslu i da suzbiju naučnike i ekološke aktiviste u što većoj meri. Te kompanije su najveći zlikovci u klimatskom narativu jer profitiraju od izostanka promene i imaju najveći udeo u dezinformacijama i ekomanipulativnim kampaњama (Baker 2023).

“Prirodni gas” ili “zemni gas” (engl. *natural gas*) naspram “metan” ili “metan gas” (engl. *methane gas*): Industrija preferira frazu “prirodni gas” naspram izraza “metan”, jer “prirodni” signalizira da je gorivo čisto. U srpskom jeziku postoje dve mogućnosti, prirodni (pozitivna konotacija) i zemni (neutralna konotacija), dok u engleskom postoji samo *natural* koji ima isključivo pozitivnu konotaciju. Trud da se pridev “prirodno” poveže sa semantičkim odlikama prideva “čisto” i “bezopasno” je urodio plodom i postao opšte mesto u zelenom marketingu, ne samo najvećih kompanija u industriji fosilnih goriva, već i u prodajnim kampanjama proizvođača svih vrsta, od hrane, odeće, kozmetike i svakodnevnih malih predmeta do krupnih investicija. Sa druge strane, metan je precizan naziv koji ne implicira eufemistička tumačenja i olakšava da se opiše uticaj metana na životnu sredinu. Takođe, “gas” u frazi “metanski gas” (engl. *methane gas*) dodatno sugerise da je u pitanju nešto potencijalno smrtonosno. Gardijan izbegava frazu “prirodni gas” (engl. *natural gas*) i preferira upotrebu imenice “gas” ili fraze “metanski gas” (engl. *methane gas*). Novinari bi trebalo da budu oprezni kada izveštavaju o izvorima energije i da izbegavaju fraze kao što je “čista energija” i “zelena energija”, jer te fraze učestvuju u raširenoj predrasudi da je ugljen-dioksid jedini faktor koji treba uzeti u obzir pri evaluaciji ekološkog uticaja energetske izvora (Noor 2024).

Voda

Voda je neraskidivo povezana i sa klimatskim promenama i sa biodiverzitetom. Ljudske aktivnosti su dramatično izmenile vodeni ciklus na planeti. Isušivanje močvara, građenje brana ili malih hidroelektrana na rekama, i ostale intervencije na rekama, su ozbiljno uticale na vodene sisteme. Na primer, osamdesetsedam odsto močvara na svetu su ili isušene ili popunjene zemljom, a na dve trećine najvećih reka na planeti su instalirane brane (Gies 2023).

Važni termini za razumevanje vode i njene uloge u klimatskim promenama su:

“hidroklimatologija” (engl. *hydroclimatology*), nauka koja proučava interakcije između vode i klime, uključujući ulogu biljnog sveta. U vezi sa tim, prisustvo ili odsustvo biljaka na određenoj lokaciji može da utiče na vodene cikluse na drugom kraju Zemlje, i termin koji se vezuje za tu oblast je “eko-klimatske veze.” Takođe, fundamentalno je važno razumeti pojmove kao što su *moisture hopping*, *precipitation recycling*, i *small water cycle*, koji su svi sinonimni opisujući proces evapotranspiracije biljaka koji proizvode lokalno i regionalno hlađenje, doprinoseći kretanju vlage preko kontinenata (Gies 2023). Na srpskom jeziku nisu još uvek uspostavljeni termini kojima bi se izrazile ove pojave, tako da ako bi se reklo “prenošenje vlage skokovima” (engl. *moisture hopping*) najverovatnije se ne bi postiglo razumevanje u komunikaciji. Međutim, i na engleskom jeziku jednostavna pretraga korpusa savremenog američko-engle-

skog jezika (*Corpus of Contemporary American English*) ima frekvenciju 0, što pokazuje da se taj termin i dalje koristi u veoma uskom naučnom kontekstu.

S obzirom da je priroda kompleksan sistem, i svi njeni elementi zasebno kompleksni sistemi koji imaju interakciju sa ljudskim faktorom, socijalna hidrologija je nauka koja pomaže da se razumeju implikacije zagađenja, odnosno klimatskih promena u kontekstu vodenih sistema i kritičnu ulogu ljudskog uticaja na vodene sisteme. Važna fraza je i *water management* koji zavisi od društvene i ekonomske dinamike i u kome su primeri zajedničkog upravljanja razlozi za nadu u održivost resursa (Gies 2023).

Upravljanje resursima

Iako se politika upravljanja resursima odnosi na sve elemente čovekovog okruženja, u medijima je najduže i najopširnije prisutan narativ o vodi kao resursu koji prvi ponestaje. Za razumevanje semantičkih nijansi kada je u pitanju narativ o zajedničkom upravljanju resursima nasuprot kompetitivnom modelu, važno je naglasiti da je kompetitivni model promovisan i opšteprihvaćen kao nešto što se podrazumeva, dok je zajednički, kooperativni menadžment izuzetak i moguć samo na pojedinim mestima gde se interesi srećno poklope. Međutim, iako je naučni članak pod imenom *The tragedy of the Commons* Gareta Hardina (egl. Garret Hardin) i dalje jedan od najcitiranijih naučnih članaka ikada, u kome autor uz težak rasistički i antiemigracioni kontekst izlaže tvrdnju da su prirodni resursi ograničeni i da je interes svake nacije da zaštiti svoje resurse, dobitnica Nobelove nagrade Elinor Ostrom je dokazala da je kolaborativni menadžment sistem zajedničkih resursa ne samo moguć (Weintraub 2021), nego i put za održivu upotrebu resursa, naročito vode. Narativ da je trka za resurse neizbežna, i da su ratovi za vodu neposredna budućnost je već dugo prisutan u medijima i postojan kao trend, između ostalog i zahvaljujući Hardinovom višestruko štetnom radu. Ako pogledamo imenicu voda u govoru na američkim televizijama i izvorima pisanih vesti u korpusu savremenog američko engleskog jezika i uporedimo vodeće fraze do 2014. i sa druge strane nakon 2014., videćemo da su u ranim dvehiljaditim vodeće tri fraze “vodenica, lokvanji i kupatilo” (engl. *water mill*; *water lilies* i *water bath*) a nakon 2014. vodeće tri fraze su “vodena kriza, zalihe vode i nivoi vode” (engl. *water crisis*; *water supplies* i *water levels*). Štaviše, sve izlistane fraze u skorijoj prošlosti na fotografiji u prilogu su vezane za ekološki i politički kontekst, dok su fraze iz ranijeg perioda vezane za ekološki neutralne teme.

SEC 1 (2000-2004, 2005-2009, 2010-...): 617,341,301 WORDS						SEC 2 (NEWS:News_Intl, NEWS:News_Natl): 17,847,410 WORDS							
	WORD/PHRASE	TOKENS 1	TOKENS 2	PM 1	PM 2	RATIO		WORD/PHRASE	TOKENS 2	TOKENS 1	PM 2	PM 1	RATIO
1	WATER MILL	232	0	0.4	0.0	37.6	1	WATER CRISIS	24	137	1.3	0.2	6.1
2	WATER LILIES	213	0	0.3	0.0	34.5	2	WATER SUPPLIES	43	599	2.4	1.0	2.5
3	WATER BATH	189	0	0.3	0.0	30.6	3	WATER LEVELS	26	398	1.5	0.6	2.3
4	WATER CHESTNUTS	121	0	0.2	0.0	19.6	4	WATER SYSTEM	34	526	1.9	0.9	2.2
5	WATER RUNNING	100	0	0.2	0.0	16.2	5	WATER BOTTLES	28	439	1.6	0.7	2.2
6	WATER RETENTION	99	0	0.2	0.0	16.0	6	WATER RIGHTS	29	479	1.6	0.8	2.1
7	WATER SKIING	98	0	0.2	0.0	15.9	7	WATER RESOURCES	55	1078	3.1	1.7	1.8
8	WATER RUNOFF	89	0	0.1	0.0	14.4	8	WATER SYSTEMS	22	469	1.2	0.8	1.6
9	WATER CYCLE	86	0	0.1	0.0	13.9	9	WATER ACT	29	645	1.6	1.0	1.6
10	WATER GLASSES	82	0	0.1	0.0	13.3	10	WATER QUALITY	71	1734	4.0	2.8	1.4
11	WATER BALANCE	82	0	0.1	0.0	13.3	11	WATER SUPPLY	69	1795	3.9	2.9	1.3
12	WATER DEPTH	81	0	0.1	0.0	13.1	12	WATER TREATMENT	23	606	1.3	1.0	1.3
13	WATER AEROBICS	79	0	0.1	0.0	12.8	13	WATER POLLUTION	22	599	1.2	1.0	1.3

Prilog 5

Zaključak

Ovaj rad je pružio pregled najprominentnijih leksičkih tvorevina u diskursu o zaštiti životne sredine, ističući moć jezika da oblikuje javno razumevanje problema i preduzme aktivnosti za rešavanje. Strateška upotreba terminologije, pre svega industrija i vlada, može značajno da utiče na koji način su pitanja životne sredine shvaćena i tretirana. Pomenuti primeri predstavljaju potrebu za kritičkom svešću o važnosti jezika kojim se komunicira na ove teme. U tom smislu je pokazano da novinari imaju ključnu ulogu u artikulisanju ovog kompleksnog narativa jer je njihov posao da prezicno i uspešno prenesu naučne informacije, izazovu varljive interpretacije problema, i pozovu institucije i pojedince na vlasti i u industriji da preuzmu odgovornost za uništavanje planete. Zaključak je da je promocija transparentnosti i informisanog javnog diskursa kritična za podizanje ekološke svesti.

IZVORI I LITERATURA

- Attenborough, David 2020. A Life on our Planet. [https://www.instagram.com/tv/CHAI2sHSQZ/?igsh=MXNleWE2ZzFjZmE0ZQ==]. Pristupljeno 15.11.2024.
- Baker, Aryn. Lični intervju sa autorom. 20. decembar 2023. <https://www.greennoisefilter.com/>
- Bittle, Jake. Lični intervju sa autorom. 7. februar 2024. <https://www.greennoisefilter.com/>
- Bittle, Jake. Here are the 5 issues to watch at COP29. Grist.org. [https://grist.org/international/here-are-the-5-issues-to-watch-at-cop29/]. Pristupljeno 14.11.2024.
- Corpus of Contemporary American English <https://www.english-corpora.org/coca/>
- Daley, Beth. Lični intervju sa autorom. 22. novembar 2023. <https://www.greennoisefilter.com/>
- Gies, Erica. Lični intervju sa autorom. 10. maj 2023. <https://www.greennoisefilter.com/>

- Gies, Erica 2022. *Water Always Wins: Thriving in an Age of Drought and Deluge*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Exxon Mobile <https://corporate.exxonmobil.com/what-we-do/delivering-industrial-solutions/carbon-capture-and-storage>
- Feindt, P. H., & Oels, A. 2005. Does discourse matter? Discourse analysis in environmental policy making. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 7(3), 161–173. <https://doi-org.ezproxy1.lib.asu.edu/10.1080/15239080500339638>
- Leiserowitz, A., Maibach, E., Rosenthal, S., Kotcher, J., Goddard, E., Carman, J., Ballew, M., Verner, M., Marlon, J., Lee, S., Myers, T., Goldberg, M., Badullovich, N., & Thier, K. (2023). *Climate Change in the American Mind: Beliefs & Attitudes*, Fall 2023. New Haven, CT: Yale Program on Climate Change Communication. Yale University and George Mason University.
- Lim, Elvin T. 2004. Five Trends in Presidential Rhetoric: An Analysis of Rhetoric from George Washington to Bill Clinton. [<https://doi.org/10.1111/j.0360-4918.2002.00223.x>]. Pristupljeno 14.11.2024.
- Scott R. Littlefield, Security, independence, and sustainability: Imprecise language and the manipulation of energy policy in the United States, *Energy Policy*, Volume 52, 2013, Pages 779-788, ISSN 0301-4215.
- Morton, Timothy 2013. *Hyperobjects, Philosophy and Ecology after the End of the World*. University of Minnesota Press, Minneapolis, MN
- Noor, Dharna. Lični intervju sa autorom. 12. januar 2024. <https://www.greennoisefilter.com/>
- Roger Strand, Andrea Saltelli, Mario Giampietro, Kjetil Rommetveit, Silvio Funto-wicz,
- New narratives for innovation, *Journal of Cleaner Production*, Volume 197, Part 2, 2018, Pages 1849-1853, ISSN 0959-6526, <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.10.194>.
- Shankman, Sabrina. Lični intervju sa autorom. 14. decembar 2023. <https://www.greennoisefilter.com/>
- United Nations 2024. For a livable climate: Net-zero commitments must be backed by credible action. [<https://www.un.org/en/climatechange/net-zero-coalition>] Pristupljeno 14.11.2024.
- Weintraub, Pam 2021. The miracle of the commons. Aeon.co[<https://aeon.co/essays/the-tragedy-of-the-commons-is-a-false-and-dangerous-myth>] Pristupljeno 14.11.2004.
- Westerwelt, Amy 2022. Documents, Whistleblowers, and Public Comments Are Clear: Oil Companies Know Carbon Capture Is Not a Climate Solution. Drilled Media. [<https://drilled.media/news/ccs>]. Pristupljeno 14.11.2024.

Djurdja Jovanovic Padejski

PhD Student, Arizona State University, Tempe

EXAMPLES OF LEXICAL ENGINEERING IN THE DISCOURSE ON
ENVIRONMENTAL PROTECTION IN ENGLISH-LANGUAGE MEDIA

Summary

This paper examines the role of language in shaping environmental discourse, focusing on lexical engineering in English-language media. Using six interviews with journalists from predominantly leading American media outlets, the study identifies key terms and phrases in the field of climate change. The analysis shows how corporations, governments, and the media strategically use these terms to shape public opinion, inform, or downplay the urgency and complexity of environmental issues. This paper argues that understanding the nuances of language used in communication on this topic is crucial for enabling public debate and promoting effective solutions to ecological problems.

Lexical engineering in environmental discourse will be addressed here by first considering the general characteristics of this discourse in the media, corporations, and government. Following that, attention will be directed to the use of scientific terms. In the central part of the paper, we will discuss the key words of this discourse and how they become tools of lexical engineering.

ПРИКАЗИ И ОСВРТИ

Ђорђе Р. Оташевић*

Институт за српски језик САНУ, Београд

Martin Ološtiak (ed.). *Neologizmy a neologizácia v lingvistickej reflexii*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity, 2023, 653 стр.

Колективна монографија *Neologizmy a neologizácia v lingvistickej reflexii* садржи седамнаест радова (поглавља). У њима је обрађена неолошка проблематика у тринаест словенских језика (у словачком, чешком, пољском, лужичкосрпском, руском, белоруском, украјинском, словеначком, хрватском, бошњачком, српском, македонском, бугарском) и у четири несловенска језика (енглеском, немачком, француском и шпанском).

Монографија почиње уводом Мартина Олоштјака (5–11). Описано је како је настала идеја да се објави публикација ове врсте и дати су подаци о типовима текстова, те о концепту монографије.

Прво поглавље под називом „Slovenská neológia a neografia“ (13–65) Мартина Олоштјака посвећено је развоју неологије у Словачкој. Дат је историјат лексеме *неологизам* у словачком језику, као и савремена употреба термина *неологизам* и *неологија*. Представљене су студије, монографије и радови о неологији, као и пописи нових речи у словачком језику (речник нових речи у словачком језику за сада није објављен).

Аутори следећег поглавља – „Česká neologie a neografie“ (67–123) – јесу Патрик Митер, Зденка Опавска и Павла Кохова. У уводном делу приказан је термилошки апарат чешке неологије, те неолошка терминологија у енциклопедијама и речницима словачког језика. Неолошка истраживања у чешкој лингвистици имају готово стогодишњу традицију и у овом раду (поглављу) поменути су најважнија дела.

У трећем поглављу, „Polská neológia a neografia“ (125–170), Марта Војтјекова представља пољску неологију и неографију. Представљене су само публикације које се првенствено баве неолошком проблематиком. Већина поменутих радова у овом поглављу бави се неологизмима у пољском

* djordjeotasevic@yahoo.com; ORCID: 0009-0004-7192-4777.

језику, док се у неколико публикација пољски неологизми посматрају из угла компаративистике. Радови представљени у овом поглављу објављени су у другој половини XX века и почетком XXI века. Дате су основне информације о пољским речницима неологизама, међу којима се истиче четрнаестотомни речник *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy...*

Неологизмима у лужичкосрпском језику бави се поглавље „Neologizmy jako przedmiot sorabistycznych śledzeń” Ање Похончове (171–188). На основу изложених чињеница може се закључити да се у лужичкосрпској филологији не може говорити о неологији као посебној дисциплини. Речник нових речи лужичкосрпског језика још увек није израђен.

О руској неологији и неографији говори се у петом поглављу – „Ruská neológiá a neografía“ (189–253), које је написала Николета Мертова. Ауторка издваја „протонеолошку” фазу у руској неологији и „протонеографску” фазу у руској неографији и ова фаза обухвата радове од почетка XVIII века до прве половине XX века. Друга фаза, у којој су неологија и неографија самосталне дисциплине, обухвата период од друге половине XX века. На крају поглавља наведени су најзначајнији лингвисти и најважнији неолошки радови.

Шесто поглавље, „Беларуская неалогія і неаграфія на сучасным этапе” (255–284), које је написао Александар Лукашанец представља белоруску неологију и неографију. Истакнути су различити процеси у јављању и прихватању нове лексике у белоруском језику, који су били условљени ванлингвистичким факторима, пре свега политичким. У овом поглављу описани су најважнији речници нових речи белоруског језика. Најзначајнији је *Слоўнік новых слоў беларускай мовы* објављен 2009. године.

У поглављу „Неологія і неографія в українському мовознавстві” (285–300) Свитлане Пахомове истиче се да се последњих деценија у Украјини појавио знатан број неолошких публикација и нових речник неологизама, а курсеви из украјинске неологије и неографије део су високошколске наставе. Дат је преглед неолошке литературе и неографских публикација објављених на прелазу из XX у XXI век.

Словеначка неологију и неографију представљена је у поглављу „Sočasna slovinska neologie a neografie“ (301–315), чији је аутор Давид Блаж. У словеначкој лингвистици новим речима у ширем смислу сматрају се лексеме настале у другој половини прошлог века, док су у ужем смислу то речи настале од 1991. године (од издвајања Словеније из СФРЈ). Најуже временско одређење обухвата нову лексику која се у словеначком језику од уласка Словеније у Европску унију и НАТО.

Девето поглавље, „Neologija i neografija u suvremenom hrvatskom jeziku” (317–334), чије су ауторке Барбара Штебих Голуб и Ермина Рамадановић, бави се хрватском неологијом и неографијом. У уводном делу дат је

осврт на почетке хрватске неологије. Представљене су монографске публикације посвећене неологији, као и научни радови који неологизме анализирају из угла творбе речи, контактологије, терминологије и др. Наведени су речници неологизама и базе података и интернетски ресурси (нпр. база STRUNA).

Амела Шеховић у раду „Neologija i neografija u lingvističkoj bosnistiци“ (335–353) представља малобројне научне радове који се баве (и) неолошком проблематиком. Речник нових речи још није објављен.

У поглављу (раду) „Неологија и неографија у србистици“ (355–390) Весна Ђорђевић и Марина Николић дају исцрпан преглед српских неолошких истраживања. Представљени су бројни радови који се баве новим речима, као и више објављених речника неологизама. Указује се на приручнике из језичке културе који се баве и новом лексиком (првенствено позајмљеницама и туђицама).

У прилогу „Неологија и неографија во македонскиот јазик“ (391–399) Лидија Аризанковска наводи да се у македонској лингвистици неологија као дисциплина углавном везује за проучавања нових речи у одређеној терминологији. Представљене су различите семантичке дефиниције термина *неологизам* у одређеним речницима и приручницима македонског језика. Нове речи у македонском језику лексикографски су обрађене првенствено у речницима нових речи.

У тринаестом поглављу, „Bulharská neologie a neografie“ (401–469) Божане Нишеве, представљен је развој бугарске неологије и неографије од педесетих година XX века до данас. Истакнут је тзв. неолошки бум који се јавио у бугарском језику након 1989. године. Највећи број неолошких радова објављен је након 2000. године. Први речници нових речи објављени су 1993. године: *Български неологичен речник (70-те и началото на 80-те г.)* и *Български неологичен речник (80-те и началото на 90-те г.)*. Два речника неологизама објављена су у 21. веку: *Речник на новите думи в българския език (от края на XX и от първото десетилетие на XXI век)* и *Речник на новите думи в българския език (от първите две десетилетия на XXI век)*.

Четири последња поглавља посвећена су несловенским језицима: Данијел Ланчарич и Михаела Хротјекова, „Neológia a neografia v angličtine“ (471–494), Зденко Добрик, „Neológia a neografia v germanistike“ (495–550), Данијел Војтјек, „Neológia a neografia vo francúzskej lingvistike“ (551–629) и Бохдан Улашин, „Neologizmu v súčasnej španielskej lexikografickej produkcii“ (631–653).

Приказана монографија доступна је и у електронском облику на адреси: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak27>.

ГРАЃА

Ђорђе Оташевић*

Институт за српски језик САНУ, Београд

ГРАЂА ЗА РЕЧНИК НОВИХ РЕЧИ (11)

Грађа за речник нових речи доноси неологизме који су се у српском језику појавили у последњих двадесетак година. Овде обрађени неологизми нису забележени у речнику „Do you speak anglosrpski? : Rečnik novijih anglicizama“ Вере Васић, Твртка Прћића и Вере Нејгебауер (Нови Сад: Змај, 2001), „Великом речнику страних речи и израза“ Ивана Клајна и Милана Шипке (Нови Сад: Прометеј, 2006) и „Речнику српскога језика“ (Нови Сад: Матица Српска, 2007).

Речнички чланак садржи највише осам целина: 1) семантичка дефиниција, 2) илустративни примери (цитати), 3) порекло одредничке речи или синтагме (етимологија), 4) фонетске и морфолошке варијанте одредничке речи или синтагме, 5) синоними одредничке речи или синтагме, 6) семантичка област којој одредничка реч или синтаagma припадају, 7) детерминативи – одредничке речи (најчешће именице) употребљене као друга врста речи (најчешће као придев), 8) лингвистичке напомене.

Семантичке дефиниције су лексикографске а не енциклопедијске и садрже само ону количину енциклопедијских информација која је неопходна за успешну семантичку идентификацију одредничке речи или синтагме. За свако значење наводе се три илустративна примера, сем када их је у грађи било мање. Изузетно ће се навести и више од три илустративна примера у случају када постоји већи број варијаната одредничке лексеме. Цитати су понекад знатно дужи него што је у дескриптивној лексикографији уобичајено. У тим случајевима њихов задатак је да пруже додатне енциклопедијске податке. За текстове са интернета због уштеде простора и прегледности нису навођене пуне адресе јер је уз помоћ било којег претраживача могуће лако утврдити о којем се тексту ради.

Семантички неологизми су означени звездицом (*). Коса црта (/) показује да је у оригиналном тексту реченица после ње прва реченица у следећем пасусу (најчешће се среће након новинских наслова). Три тачке из-

* djordjeotasevic@yahoo.com; ORCID: 0009-0004-7192-4777.

међу угластих заграда ([...]) означавају да је део оригиналног текста изостављен.

СКРАЋЕНИЦЕ:

ж.р. — именица женског рода	несврш. — глагол несвршеног вида
енгл. — енглески језик	прид. — придев
мн. — множина	прил. — прилог
м.р. — именица мушког рода	сврш. — глагол свршеног вида
непром. — непромењива реч	с.р. — именица средњег рода
нераспр. — нераспрострањено	

Ваздухопловни дрон м. р.

❶ дефиниција *летелица без људске посаде којом се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања.*

❷ цитати *Украјина је земља која је иако у рату доживела праву ренесансу што се тиче развоја како ваздухопловних тако и морских дрона које интензивно користи још од фебруара 2023. године (tvfront.rs, 17. 7. 2023); Ваздухопловни дрон, развијен у Војнотехничком институту и намењен извиђању, овим је добио борбену намену (graditelji.rs); Видимо да је наступила ера беспилотних летелица и робота. Што се више користе дрони и роботизовани системи, а ваздухопловни дрони се, на пример, данас употребљавају свуда, то је већа потреба за средствима уништавања и електронског сузбијања (in4s.net, 2022).*

❸ порекло према енгл. air dron.

❹ синоними *ваздушни дрон, дрон, летећи дрон.*

❺ област технологија.

❻ напомене *У почетку су неологизмом дрон именоване једино летелице без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања. Касније, поготово од средине 2023. године када су у руско-украјинском сукобу почела масовно да се користе и пловила, као и возила без људске посаде, неологизмом дрон обухваћена су и ова пловила и возила. Због тога почињу да се користе синтагме којима се прави разлика између различитих врста дрона: *ваздушни (ваздухопловни, летећи) дрон, водени дрон, копнени дрон...**

в`аздушнй др`он м. р.

❶ дефиниција *летелица без људске посаде којом се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања.*

❷ цитати Торпеда, укључујући и навођена, конкуренти су чамцима-камиказама. Лансирају их и подморнице, и ратни бродови и авиони. Зато не мислим да ће чамци-дронове заузети такву нишу као ваздушни дрон, који су сада у посебном тренду (srbin.info, 28. 11. 2023); Навео је да су бродовима потребни ваздушни дрон вертикалног типа, односно они који полећу као хеликоптери (sputnikportal.rs, 22. 7. 2023); Nisu korišteni vazdušni dronovi, već podvodna bespilotna plovila, tačnije britanski Remus. То је један извидачки дрон који се користи за откривање и посматрање дубина и налажење мина. Сада је такав дрон направљен, односно модификован и додат је експлозив, и он је фактички постао дрон камиказа (kurir.rs, 17. 7. 2023).

❸ порекло према енгл. air drone.

❹ синоними ваздухопловни дрон, дрон, летећи дрон.

❺ област технологија.

❻ напомене У почетку су неологизмом *дрон* именоване једино летелице без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања. Касније, поготово од средине 2023. године када су у руско-украјинском сукобу почела масовно да се користе и пловила, као и возила без људске посаде, неологизмом *дрон* обухваћена су и ова пловила и возила. Због тога почињу да се користе синтагме којима се прави разлика између различитих врста дрона: *ваздушни (ваздухопловни, летећи) дрон, водени дрон, копнени дрон...*

в`оденй др`он м. р.

❶ дефиниција *пвило без људске посаде којим се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања.*

❷ цитати Руске снаге уништиле водени дрон у водама код Севастопоља / [...] Пловећи дрон су уништиле руске поморске снаге на великој удаљености од обале у морској зони Севастопоља. Након тога су укинута сва ограничења у поморском саобраћају и транспорту (rtv.rs, 5. 8. 2023); Vodeni dron Hydrus је велики korak u istraživanju okeana, a u pita-

nju je potpuno autonomni dron koji je napravljen da se spusti u velike dubine. Kreiran je da sakuplja podatke detaljnije nego bilo koja slična sprava. Koristi intuitivni softver koji su razvili stručnjaci iz kompanije Advanced Navigation, a zahvaljujući njemu može da pravi 3D mape okeana, da ispituje oblike života na velikim dubinama i da stigne tamo gde čovek nikada ranije nije istraživao (pcpress.rs, 27. 3. 2024); Mislim da radari ne mogu da registruju mete koje se jako sporo kreću. Zato su sve balone приметили vizuelno već duboko u teritoriji, a ne preko ekrana radara. Tako je potopljen ruski brod jer se vodeni dron kretao jako sporo. Bar su takvo objašnjenje dali, a sada vidim istu formulu i za balone. Deluje naivno ali uopšte nije (b92.net, 23. 2. 2024).

❸ порекло према енгл. drone.

❹ синоними беспилотно пловило, беспосадно пловило, морски дрон.

❺ област технологија.

❻ напомене У почетку су неологизмом *дрон* именоване једино летелице без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања. Касније, поготово од средине 2023. године када су у руско-украјинском сукобу почела масовно да се користе и пловила, као и возила без људске посаде, неологизмом *дрон* обухваћена су и ова пловила и возила. Због тога почињу да се користе синтагме којима се прави разлика између различитих врста дронова: *ваздушни (ваздухопловни, летећи) дрон, водени дрон, копнени дрон...*

гѐндерфлуид прид. непром.

❶ дефиниција *који се односи на особе чији родни идентитет карактерише променљивост осећања припадности одређеном роду, током живота или у зависности од ситуације, те могућност истовременог испољавања обележја више различитих родова.*

❷ цитати Још током деведесетих је квир био препознат као појам који може да обухвати најразличитије идентитете који нису само сексуални. Од идентитета који су раније препознавани као геј, лезбејски, и бисексуални идентитет до ширег спектра идентитета који се односе не само на полни и родни идентитет – трансполне и трансродне особе, бигендер (bigender), пангендер (pangender), гендерфлуид (genderfluid), или агендер (agender) особе (academia.edu, 2019).

❸ порекло енгл. genderfluid.

❹ варијанте *цендерфлуид*.

❺ синоними *роднофлуидан*.

- ⑥ област род.
- ⑧ напомене Нераспрострањено. Варијанта *гендерфлуид* ближа је енглеском изговору. Предност треба дати термину *роднофлуидан*.

гèндерфлуидан, -дна, -дно

① дефиниција **а.** *који се односи на особе чији родни идентитет карактерише променљивост осећања припадности одређеном роду, током живота или у зависности од ситуације, те могућност истовременог испољавања обележја више различитих родова.*

б. *који се односи на одећу која није дизајнирана, направљена, предвиђена само за особе једнога рода већ је могу носити особе различитих родова.*

② цитати **а.** О овој теми размишљам већ неко вријеме и желим писати о мом искуству. Дакле, искуству gender fluidне особе, која се претежно не идентификује ни са каквим родом, која је била са heteroseksualним cis мушкарцем у релативно дужој, monогамној вези (transbalkan.org, 20. 7. 2016); Genderfluidна особа може експериментисати с одећом како би се изразила онако како се осећа изнутра (hypelist.rs, 5. 9. 2023); Fantastični klasik lirске SF. Diplomata са Земље, изасланик галактичке федерације, долази да истражи убиство на снежној Скандинавској планети на којој не постоје пољиви cis родови него су сви људи genderfluidни, како би се прилагодили опаким клими (reddit.com, 2. 7. 2023); Застава гендер флуидног поноса има пет водоравних пруга (srla.no1flag.com).

б. Gender-fluidна мода се одликује комадима који нису усмерени на одређени пол, већ се ослањају на слободу изражавања (hypelist.rs, 5. 9. 2023); Зато из сезоне у сезону имамо очигледне искорак у gender fluidним колекцијама, а женственост славио кроз стил који подвлачи снагу и одлучност (buro247.rs, 30. 5. 2024).

- ③ порекло према енгл. genderfluid.
- ④ варијанте гендерфлуидан || гендерфлуидан, гендер флуидан, гендер-флуидан.
- ⑤ синоними роднофлуидан.
- ⑥ област род.
- ⑧ напомене Варијанта *гендерфлуид* ближа је енглеском изговору. Предност треба дати неологизму *роднофлуидан*.

гѣндѣрфлуднѣст и гѣндѣрфлуднѣст ж.р.

❶ дефиниција **а.** *променљивост родног идентитета, током живота или у зависности од ситуације, истовремено испољавање обележја више различитих родова; могућност мењања родног идентитета, током живота или у зависности од ситуације, могућност истовременог испољавања обележја више различитих родова.*

б. *својство одеће која није дизајнирана, направљена, предвиђена само за особе једнога рода већ је могу носити особе различитих родова.*

❷ цитати **а.** *Živimo u doba gender fluidnosti, sve je OK dok god nikoga ne ugrožava (vox92.net, 28. 2. 2020); Pfff, ne budite ograničeni tim arhaičnim stereotipnim izrazima, malo više gender fluidnosti! (forum.rur.rs, 23. 6. 2022); Pošto sam na BDSM temi postovala linkove sa BF američkog sajta, mislim da bi jedino bilo fer da ih postujem ovde za sve leather BF kao i za sve koji su open minded, ili žele da vide malo drugačiju perspektivu, ne samo senzualnosti već i gender fluidnosti i kako se uklapa u društveni kontekst (gay-serbia.com, 30. 10. 2007).*

б. *Revolucija u modi donosi promene u percepciji roda i izraza identiteta kroz koncept gender-fluidnosti. Tradicionalno, moda je bila podeljena na mušku i žensku, ali danas sve više vidimo brendove koji igraju s granicama i grade odeću koja je rodno neutralna. Gender-fluidna moda se odlikuje komadima koji nisu usmereni na određeni pol [...]. U zaključku, gender-fluidnost na pisti predstavlja važan aspekt revolucije u modi. Ona nam omogućava da razmišljamo o odeći na potpuno nov način (hypelist.rs, 5. 9. 2023);*

❸ порекло према енгл. genderfluid.

❹ варијанте *ѣндѣрфлудност || гѣндѣрфлудност, гѣндѣр флудност, гѣндѣр-флудност.*

❺ синоними *родна флудност.*

❻ област *род.*

❼ напомене *Варијанта ѣндѣрфлудност* ближа је енглеском изговору. Предност треба дати неологизму *родна флудност*. Значење под *б* је нераспрострањено.

дрѣнодром м.р.

❶ дефиниција *уређена површина за слетање и узлетање дрoнова (=летелица, пловила или возила без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које тре-*

ба да обаве програмирају пре кретања), те укрцавање и искрцавање путника и терета.

❷ цитати Он подсећа да се у Дубаију још 2017. појавио кинески дрон, који је могао да прими два путника и који је 21 минут могао да лети по граду. Нисте морали да будете пилот, могли сте једноставно да седнете у њега, кликнете где желите да вас превезе и он вас спусти на дронодром (sputnikportal.rs, 31. 10. 2021); Ograničenja su uglavnom zakonska (mada ima i tehničkih), gotovo u celom svetu letelice ne smeju da prilaze zgradama, što znači da su dostave u stanove isključene, a isto важи и за терасе. Остају само куће, ако имају одговарајуће двориште и пословне зграде, ако на крову направе дронодром, односно некакву површину за безбедно слетанје. У Британији се тестира и коришћење дрона за доставу хуманитарне помоћи приликом катастрофа (vreme.com, 3. 8. 2016); I dronodrom na Senjaku, Kališu i Bežaniji, bez toga ništa. Nije metropola ako nema lokalni vazdušni saobraćaj (b92.net, 26. 9. 2023).

❸ порекло према енгл. drone : дрон.

❹ област технологија.

дронски, -а, -о

❶ дефиниција *који се односи на дрон (= летелицу, пловило или возило без људске посаде којим се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања).*

❷ цитати У првом делу резултата истраживања представљено је неколико малих беспилотних летелица и противдронских система којима може руковати један човек како би се показало да постоји више од једног система који се може изабрати за оперативну употребу. То такође показује да је један војник у стрељачком одељењу способан да рукује са дронским и противдронским системима (vojnodeo.mod.gov.rs, 2020); Kada je u pitanju dronska revolucija, mi smo otišli dosta ispred nekih većih i razvijenijih zemalja. Značajno smo investirali i naša vojska se sada intenzivno oprema besposadnim platformama koje značajno utiču na sposobnosti vojske, kako vazduhoplovne, tako i zemaljske (telegraf.rs, 24. 9. 2023); Kada je sudija dao znak za kraj meča Vojvodina - Partizan (1:0), nekoliko igrača su se našla u klinču, ali je kadar ubrzo prebačen na dronski snimak iz vazduha (telegraf.tv, 19. 6. 2023).

❸ порекло према енгл. drone : дрон.

❹ синоними дроновски.

❺ област технологија.

земальскі дрђн м. р.

❶ дефиниција *возило без људске посаде које се креће по тлу и којим се управља даљинским преносом сигнала са земље или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања.*

❷ цитати *Vojni vrh, međutim, pred domaću odbrambenu industriju stavio je zadatak da za najkraće vreme, ne samo razvije nove tipove kopnenih i vazduhoplovnih dronova, već i da broj primeraka ovog naoružanja u Vojsci Srbije drastično poveća (ekarija.com, 21. 1. 2023); На руском војном полигону Ржевка ових дана се могу видети испитивања и тестирања аутоматизованих копнених возила без људске посаде. Велики копнени дрoнови последњи су у низу роботизованих система који се развијају широм света, а Русија такође увелико ради на развоју оваквих оружанних система (rts.rs, 23. 1. 2014); „Учећи из лекција рата у Украјини, ми стварамо беспилотну компоненту снага. Стварамо јединице дрoнова“, рекао је он и објаснио да се не ради само о беспилотним летелицама. „Њихова употреба је оправдана не само у ваздуху. Постоје морски и копнени дрoнови. Јуче смо на састанку са руководством Ратне морнарице разговарали о коришћењу дрoнова и о томе како да прилагодимо технологије како не бисмо остали заостали“ (pravda.rs, 6. 3. 2024).*

❸ порекло према енгл. *drone*.

❹ синоними *беспилотно возило, беспосадно возило, копнени дрон.*

❺ област технологија.

❻ напомене *У почетку су неологизмом дрон именоване једино летелице без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања. Касније, поготово од средине 2023. године када су у руско-украјинском сукобу почела масовно да се користе и пловила, као и возила без људске посаде, неологизмом дрон обухваћена су и ова пловила и возила. Због тога почињу да се користе синтагме којима се прави разлика између различитих врста дрoнова: *ваздушни (ваздухопловни, летећи) дрон, водени дрон, копнени дрон...**

кђпнени дрђн м. р.

❶ дефиниција *возило без људске посаде које се креће по тлу и којим се управља даљинским преносом сигнала са земље или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања.*

② цитати Vojni vrh, međutim, pred domaću odbrambenu industriju stao je zadatak da za najkraće vreme, ne samo razvije nove tipove kopnenih i vazduhoplovnih dronova, već i da broj primeraka ovog naoružanja u Vojsci Srbije drastično poveća (ekarija.com, 21. 1. 2023); На руском војном полигону Ржевка ових дана се могу видети испитивања и тестирања аутоматизованих копнених возила без људске посаде. Велики копнени дрoнови последњи су у низу роботизованих система који се развијају широм света, а Русија такође увелико ради на развоју оваквих оружанних система (rts.rs, 23. 1. 2014); „Учећи из лекција рата у Украјини, ми стварамо беспилотну компоненту снага. Стварамо јединице дрoнова“, рекао је он и објаснио да се не ради само о беспилотним летелицама. „Њихова употреба је оправдана не само у ваздуху. Постоје морски и копнени дрoнови. Јуче смо на састанку са руководством Ратне морнарице разговарали о коришћењу дрoнова и о томе како да прилагодимо технологије како не бисмо остали заостали“ (pravda.rs, 6. 3. 2024).

③ порекло према енгл. drone.

⑤ синоними беспилотно возило, беспосадно возило, земаљски дрон.

⑥ област технологија.

⑧ напомене У почетку су неологизмом *дрон* именоване једино летелице без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања. Касније, поготово од средине 2023. године када су у руско-украјинском сукобу почела масовно да се користе и пловила, као и возила без људске посаде, неологизмом *дрон* обухваћена су и ова пловила и возила. Због тога почињу да се користе синтагме којима се прави разлика између различитих врста дрoнова: *ваздушни (ваздухопловни, летећи) дрон, водени дрон, копнени дрон...*

лѐтѐћѝ дрѐн м. р.

① дефиниција *летелица без људске посаде којом се управља даљинским преносом сигнала са земље или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања.*

② цитати Zajedno, kao pravi tim, leteći dronovi i plutajući dronovi zajedno pomažu u čišćenju reka od plastičnog otpada i izlivanja nafte. Naime, u reci u danskom gradu Orhusu, mala mašina koja se zove WasteShark sada autonomno plovi kroz vodu sakupljajući smeće, donosi ga na obalu, a zatim se samostalno napaja (biznis.rs, 8. 4. 2021); Leteći dronovi za civilnu upotrebu često pune svoje baterije na sunčevu svetlost. Međutim nautički dronovi, poput ovog pod imenom “Wave Glider”, crpe energiju kako iz sunca

tako i iz vode. Ovakva plovila za kretanje koriste solarne ćelije smeštene na palubi u kombinaciji sa specijalnim setom podvodnih peraja dizajniranih tako da se služe energijom iz talasa sa površine okeana (glasamerike.net, 3. 5. 2014); Njihov cilj je usavršavanje autonomije letećih dronova i malih istraživačkih vozila, pogotovo za korišćenje prilikom spasilačkih akcija u rudnicima (sk.rs, 2019).

③ порекло према енгл. *drone*.

⑤ синоними ваздухопловни дрон, ваздушни дрон.

⑥ област технологија.

⑧ напомене У почетку су неологизмом *дрон* именоване једино летелице без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања. Касније, поготово од средине 2023. године када су у руско-украјинском сукобу почела масовно да се користе и пловила, као и возила без људске посаде, неологизмом *дрон* обухваћена су и ова пловила и возила. Због тога почињу да се користе синтагме којима се прави разлика између различитих врста дронова: *ваздушни (ваздухопловни, летећи) дрон, водени дрон, морски дрон, копнени дрон...*

мòрскѝ дрѝн м. р.

① дефиниција *пвило без људске посаде којим се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обави програмирају пре кретања.*

② цитати Употреба јефтених морских дронова била је у експерименталној фази све док украјинске снаге нису почеле да потапају бродове руске црноморске флоте. Сада ово једноставно и ефикасно оружје постаје озбиљна претња за америчке бродове који плове у близини Аденског залива. Хути су још 4. јануара лансирани или покушали да лансирају више експлозивних бродова без посаде у воде код Јемена како би уништили америчку морнарицу због чега су постали претња и за трговачка пловила (politika.rs, 19. 2. 2024); *Morski dron može biti korišćen i za odbranu obale i za zajedničke operacije sa drugim, većim plovilima.* Максимална брзина дрона је 37 километара на сат, док може да плови и узбурканим морем. „Saut Čajna morning post“, медиј из Хонгконга у власништву кинеске „Alibaba“ групе, тврди да кинески дрон наликује америчким невидљивим разарачима „Cumvalt“ и морским дронovima „Si hanter“. Жу Лонг, један од лидера пројекта кинеског дрона, рекао је да следе тестови избегavanja судара и додатна испитивања. Кинески брод без посаде је поринут 2019, али је до сада тестиран само на језеру Појанг, док је сада први пут за-

plovio morem (mondo.rs, 24. 6. 2022); Произведен је први руски чамац без посаде, морски дрон који се креће изнад воде [...]. Раније је саопштено да ће се први руски чамац без посаде кретати брзином до 80 километара на сат, може да пређе око 200 километара. Дрон може да понесе до 600 килограма терета и може да се примењује као платформа за ваздушне дроне и антидроне (sputnikportal.rs, 14. 12. 2023).

❸ порекло према енгл. drone.

❺ синоними беспилотно пловило, беспосадно пловило, водени дрон.

❻ област технологија.

❸ напомене У почетку су неологизмом *дрон* именоване једино летелице без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања. Касније, поготово од средине 2023. године када су у руско-украјинском сукобу почела масовно да се користе и пловила, као и возила без људске посаде, неологизмом *дрон* обухваћена су и ова пловила и возила. Због тога почињу да се користе синтагме којима се прави разлика између различитих врста дрона: *ваздушни* (*ваздухопловни, летећи*) *дрон*, *водени дрон*, *копнени дрон*...

мўлтисексуаљан и мултисексуаљан, -лна, -лно

❶ дефиниција *кога привлаче особе с различитим родним идентитетима, који ступа у сексуалне и романтичне односе с особама које имају различите родне идентитете.*

❷ цитати *Џек, zar nije rodno fluidna, multiseksualna [...] osoba? (superzena.b92.net, 19. 12. 2023); Sve ja to trpam u isti koš – [...] transrodne, transseksualne, multiseksualne (forum.krstarica.com, 11. 9. 2022); Na taj način, priroda ili bog su svesno stvorili čoveka kao multiseksualno biće, koje je u početku moralo takvo da bude (blog.b92.net, 17. 3. 2009).*

❸ порекло према енгл. multisexual.

❻ област сексуалност.

❸ напомене Краткосилазни акценат на трећем слогу (*мултисексуаљан*), који се често чује, није у складу с актуелном акценатском нормом.

МУЛТИСЕКСУАЛАЦ - лца ж. р.

❶ дефиниција *особа која ступа у сексуалне и романтичне односе с особама које имају различите родне идентитете, коју привлаче особе с различитим родним идентитетима.*

❷ цитати I dok se on u knjizi zaista koleba i muči pitanjima je li homoseksualac, biseksualac, triseksualac, omniseksualac, multiseksualac, nehetero ili nešto sedmo [...] i zaključuje da on nije ništa od toga (gayiskreno.blogspot.com, 23. 10. 2007); Zezao ja neke po forumima da sam multiseksualac (u mojoj verziji sve redom). Onda oni krenu nešto da provaljuju a ja „šta sad nismo liberalni?“ (vukajlija.com, 2010); I tako imamo metroseksualca, multiseksualca, strejttrendera, pornoseksualca, megaseksualca (lgbti.ba, 31. 12. 2014).

❸ порекло према енгл. *multisexual*.

❹ област СЕКСУАЛНОСТ.

МУЛТИСЕКСУАЛНОСТ ж. р.

❶ дефиниција *осећање привлачности према особама с различитим родним идентитетима.*

❷ цитати Pored biseksualnosti tu možemo uklopiti i demiseksualnost, poliseksualnost, multiseksualnost i omniseksualnost. Dakle sve vrste fluidne seksualnosti (xxzmagazin.com, 27. 3. 2023); Mi imamo iza nas na ovom stupnju, heteroseksualnost, homoseksualnost, biseksualnost i multiseksualnost [...]. Mi također imamo sposobnost da uživamo u našim fizičkim telima u tim oblicima seksualnosti (galaksija.info, 25. 8. 2008); Kada je shvatanje liberalizma bilo prošireno tako da obuhvati jednaku slobodu u okviru zakona za sve društvene klase, nije moralo da se govori o „multiklasnosti“; niti je bilo potrebno, kada se ovo shvatanje proširilo na sve boje kože, govoriti o „multikolorizmu“, a kada je obuhvatilo sve rodove i seksualnosti, nije se govorilo o „multirodnosti“ ili o „multiseksualnosti“. Koliko god ovo bilo bolno za ljude koji su izgradili akademske karijere na multikulturalizmu, ovaj termin bi trebalo da se pošalje u konceptualnu ropotarnicu istorije (pescanik.net, 17. 11. 2012), Rekavši to, Vukadinović je demonstrativno napustio skupštinu i sa vrata – sasvim u duhu vladajuće multiseksualnosti – Ocu poslao jedan vatren poljubac. Nije to promaklo Šešelju koji je, komentarišući nemili događaj i prateći seksepilni gest – možda i nehotice – srušio mit o Srbima kao „narodu najstarijem“ a uzgred se upustio i u lingvističke spekulacije (danas.rs, 13. 8. 2016).

③ порекло према енгл. multisexual.

⑥ област сексуалност.

противдроновскā пушка ж. р.

① дефиниција *преносни електронски уређај који се користи, који служи за борбу против дрона (= летелица, пловила или возила без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања).*

② цитати Ruska protivdronovska puška Stupor efikasno obara neprijateljske dronove u Ukrajini, tvrde izvori iz ruske vojske (oruzjeonline.com, 17. 8. 2022); 'Баба Јага', на пример, о којој се говори, представља веома подмукао дрон, који има способност да подигне велики терет. Захваљујући томе може да избацује велику количину муниције или да достави драгоцени терет одредима Оружаних снага Украјине. Противдроновске пушке нису увек ефикасне против 'Баба-Јага' (politika.rs, 11. 12. 2023).

③ порекло према енгл. drone : дрон.

⑤ синоними антидрон (а), антидрон-пушка, антидроновска пушка, електромагнетна пушка, електромагнетска пушка, противдронска пушка.

⑥ област технологија, рат.

⑧ напомене Иако је као одредница наведен придев *противдроновски*, синтагма *противдроновска пушка* обрађена је као засебна одредница због специфичног значења. У српском језику пушка је „ручно ватрено оружје, обично с једном дужом цеви“ (ц. *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007). Противдронска пушка је електронски уређај и не испалује метке.

противдроновскѝ, -ā, -ō

① дефиниција *који се користи, који служи за борбу против дрона (= летелица, пловила или возила без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања).*

② цитати Осим „перуна“, велику пажњу привукли су и дрони, противдроновски системи, али и најмоћније српско борбено возило „лазански“, као и чувени „деспот“ из Републике Српске (novosti.rs, 26. 9. 2023); Реће jedan kolega par strana ranije, mora da se osniva novi vid

PVO, protiv dronovska odbrana. I to pod hitno (mycity-military.com, 10. 3. 2022); Ove dronove treba da imamo u stotinama ili hiljadama, najbolje da ih proizvodimo. Kao i protiv dronovska sredstva (b92.net, 29. 9. 2020).

- ③ порекло према енгл. drone : дрон.
- ④ варијанте противдроновски, против дроновски.
- ⑤ синоними антидрон (б), антидроновски, антидронски, противдронски.
- ⑥ област технологија, рат.
- ⑧ напомене Правописна варијанта *против дроновски* није у складу с актуелном правописном нормом.

противдронска пушка ж. р.

① дефиниција *преносни електронски уређај који се користи, који служи за борбу против дрона* (= летелица, пловила или возила без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања).

② цитати Антидронски уређаји користе се у Војсци. На пример, 3. марта показано је како специјалне јединице Централног војног округа уништавају беспилотне летелице украјинских оружаних снага уз помоћ противдронских пушака: војници бирају фреквенције на којима ће стварати сметње, а беспилотна летелица противника, захваљујући њима, се губи (pravda.rs, 22. 4. 2023).

- ③ порекло према енгл. drone : дрон.
- ⑤ синоними антидрон (а), антидрон-пушка, антидроновска пушка, електромагнетна пушка, електромагнетска пушка, противдроновска пушка.
- ⑥ област технологија, рат.
- ⑧ напомене Иако је као одредница наведен придев *противдронски*, синтагма *противдронска пушка* обрађена је као засебна одредница због специфичног значења. У српском језику пушка је „ручно ватрено оружје, обично с једном дужом цеви“ (ц. *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007). Противдронска пушка је електронски уређај и не испаљује метке.

прѡтивдрѡнскѣ, -ā, -ō

❶ дефиниција *који се користи, који служи за борбу против дрoнова (= летелица, пловила или возила без људске посаде којима се управља даљинским преносом сигнала или се рута кретања и задаци које треба да обаве програмирају пре кретања).*

❷ цитати Дрoнови су једна од нових претњи тактичким јединицама. Оружане снаге их користе са промењивим успехом у операцијама, али најнижа тактичка јединица, као што је стрелачко одељење, није још увијек спремна да изводи операције у којима би употребило дрoнове и противдрoнске мере. Дрoнови имају широк спектар могућности и користе се како за цивилне тако и за војне сврхе. Упоредо са развојем дрoнова, развијају се и средства за противдрoнска дејства (vojnode-lo.mod.gov.rs, 2020); Каже да ће новитет на сајму бити углавном из области противавионских система, противдрoнских система, беспилотних летелица и беспосадних платформи (sputnikportal.rs, 24. 9. 2023); На војном аеродрому „Наредник-пилот Михајло Петровић“ у Нишу представљени су противдрoнски ПВО системи, беспилотне и управљане ваздухопловне и земаљске борбене платформе (politika.rs, 10. 12. 2023).

❸ порекло према енгл. drone : дрoн.

❹ варијанте противдрoнски, против дрoнски.

❺ синоними антидрoн (б), антидрoновски, антидрoнски, противдрoновски.

❻ област технологија, рат.

❼ напомене Правописна варијанта *против дрoнски* није у складу с актуелном правописном нормом.

рѡднā флујднѡст ж.р.

❶ дефиниција **а.** *променљивост родног идентитета, током живота или у зависности од ситуације, истовремено испољавање обележја више различитих родова; могућност мењања родног идентитета, током живота или у зависности од ситуације, могућност истовременог испољавања обележја више различитих родова.*

б. *родни идентитет који карактерише променљивост осећања припадности одређеном роду, током живота или у зависности од ситуације, те могућност истовременог испољавања обележја више различитих родова.*

в. *својство одеће која није дизајнирана, направљена, предвиђена само за особе једнога рода већ је могу носити особе различитих родова.*

❷ ЦИТАТИ Roditelji neće zadovoljiti da čuju da je proces koji leži u osnovi rodne fluidnosti malo shvaćen, kao i procesi u osnovi rodnog identiteta, uopšte. Genetika je verovatno umešana, kao i izloženost hormonima u fetalnom okruženju. Ali, rodni identitet je karakteristika koja inače postoji na različite načine u ljudskom stanju. Rodna raznolikost je oduvek postojala i pojavljivala se u različitim kulturama – nije karakteristična samo za savremenu omladinu u zapadnjačkoj kulturi (easylife.rs, 28. 5. 2023); Tema „drugog“ i „drugosti“ vrlo je prisutna u stvaralaštvu Dejvida Bouvija, ali nije uvek bila tako očigledna i šljokičasta kao rodna fluidnost – nekada je „drugost“ posmatrao kroz prizmu mučeništva (n1info.rs, 16. 8. 2023); За неке младе особе, родна флуидност може бити начин да истражују род пре него што одаберу неки стабилнији израз свог рода или родни идентитет. За друге, родна флуидност може се наставити у недоглед као део њиховог животног искуства с родом (eparhijazt.com, 27. 2. 2024); Ali, verovatno najneobičniji običaj u Guna Jali je rodna ravnopravnost, kao i potpuna tolerancija, ako ne i slavljenje, rodne fluidnosti. [...] Obični posmatrač poput mene ne primećuje ništa neobično u vezi sa Lizom. Kao i mnoge druge žene Gune, ona sedi u malom drvenom kanuu i nudi prelepe rukotvorine turistima koji pristaju brodovima. Ali Liza je rođena kao dečak (b92.net, 18. 5. 2024).

б. Postoji dosta rodних identiteta koje pokriva termin nebinarnosti. Među njima su birodnost, panrodnost, demirodnost, rodna fluidnost, arodnost i drugi (danas.rs, 12. 5. 2024).

в. Od početka se uz njegov rad vezuju pojmovi originalnost, rodna fluidnost, ulična moda, koje je onako kako ih je video i živeo prenosio na modnu pistu dodajući im kreativan pečat, ali u isto vreme zadržavajući nešto od sirovosti tog sveta. Svojim umetničkim delovanjem uvek se protivio kategorizaciji i etiketiranju bilo koje vrste, bez obzira da li je reč o godinama, polu, seksualnom opredeljenju, zbog čega se njegova estetika definisala često kao androgina, čak i više nego rodno neutralna (vreme.com, 28. 2. 2020).

❸ порекло према енгл. genderfluid.

❹ синоними **а.** гендерфлуидност, цендерфлуидност. **б.** флуидни род.

❺ област род.

③ напомене Предност треба дати неологизму *родна флуидност* над терминима *гедерфлуидност (а)* и *цендерфлуидност (а)*. Значења под *б* и *в* су нераспрострањена.

флүйднї род ж.р.

① дефиниција *родни идентитет који карактерише променљивост осећања припадности одређеном роду, током живота или у зависности од ситуације, те могућност истовременог испољавања обележја више различитих родова.*

② цитати Transrodni muškarci, osobe koje su biološki rođene kao žene i koje su prešle u muški ili fluidni rod, nemaju mogućnost pristupa medicinski asistiranom reprodukciji isključivo zbog navođenja svog pola u matičnoj knjizi (24sedam.rs, 7. 7. 2023); Pleme Tikuna se strastveno zlagalo za pravo da slobodno mogu da izražavaju svoj fluidni rod i budu viđeni/e i prihvaćeni/e bez predrasuda. Vidite ih u džungli, kako hodaju kroz vodu, šetaju putićima svojih sela, i njihove ih zajednice prihvataju. Neki/e od njih rade, drugi/e se školuju i nadaju tome da će jednog dana završiti s učenejem i dobiti diplome, treći/e pomažu svojim porodicama u kući (transserbia.org, 27. 2. 2017); Osoba koja je gender fluid može da se oseća i kao muško i kao žensko većinu vremena, u nekom miksu ta dva; a mogu postojati i dani kada se više oseća i identifikuje kao muškarac, a i dani kad se identifikuje kao žena. Gender fluid (fluidni rod) nije povezan sa genitalijama osobe, i nema veze sa njihovom seksualnom orijentacijom (ana.rs, 3. 8. 2017); Postoji nekoliko rodova i dok neki trans-ljudi ne spadaju u tradicionalnu poddelu, neki spadaju. Na primer, dok biseksualnu ženu mogu da privuku muškarci i žene (rođeni kao muškarci i žene), mene privlače ljudi koji su ostali istog pola u kojem su rođeni, trans ljudi, oni koji se ne identificiraju niti kao muškarci niti kao žene (demigender), oni „fluidnog roda“ (genderfluid), da nabrojim samo neke (labris.org.rs, 8. 9. 2015); Како је навело Бамбие, увек је било привржено природи, те је нагласило да је сецирало цвеће. Иначе, Бамбие Тхуг за себе каже да је флуидног рода и у обраћању Барбие користи се род „Оно“ (nportal.novosti.rs, 8. 5. 2024).

③ порекло према енгл. genderfluid.

⑤ синоними *родна флуидност (б)*.

⑥ област *род*.

⑧ напомене Предност треба дати термину *флуидни род* над нераспрострањеним синонимом *родна флуидност (б)*.

цѐндерфлуїд прид. непром.

❶ дефиниција *који се односи на особе с променљивим родним идентитетом, који се може мењати током живота или у зависности од ситуације, који може истовремено испољавати обележја више различитих родова.*

❷ цитати Prva „džender-fluid“ osoba u američkoj vladi / Predsjednik Sjedinjenih Američkih Država Džo Bajden prošlog mjeseca je imenovao Sema Brajntona na poziciju u tamošnjem ministarstvu energetike, i tako će Brajnton biti prvi zvaničnik američke vlade koji se izjašnjava kao rodno fluidna osoba (mojabanjaluka.info, 17. 2. 2022); Не воли то данашња преосетљива цендерфлуид генерација. Они воле дечије филмиће са супер херојима (b92.net, 14. 1. 2019); Жена има доста много. „Сувише!“ рећи ће неки наши шали склони пријатељи. Због тога је уважавање њихових осећања битно у дневној политици. Цендерфлуид господе ипак доста мање, посебно у професионалном миљеу (forum.krstarica.com, 30. 5. 2021); U seriji glavne (a često i jedine) uloge igraju Pedro Pascal, „Mandalorian“ i jedan od najsimpatičnijih glumaca trenutno i ikada, i Bella Ramsey, novi idol i heroj/ nova idolka i heroina „them/they“ i džender fluid žilva, bez sumnje pažljivo odabrana za ulogu baš zbog toga (nova.rs, 23. 3. 2023).

❸ порекло енгл. genderfluid.

❹ варијанте гендерфлуид || цендер-флуид, цендер флуид, цендер-флуид.

❺ синоними гендерфлуидан, роднофлуидан, цендерфлуидан.

❻ област род.

❼ напомене Предност треба дати синониму *роднофлуидан*.

цѐндерфлуїдан, -дна, -дно

❶ дефиниција *који се односи на особе с променљивим родним идентитетом, који се може мењати током живота или у зависности од ситуације, који може истовремено испољавати обележја више различитих родова.*

❷ цитати Odbacio sam ovu ideju jer bi ovo bilo diskriminatorски prema ženama, bar prema onima koje nisu džender fluidne, trans, itd. itd. da ne kažem – обичним ženama (x.com, 22. 6. 2021); Шта тачно слави „месец поноса“? Једноставно је: радикалну ЛГБТ агенду и лезбејски, хомосексу-

ални, бисексуални, трансродни, квир, небинарни, цендер-флуидни начин живота, као и осталих седамдесет алтернативних животних стилова (vidovdan.org, 6. 7. 2021); Млади људи су, чак и не знајући, постали свештенице и свештеници богиње Иштар. А, она је имала и другу, већ споменућу врсту свештеника, тј. свештеница. То су били трансвестити, мушкарци обучени у жене и који су причали као жене – асину, кургару, калу и гала. Гадни дух богиње Иштар се налази и у позадини цијеле данашње агенде која се тиче содомита, названих „ЛГБТ, нон-бајнери“ и других „цендер флуидних особа“ (naukaikultura.com).

③ порекло енгл. genderfluid.

④ варијанте гендерфлуидан || цендер-флуидан, цендер флуидан, цендерфлуидан.

⑤ синоними гендерфлуид, роднофлуидан, цендерфлуид.

⑥ област род.

⑧ напомене Предност треба дати синониму *роднофлуидан*.

цендерфлуидно́ст и цендерфлуидно́ст ж.р.

① дефиниција *променљивост родног идентитета, током живота или у зависности од ситуације, истовремено испољавање обележја више различитих родова; могућност мењања родног идентитета, током живота или у зависности од ситуације, могућност истовременог испољавања обележја више различитих родова.*

② цитати У једном старом тексту писаном клинастим писмом, из древног Сумера, пише да је Иштар „она која мушкарца претвара у жену, а жену у мушкарца“. Иштар је у позадини такозване цендер флуидности; она је у позадини брисања граница између мушког и женског пола. Она је иза феминизације мушкараца и маскулинизације жена. Када погледамо како се облаче данашњи мушкарци, све нам је јасно. Утегнуте панталоне, чупање обрва, педикир, маникир, све то се савременом мушкарцу сервира као модерно и дио културног начина живљења. Са друге стране, код жена је обрнуто. Панталоне, кратке фризури, експлозија бављења жена фитнесом и дизањем тегова, борилачким спортовима (бокс, мма, итд.) и све ово су обиљежја жене 21. вијека. Мушкарац се полако претвара у жену, а жена у мушкарца (naukaikultura.com); Na slici je osoba ženskog pola. I neće joj pomoći dženderfluidnost da ne zatrudni, recimo. I umesto da idemo ka tome da svi budemo ljudi, iako smo muškarci i žene, mi idemo ka tome da svako hoće da bude poseban po tome što ga ne definišu stereotipi (pouke.org, 27. 12. 2016); Zahtjevi za definiranjem geј političkog subjekta su završili ili u stranputici biolo-

gizacije gej identiteta (potraga za gej genom) ili akademizmu kvir teorije i teoriji dženderfluidnosti (Judith Butler, Gender Trouble) potpuno zaobilažeći njegovu historičnost i ukorijenjenost u samoj materijalnoj osnovici kapitalističkog društva (academia.edu, 2020); Za razliku od Samberga koji je mahom satiričan, Burnham „igra za publiku“ i namiguje raznim internet „opštim mestima“ da milenijalski oprezno izsubverizuje razne topike, od samo-promocije, depresije, depresije, depresije, samoubistva, džender fluidnosti, raznih oblika konfuzije svetom... I sve to kroz pesmice (mislitemojomnovomglavom.wordpress.com, 13. 8. 2021).

- ③ порекло према енгл. genderfluid.
- ④ варијанте гендерфлуидност || цендерфлуидност, цендер флуидност, цендер-флуидност.
- ⑤ синоними родна флуидност.
- ⑥ област род.
- ⑧ напомене Предност треба дати термину *родна флуидност*.

Ивана Лазих Коњик, Вања Миљковић, Милица Божих Синчук,
Слободан Новокмет*

Институт за српски језик САНУ, Београд

ГРАЂА ЗА РЕЧНИК НЕОЛОГИЗАМА

(Први део)

Грађа за речник неологизама доноси нове речи које су се у српском језику појавиле од почетка 21. века, с посебним акцентом на најновије неологизме који свакодневно настају. Грађа се прикупља за нови онлајн речник неологизама српског језика, са радним насловом *Српски речник неологизама 21. века* (Нео21). Грађа се систематски сакупља од почетка 2024. године.¹ Четворочлани лексикографски тим активно ради на идентификовању, пажљивом одабиру и документовању нових речи и израза које ће постати одреднице у речнику. Паралелно се прикупљају примери из различитих контекста, чиме се обезбеђује основа за прецизно објашњење значења и илустрацију употребе у свакодневном језику.

Грађа за речник се прикупља континуирано из онлајн извора и похрањује у специјализованој лексикографској бази. Обухвата различите текстове са интернета: чланак из медија, пословне и друге презентације, објаве на друштвеним мрежама, форумима, блоговима итд.,² као и податке из доступних електронских корпуса српског језика. Овде се доноси у штампаној форми.

У избору неологизама руководили смо се различитим критеријумима који укључују фреквенцију употребе, доминантне сфере појављивања (попут медија, друштвених мрежа, стручне терминологије), као и степен њи-

* Ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0003-0840-0140. Vanja.Miljkovic@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0003-2290-3844. Milica.sincuk@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0001-9662-1968. Slobodan.Novokmet@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0003-0071-7194.

¹ Прилози са новим речима су периодично објављивани на сајту Филолошког друштва „Речи“ у рубрици „Нове речи“ коју припремају И. Лазих Коњик, В. Миљковић, С. Новокмет и М. Божих Синчук, а уређује И. Лазих Коњик. Доступно на адреси <https://www.reci.org.rs/category/nove-reci/>

² О структури извора за нови онлајн речник неологизама в. у Лазих Коњик 2024.

ховог прихватања у широј језичкој заједници. Посебно се водило рачуна о томе да ли је неологизам забележен у раније објављеним речницима нових и страних речи. Када постоји потреба, укључују се и такви неологизми, уколико су у међувремену развили нова значења или творбено гнездо.

У овом прилогу представљамо део до сада прикупљене грађе, како бисмо заинтересованој стручној и широј јавности пружили увид у концепт и материјале који чине основу овог речника. Грађу су припремили лексикографи запослени у Институту за српски језик САНУ на Одсеку за израду Речника САНУ и проучавање савременог српског језика *Ивана Лазих Коњик*, *Вања Миљковић*, *Милица Божић Синчук* и *Слободан Новокмет*. Уредничку обраду Грађе извршили су *Вања Миљковић* и *Ивана Лазих Коњик*.

Аутори Грађе су отворени за све сугестије и охрабрују читаоце да пошаљу своје предлоге нових речи и израза које су уочили у употреби на адресу часописа „Новоречје“ и на тај начин допринесу даљем развоју речника Нео21.

Списак уобичајених скраћеница:

ж – женски род

м – мушки род

несвр. – глагол несвршеног вида

прид. – придев

с – средњи род

с – средњи род

свр. – глагол свршеног вида

Чланак одреднице обухвата граматичке податке, етимологију, тематску област којој одредница припада, семантичку дефиницију, различите варијанте и облике, синониме и испоређења, илустративне примере који показују реч у употреби, као и извор из којег су преузети ти примери.

антилитијум у прид. служби [анти- + литијум] *екологија*

в. антилитијумски. — Pravi li se anti-litijum koalicija? n1info.rs 25. јун 2024. U narednim danima sigurno je jedno, очекују нас protesti protiv izgradnje rudnika litijuma kompanije Rio Tinto, питање је само ... ko bi mogao da stane na čelo antilitijum kolone. danas.rs 28. јул 2024. Ko su antilitijum aktivisti koji su zauzeli Terazije novosti.rs (у наслову) 7. авг. 2024.

антилитијумац м екологија

особа која се противи рударењу литијума у Србији и свој став јавно исказује, обично учествовањем у масовним протестима против отварања рудника литијума. Још и: **антилитијумаш**. — Situacija je “zaglavljena” na pola puta – niti je Vučić žrtvovao “figuru” zvanu Rio Tinto niti su ga ukupni antilitijumci “šahirali”. plamenpokretsad.wordpress.com 18. јан. 2022. Da vas vidim sada proruski antilitijumci. facebook.com

антилитијумаш м екологија

в. *антилитијумац*. — Danas je dan kada svi antisrpski šovinisti, Kurtijevi lobisti, Violini svedoci, antilitijumaši i trotinelisti deluju pod maskom enormno velike empatije prema đenosajdu u Srebrenici. x.com/CenzurisanoL 11. јул 2024. Sve su prilike da većina antilitijumaša ne zna da se sumporna kiselina u Srbiji koristi oдавно u ogromnim količinama. x.com/sofi2022 2. авг. 2024. Željko Mitrović u svom maniru potkačio antilitijumaše informers.rs (у поднаслову) 6. авг. 2024. Tom prilikom, direktor i vlasnik Pink Media Group je uputio jasnu poruku u kojoj će se lažni ekolozi i antilitijumaši pronaći. pink.rs 6. авг. 2024. Nisu antilitijumaši sa Kusturicom protiv kopanja litijuma, oni se samo bore za promjenu rudarske firme i gazde koji bi trebao biti neđe istočnije. x.com/dijalekticar 13. авг. 2024.

антилитијумашки прид.

који се односи на антилитијумаше и јавно противљење плановима о рударењу литијума на територији Србије. Упореди: **антилитијум**, **антилитијумски**. — Antilitijumaški zgubidani, pod nosom vam (nam) nestaje zelenilo Fruške gore! SPC će je pretvoriti u Golu goru. twitter.com 25. јул 2024.

антилитијумски прид.

који се односи на јавно противљење плановима о рударењу литијума на територији Србије. Још и: **антилитијум**. Упореди: **антилитијумашки**. — НВО „Грађанске иницијативе“ донела одлуку да пружи финансијску и организациону подршку антилитијумским протестима у Смедереву vase-ljenska.net (у поднаслову) 4. авг. 2024. Od utorka po podne građani Beograda su svedoci zauzimanja Terazija od strane opozicione antilitijumske grupacije. novosti.rs 7. авг. 2024. Jutarnja slika antilitijumskih ustanika iz Pionirskog parka je slika svih dosadašnjih protesta protiv Vučića. vreme.com 11. авг. 2024.

агсице ж мн. [од енгл. Ugg (назив брэнда чизама)]

врста чизама од овчије коже постављених овчијим руном. — Gospode Вође, па one se množe!!! Ugsice – da svaka prava dama izgleda kao prosečan pija-nac. besnopile.rs Posto sam i prvi put poslednje mesece trudnoce provela zimi, noge su mi bile bas otecene i nosila sam ugsice. bebac.com 22. дец. 2009. "Agsice" su ponovo pokorile svetsku modnu scenu kao davnih 2000-ih. alo.rs 1. нов. 2023.

астротуризам м [енгл. astrotourism]

туризам са сврхом одласка на дестинацију на којој нема светлосног загађења, тако да се могу посматрати звезде и друга небеска тела и појаве (попут проласка комете, помрачења Сунца или Месеца, кише метеора и др.). — Letnja bašta – astroturizam rts.rs (у наслову) 18. авг. 2023. Астротуризам је специфичан облик туризма у оквиру кога туристи по посебно осмишљеном програму повезују туризам и науку. gajac.rs Smešten u okviru netaknutog UNESCO rezervata biosfere Baa Atola, Milaidhoo Maldivi se može pohvaliti okruženjem koje je savršeno usklađeno sa suštinom Astro turizma. b92.net (у наслову) 10. мар. 2024.

бапчи м [према индијском (хинди) називу биљке] *ботаника*

једногодишња зељаста биљка бледо љубичастог цвета која расте у Азији и која се употребљава у традиционалној индијској и кинеској медицини и козметичкој индустрији, лат. Psoralea Corylifolia. Још и: **бакучи**. — Бакучиол ... је први пут изолован из семена биљке Псоралеа корилифолиа, познате и као бакучи или бабчи, још 1966. године. magazin.politika.rs 5. јан. 2024. О бакучиолу се говори као о природном активном састојку против старења ... Добijen je od semena biljke Babči, koja se takođe naziva Psoralea Corilifolia. nivea.rs Jedan sastojak ove indijske biljke, zvane babchi, može smanjiti jačinu bora za 20 % nakon tri meseca korišćenja. esthetic.rs 28. авг. 2021. • у *прод. служби*: *који је од ове биљке.* — Истраживање потврдило: babchi ulje pegla bore i briše staračke fleke esthetic.rs (у наслову) 28. авг. 2021.

бакучи м [према санскритском називу биљке] *ботаника*

• в. *бапчи*. — Бакучиол ... је први пут изолован из семена биљке Псоралеа корилифолиа, познате и као бакучи или бабчи, још 1966. године. magazin.politika.rs 5. јан. 2024. • у *прод. служби*: *који је од ове биљке.* — Вакучи улје својим емолијентним дејством омогућава додатну заштиту. angeltherapy.rs Bakuchi ulje sadrži derivate cimetne kiseline koji su poznati po antimikrobnim i antiinflamatornim svojstvima. avenalab.com

бакучиол м [енгл. bakuchiol] *козметика*

природна материја из семена биљке бакучи Psoralea corylifolia која има регенеративно и противупално дејство и употребљава се у производњи козметичких производа. — У последње време све су чешће рекламе за антиејџинг козметику са чудесним новим састојком – бакучиолом. magazin.politika.rs 05. јан. 2024. *Za razliku od retinola, bakučiol smiruje iritacije i upalne procese, što ga čini dobrom opcijom za ljude sa osetljivom kožom.* elle.rs 01. феб. 2023. *Бакучиол показује невероватне ефекте када је о нези коже.* lepotaizdravlje.rs 27 јун 2022.

библиотерапија ж [енгл. bibliotherapy]

лечење емоционалних, развојних и др. психолошких проблема читањем и кроз анализу прочитаних књига, терапија читањем. — Biblioterapija koristi književnost za poboljšavanje mentalnog zdravlja. laguna.rs 17. сеп. 2018. *U teorijskoj literaturi o biblioterapiji postoji mnogo diskusija o tome da li njeni blagotvorni efekti proizlaze iz stvarnog čitanja samog teksta ili iz interakcije ili diskusije o tekstu koji obično prati to čitanje.* rs 4. окт. 2019. *Nastavnik Vuk Žikić ... na predavanjima koristi biblioterapiju - metodu lečenjem književnošću.* bbc.com 20. јул 2024.

библиотерапеут м

терапеут који спроводи библиотерапију. — U većini slučajeva biblioterapeut će preporučiti knjige shodno specifičnim potrebama pacijenta. laguna.rs 17. сеп. 2018. *Jedna od retkih biblioterapeuta u našoj zemlji je i Emeke Berenji.* gradsubotica.co.rs 2. апр. 2024. *Za razliku od mnogih standardnih oblika psihoterapije, biblioterapeut ima pristup koji najčešće uključuje konkretne primere sa kojima se pacijent može poistovetiti.* zdravlje.kurir.rs 28. јул. 2024.

библиотерапеуткиња ж

терапеуткиња која спроводи библиотерапију. — Потом Дарија и њена библиотерапеуткиња разговарају о ономе што је прочитано. bbc.com 20. јул 2024. *Biblioterapija postoji od vremena Platona, kako kaže Ela Berthud, britanska biblioterapeutkinja iz svetske organizacije „The School of Life“.* laguna.rs 14. јан. 2021.

библиотерапеутски прид.

који се односи на библиотерапеуте и библиотерапију. — Jedna od retkih biblioterapeuta u našoj zemlji je i Emeke Berenji, Subotičanka koja danas drži biblioterapeutske grupe od Segedina do Novog Sada. gradsubotica.co.rs 2. апр. 2024.

бинаран прид. [према енгл. binary]

који има родни идентитет који је само мушки или женски; који се односи на бинарне особе, који изражава родну бинарност. — Postoje ljudi koji se ne smatraju "binarnim" - dakle, ne identifikuju se ni kao muškarci, ni kao žene, koriste zamenicu "mi/oni", umesto "on/ona". stil.kurir.rs 20. мап. 2019. Postojanje iskustava kao što su seksualna orijentacija koja je drugačija od heteroseksualne kao i rodних идентитета који нису бинарни ... чини да можемо говорити у Gercovom smislu o одређеној 'култури' која је позната припадницима/ама LGBT популације. reff.f.bg.ac.rs М. Радоман, *Бити LGBTTIQ – значења која нас обликују*, 2017

бинарност (родна) ж [према енгл. binary, gender binary]

подела пола и рода на мушки и женски. Супротно: **небинарност**. — Ideja da postoje samo dva roda naziva se „rodna binarnost“. dvadesete.rs Друштво препознаје два пола, мушки и женски и идеја да постоје само два пола понекад се назива родном бинарношћу. wannabemagazine.com

блокчејн м [енгл. blockchain]

• *децентрализовани дигитални систем за евиденцију и проверу података, који се састоји од низа блокова повезаних и заштићених криптографијом, тако да сваки блок садржи записе о трансакцијама и повезан је са претходним блоком, чиме се обезбеђује непромењивост и сигурност података.* Такође и: **ланац блокова, блок-ланац**. — Blokčejn se već godinama najavljuje kao revolucionarna tehnologija koja će, zahvaljujući decentralizaciji, promeniti način plaćanja. bif.rs Блокчејн је база података (дигитална књига записа) која се користи за складиштење, верификацију и трансакције. politika.rs 20. нов. 2021. • *у прид. служби: који се односи на такав дигитални систем или на употребу таквог система.* — блокчејн технологија, блокчејн систем, блокчејн мрежа, блокчејн платформа, блокчејн компанија итд.

болест икс [према енгл. disease X]

непозната заразна болест која прети човечанству. — Bolest iks ne postoji. Ovakv hipotetički naziv koristi SZO za neku trenutno nepoznatu zaraznu infekciju koja može da izazove epidemiju, ili, ako se proširi na više zemalja ili kontinenata, pandemiju. bbc.com 24. јан. 2024. Apsolutno niko na svetu ne zna šta je bolest X, zato je i dobila taj naziv. blic.rs 28. јан. 2024.

брејкинг м [енгл. breaking] *спорт*

врста спортског плеса у којем два супраника настоје да што успешније изведу различите акробатске покрете на тлу, брзе покрете ногама, окре-

те на глави и др. уз пратећу хип-хоп музику. Још и: **брејкденс, брејкден-синг.** — Париз 2024. пружиће прилику за прво представљање на Олимпијским играма спорта „brejking” (или brejkdensa, како га многи зову) – стила уличног плеса који је настао 1970-их у Њујорку. [bbc.com](https://www.bbc.com) Ples koji osvaja svet Brejkdens, poznat i kao brejking, важи за најзахтевнији улични плес. [PDRS 1.0 / youthvibes.rs](https://pdrs.1.0/youthvibes.rs)

бруки м [брауни + куки, према енгл. brookies, brownie + cookies] *кулинарство*

врста печених колачића направљених од тврдог и меког заслађеног теста са додатком чоколаде, комбинација браунија и кукија. — Brookie (pola Brownie, pola Cookie) је чим сам га направила у Kukiccinu постао instant favorit i najprodavaniji kolač. [tiktok.com/pivokosa](https://www.tiktok.com/pivokosa) Šta se desi kada se spoje brauni i kuki? Nastane - bruki! [instagram.com/kolacevic.poslasticarnica](https://www.instagram.com/kolacevic.poslasticarnica)

вејперски језик / вејп језик [енг. vapers tongue, vape tongue]

привремено стање да вејпер не осећа укус е-течности. — Пробај да мало правиш паузе, као што си некада уз цигарету правио, а можда је и 'вејперски језик', пошто си нов у свему овоме. [e-cigserbia.com](https://www.e-cigserbia.com) окт. 2021. „Vejp jezik“: Neprijatna posledica korišćenja vejpa koja pogađa tinejdžere. (у наслову) n1info.rs 1. авг. 2023. Popularni termin "Vejperski jezik" je poznat kao čest problem kod vejpera. To je trenutak kada prestajete osećati ukus svoje e-tečnosti. [vapeshop.rs](https://www.vapeshop.rs)

ви-ар / ВР [енгл. virtual reality, VR] *гејминг*

• *скраћеница за виртуелну реалност: вештачки створено привидно тродимензионално окружење које симулира стварност коришћењем интерактивног софтвера и уређаја као што су специјалне наочаре, кациге, рукавице и др., који се контролишу покретима тела.* — Pošto је ponekad izazovno da se ponovi iskustvo koje može da se pripíše traumi klijenta, VR bi mogla da predstavlja sledeću revoluciju u psihoterapiji. [web-mind.rs](https://www.web-mind.rs) 22. март 2023. Ви-ар помаже аутизму [rts.rs](https://www.rts.rs) (у наслову) 28. јан. 2020. • у прид. служби: који се односи на виртуелну реалност (који припада виртуелној реалности, који служи за виртуелну реалност и сл.). — вр технологија, вр наочаре, вр кацига, вр уређај итд. ВР технологија се најчешће повезује са игрицама, али је она много више од тога, и све више ће постојати алат који ћемо користити за решавање одређених ствари. [politika.rs](https://www.politika.rs) 28. март 2023. Korisnici na Twitteru su počeli da vode debate o tome koliko VR uređaji oštećuju vid. [galaksijanova.rs](https://www.galaksijanova.rs) Посетиоци који долазе у Дубаи моћи [ће] да ставе ви-ар сетове и да уђу у изложбу. [rts.rs](https://www.rts.rs) 20. авг. 2021.

ганаж / ганаш м [фр. ganache] *кулинарство*

мешавина чоколаде и слатке павлаке која се користи као глазура или као надев. — Čokoladni ganaš je preliv za kolače i torte, a koriste ga skoro svi poslastičari. stvarukusa.mondo.rs 25. август 2023. Ako želite da čokoladni ganaš koristite kao nadev za slatke kornete ili za praline, trebaće vam 200 g crne čokolade i 100 ml pavlake. noizz.rs 5. март 2021. O ganaž (ganache) kremu koji je zaista poseban nećemo mnogo pričati, treba ga probati. danas.rs 25. дец. 2022.

гаслајт и гаслајтинг [енгл. gaslighting] м

манипулисање нечијом психом, систематско навођење некога да почне да сумња у сопствени разум и осећања и прихвати туђу истину као своју, довођење у заблуду, обмањивање, слуђивање. — Gaslajt često izaziva sumnju žrtve u sebe. nova.rs 22. окт. 2022. Гаслајтинг се највише примећује у партнерским односима, при чему жртва буде првенствено обманута „добрим“ намерама партнера, због чега и не примећује да је гаслајтована. rts.rs 12. јан. 2024.

гаслајтер м

особа која гаслајтује некога, која манипулише неким у психолошком смислу, наводећи га да сумња у сопствени разум и осећања. — Gaslajter zloupotrebljava svoju poziciju, zloupotrebljava poverenje. rts.rs 11. јан. 2023. Gaslajteri su oni koji uporno pokušavaju da probude nesigurnost u vama, kako bi mogli da vas kontrolišu. kliping.rs

гаслајтовати несвр.

систематски наводити некога да почне да сумња у сопствени разум и осећања, манипулисати неким у психолошком смислу, доводити га у заблуду, обмањивати, слуђивати. — Манипулатори који гаслајтују ће врло често рећи: „Претерујеш, није то ништа“ wannabemagazine.com I мој bivši je imao teško detinjstvo, živeo sa babom, tukli su ga ... ali on nikada nije pomislio da njemu treba pomoć već je sve vreme mene gaslajtovaо dok ja na kraju nisam potpuno potonula i izgubila i sebe i svoj život. ana.rs 18. апр. 2023.

гастро- префиксоид [грч.; нем.; скраћено од гастрономски]

први део сложенице или полусложенице са значењем: гастрономски, кулинарски; који се односи на припремање добрих јела, специјалитета. — гастропонуда, гастроводич, гастрофестивал, гастроексперт, гастроиндустрија итд. Muzički ugođaj prošaran zvucima iz različitih krajeva sveta uz gastro ukuse koji dolaze iz istih zemalja. PDRS 1.0 / teleporter.rs Bilo bi lepo da najlepše

utiske o hrani širom sveta zabeležite u sopstveni gastro dnevnik. [PDRS 1.0 / teleporter.rs](#) Srbija se oduvek izdvajala i po gastro specijalitetima koji su spoj orjenta i specijaliteta poreklom iz zapadne Evrope. [PDRS 1.0 / blic.rs](#)

гастробар м

бар, локал у којем се поред пића послужује квалитетна храна и иновативна јела. Још и: **гастропаб.** — Ljubav prema hrani počinjemo sa našom preradom, a u potpunjujemo sa Gastro barom. [preradamesakodmarka.rs](#) ПАРК Гастро Бар је ново место за уживање у граду. [gastrobarpark.rs](#)

гастроблог м

блог о кувању, припремању хране. Још и: **фуд-блог.** — Gastro blogovi, lični vodiči kroz svet hrane, imaju sve više čitalaca. [luftika.rs](#) 10. окт. 2016.

гастроблогер м

особа која пише гастроблог (објављује текстове и фотографије о храни, дели рецепте, пише критике ресторана и друге садржаје везане за храну). Још и: **фуд-блогер.** — Izjavila je sertifikovani nutricionista i gastro bloger Aleksandra Đorđević. [PDRS 1.0 / nedeljnik.rs](#) Теча из Ниша је омиљени гастро блогер свим генерацијама. [novosti.rs](#) 29. јан. 2023.

гастроблогерка ж

женска особа која пише гастроблог (објављује текстове и фотографије о храни, дели рецепте, пише критике ресторана и друге садржаје везане за храну). Још и: **фуд-блогерка.** — Gastro-blogerka i autorka kuvara „Molly Yeh“ ima emisiju „Girl Meets Farm“ na TV Food Network. [24sedam.rs](#) 15. апр. 2021. Ana-Marija Bujić: Gastro blogerka dobitnica je prestižne Gourmand International nagrade [injournal.rs](#) 11. јун. 2015.

гастроводич м

књига са подацима и објашњењима о гастрономској понуди неког града, краја и сл. — Znatno širi i sveobuhvatniji od popularnijeg Michellina, ovaj Gastro Vodič donosi aktuelan presek ugostiteljske scene u rasponu od manjih formata (Pop) do vodećih restorana. [delfi.rs](#) Gastro vodič: London je skupi švedski sto [danas.rs](#) 23. окт. 2021.

гастроексперт м

стручњак у области гастрономије, кулинарства. — Dr Veljko M. Mijušković, docent Ekonomskog fakulteta u Beogradu i gastro ekspert, kaže za [Biznis.rs](http://biznis.rs) da gastro-industrija može biti i jeste značajna šansa za ekonomski razvoj Srbije. biznis.rs 14. јул 2024.

гастроиндустрија ж

индустријска грана која се бави производњом, припремањем и продајом укусне хране и пића. — Prednosti koje Srbija ima u gastro-industriji uključuju tradicionalne recepte, kvalitetne sirovine, relativno niske troškove proizvodnje i potencijal za izvoz. biznis.rs 14. јул 2024. Gastro-industrija ima potencijal da generiše veliki broj radnih mesta u sektorima poput prehrambene industrije, ugostiteljstva, turizma, distribucije i prodaje hrane. biznis.rs 14. јул 2024.

гастромапа ж

скуп података о гастрономској понуди неког географског подручја (града, регије, државе и сл.). — Gault & Millau, prestižni francuski vodič za gastro-nomiju, objavljen po treći put u Srbiji, pokazuje da postajemo relevantno mesto na svetskoj gastro mapi. delfi.rs

гастропаб м [енгл. gastropub]

бар, локал у којем се поред пића послужује квалитетна храна и иновативна јела. Још и: **гастробар.** — Dobrodošli u gastro pub Fontana fontanapub.rs Kao prvi i jedini tradicionalni BBQ gastro pub u gradu, trudimo se da naše spremanja mesa prati tradiciju iz južnih država Amerike. dobridim.rs

гастропонуда ж

јела, специјалитети који се нуде, послужују у неком ресторану, граду, крају и сл. — Michelin guide za 2024. – najbolja gastro ponuda Beograda eleven1eleven.rs 22. феб. 2024. Najbolja gastro ponuda tokom praznika je na primorju. elle.rs 15. дец. 2022.

гастротуризам м [енгл. gastrotourism]

врста туризма чија је сврха обилазак неког места да би се пробала локална храна и специјалитети. Још и: **гастрономски туризам.** — Hrana i piće su proizvodi koji imaju potencijal da doprinesu rastu privrede, ukoliko država napravi dobru strategiju, ne samo što se tiče gastro-industrije, već i gastro-turizma. biznis.rs 14. јул 2024. Vojvodina je od davnina poznata kao područje kvalitet-

ne i raznovrsne hrane. S tim u vezi, gastro turizam u njenom glavnom gradu predstavlja jedan od atraktivnijih turističkih proizvoda. scindeks.ceon.rs Krejić Živana, Milićević Snežana, Istraživanje zadovoljstva turista gastro ponudom Novog Sada Dobro je poznato da mnoge posetioce i turiste privlači gastro turizam. blic.rs 23. мај 2022. Država integriše gastronomski turizam u svoju turističku politiku, promovišući domaće specijalitete kao deo turističke ponude. biznis.rs 14. јул 2024.

гастротуриста м [енгл. gastrotourist]

туриста који обилази неко место да би пробао јела и специјалитете локалне домаће кухиње. — Izmir, који Турци обично називају „biserom Egeja“, istaknuta je turistička destinacija, kao i prelepi grad koji je raj za gastroturiste. svetskiputnik.rs 24. јан. 2023. Много је реалнија тврдња да смо сви помало gastro turisti i да се често дешава да најаутентичнија сећања која понесемо са nekog putovanja буду i остану укуси. avlija.org.rs 16. јун 2018.

гастрофестивал м

јавна приредба на којој се излажу и дегустирају различита локална јела и специјалитети, организују такмичења у кувању, спремању одређене хране и сл., са сврхом популарисања кулинарства одређеног места, краја. — Gastro festival nastao je sa ciljem da promoviše azbukovačku kuhinju i etno trpezu. izletijada.rs 11. мај 2024. Pored takmičarskog programa za posetioce gastro festivala organizovan je bogat kulturno-zabavni program. blic.rs 20. мај 2024.

генерација алфа / генерација А / ген алфа [према енгл. Generation Alpha, Generation A]

генерација рођених отприлике између 2010. и 2025. године. — Своја правила понашања увелико демонстрирају миленијалци и зедовци, а крупним кораком прати их генерација алфа. rts.rs 9. феб. 2024. Generacija alfa, такође nazvana gen alfa, termin je koji se koristi da opiše generaciju dece rođenih (ili koja će se roditi) između 2010. i 2025. ona.telegraf.rs 29. мај 2023. 2025. године, kada se rodi poslednji pripadnik milenijumske dece, "alfa generacija" će brojati 2,5 milijardi ljudi. tv.rs 23. нов. 2019. Gen Z ima zvezdane Florence ... a mi još uvek čekamo da vidimo koji brend će dominirati digitalnim novčanikom generacije A. zadovoljna.nova.rs 19. нов. 2023.

дегустациони прид.

који се односи на дегустацију, који је намењен за дегустацију, који се дегустира и сл. — дегустациони центар, дегустациони пакет, дегустациони мени итд. 15 degustacionih centara tradicionalne proizvodnje je opremljeno i

funkcionalno za prijem individualnih i organizovanih poseta turista. zlatibor.rs 5. дец. 2016. Da svoj ego hrani na nekim drugim trpezama, šef Branko Kisić je pokazao otkrivajući da ideja o četiri degustaciona menija, koja su odnedavno u ponudi nije njegova. cafebarrestoran.rs 4. нов. 2022.

дејт м [енгл. date]

уговорени љубавни састанак. — Imao sam dovoljno sreće da tokom godina imam zanimljive improvizovane dejtove. vice.com 25. јун 2018. Usledila su tri briljantna dejta. facebook.com 8. мај 2024. Kako se ponasati na prvom dejtu? reddit.com 30. април 2024.

дејтинг м. [енгл. dating]

• *дејтовање.* — U normalnim okolnostima, naši životi pružaju puno distrakcije koje sprečavaju da se previše fokusiramo na romantične sastanke i pružaju dobru osnovu za ublažavanje emocionalnih udaraca koje dejting sa sobom nosi. facebook.com Trikovi dejtinga sa muškarcem u znaku: rak wannabemagazine.com (у наслову) • у прид. служби: који се односи на дејт и дејтовање. — Dejting апликације: Šta nas motiviše da ih koristimo i da li proizvode zavisnost? danas.rs 26. феб. 2024. Dejting saveti: Zbog ove 4 stvari ste još uvek same telegraf.rs (у наслову) 23. мај 2023.

дејтовање с

глаголска именица од дејтовати. — Saveti za uspešno dejtovanje u 2022. godini! wannabemagazine.com (у наслову) Ja sam isprobala i paralelno dejtovanje i shvatila da me zapravo niko nije dovoljno zanimalo. isповести.com. мај 2024.

дејтовати несвр. [енгл. to date]

излазити са неким, ићи на љубавни састанак. — S njim na jahti bila je i manekenka Nelam Gil, za koju se nagađalo da je njegova nova devojka, iako joj je 28 godina – u šta fanovi glumca ne veruju, s obzirom na to da je poznato da Dikpario dejtuje samo devojke koje imaju ispod 25. godina. nova.rs 1. авг. 2023. Kako se dejtuje ovih dana? x.com 6. јун 2024. Kad malo bolje razmislim, ja nisam nijednog belca za ozbiljnije kao dejtovao godinu dana. x.com. окт. 2024. Pošto sam gospođa koja ne "dejtuje" nisam u toku da je tako, a verujem da je tako i to je horor. Mogu reći samo da nije lako danas mladima ljudima koji pokušavaju da se upoznaju. threads.net 17. окт. 2024.

дигитални аутизам [енгл. digital autism]

неуроразвојно стање које настаје услед претераног излагања деце екранима мобилних телефона, таблета, телевизора и др. уређаја у најранијем

узрсту и доводи до потешкоћа у развоју и друштвеној комуникацији. Још и: екранизам. — Digitalni autizam je razvojno stanje kod dece koje nastaje usled zavisnosti od ekrana. [n1info.rs 15. јул 2024.](#) Требало би да будемо свесни тога да претерано излагање екранима не доноси толико доброг деци колико води у дигитални аутизам. [planamedia.rs 27. сеп. 2023.](#)

ДИГИТАЛНИ ДЕТОКС [енг. digital detox]

добровољно уздржавање од коришћења дигиталних уређаја, паметних телефона, рачунара, друштвених мрежа и сл. — Digitalni detoks такође подразумева чишћење организма – mentalnog i nervnog dela – a fokus je na smanjenom unosu informacija i vremena provedenog na društvenim mrežama. [amplitudemagazin.com 1. јун 2022.](#) Odmor od ekrana: Tri aplikacije koje će vam obezbediti digitalni detoks [24sedam.rs 28. дец. 2023.](#)

ДИГИТАЛНИ НОМАД [енгл. digital nomad]

особа која путује на различите локације из разоноде и ради на даљину, фриленсер са флексибилним радним временом и местом рада. — Pre samo četiri godine sajt Nomad list, jedna od najpoznatijih internet lokacija za ocenjivanje destinacija za digitalne nomade rangirala je Beograd na sedmo mesto u Evropi. [forbes.n1info.rs 30. јун 2024.](#) „Digitalni nomadi su digitalni profesionalci koji zahvaljujući tehnologiji i prirodi svog posla ne moraju da budu fizički na jednoj lokaciji da bi obavljali svoj posao. [nova.rs 26. сеп. 2020.](#)

ДИЈЕТОЛОГ м медицина

лекар специјалиста за исхрану, нутрициониста. — Dijetolog otkriva: Ove dve namirnice su odlične za zdravlje creva i srca [najzena.alo.rs \(у наслову\) 20. апр. 2024.](#) „Uравнотежена i racionalna ishrana može pomoći u regulisanju raspoloženja, smanjenju rizika od poremećaja raspoloženja ... i poboljšanju opšteg emocionalnog blagostanja“, govori za N1 dr Veroslava Stanković, dijetolog. [n1info.rs 29. дец. 2023.](#)

ДИЈЕТОЛОШКИЊА ж медицина

лекарка специјалисткиња за исхрану, нутриционисткиња. — „Деца у вртићу стварају и здраве навике које ће спречити каснији развој болести повезаних са неправилном исхраном“, каже Верослава Станковић, дијетолошкиња. [bbc.com 14 авг. 2023.](#) Што се тиче аутофагије ... дијетолошкиња напомиње да није тачно да у периоду дана предвиђеном за исхрану не важи правило да све може да се једе. [rts.rs 22 окт. 2023.](#)

дијетотерапија ж медицина

лечење помоћу балансиране исхране, дијетална исхрана. — Pri planiranju dijetoterapije, treba se rukovoditi sledećim principima: - Kalorijske vrednosti dnevnog obroka treba smanjiti. stil.kurir.rs 10. дец. 2021. Dijetoterapija je balansirana ishrana i izrađuje se za ceo život. protekal.rs

дифузер / дифузор м [енгл. diffuser]

• *направа, уређај који расипа, распршава неку течност или супстанцу.* — Nabavljeni su difuzori toplotnih izduvних gasova. PDRS 1.0 / tangosix.rs Koristi se i kao mini ovlaživač, a voda u difuzoru se pretvara u paru, što dovodi do zagrevanja i isparavanja ulja. PDRS 1.0 / blic.rs • *направа која распршава светлост чинећи је мање директном, расутом.* — Ukoliko uklonite difuzor, pronaći ćete samo sočivo projektora. PDRS 1.0 / benchmark.rs Staklo fara (difuzor svetla fara) prodajadelova.rs • *додатак за фен за косу који распршава ваздух, што омогућава равномерније сушење косе и смањује могућност оштећења услед високих температура.* — TECNO ELETTRA difuzor za fen sa dva nastavka. Izrađen od termootporne plastike. alexandar-cosmetics.com Difuzori za fenove vaš najveći saveznik za održavanje prelepих lokni. ultrasun.rs

ДМ [енгл. DM, direct message]

скраћеница за директну, приватну поруку; назив за место, виртуелно сандуче на друштвеним мрежама где се примају директне поруке (најчешће на Инстаграму). — Instagram je popularna društvena mreža koja omogućava korisnicima da komuniciraju putem poruka, poznatih kao „Direct Messages“ ili DM-ova. lepevesti.in.rs 10. октобар 2023. Kompanija Facebook aktivirala je DM na Instagram-u u vreme virusa korona prvenstveno kako bi pomogla biznisima, influencerima, pa onda i svim korisnicima, koji žele da se dopisuju putem direktnih poruka. smartlife.mondo.rs 11. април 2020. Da rezervišete svoj komad, možete nam poslati poruku u DM. instagram.com

ејџист(а) м [енгл. ageist]

особа која има предрасуде и дискриминише друге на основу њихових година, најчешће старије. — Paradoks u ponašanju ejdžista je to što ejdžista postaje ono čega se najviše plašio – stara osoba. fpn.bg.ac.rs Linč R. Praksa socijalnog rada sa starima 2016. Jedan prosečan ejdžista će smatrati da je kukičanje prigodna aktivnost za sve koji navrše 40 godina života. kaobalerina.rs

екранизам м

претерано излагање деце екранима мобилних телефона, таблета, телевизора и др. уређаја. Још и: **екранизација**. — Posledice ekranizma su najveće po govor i koncentraciju, jer, kako objašnjava i dr Ranko Rajović, ne razvija im se prednja strana mozga koja je bitna za razmišljanje, povezivanje i druge važne funkcije. www.blic.rs 31. мар. 2024. Za ekranizam se kaže da je bolest modernog doba. n1info.rs 22. дец. 2023.

екранизација ж

претерано излагање деце екранима мобилних телефона, таблета, телевизора и др. уређаја. Још и: **екранизам**. — „Екранизација”, односно изложеност деце екранима мобилних телефона, телевизора и других уређаја може да доведе до тога да деца не проговоре до треће године. dnevnik.rs 6. окт. 2023. Професор Глумбић је указао на многобројне последице „екранизације“ деце опште популације, а то су: поремећај пажње и хиперактивност, лоше постигнуће у учењу, гојазност, поремећај спавања zelenaucionica.com 7. апр. 2024.

електромобилност / е-мобилност ж [енгл. electromobility, E-mobility]

саобраћај, екологија коришћење електричних возила (аутомобила, аутобуса, камиона, бродова, итд.) за транспорт са циљем смањења штетних утицаја на животну средину. — Elektromobilnost je nov koncept mobilnosti koji predstavlja jedan od najefikasnijih i ekološki najprihvatljivijih prevoznih oblika. energetskiportal.rs 15. нов. 2023. Ideja e-mobilnosti jeste podizanje svesti o električnim vozilima, odnosno o prednosti njihovog izbora koji za rezultat kvalitetniji, efikasniji i zdraviji život. blic.rs 18. јул 2024.

ЕНП [према енгл. electronic toll collection (ETC)]

скраћеница за електронска наплата путарине: плаћање путарине без заустављања возила употребом таг уређаја. — Корисници ЕНП у припејд и постпејд систему оствариваће попуст на плаћање путарине у износу од 6 одсто. politika.rs 1. апр. 2023. Систем за ЕНП регистровао је уређај са серијским бројем 20300673553 novosti.rs 27. феб. 2023.

еСИМ / еSIM м [енгл. eSIM, од embedded SIM]

дигитална СИМ-картица у виду софтвера инсталираног директно на чипу у уређају (мобилном телефону, паметном сату и сл.). Такође и: **еСИМ картица**. — Ako već koristiš dva broja i želiš dodati treći, deaktiviraj jedan od

postojećih eSIM-ova kako bi se ustupilo mesto novom broju. [a1.rs](#) Skeniraj svojim uređajem eSIM aktivacioni QR kod sa vaučera. [a1.rs](#) eSIM je digitalna SIM kartica koja je kao softver integrisana u vaš uređaj. [mts.rs](#) Да бисте користили eSIM, ваш уређај мора да буде откључан од мобилног оператера и компатибилан са eSIM-ом. Молимо погледајте доњу листу да видите да ли ваш уређај подржава eSIM технологију. [yesim.app/sr/compatible-devices/](#) Prvi uređaji sa e-SIM-om mogli bi se pojaviti 2016. godine. [www.blic.rs](#) 20. јул 2015.

е-течност ж [према енгл. e-liquid]

течност у електронској цигарети која обично садржи никотин и арому и загревањем се претвара у пару коју корисник удише. — PG (propilen glikol) i VG (biljni glicerin) su najčešći sastojci za pravljenje baze e-tečnosti, koja je suštinska komponenta u svim e-tečnostima za vejping. [rs.igoss.com](#) Многи почетници у е-цигаретама не знају како да изаберу е-течност. [srla.fuxiongflavor.com](#) 22. јун 2022.

ЕТИАС [енгл. ETIAS – European Travel Information and Authorisation System]

скраћеница за Европски систем за одобравање путовања: систем Европске уније за издавање дозволе путницима који путују у шенгенско подручје из земаља које нису чланице ЕУ, а изузете су од визе. — Европски систем путних информација и ауторизације (ЕТИАС) је новина која се можда и неће свидети становницима наше земље, будући да ће бити неопходно прибавити дозволу за путовања на територију Европске уније и земаља шенгенског простора. [dnevnik.rs](#) 12. феб. 2024. ETIAS neće zahtevati podatke o vakcinaciji. [danas.rs](#) 31. дец. 2023. Европска унија поновно је одложила покретање јединственог система за информације и одобравање путовања (ЕТИАС) и то за следећу годину. [politika.rs](#) 24. феб. 2023.

изборни инжењеринг

манипулација изборним процесом, изборна намештаљка. — Miloševiću je štelovanje – ili kako se to sada kaže, izborni inženjering – bilo mnogo lakši posao nego što je to danas Vučiću. [nedeljnik.rs](#) 21. дец. 2023.

једнорог м [према енгл. unicorn] *економија*

стартап компанија чија је вредност процењена на више од милијарду долара. — Domaći startup Orgnostik (Orgnostic) preuzet je od strane američke kompanije Kulture Amp (Culture Amp), koja je zahvaljujući finansiranju od strane renomiranih investitora ... dostigla status jednoroga. [nin.rs](#) 26. мар. 2024. Nakon brzog postizanja statusa jednoroga 2018. godine, Samsara je izašla na tr-

žište u decembru 2021. blic.rs 24. авг. 2022. Srbija je definitivno na putu da postane još prosperitetnija zemlja, i nadam se da ćemo videti još više startapa i "jednoroga" u IT sektoru. novosti.rs 8. феб. 2022.

капиларни гласови

гласови за одређену политичку партију чију сигурност страначки активисти потврђују пре самих избора вршењем систематског притиска на бираче (позивањем и уценом бирача, плаћањем гласова, организованим одвођењем бирача на гласачка места итд.), сигурни гласови. — Opozicioni političari su zaposlenima u Skupštini grada i drugim javno-komunalnim preduzećima i gradskim upravama delili letke i pozivali ih da se "odupru naprednjačkoj vlasti i da ne budu kapilarni glasovi". 021.rs 27. мај 2024. Unazad nekoliko godina u advokatskoj komori glasa [se] uz pomoć kapilarnih glasova, po istom sistemu kao i u državi. danas.rs 25. окт. 2021. Izvršni odbor Sindikata zaposlenih u Ministarstvu odbrane (MO) i Vojsci Srbije (VS) saopštio je danas da je doneo odluku da prekine sve odnose sa sindikalnom organizacijom Zajednica sindikata Srbije, zbog „sve očiglednijeg agitovanja za skupljanje kapilarnih glasova“ za Srpsku naprednu stranku. danas.rs 5. март 2020.

карго панталоне [енгл. cargo pants]

широке панталоне са великим џеповима који су нашивени са стране сваке ногавице, изнад или испод колена. Још и: **џепаре**. — Prugaste kargo pantalone sa elastičnim pojasom bershka.com Kargo pantalone su se vratile. Od teksas verzija sa širokim nogavicama do kaki pantalona sa elastičnim pojasom, postoji par koji će odgovarati vašem stilu. wannabemagazine.com Несумњиво практичне и удобне, карго панталоне прете да преузму примат од фармерица, када је реч омиљеној гардероби за слободно време. rts.rs 19. април 2010.

кератин м [грч. keratinous]

• *чврст, влакнаст природни протеин који је главни састојак косе, ноктију, копита, рогова, перја, крљушти и др.* — Prirodni keratin je jedna od vlaknastih struktura proteina u našem organizmu. alexandar-cosmetics.com 16. јан. 2019. Naša kosa sadrži keratin ali ga vremenom gubi usled hemijskih ili termičkih procesa na kosi. vasiljev.rs 28. апр. 2023. • *козметички третман којим се исправља и негује коса помоћу препарата са кератином.* — Da li ima u Zarkovu i tu negde Banovo brdo Vidikovac da neko radi dobro keratin ili neki drugi salon. ana.rs 15. дец. 2023. • *козметички препарат који се највећим делом састоји од протеина кератина за исправљање и негу косе.* — Natapanje kose keratinom zaglađuje kutikulu i drži je "zatvorenom" tako da vlaga ne može da proдре u dlaku, a dlaka pritom postaje otpornija i na kidanje i pucanje. buro247.rs 8. окт.

2021. Skoro sam pričala sa frizerkom o keratinu, onako, chit-chat usput jer je drugarica u Lilly-ju uzela keratin za kućnu upotrebu (nanosi se peglom za kosu) pa mi ga preporučivala, ne za ispravljanje, jer je meni kosa prava kao strela nego za lakše oblikovanje, feniranje i trajnu frizuru. mojekrpice.rs 8. нов. 2022. Da li neko ima iskustvo sa True keratinom? Do sada mi se najbolje pokazao Goldwell Kerasilk, ali želela bih True da probam. ana.rs 3. јан. 2024. • у прид. служби: *који се односи на кератин (који је од кератина, који у себи садржи кератин, који се врши помоћу кератина итд.)*. Још и: **кератински**. — кератин технологија, кератин капсуле, кератин третман, кератин шампон и сл.

кератински прид.

који се односи на кератин (који је од кератина, који у себи садржи кератин, који се врши помоћу кератина итд.). Још и: **кератин** (као придев). — Keratinski tretman kose, poznat i pod nazivom „brazilsko feniranje“ i „keratinsko ispravljjanje kose“, je već nekoliko godina jedna od najpopularnijih tretmana za negu i trajno ispravljjanje kose. sredime.rs Za pranje kose nakon keratinskog tretmana preporučuje se korišćenje Alfaparf Lisse Design keratinskog šampona koji ne sadrži sulfate, kako bi se keratin duže zadržao u kosi i na taj način produžilo trajanje pozitivnih efekata. bella.in.rs

кљач-играч м [енгл. clutch / clutch player] спорт

играч, спортиста који решава кључне тренутке утакмице, меча, обично пред сам крај када је резултат неизвесан. — Bilo je nekih momenata gde smo mogli da kažemo da je Kori Higinis bolji 'klač igrač' jer je pravi košarkaški ubica, ali trenutno bih rekao da je Kevin Panter kao neki mali Kevin Durant. meridiansport.rs 11. април 2023. „Клач“ играч сезоне је онај који се најбоље показао у тим тренуцима, а према гласовима које је NBA лига објавила то је ове сезоне био Стеф Кари. kurir.rs 26. април 2024. Још једна награда за Лјулја – најбољи је "кlač" играч сезоне. b92.net 6. јун 2023. NBA прогласила најбољег кад је најтеже, Dearon Foks "clutch" играч године! naslovi.net 19. 1. април 2023.

кљач-торба / кљач-ташна / кљач-торбица ж [енгл. clutch / clutch bag]

женска торбица, обично без ручке или са врло танким каишем, која се носи у руци. Још и: писмо-торба, писмо-ташна. — Najpoželjnije ženske clutch tašne. Prošterpane, pufnaste i u obliku oblaka, to su nove clutch torbe koje ćete zavoleti. zara.com/rs/sr Klač torbice su i dalje u vrhu top liste aksesora koje morate da imate! Nisu tako praktične i funkcionalne kao velike torbe u kojima svakodnevno nosite sve što vam treba, ali su apsolutno nezamenljive za posebne

prilike. easylife.rs 12. јун 2024. Ništa nije tako elegantno kao klač torbica. bride.wannabemagazine.com

крафин м [кроасан + мафин, према енгл. cruffin > croissant + muffin] *кулинарство*

врста финог пецива, колача од лиснатог теста испеченог у калупу за мафине наведеног различитим надовима (џемом, чоколадом и др.), комбинација кроасана и мафина. — Krafini, ljubav između kroasana i mafina su hrana koja zaslužuje vreme za sebe. ninipanini.rs 5. мај 2023. Kroasan, krafina, kuki, dansko pecivo – to su glavne karike slatkog lanca Bread club-a. pekariposlasticar.rs 20. јун 2022. Ovo je recept za kombinaciju kroasana i mafina, pa mu dade ime Krafin. oljka.rs 14. јун 2021. Neodoljivi spoj kroasana i mafina, krafina, preti da s trona skine popularni kronat. stvarukusa.mondo.rs 28. март 2015.

кринц м [енгл. cringe]

• *веома непријатно осећање нелагоде, стида због туђе, обично непристојног, неукусног, неприкладног поступка, изјаве, изгледа и сл.* Још и: **трансфер блама.** — Осећамо неописиви кринц сваки пут када назовете свог пса дететом. noizz.rs 19. нов. 2020. • *поступак, изјава, изглед и сл. који код другог изазива непријатно осећање стида.* — Изборни кринц: каква глума таква и политика! nsuzivo.rs (у наслову) 7. дец. 2023.

кромпир м *спорт*

у тенису, сет добијен без изгубљеног гема, одн. сет изгубљен без освојеног гема (резултатом 6 : 0). — Sakari jeste borbena igračica, ali jednostavni nije imala šanse protiv dominante Ige, koja je trijumfovala posle samo 69 minuta, uz treći, završni brejk – i tzv. „krompir”. b92.net 17. март 2024. Kao što to obično biva sa Fabijom, odjednom se raspao, počeo da priča i dobio tzv. krompir, izgubivši set bez osvojenog gema. b92.net 30. јун 2021. „Pre meča sa Šeltonom bio sam zabrinut, uzeo sam mobilni i pročitao nešto gde se pominje mogućnost da u osmini igram sa Novakom. Možda me je i to oslobodilo da igram tako protiv Šeltona. Iskreno, i da sam imao tri 'krompira', to me ne bi tako pogodilo ...“, zaključio je Manarino. portal.blic.rs 22. јан. 2024.

Литература:

Лазих Коњик, Ивана 2024. Лексикографија у дигиталној ери: интернет и друштвени медији као извори нових речи. *Новоречје* 11, 62–80.

Борђе Р. Оташевић*

Институт за српски језик САНУ, Београд

РЕЧНИК ДЕАНТРОПОНИМНИХ НЕОЛОГИЗАМА (8)

РЕЧНИЧКИ ЧЛАНАК

Неологизми нису разврстани по азбучном реду већ су груписани према антропонимима који су им у основи. Антропоними су сложени по азбучном реду.

Речнички чланак садржи највише пет целина: дефиницију, област, синониме, цитате и коментар.

ЦИТАТИ

Наводе се по два цитата за свако значење. Сви цитати су преузети с интернета. Због уштеде простора и прегледности наводи се само први део адресе (без *www.* или *https://*) који показује о којем се извору ради, док се остатак, који често заузима неколико редова, изоставља. Уз помоћ било којег претраживача лако се може наћи цео текст. Треба имати на уму да су очигледне словне грешке исправљене, као и да су у мањем броју текстова додавани дијакритички знаци. Након адресе наводи се година када је текст објављен. Понегде се није могло утврдити о којој се години ради.

УСЛОВНИ ЗНАЦИ

[...] изостављање дела текста

[„текст“] део текста, најчешће само једна реч, који је због изостављања дела текста премештен с места на коме се налазио како би реченица била коректна.

/ у цитираном тексту следећа реченица или стих су били у новом пасусу (реду).

* djordjeotasevic@yahoo.com; ORCID: 0009-0004-7192-4777.

ЂОКОВИЋ, Новак

(1987-)

Српски тенисер. Према оствареним резултатима, несумњиво најбољи тенисер у досадашњој историји овог спорта.

НЕНОВАКОВСКИ, -а, -о

- ❶ дефиниција *који није карактеристичан за српског тенисера Новака Ђоковића.*
- ❷ област спорт.
- ❸ цитати *Nenovakovski poraz Đokovića / Novak Đoković svoje carstvo je sagradio na tome da bude onaj pravi u najvažnijim poenima, ono što bi se na engleskom nazvalo „clutch“. U finalu pariskog mastersa, Đoković je bio sve suprotno tome – nekoliko puta je imao Holgera Runea na korpocima, ali nije uspeo da zada završni udarac (sportklub.n1info.rs, 7. 11. 2022).*
- ❹ коментар *Нераспрострањено.*

НОВАКОВАЦ, -вца м.р.

- ❶ дефиниција *особа која је ватрени навијач српског тенисера Новака Ђоковића.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними *ђолетовац (а), нолетовац.*
- ❹ цитати *Kakvi nebulozni argumenti, ali ujedno i šamarčina svim Novakovcima koji godinama ovakve nebuloze ističu za Federerov period vladavine od 2004 do 2007. Pa eto, sad vidite kako izgleda kad to rade i fanovi drugih igrača (b92.net, 2023); Ali znam šta da pitam (i Novakovce)-jel brojimo ovaj W u normalne slemove? (vox92.net, 24. 6. 2022); Troicki izgleda kao da ima 45 godina i najmanje 10 godina u penziji. Što bi rekli Novakovci na račun Rafe, „šta radi hemija“ (b92.net, 2024).*

НОВАКОВСКИ, -ā, -ō

- ❶ дефиниција *који је карактеристичан за српског тенисера Новака Ђоковића.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними *ђоковићевски, нолетовски.*
- ❹ цитати Nema šta, mnogo novakovskih elemenata kod Alkaraza. Sjajan je mališa (vox92.net, 3. 9. 2021); Bio je to jedan od onih novakovskih mečeva kada 3-0 nije zapravo 3-0 – ukupno je Siner izgubio samo deset poena manje u celom meču, propustio šest brejk lopti u četiri različita gema, uključujući i dve set lopte u finišu trećeg seta (sportklub.n1info.rs, 13. 11. 2023); Đoković je igrao proriv svoje kopije, momka koji frustrira suparnike time što vraća nemoguće lopte. I ne samo vraća, već pretvara u poene. Zvuči poznato, zar ne? Dva su poena posebno bila „novakovska“ (sportklub.n1info.rs, 22. 1. 2018).

НОВАКОВСКИ прил.

- ❶ дефиниција *на начин карактеристичан за српског тенисера Новака Ђоковића, попут Ђоковића.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними *ђоковићевски, нолетовски.*
- ❹ цитати У тим околностима, играти на највишем нивоу, онако шампионски, „новаковски“, а готово са пола снаге, као што је био случај против Кокинакиса у другом колу, није једноставно (zurnal.me, 30. 6. 2022); Конференција је прошла у уобичајеном ритму, прво питања на енглеском, а онда и на српском за Новака, који је стандардно каснио – „новаковски“ (zurnal.me, 26. 1. 2023); Jubilarni 100. duel srpskog tenisera na Australijan openu je protekao tako normalno, tako novakovski (meridiansport.rs, 19. 1. 2024); Upitan da li će poslati cveće kolegi iz reprezentacije ako bude ostvario ovu važnu pobedu, Siner odgovara „novakovski“ (kurir.rs, 31. 5. 2024).

НОВАКОЉУБАЦ, -пца м.р.

- ❶ дефиниција *особа која је воли српског тенисера Новака Ђоковића, која му је наклоњена.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними *новакофил, нолељубац, нолофил.*

- ④ цитати Nego, zna li neko šta je prognoziraо poznati „Novakoljubac“ Vi-lander? Ćim on kaŹe da Nole gubi, znaj da Će biti „laĉa“ na terenu (b92.net, 9. 6. 2012).
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

НОВАКОМЀН, -а́на м.р.

- ① дефиниција *особа која је ватрени обожавалац српског тенисера Новака Ђоковића, која је одушевљена њиме.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними *ноломан, нолеманијак, ноломан, ноломанијак.*
- ④ цитати Nikada nisam bio neki ljubitelj njegove igre, nikada nisam bio Novakoman ali mi se ĉini da se sprdaju nad njim isti oni, koji su ga dizali u nebesa (b92.net, 13. 3. 2017).
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

НОВАКОМАНИЈА ж.р.

- ① дефиниција *изузетна одушевљеност српским тенисером Новаком Ђоковићем.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними *нолеманија, ноломанија.*
- ④ цитати НОВАКОМАНИЈА У КИНИ: Права хистерија када се појави Новак Ђоковић (novosti.rs, 6. 10. 2024); „НОВАКОМАНИЈА“ ТРЕ-СЕ ПАРИЗ: Клицали Ђоковићу пуних пола сата (novosti.rs, 22. 5. 2022); Новакоманија у Риму: На стотине обожавалаца опколило возило са Ђоковићем (zurnal.rs, 8. 5. 2024).

НОВАКОМРЗАЦ, -сца м.р.

- ① дефиниција *особа која мрзи српског тенисера Новака Ђоковића, која му је ненаклоњена.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними *нолемрзац, нолемрзач, нолефоб, нолофоб.*
- ④ цитати Бен Ротенберг, познати тениски новинар и осведочени Новакомрзац, који је разапињао Новака Ђоковића кад год му је то одговарало, упао је у велики проблем из кога није могао да се извуче сам (novosti.rs, 28. 8. 2024); CELE GODINE NIJE POBEDIO NIJED-NOG TOP 10 IGRAĀA! Ovako је glavni Novakomrzac reagovao na

Đokovićevo olimpijsko zlato (republika.rs, 4. 8. 2024); Isplivao još jedan „Novakomrzac“: Đoković je zlikovac (atvbl.rs, 30. 1. 2023); Други сет Новак је изгубио од 12. играча на АТП листи, што је био повод да најпознатији Новакомрзац седне за тастатуру и откуца неколико речи (sputnikportal.rs, 23. 1. 2024).

новакòфѝл, -ѝла м.р.

- ❶ дефиниција *особа која је воли српског тенисера Новака Ђоковића, која му је наклоњена.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними новакољубац, нолељубац, нолофил.
- ❹ цитати *Da se odmah ogradim, nisam neki zagriženi novakofil, imam respekt za svu trojicu njih, ali ovo da je federer goat me toliko iritira. na osnovu čega? titula? pa dobro i ako jeste, ali kako onda nazvati nekog ko te pobjedi 27 puta? (b92.net, 2020); Još bolje, tamo ga čeka mladi bog tenisa, tzv. ALKATRAZ za srbende i novakofile hahahahahaha (comments.sportklub.com, 2022); Novakofili, eto vam brat Rus! (b92.net, 2019).*

новакофòбија ж.р.

- ❶ дефиниција **а.** *страх тенисера од мечева против Новака Ђоковића. б.* *мржња, ненаклоност према српском тенисеру Новаку Ђоковићу.*
- ❷ област спорт.
- ❹ цитати **а.** *Novakofobija=sindrom svih igrača koji igraju protiv novaka pa čak i ponekad kad nole izgubi (tenisuzivo.com, 2. 6. 2016); RAFA BOLUJE OD NOVAKOFBIJE: Đoković mu nabio komplekse da i kad vetar dune u glavi mu niko drugi do NOVAK! (espresso.co.rs, 17. 6. 2021); Vječiti broj dva pati od novakofobije a tek kad vidi kako brutalno dominira Nole danas, on sve njih mentalno uplaši i svi protiv njega igraju uplašeni (tenisuzivo.com, 3. 6. 2016). б.* *Postoji novakofobija u tenisu! Lečenje ide samo preko titula (kurir.rs, 17. 7. 2024); Novakofobija [naslov] / Nisu se točkovi aviona kojim je Novak Đoković leteo iz Dubaija ka Beogradu još ni zarulali pistom, a iz Pariza je (vidi čuda), brže bolje stigla depeša! / „Vakcina, ili nema igranja“, poruka je koja se može izvući iz poruke koju je tvitnula u etar francuska ministarka sporta Roksana Maračineanu, slavodobitno najavljujući skoro stupanje na snagu novog zakona o vakcinaciji, kao obaveznoj za ulaske na stadione i na druge društvene događaje u zemlji Gala (b92.net, 17. 1. 2022); NO-*

ВАКОФОБИЈА i ostale društvene boljke / Prijatelj mi reče kako izgleda iskompleksirana rugoba kad nešto govori kao da ga je pogodila Glem-bajeва štikla posred čela pa ne zna je li pošao ili došao (x.com, 16. 9. 2024).

- ⑤ коментар Дугосилазни акценат на четвртом слогу (*новакофђбија*), који се чешће чује, није у складу с актуелном акценатском нормом.

нолељубац, -пца м.р.

- ① дефиниција *особа која воли српског тенисера Новака Ђоковића, која му је наклоњена.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакољубац, новакофил, нолофил.
- ④ цитати *Није, он је mislio da si ti Noleljubac, nesporazum (vukajlija.com, 2011).*
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

нолеман, -ана м.р.

- ① дефиниција *особа која је ватрени обожавалац српског тенисера Новака Ђоковића, која је одушевљена њиме.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакоман, нолеманијак, ноломан, ноломанијак.
- ④ цитати *Najbolji su komentari koje noleman (nolomani je na crnogorskom) na znak šefa botova bombarduju minusima. Najgore prolaze oni koji nagoveštavaju Novakovu penziju i u kojima piše da Zverev ima 11, Cici 12 i Rubljev 13 godina manje, i da će, kad oni dođu u Novakove godine, „srbski goat“ imati 46 godina (b92.net, 9. 10. 2020); Novakovo je samo jedno – da nastavi da gari i da im na kraju balade ne ostavi nijedan jedini razlog za poređenje i sumnju ko je GOAT. Po 90% parametara, on to već jeste i sada, ali dok je ovakvih likova, to je džabe. Ko što i Aska nije mogla da se umilostivi vuku, tako je i ovo Sizifov posao. „Nolemani“, zato se ne primajte više, jer – „psi laju, a vetar nosi“. Nole d KING! (b92.net, 18. 7. 2021).*
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

нолеманија ж.р.

- ① дефиниција *изузетна одушевљеност српским тенисером Новаком Ђоковићем.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакоманија, нолетоманија, ноломанија.
- ④ цитати **НОЛЕМАНИЈА НА ВИМБЛДОНУ:** Новак Ђоковић је залудео Енглеску (novosti.rs, 2. 7. 2022); Нолеманија у Шангају / Шангај – Тешко да постоји кутак свијета, осим Србије, гдје је Новак Ђоковић популарнији него у Кини (glassrpske.com, 9. 10. 2019); Нолеманија у Бањалуци: „Новаче, дајем 20 марака!“ (sputnikportal.rs, 20. 4. 2023).

нолеманијак м.р.

- ① дефиниција *особа која је ватрени обожавалац српског тенисера Новака Ђоковића, која је одушевљена њиме.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакоман, нолеман, ноломан, ноломанијак.
- ④ цитати *Čudi me da nije Prva zgrabila ovo, oni su poznati kao Nolemanijaci, mada pošto je Ivanović otputovao u London prekjuče, ne bi me čudilo da je zbog ovoga (rtvforum.net, 6. 2. 2012).*
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

нолемрзац, -сца м.р.

- ① дефиниција *особа која мрзи српског тенисера Новака Ђоковића, која му је ненаклоњена.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакомрзац, нолемрзач, нолефоб, нолофоб.
- ④ цитати *Čak i takav jedan Nolemrzac kao Mats(an) Wilander je pričaо позитивно о њему (serbiancafe.com, 3. 1. 2018). NOLEMRZAC / [...] Rodžer Federer američkim medijima potvrdio da ne gleda blagonaklono na uspehe Novaka Đokovića na teniskom terenu, ali ni van njega / [...] Prvi i трећи тенисер света дефинитивно нису у пријатељским односима, али је евидентно да Rodžer Federer не може да прикрије своју нетрпељивост према нашем спортисти (playpes.rs, 11. 9. 2007); Nolemrsci, смешни сте. Do skoro ste se гађали бројем GS, Nole nije bio blizu, neko od vas se pot-*

pisivao sa 17>9... 17 je i dalje 17, 9 je sad 11, i sad odjednom „i ako osvoji više GS, važniji je balet“ (b92.net, 2016).

нолемрзач, -ача м.р.

- ❶ дефиниција *особа која мрзи српског тенисера Новака Ђоковића, која му је ненаклоњена.*
- ❷ област спорт, политика.
- ❸ синоними новакомрзац, нолемрзац, нолефоб, нолофоб.
- ❹ цитати *Lepo kaže Višković, Novaku fali kilometraža u patikama tj nogama..... Nolemrzači – kad je nakupi može Nadala na šljaci da pobedi i ove godine i više puta., da li će biti sad ili u Rimu ili u Parizu, nebitno je, tj bitno je da će mu biti pik igre i forme na šljaci znamo gde već tako da – bravo Nole! (b92.net, 6. 5. 2022).*
- ❺ коментар Нераспрострањено.

нџлетовац, -вца м.р.

- ❶ дефиниција *особа која је ватрени навијач српског тенисера Новака Ђоковића.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними ђоковићевац (а), новаковац.
- ❹ цитати *Noletovci samo jedna stvar, Nole jeste najbolji na svetu i tu nema sumnje ali to radi za ogromne pare i stvarno ne znamo da li bi to radio i da li baš nas tako predstavljao da tih para nema (telegraf.rs, 25. 12. 2013); Novak je na vrhu sveta. Celi svet se podelio i svađa oko Noleta: Zapadni svet vs ostali, vakseri vs antivakseri, Noletovci vs Nadalovci/Federerovci, vlasti Australije vs opozicija Australije, dobro vs zlo.... Novak je vec pobedio Australiu (mozzartsport.com, 2021); Sećam se da je RF trenirao sa Filipom i vrlo ohrabrujuće govorio o njemu. Objavljenno je to i na ovom sajtu, ali 'ajd' ti to reci ovima ovde (Noletovcima, Federerovicima i Rafajlovicima) koji imaju pamćenje zlatne ribice i koji ma je sve (pa i tenis, razumljivo) borba za nacionalni status (b92.net, 11. 11. 2017).*

нџлетовскѝ, -ѝа, -ѝо

- ❶ дефиниција *који је карактеристичан за српског тенисера Новака Ђоковића.*
- ❷ област спорт.

- ③ синоними Ђоковићевски, новаковски.
- ④ цитати Moglo je i bolje, ali bez puno grešaka, dobar bekhend, lagano završava na mreži (osim jednog noletovskog smeča) (avangarda.in).
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

НОЛЕТОВСКИ прил.

- ① дефиниција *на начин карактеристичан за српског тенисера Новака Ђоковића, попут Ђоковића.*
- ② област спорт.
- ③ синоними Ђоковићевски, новаковски.
- ④ цитати Зато се надам да ће осванути дан, када ће српски народ у дубокој вјери и непоткупљивој истрајности, попут Нолета, упркос свим нападима и олажавањима, ипак у финалу победити, у смислу физичког преживљавања и равноправаног статуса у БиХ или ван ње али и у цијелом окружењу, када ће свим својим непријатељима, сплеткарошима и мрзиоцима свега српског, моћи пркосно и нолетовски подвриснути оно његово, „Gooooood niight“ (facebook.com , 14. 7. 2024).
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

НОЛЕТОМАНИЈА ж.р.

- ① дефиниција *изузетна одушевљеност српским тенисером Новаком Ђоковићем.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакоманија, нолеманија, ноломанија.
- ④ цитати Podsetimo, ono što je privuklo pažnju je činjenica da nema „noletomanije“ u Parizu! Aplauz pri dolasku, ali izostalo je „ludilo“ navijača koje prati svaki Novakov trening (sportal.blic.rs, 27. 5. 2024); Njegovi fanovi su pokazali koliko im znači susret sa idolom, pa se slobodno može reći da je u prestonici Srbije zavladała prava „noletomanija“ (vesti.rs, 2022).
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

НОЛЕФЉБ и **НОЛЕФЉБ**, -оба м.р.

- ① дефиниција *особа која мрзи српског тенисера Новака Ђоковића, која му је ненаклоњена.*

- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакомрзац, нолегрзац, нолегрзач, нолофоб.
- ④ цитати Nolefob je duboko iskompleksirana osoba koja GOATove sportske uspehe nipodaštava zbog irelevantnih dešavanja u njegovom privatnom životu (b92.net, 2024); Vilander (nolefob) ustvari obožava Novaka, samo što još nije spreman to da prizna sebi i ostalima (b92.net, 2022).
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

ноломан, -ана м.р.

- ① дефиниција *особа која је ватрени обожавалац српског тенисера Новака Ђоковића, која је одушевљена њиме.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакоман, нолеман, нолеманијак, ноломанијак.
- ④ цитати Noleta skroz poštujem i svaka mu čast Ali ovi nolofili, idolopoklonofili / Da, sa nolomanima uvek komedija (forum.krstarica.com, 31. 7. 2021);); Nolomanija nastavlja da se širi / Nolomani su napravili ogroman mural na Tehničkoj školi „Kolubara“ u Lazarevcu posvećen četvrtfinalisti Srpska opena (instagram.com, 1. 5. 2023).
- ⑤ коментар Нераспрострањено.

ноломанија ж.р.

- ① дефиниција *изузетна одушевљеност српским тенисером Новаком Ђоковићем.*
- ② област спорт, политика.
- ③ синоними новакоманија, нолеманија, нолетоманија.
- ④ цитати „НОЛОМАНИЈА“ СЕ НАСТАВЉА: Немачка чудисткиња скакала од среће после селфија са Ђоковићем (novosti.rs, 25. 7. 2021); Nolomanija nastavlja da se širi / Nolomani su napravili ogroman mural na Tehničkoj školi „Kolubara“ u Lazarevcu posvećen četvrtfinalisti Srpska opena (instagram.com, 1. 5. 2023); Ljudi, ovo Đoković nikad nije doživeo u Americi: Prava „nolomanija“ u Sinsinatiju! (24se-dam.rs, 16. 8. 2023).

ноломанијак м.р.

- ❶ дефиниција *особа која је ватрени обожавалац српског тенисера Новака Ђоковића, која је одушевљена њиме.*
- ❷ област спорт, политика.
- ❸ синоними новакоман, нолеман, нолеманијак, ноломан.
- ❹ цитати *Mi Nolomanijaci sad gledamo OI na ler. Čekamo balkon i 200k na ulicama. I Srkelu komandanta sa megafonom i vrućim kazanom. Sla-vićemo mesec dana zlato (vox92.net, 2024); E neka si Nolomanijak, ali ovo ti je super (b92.net, 4. 9. 2022); Realno je sve što je napisao, samo što se tebi drugi deo @Aman Zaman „sage“ o Đokovicu ne sviđa pa to u tipičnom maniru zaslepljenog nolomanijaka lupetanjem nazivaš (b92.net, 13. 9. 2022).*

нџлофџб и нолџфџб, -џба м.р.

- ❶ дефиниција *особа која мрзи српског тенисера Новака Ђоковића, која му је ненаклоњена.*
- ❷ област спорт, политика.
- ❸ синоними новакомрзац, нолемерзац, нолемерзач, нолефџб.
- ❹ цитати *Od kada je zasijala po neke zaslepljujućim sjajem Đokovićeve sportska zvezda ubrzo su se pojavili Novakovi poštovaoci, nolofili, ali bome i mrzitelji, a la kronacistički, nolofobi (b92.net, 2022).*
- ❺ коментар Нераспрострањено.

нџлофџл и нолџфџл, -џла м.р.

- ❶ дефиниција *особа која воли српског тенисера Новака Ђоковића, која му је наклоњена.*
- ❷ област спорт, политика.
- ❸ синоними новакољубац, новакофил, нолељубац.
- ❹ цитати *Od kada je zasijala po neke zaslepljujućim sjajem Đokovićeve sportska zvezda ubrzo su se pojavili Novakovi poštovaoci, nolofili, ali bome i mrzitelji, a la kronacistički, nolofobi (b92.net, 2022); Ne volim Sinera uopste, vrlo mi je antipatican, ali nolofili mogu da mu pljunu pod prozor! (mozzartsport.com, 2024); Noleta skroz poštujem i svaka mu čast Ali ovi nolofili, idolopoklonolofili / Da, sa nolomanima uvek komedija (forum.krstarica.com, 31. 7. 2021).*
- ❺ коментар Нераспрострањено.

пѡстноваковскѣ̄, -ā, -ō

- ❶ дефиниција *који се односи на време након што српски тенисер Новак Ђоковић заврши своју такмичарску каријеру.*
- ❷ област спорт.
- ❸ цитати Ne zaboravite, Kecmanović je bio na dva poena od toga da spreči Alkarasa da osvoji ovaj turnir, niko od Miomira u Majamiju nije bio bliži tome da nađe formulu za Španca koji je na 17-2 od početka godine, što samo govori koliko i neka buduća, „postnovakovska“ teniska Srbija i te kako može da računa na još dobrih tenisera i rezultata narednih godina (b92.net, 5. 4. 2022).
- ❹ коментар Нераспрострањено.

прѡђѡковићевскѣ̄, -ā, -ō

- ❶ дефиниција *који је благонаклон према српском тенисеру Новаку Ђоковићу, који му је наклоњен.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними проноваковски.
- ❹ цитати Sudija je dao NORMALAN komentar, a ne prođokovićevski komentar. Očigledno stvari više ne mogu da se nazivaju pravim imenom, već je bitno da se svemu nalepi ime i etiketa kako bi se tabloidi, mediji generalno i društvo bavilo formom, a ne suštinom (b92.net, 10. 1. 2022).
- ❺ коментар Нераспрострањено.

пронѡваковскѣ̄, -ā, -ō

- ❶ дефиниција *који је благонаклон према српском тенисеру Новаку Ђоковићу, који му је наклоњен.*
- ❷ област спорт.
- ❸ синоними прођѡковићевски.
- ❹ цитати Pročitaj tekst pa komentariši. Tekst izrazito pro-Novakovski (b92.tv, 20. 6. 2023).
- ❺ коментар Нераспрострањено.

Суперновак м.р.

- ❶ дефиниција *оказионализам о српском тенисеру Новаку Ђоковићу као особи с готово надљудским физичким и спортским способностима.*
- ❷ област спорт, политика.
- ❸ синоними Суперноле.
- ❹ цитати ŽIVEO CAR NOLE!!! zvaćemo ga SUPERNOVAK, supermen je isto 0 za SUPERNOVAKA (tenisuzivo.com, 20. 4. 2015); Novinar renomiranog meksičkog magazina „La Razon“ koji izlazi na nedeljnom nivou, objavio je interesantan i veoma pohvalan tekst naslovljen „Supernovak“. / – Najbolji sportista na planeti posle Džordana nije Majkl Felps, nego Novak Đoković (objektiv.rs, 16. 8. 2021); Novinar meksičkog lista „La Razon“ Karlos Velazkes objavio je sjajnu analizu Novakovih uspeha sa naslovom „Supernovak“ (aluzija na čuvenu Supernovu) (nova.rs, 16. 8. 2021).
- ❺ коментар *Оказионализам (експресизам) Суперновак у првом цитату настао је према именици Супермен. У друга два цитата Суперновак је линеарна сливеница: супернова + Новак.*

Суперноле м.р.

- ❶ дефиниција *оказионализам о српском тенисеру Новаку Ђоковићу као особи с готово надљудским физичким и спортским способностима.*
- ❷ област спорт, политика.
- ❸ синоними Суперновак.
- ❹ цитати Naš Nole nationale, SuperNole, kako god hoćete. On nije samo neko ko nas obraduje i čini ponosnima kontinuirano, iz sezone u sezoni, iz godine u godinu. On je neko ko svake sezone i svake godine već mnogo godina tera svet, ma koliko im to mrsko bilo, da spominju Srbiju (politika.rs, 12. 7. 2021); SuperNole odveo Srbiju u polufinale! / Najbolji teniser sveta potvrdio je plasman Srbije u polufinale Dejvis Kupa nakon trijumfa nad Semom Kverijem od 3:1 (lokoportal.com, 7. 4. 2013); Novak igra kao fenomenalno, niko ne može da ga pobedi. SUPERNOLE! Zovite ga gospodarom (naslovi.net, 4. 4. 2016).
- ❺ коментар *Оказионализам (експресизам) Суперноле вероватно је настао према именици Супермен.*

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Борђе Р. Оташевић*

Институт за српски језик САНУ, Београд

БИБЛИОГРАФИЈА РАДОВА НА СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА И ЕНГЛЕСКОМ О НЕОЛОГИЗМИМА ВЕЗАНИМ ЗА АКТУЕЛНУ ПАНДЕМИЈУ : ИЗБОР (8)

Фаис-Леутская О.Д., „COVID-19 в Италии – первая волна: термины и настроения“, *Этносоциум и межнациональная культура*. 2021. № 1 (151), стр. 87–94.

Фарафонова М.С., „Влияние пандемии коронавируса на словарный состав немецкого языка“, у: *Новые информационные технологии и системы в решении задач инновационного развития. Сборник статей Международной научно-практической конференции*. Уфа, 2021, стр. 57–59.

Харитоновна Е.Ю., „Обогащение словарного состава языка в эпоху COVID19 (на материале немецкого языка)“, у: М.Н. Левченко (ред.), *Актуальные вопросы современной лингвистики. Материалы VIII Региональной научно-практической конференции (с международным участием) к 90-летию МГОУ*. Москва, 2021, стр. 110–113.

Хасанова О.О., „COVID-19 и современный русский язык (на материале лексикона жителей Республики Башкортостан)“, у: С.В. Минибаева (ред.), *Славянские чтения - 2020. Сборник материалов Международной научно-практической конференции*. 2020, стр. 151–155.

Хо́да Лідія Дмитрівна, „Мова реклами в часи пандемії коронавірусу COVID-19 (на матеріалі українських та словацьких текстів)“, *Південний архів (філологічні науки)*, LXXXII, 2020, стр. 130–134.

Чернова О.Е., Осипова А.А., Позднякова Н.В., „Мир никогда не будет прежним!: актуальные фразеологизмы в период пандемии коронавируса“, *Научный диалог*. 2021. № 5, стр. 140–153.

Чмырева Е.В., „Тенденции и направления словообразования нового лексического слоя в испанском языке в условиях ситуации 'новой нор-

* djordjeotasevic@yahoo.com; ORCID: 0009-0004-7192-4777.

мальности“, *Язык и культура в эпоху интеграции научного знания и профессионализации образования*. 2020. Т. 2. № 1-1, стр. 108–115.

Шайхутдинова А.В., Рахимова М.Р., Ярославова Л.А., „Развитие английского языка в период пандемии“, у: *Теоретические и практические аспекты развития науки и образования в современном мире. Материалы Международной (заочной) научно-практической конференции*. Нефтекамск, 2021, стр. 63–68.

Шаманская М.А., „Языковая репрезентация пандемии COVID-19 в текстах немецких СМИ“, *На пересечении языков и культур. Актуальные вопросы гуманитарного знания*. 2021. № 1 (19), стр. 84–90.

Шемчук Ю.М., „Неологизмы в немецкоязычном академическом дискурсе как результат влияния коронавирусной пандемии“, *Теория языка и межкультурная коммуникация*. 2020. № 4 (39), стр. 185–194.

Шемчук Ю.М., „Лексические изменения в немецком языке под влиянием пандемии коронавируса (на примере неологизмов спортивной тематики)“, *Мир науки, культуры, образования*. 2020. № 4 (83), стр. 498–500.

Шукунда С.З., „'Ковидолы' против 'ковидиотов': английские неологизмы, порождённые коронавирусом“, *Филологический аспект*. 2020. № 4 (60), стр. 119–124.

Юдина А.Д., „Отражение новой реальности в русском языке“, у: *Проблемы преподавания филологических дисциплин в новых образовательных условиях. Материалы докладов и сообщений XXVI международной научно-методической конференции памяти Надежды Тихоновны Свидинской*. Санкт-Петербург, 2021, стр. 113–118.

Юздова Л.П., Москвитина Т.Н., Баландина И.Д., „СМИ как фактор неологизации языка“, у: А.А. Морозова (ред.), *MEDIAобразование: медиа как тотальная повседневность. Материалы V Международной научной конференции*. 2020, стр. 423–427.

Юшкова Л.А., „Словообразование с участием иноязычных основ в немецкой лексике (на материале неологизмов периода пандемии коронавируса)“, у: *Лингвокультурные аспекты глобализационных процессов: социокультурный контекст и динамика речевых практик. Тезисы докладов II Международной конференции*. 2021, стр. 144–146.

Яковлева Э.Б., „От семьи до коронавируса: военная метафора в разных видах дискурса“, *Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 6: Языкознание. Реферативный журнал*. 2021. № 1, стр. 141–153.

Янурик С., „Неологизмы коронавирусной эпохи в русском и венгерском языках: сопоставительный аспект“, у: *Новые слова и словари но-*

вых слов. 2020. *Сборник научных статей*. Институт лингвистических исследований РАН. Санкт-Петербург, 2020, стр. 210–219.

Янькова Н.А., Верещагина А.О., „Влияние COVID-19 на образование неолексик в современном английском языке“, у: *Актуальные вопросы филологии. Сборник статей II Международной научно-практической конференции*. 2020, стр. 32–36.

Ярошенко Н.А., „Пандемия COVID-19 в зеркале языка: ЛЕКСИКО-семантические группы сложных неономинаций лица“, у: С.В. Беспалова (ред.), *Донецкие чтения 2020: образование, наука, инновации, культура и вызовы современности. Материалы V Международной научной конференции*. 2020, стр. 145–149.

Ярошенко Н.А., „Пандемия COVID-19 в зеркале языка: лексико-семантические группы неономинаций“, *Вестник Донецкого национального университета. Серия Д: Филология и психология*. 2020. № 3-4, стр. 63–93.

